

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

LIB. IVI

LIB. IVI

BR1720

.J5

nc7

c.1

007937

1080020687

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

EPISTOLÆ
DIVI
HIERONYMI.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

OT
AUTÓNOMA

EX LIBRIS

HEMETHERII VALVERDE TELLEZ
Episcopi Leonensis

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Antena
Universitaria

DIVI
HIERONYMI
STRIDONENSIS

EPISTOLÆ ALIQUOT SELECTÆ,
in adolescentium usum litteras Latinas
audientium.

*NUNC MENDIS, NONNULISQUE
vocibus sermoni Latino suspectis expurgatæ
à D. Enrico Cruz Herrera qui olim Philoso-
phiæ, ac Sacræ Theologiæ in Oveti Univer-
sitate operam navavit, & nunc humaniorum
litterarum Professore.*

SUPERIORUM PERMISSU:

MATRITI: MDCCXCII.

EX TYPOGRAPHIA BLASII ROMAN.

Sumptibus Regiæ Typographorum & Biblio-
polarum societatis.

44628

230
BR1720
5
7
HIERONYMI

Singula argumenta singulis epistolis brevissime cujuslibet sensum explicantia sunt apposita. Additæ sunt Epistolæ Hieronymi ad Assellam, ad Theodoram, & ad Paulam. Selectæ sunt etiam utilissimæ quædam sententia ex Epistolis ipsius D. Hieronymi excerptæ.

CAPILLA
UNIVERSIDAD AUTÓNOMA
DIRECCIÓN GENERAL DE
FONDO EDITORIAL
VALVERDE Y TELLEZ

85844

VITA

DIVI HIERONYMI.

Hieronymus Constantino Imperatore, anno ab Orbe redempto trecentesimo trigésimo primo, in oppido Stridione (quod est in Pannoniæ, Dalmatiæque confinio) Christianis parentibus ortus, puer admodum Romam missus est liberalibus studiis erudiendus, ubi Donato in Grammaticis præceptore, & (ut quidam volunt) Victorino in Rhetoricis usus, Græcas, ac Latinas litteras felicissimè didicit.

Cum autem ætate processisset, Aristotelicam, Platoniam, Stoicam, ac cæterorum omnium Philosophiam attigit. Galliam deinde discendi gratia perlustravit, unde Romam reversus est, atque inde in Syriam profectus. Qua itidem magna ex parte, discendi studio peragrata, in vastam eremum, quæ Syros ab Agarenis determinat, secessit. Ubi quatuor annos ab hominum frequentia semotus, cum solo Deo, librisque suis commercium habens, adolescentiæ lapsus lacrymarum imbre diluebat. Et contractas per ætatis incuriam sordes laborum asperitate

detergebat. Inedia denique, ac vigiliis, & incredibili austeritate rebellantem carnem, & subinde repullulantem ætatis lasciviam coercens, corpus spiritui servire docebat. Visebatur tamen in ea solitudine nonnumquam ab amicis, & vicinos monachos ipse invisibat. Hebraici sermonis difficultatem indeffesso labore pervicit. Cujus non solum intelligentiam, sed & peculiarem sonum, ac vernaculum stridorem est assecutus. Usus ad eam rem doctissimis Hebræorum, quos ingenti mercede conducebat; marsupium exhauriens, ut pectus eruditione locupletaret. Nec his contentus, Caldaicam item linguam est aggressus, quâ tamen hæcenus modo secutus est, ut intelligere posset verius, quàm sonare. Gregorium Nazianzenum Præceptorem suum ipse appellat, & hoc interpretante se sacras didicisse litteras testatur. Cum igitur ingenti jam doctrina, & sanctitate clarus haberetur, Romam revocatus, Presbyter factus est, iterumque profectus, Syriam repetiit, Bethlehem juxta Præsepe, quod infantem Christum, exceperat, venturæ senectuti sedem delegit. Ubi cum piis, doctisque viris in Monasterio, quod Paula matrona sancta condiderat, sanctissimam vitam multis egit annis. Libros com-

plures scripsit. Vetus Testamentum ad veritatem Hebraicam transtulit. Novum autem reddidit Græcæ fidei. Multa præterea Græcorum opera Latinitate donavit. Tandem vitæ cursu sanctissimè peracto multis miraculis clarus, in eodem oppido Bethlehem migravit ad Dominum pridie Kalendas Octobris, anno Christi nati quadragesimo vigesimo secundo, suæ verò ætatis nonagesimo primo. Hunc omnis sexus, omnis ætas discat, evolvat, imbibat: nullum doctrinæ genus est, quod hinc non queat adjuvari, nullum vitæ institutum, quod hujus præceptis non formetur: soli Hæretici Hieronymum horreant & oderint, quos ille solos accerrimos hostes habuit.

FR. HIERONYMUS GOMEZ
Instituti B. Mariæ de Mercede, Ordinis
Redemptorum, candido Lectori.

S. C. F. P.

CUM non nobis nati simus, sed alter alterius simul membra, aliquid me efficere existimavi, si publicæ Tyronum utilitati, & commodo, qua potuerim vigilantia, deservirem. Hæc igitur causa fuit (candide Lector) cur rem hanc fuerim aggressus, condotens hunc epistolarum Divi Hieronymi librum Tyronibus studiosis perutilissimum, infinitis penè mendis, & erroribus variis, incuria aliquorum scatere. Quem vigilantissime purgavi, singulis epistolis singula argumenta ad illarum cognitionem necessario conducentia, totum quod in epistola agitur brevissima quadam summa perstringentia apponens, selectas etiam Divi Hieronymi sententias, & dicta sapientissima, eruditissima, nec non tres alias ejusdem authoris epistolas typis mandari elaboravi. Accipe igitur lucubrationes has, candide Lector, in quibus non munus, sed offerentis animum velim inspicias. Vale.

EPISTOLÆ
DIVI HIERONYMI

IN GYMNASIORUM USUM, UBI LATINÆ
literæ audiuntur; ut adolescentes, unde eloquentiam simul & pietatem hauriant, habeant.

AD HELIODORUM
DE LAUDE VITÆ SOLITARIE.

ARGUMENTUM EPISTOLÆ.

Cum D. Hieronymus eremum adiisset, Heliodorum sodalem charissimum, qui ipsum officii causa fuerat prosequutus (ut alibi testatur) conatus est apud se retinere: quod cum non potuisset efficere, litteris ad illum datis, hortatur ad solitariae vitæ societatem, refellens singula, quæ cum, vel ab eremo detertere, vel in Urbibus remorari possent, ostendensque, quam non sit tutam Episcopi munus suscipere, & quam non facile tueri susceptum. Deinde velut in peroratione, eremiticæ vitæ felicitatem decantat; ac supremi iudicii terrorem ob oculos ponit.

Quanto amore, & studio contenderim, ut pater in eremo moraremur, conscium mutæ charitatis pectus agnosci: quibus lamentis,

FR. HIERONYMUS GOMEZ
Instituti B. Mariæ de Mercede, Ordinis
Redemptorum, candido Lectori.

S. C. F. P.

CUM non nobis nati simus, sed alter alterius simul membra, aliquid me efficere existimavi, si publicæ Tyronum utilitati, & commodo, qua potuerim vigilantia, deservirem. Hæc igitur causa fuit (candide Lector) cur rem hanc fuerim aggressus, condotens hunc epistolarum Divi Hieronymi librum Tyronibus studiosis perutilissimum, infinitis penè mendis, & erroribus variis, incuria aliquorum scatere. Quem vigilantissime purgavi, singulis epistolis singula argumenta ad illarum cognitionem necessario conducentia, totum quod in epistola agitur brevissima quadam summa perstringentia apponens, selectas etiam Divi Hieronymi sententias, & dicta sapientissima, eruditissima, nec non tres alias ejusdem authoris epistolas typis mandari elaboravi. Accipe igitur lucubrationes has, candide Lector, in quibus non munus, sed offerentis animum velim inspicias. Vale.

EPISTOLÆ

DIVI HIERONYMI

IN GYMNASIORUM USUM, UBI LATINÆ
literæ audiuntur; ut adolescentes, unde eloquentiam simul & pietatem hauriant, habeant.

AD HELIODORUM DE LAUDE VITÆ SOLITARIE.

ARGUMENTUM EPISTOLÆ.

Cum D. Hieronymus eremum adiisset, Heliodorum sodalem charissimum, qui ipsum officii causa fuerat prosequutus (ut alibi testatur) conatus est apud se retinere: quod cum non potuisset efficere, litteris ad illum datis, hortatur ad solitariae vitæ societatem, refellens singula, quæ cum, vel ab eremo detertere, vel in Urbibus remorari possent, ostendensque, quam non sit tutam Episcopi munus suscipere, & quam non facile tueri susceptum. Deinde velut in peroratione, eremiticæ vitæ felicitatem decantat; ac supremi iudicii terrorem ob oculos ponit.

Quanto amore, & studio contenderim, ut pariter in eremo moraremur, conscium mutæ charitatis pectus agnosci: quibus lamentis,

quo dolore, quo gemitu te abeuntem prosequutus sim, istæ quoque litteræ testes sunt, quas lacrymis cernis interlitas. Verùm tu, quasi parvulus delicatus, contemptum rogantis per blandimenta fovisti: & ego incautus, quid tunc agerem, nesciebam. Tacerem? Sed quod ardentè volebam, moderatè dissimulare non poteram. Impensius obsecrarem? Sed audire nolebas, quæ similiter non amabas. Quod unum potuit, spreta charitas fecit. Quem præsentem retinere non valuit, quærit absentem. Quoniam igitur & tu ipse abiens, postularas, ut postea quam ad deserta migrassem, invitatoria ad te scripta transmitterem, & ego me facturum promiseram. Invito: jam propera. Nolo pristinarum necessitudinum recorderis. Nudos amat eremus. Nolo te longinquæ peregrinationis terreat difficultas. Qui in Christum credis, & ejus crede sermonibus. Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia apponentur vobis. Non pera tibi sumenda, non virga est. Affatim dives est, qui cum Christo pauper est. Sed quid ago? Rursus improvidus obsecro? Abeant preces, blandimenta discedant. Debet amor læsus irasci. Qui rogantem contempseras, forsitan audies objurgantem. Quid facis in paterna domo, delicate miles? Ubi vallum? ubi fossa? ubi hyems acta sub pellibus? Ecce de cælo tuba canit, ecce cum urbibus debellaturus orbem Imperator armatus egreditur: Ecce bis acutus gladius ex Regis ore procedens, obvia quæque metit, & tu mihi de cubiculo ad aciem, tu de umbra egredieris ad solem? Corpus assuetum tunicis loricae, onus non fert. Caput opertum linteo galeam recusat. Molem otio manum, durus exasperat capulus. Audi edictum Regis tui. Qui non est mecum, contra me est; & qui mecum non colligit, spargit.

Recordare tyrocinii tui diem, quo Christo in Baptismate consepultus in Sacramenti verba jurasti, pro nomine ejus non te patri parciturum esse, non matri. Ecce adversarius in pectore tuo, Christum conatur occidere. Ecce donativum, quod militaturus acceperas, hostilia castra suspirant. Licet parvulus ex collo pendeat nepos, licet sparso crine, & scisis vestibus, ubera, quibus te nutrierat, mater ostendat; licet in limine pater jaceat, percalcatum perge patrem, siccis oculis ad vexillum Crucis evola. Solum pietati genus est in hac re esse crudelem. Veniet, veniet postea dies, quo victor revertaris in patriam, quo per Hierosolimam coelestem vir fortis coronatus incedas. Tunc municipatum cum Paulo capies, tunc & parentibus tuis ejusdem civitatis jus petes: tunc & pro me rogabis, qui te, ut vinceret, incitavi. Neque verò nescio qua te dicas nunc compede præpediri. Non est nobis ferreum pectus, nec dura præcordia. Non ex silice natos Hyrcanæ nutrire Tigres. Et nos per ista transivimus. Nunc tibi blandis vidua soror hæret lacertis, nunc illi, cum quibus adolevistis, vernulae ajunt: Cui nos servituros reliquis? Nunc & gerula quondam, jam anus, & nutritius, secundus post naturalem pietatem pater clamat: morituros expecta paulisper, & sepeli. Forsitan & laxis uberum pellibus mater, arata rugis fronte antiquum referens mammae lallare * congeminet. Dicant, si volunt & Grammatici: in te omnis domus inclinata recumbit. Facile rumpit hæc vincula amor Dei, & gehennæ timor. At contra Scriptura præci-

* Allusio est ad illud Persii, Satyr. 3. *Et iratus mammae lallare recusas*. Id est, dormire ad lallum nutricis occinentis nannias. Hisp. *Arrullarse el niño*.

pit parentibus obsequendum, sed quicumque eos supra Christum amat, perdit animam suam. Gladium tenet hostis ut me perimat: & ego de matris lacrymis cogitabo? Propter patrem militiam Christi deseram, cui sepulturam Christi causa præstare non debeo, quam etiam omnibus ejus causa debeo? Domino passuro timide Petrus consulens scandalum fuit. Paulus retinentibus se fratribus, ne Hierosolymam pergeret, respondit: Quid facitis plorantes, & conturbantes cor meum? Ego enim non solum ligari, sed & mori in Jerusalem paratus sum pro nomine Domini Jesu Christi. Aries iste pietatis quo fides quatitur, Evangelii retundendus est muro: Mater mea, & fratres mei hi sunt, quicumque faciunt voluntatem Patris mei, qui in cælis est. Si credunt in Christum, saveant mihi pro ejus nomine pugnaturus. Si non credunt, mortui sepeliant mortuos suos. Sed hoc ais in martyrio. Erras frater, erras, si putas unquam Christianum persecutionem non pati. Tunc maxime oppugnaris, si te oppugnari nescis. Adversarius noster tamquam leo rugiens, aliquem devorare quærens, circumit, & tu pacem putas? Sedet in insidiis cum divitibus, ut in occultis interficiat innocentem: oculi ejus in pauperem respiciunt, insidiatur in occulto, sicut leo in spelunca sua, insidiatur ut rapiat pauperem: & tu, frondosæ arboris tectus umbraculo moles somnos futurus præda carpis? Inde me persequitur luxuria; inde avaritia conatur irumpere; inde venter meus vult mihi Deus esse pro Christo; compellit libido, ut habitantem in me Spiritum Sanctum fugem, ut templum ejus violem. Persequitur (inquam) me hostis, cui nomina mille, mille nocendi artes; & ego infelix victorem me putabo, dum capior? Nolo, frater charissime, exami-

nato pondere delictorum, minora credas idololatriæ crimina esse, quæ diximus. Imo Apostoli disce sententiam, qui ait: hoc enim scitote, intelligentes, quia omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, aut fraudator, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei. Et quamquam generaliter adversum Deum sapiat, quidquid diaboli est, & quod diaboli est, idololatria sit, cui omnia idola mancipantur; tamen & in alio loco speciatim, nominatimque determinat dicens: mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, deponentes fornicationem, immunditiam, & concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ sunt idolorum servitus, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentie. Non est tantum in eo servitus idoli, si quis duobus digitulis, thura in bustum aræ jaciatur, aut hausum patere poculo fundat merum. Neget avaritiam esse idololatriam, qui potest triginta argenteis Dominum venditum appellare justitiam. Neget sacrilegium in libidine: sed is qui membra Christi, & hostiam vivam placentem Deo, cum publicarum libidinum victimis, nefaria colluvione violavit. Non fateatur fraudem idololatriam esse, sed similis eorum, qui in Actibus Apostolorum ex patrimonio suo partem pretii servantes, præsentem perire vindictam. Animadvertite frater: non tibi licet de tuis quidquam habere rebus. Omnis (inquit Dominus) qui non renunciaverit cunctis quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Cur timido animo Christianus est? Respice Petro relictum rete. Respice surgentem de Telonio Publicanum, statim Apostolum. Filii hominis non habet ubi caput reclinet, & tu amplas porticus, & ingentia rectorum spatia metiris? Hereditatem expectans sæculi, coheres Christi esse non

poteris. Interpretare vocabulum Monachi: hoc est nomen tuum. Qui facis in turba, qui solus est? Et hoc ego non integris rate, vel mercibus, nec quasi ignarus fluctuum præmoneo, sed quasi nuper naufragio ejectus in littus doctus nauta timida navigaturis voce denuncio. In illo æstu Charybdis luxuriæ, salutem vorat; ibi ore virgineo, ad pudicitiae perpetranda naufragia, Scyllacæum renidens, libido blanditur. Hic barbarum littus, hic diabolus pirata, cum sociis portat vincula capiendis. Nolite cedere, nolite esse securi. Licet in modum stagni fusum æquor arideat, licet vix summa jacentis elementi spiritu terga crispentur; magnos hic campus montes habet; intus inclusum est periculum, intus est hostis. Expedite rudentes, vela suspendite. Crux antennæ figatur in frontibus. Tranquillitas ista, tempestas est. Sed forsitan dicturus est: Quid ergo? quicumque in civitate sunt, Christiani non sunt? Non est tibi eadem causa, quæ cæteris. Dominum ausculata dicentem: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua, & da pauperibus, & veni, sequere me. Tu autem perfectum te fore pollicitus es: Nam cum derelicta militia te castrasti propter Regna Cælorum, quid aliud quam perfectam secutus es vitam? Perfectus autem servus Christi, nihil præter Christum habet, aut si quid præter Christum habet, perfectus non est. Et si perfectus non est, cum se perfectum fore Deo pollicitus sit, ante Deum mentitus est. Os autem quod mentitur, occidit animam. Igitur ut concludam, si perfectus est, cur bona paterna desideras? Dominum fefellisti, si perfectus non es. Divinis Evangelium vocibus consonat; Non potestis duobus dominis servire, & audet quicquam mendacem Christum facere, mammonæ & Do-

mino serviendo? Vociferatur ille sæpè: si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: & ego onustus auro arbitror me Christum sequi? Qui dicit se in Christum credere, debet quomodo ille ambulavit, & ipse ambulare. Quod si nihil habes (ut te responsurum scio) cur tam benè paratus ad bella, non militas? Nisi forte in patria tua te arbitraris hoc facere, cum in sua Dominus signa non fecerit. Et cur id? cum autoritate sume rationem. Nemo Propheta in patria sua honorem habet. Non quæro (inquies) honorem, sufficit mihi conscientia mea. Neque Dominus quærebat, quippè qui ne à turbis Rex constitueretur, aufugit. Sed ubi honor non est, ibi contemptus est. Ubi contemptus, ibi frequens injuria. Ubi autem injuria, ibi & indignatio. Ubi indignatio, ibi quies nulla. Ubi quies non est, ibi mens à proposito sæpè deducitur. Ubi autem per inquietudinem aliquid aufertur ex studio, minus fit ab eo, quod tollitur. Et ubi minus est, perfectum non potest dici. Ex hac supputatione illa summa nascitur, Monachum perfectum in patria sua esse non posse, perfectum autem esse nolle, delinquere est. Sed de hoc gradu pulsus, provocabis ad Clericos. An de his aliquid audeam dicere, qui certè in suis urbibus commorantur? Absit, ut de his quidquam sinistram loquar, qui Apostolico gradu succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos Christiani sumus. Qui claves Regni Cælorum habentes, quodammodo ante judicii diem judicant, qui Sponsam Domini sobria castitate conservant. Sed alia (ut ante prestrinxi) Monachorum est causa, alia Clericorum, Clerici pascunt oves, ego pascor; illi de altari vivunt, mihi, quasi infructuosæ arbori, securis ponitur

ad radicem, si minus ad altare non defero. Nec possum obtendere paupertatem, cum in Evangelio anum viduam duo (quæ sola sibi supererant) æra mittentem in gazophylacium laudaverit Dominus: Mihi ante Presbyterum sedere non licet; illi, si peccavero, licet tradere me Sathanæ interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini Jesu. Et in veteri quidem lege quicumque Sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio cervice subjecta, contemptum expiabat cruore. Nunc verò inobediens spirituali mucrone truncatur, aut ejectus de Ecclesia, rabido dæmonum ore discerpitur. Quod si te quoque ad eundem ordinem fratrum blandimenta sollicitant; gaudebo de ascensu, timebo de lapsu. Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Scimus ista, sed junge quod sequitur: Oportet autem hujusmodi irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, pudicum, prudentem, ornatum, hospitalem, docibilem, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, & cæteris quæ de eo sequuntur explicitis, non minorem in tertio gradu adhibuit diligentiam dicens: Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpilucros, habentes mysterium Fidei in conscientia pura. Et hi autem probentur primum, & sic ministrent nullum crimen habentes. Væ illi homini, qui vestem non habens nuptialem, ingreditur ad cœnam. Nihil superest, nisi ut statim audiat: Amice, quomodo huc intrasti? Et illo obtumescente, dicatur ministris: Tollite illum ligatis manibus, & pedibus, & mittite eum in tenebras exteriores, ubi erit fletus, & stridor dentium. Væ illi, qui acceptum talentum in sudario ligans, cæteris lucra facientibus, id tantum, quod

acceperat, reservabit. Illicò indignantis Domini responsione, ac clamore ferietur: Serve nequam, quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ergo veniens cum usuris exegissem eam? Id est, deposuisses ad altare, quod ferre non poteras. Dum enim tu ignavus negotiator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupasti. Quamobrem sicuti qui benè ministrat, bonum gradum sibi acquirit: ita, qui indignè ad calicem Domini accedit, reus erit Domini corporis, & sanguinis. Non omnes Episcopi, Episcopi sunt. Attendis Petrum, sed & Judam considera. Stephanum auspicias, sed & Nicolaum respice; quem Dominus in Apocalypsi sua damnat sententia. Qui tam turpida & nefanda comētus est, ut Nicolaitarum hæresis ex illa radice nascatur. Probet se unusquisque, & sic accedat. Non facit Ecclesiastica dignitas Christianum. Cornelius Centurio adhuc ethnicus, dono Sancti Spiritus mundatur. Presbyteros Daniel puer judicat. Amos ruborum mora dstringens repente Propheta effectus est. David pastor eligitur in Regem. Minimum Discipulum Jesus amat plurimum. Inferius frater accumbe, & minore adveniente, sursum jubearis ascendere. Super quem Dominus requiescit, nisi super humilem & quietum, & trementem verba sua? Cui plus creditur, plus ab eo exigitur. Potentes potenter tormenta patientur. Nec sibi quisquam de corporis tantum mundi castitate supplaudat, cum omne verbum otiosum, quòdcumque loquuti fuerint homines, reddiduri sint de eo rationem in die judicii; cum etiam conviciium in fratrem, homicidii sit reatus. Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Christo regnantium, ne forte veniat Angelus, qui scindat velum templi

tui, qui candelabrum tuum de loco moveat. *Ædificaturus turrem, futuri operis sumptus supputa. Infatuum sal ad nihil est utile, nisi ut projiciatur foras, & à porcis conculcetur. Monachus, si ceciderit, rogabit pro eo Sacerdos: pro Sacerdotis lapsu quis rogaturus est? Sed quoniam è scopulosis locis enavigavit oratio, & inter canas spumeis fluctibus cauteis, fragilis in altum cymba processit; expandenda vela sunt ventis, & quæstionum scopulis transvadatis, lætantium more nautarum, epilogi celeuma cantandum est. O desertum Christi floribus vernans! O solitudo, in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi Civitas magni Regis extruitur! O eremus familiaris Deo gaudens! Quid agis frater in sæculo, qui major est mundo? Quandiu te tectorum umbræ præmunt? Quandiu fumosarum urbium carcer includit? Crede mihi, nescio quid plus lucis aspicio. Libet sarcina corporis abjecta, ad purum ætheris evolare fulgorem, Paupertatem times? Sed beatos Christus pauperes appellat. Labore terreris? At nemo athleta sine sudore coronatur. De cibo cogitas? Sed fides famem non timet. Super nudam metuis humum exesa jejuniis membra collidere? Sed Dominus tecum jacet. Squallidi capitis horret inculca cæsaries? Sed caput tuum Christus est. Infinita eremi vastitas te terret? Sed tu Paradisum mente deambula. Quotiescumque illuc cogitatione conscenderis, toties in eremo non eris. Scabra sine balneis attrahitur cutis, sed qui in Christo semel lotus est, non ille necesse est iterum lavare. Et ut breviter ad cuncta audias Apostolum respondentem: non sunt, inquit, condignæ passionibus hujus sæculi ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Delicatus es frater, si & hic vis gaudere cum*

sæculo, & postea regnare cum Christo. Veniet, veniet illa dies, qua corruptivum hoc & mortale incorruptionem induat, & immortalitatem. Tunc Beatus servus, quem Dominus invenit vigilantem. Tunc ad vocem tubæ pavebit terra cum populis, & tu gaudebis. Judicaturus Domino, lugubre mundus immugiet, & tristium tristia, & tribus ad tribum pectora ferient. Potentissimi quondam Reges nudo latere palpitabunt. Exhibebitur eum prole sua verè tunc ignitus Jupiter: adducetur & cum suis stultum Plato discipulis. Aristotelis argumenta non proderunt. Tunc tu rusticanus & pauper exaltabis, & ridebis, & dices: ecce Crucifixus Deus meus: ecce judex, qui obolutus pannis in præsepio vagiit. Hic est ille operari, & quæstuarie filius: hic, qui matris gestatus sinu, hominem Deus fugit in Ægyptum: hic vestitus coccino; hic sentibus coronatus: hic Magus, dæmonium habens, & Samarites. Cerne manus Judæ, quas fixeras; cerne latus Romanæ, quod foderas. Videte corpus an idem sit, quod dicebaris clam nocte sustulisse Discipulus. Dilectio tua me compulit, ut hæc tibi frater dicerem, ut his tunc interesse contingat, pro quibus nunc labor durus est.

HIERONYMUS AD NEPOTIANUM, DE VITA

Clericorum, & Sacerdotum.

Argumentum Epistolæ.

Nepotiano, qui fuit Heliodori, ex sorore nepos, præscribit vivendi formam, quam Clerici, & Episcopi sequi debeant, saluberrima quædam præcepta tradens de spernendis divitiis, & fugienda familiaritate sæcularium, & præcipue faminarum. De doctrina pietatis, & de aliis multis, quæ legenti facile patebunt.

PEtis à me, Nepotiane charissime, litteris transmarinis, & crebrò petis, ut tibi brevi volumine geram præcepta vivendi, & qua ratione qui sæculi militia derelicta, vel Monachus coeperit esse, vel Clericus, rectum Christi tramitem teneant, ne ad diversa vitiorum diverticula rapiatur. Dum essem adolescens, immò penè puer, & primos impetus lascivientis ætatis eremi durtia refrenarem, scripsi ad avunculum tuum sanctum Heliodorum exhortatoriam epistolam plenam lachrymis, querimoniisque, & quæ deserti sodalis monstraret affectum.

Sed in illo opere pro ætate tunc lusimus: & calentibus adhuc Rhetorum studiis, atque doctrinis, quædam scholastico flore depinximus. Nunc, jam cano capite, & arata rugis fronte, & instar boum pendentibus à mento palearibus, *Frigidus obsistit circum præcordia sanguis*. Undè & in alio loco idem Poeta canit: *Omnia fert ætas, animum quoque*. Et post modicum: *Non oblita mihi tot carmina vox quoque Murin jam fugit ipsa*. Quod ne de gentili tantum litteratura proferre videamur, divinatorum voluminum sacramenta cognosce, Da-

AD NEPOTIANUM.

vid annos natus septuaginta, bellicosus quodam vir, senectute frigescente, non poterat calefieri. Queritur itaque puella de universis finibus Israel, Abisag Sunamitis, quæ cum rege dormiret, & senile corpus calefaceret. Nonne tibi videtur, si occidentem sequaris litteram, vel figmentum esse de mimo, vel Atellanarum ludrico? Frigidus senex obvolvitur vestimentis, & nisi complexu adolescentulæ non tepescit. Vivebat adhuc Bethsabee: supererat Abigail, & reliquæ uxores ejus, & concubinæ, quas Scriptura commemorat. Omnes quasi frigida repudiantur, & in unius tantum adolescentulæ grandævus calescit amplexibus. Abraham multo David senior fuit, & tamen vivente Sara, aliam non quæsivit uxorem. Isaac duplices David annos habuit, & cum Rebecca jam vetula nunquam frigit. Taceo de prioribus ante diluvium viris, qui post annos nongentos, non dico senilibus, sed penè jam cariosis artubus, nequaquam puellares quæsire amplexus. Certè Moyses dux Israelitici Populi, centum & viginti annos habebat, & Sephoram non mutavit. Quæ est igitur ista Sunamitis uxor, & virgo: tam fervens, ut frigidum calefaceret: tam sancta, ut calentem ad libidinem non provocaret? Exponat, sapientissimus Salomon patris sui delicias, & pacificus bellatoris viri narret amplexus. Posside sapientiam, posside intelligentiam: ne obliviscaris, ne declina veris à verbis oris mei: neque derelinquas illam, & apprehendet te: ama illam, & servabit te. Principium sapientiæ, posside sapientiam, & in omni possessione tua, posside intelligentiam, circunda illam, & exaltabit te: honora illam, & amplexabitur te, ut det capiti tuo coronam gratiarum: corona quoque deliciarum protegat

B 3

* *Atellana*, genus est comedie obscenæ, ab Atellana Voscorum oppido, quod *Averiam* nunc vocant.

te. Omnes penè virtutes corporis mutantur in senibus, & crescente sola sapientia, decrescunt ceteræ virtutes, jejunia, vigiliae, & eleemosynæ, chameunia: * huc, illucque discursus, peregrinorum susceptio, defensio pauperum, instantia orationum, perseverantia, visitatio languentium, labor manuum, unde præbeantur eleemosynæ. Et (ne sermonem longius protraham) cuncta quæ per corpus exercentur fracto corpore minora fiunt. Nec hoc dico, quod in juvenibus, & adhuc solidioris ætatis, his dumtaxat, qui labore, & ardentissimo studio, vitæ quoque sanctimonia, & orationis ad Dominum Jesum frequentia, scientiam consequuti sunt. Frigeat sapientia, quæ in plerisque senibus ætate marcescit, sed quod adolescentia multa corporis bella sustineat, & inter incentiva vitiorum, & carnis titillationes, quasi ignis in lignis viridibus suffocetur, ut suum non possit explicare fulgorem. Senectus verò rursus eorum, qui adolescentiam suam honestis artibus instruxerunt, & in lege Domini meditati sunt diè ac nocte, ætate fit doctior, usu tritior, processu temporis sapientior, & veterum studiorum dulcissimos fructus metit. Unde & sapiens ille vir Græciæ Themistocles, cum expletis centum & septem annis, se mori cerneret, dixisse fertur, se dolere, quod tunc egrederetur vitæ, quando sapere cœpisset. Plato octogesimo primo anno scribens mortuus est. Isocrates nonaginta & novem annos in docendi, scribendi que labore complevit. Taceo ceteros Philosophos, Pythagoram, Democritum, Xenocratem, Zenonem, Cleanthem, qui jam ætate longæva in sapientiæ studiis floruerunt. Ad Poetas venio, Homerum, Hesiodum, Simonidem, Stesicorum, qui grandes nati, cygneum nescio

* Id est: Super solum dormitiones, quæ minores & al

quid, & solito dulcius, vicina morte cecinerunt. Sophocles cum propter nimiam senectutem, & rei familiaris negligentiam, à filiis accusaretur amentia, Cædipi fabulam, quam nuper scripserat, recitavit iudicibus: & tantum sapientiæ in ætate jam fracta specimen dedit, ut severitatem tribunalium in theatri favorem verteret. Nec mirum cum etiam Cato Censorius, Romani generis disertissimus, jam & senex, Græcas litteras discere nec erubuerit, nec desperaverit. Certè Homerus refert, quod de lingua Nestoris, jam vetuli & penè decrepiti, dulcior melle oratio fluxerit. Sed & ipsius nominis Abisag sacramentum, sapientiam senum indicat ampliorem. Interpretatur enim Pater meus superfluius, vel Patris mei rugitus: Verbum superflui ambiguum est: sed in præsentī loco virtutem sonat, quod amplior sit in sensibus, & redundans, ac larga sapientia. In alio autem loco superfluius quasi non necessarius ponitur. Abisag autem, id est, rugitus propriè nuncupatur, quod ut maris fluctus resonat, & ut ita dicam, de pelago veniens fremitus auditur. Ex quo ostenditur abundantissimum, & ultra humanam vocem divini sermonis in senibus tonitruum commorari. Porro Sunamitis in lingua nostra, coccinea dicitur, ut significet calere sapientiam, & divina lectione fervere; quod licet Dominici sanguinis indicet sacramentum, tamen & fervorem ostendit sapientiæ. Unde & obstetrix illa in Genesi coccinum ligat in manu Phares, qui ab eo, quod parietem diviserat, duos ante populos separantem, divisoris, id est Phares, sortitus est nomen. Et Rahab meretrix in typo Ecclesiæ, resticulam mysterium sanguinis continentem, ut Jerico pereunte, domus ejus salvaretur, appendit in fenestra. Unde & in alio loco de viris Sanctis Scrip-

tura commemorat: hi sunt qui venerunt de calore domus patris Rechab. Et dominus noster in Evangelio: ignem, inquit, veni mittere in terram, & quam volo ut ardeat! Qui in Discipulorum corda succensus, cogebat eos dicere: nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Quorsum hæc tam longo repetita principio? Ne à me quæras pueriles declamationes, sententiarum flosculos, verborum lenocina, & per fines capitulorum singulorum, acuta quædam, breviterque conclusa, quæ plausus, & clamores excitent audientium. Amplexetur me modo sapientia, & Abisag nostra, quæ numquam senescit, in meo requiescat sinu. Impolluta enim est, virginitatisque perpetuæ, & quæ in similitudinem Mariæ cum quotidie generet, semperque parturiat, incorrupta est. Hinc reor dixisse Apostolum: Spiritu ferventes. Et in Evangelio Dominum prædicasse, quod in fine mundi quando juxta Prophetam Zachariam, stultus pastor esse cœpit, sapientia decrescente, refrigescet charitas multorum. Audi igitur (ut beatus Cyprianus ait) non diserta, sed fortia. Audi fratrem collegio, patrem senio, qui te ab incunabilis fidei, usque ad perfectam ducat ætatem, & per singulos gradus vivendi præcepta constituens, in te ceteros erudiat. Scio quidem ab avunculo tuo beato Heliodoro, qui nunc Pontifex Christi est, te & didicisse quæ sancta sunt, & quotidie discere, normamque vitæ ejus exemplum habere virtutum. Sed & nostra quæcumque sunt, suscipe, & libellum hunc libello illius copulato, ut cum ille te Monachum erudierit, hic Clericum doceat esse perfectum. Igitur Clericus, qui Christi servit Ecclesiæ, interpretetur primò vocabulum suum, & nominis de-

initione prolata, nrtatur esse quod dicitur. Si enim *Cleros* Græcè, sors Latine appellatur, propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors, id est pars Clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, & cum Propheta dicit, Pars mea Dominus; nihil extra Dominum habere potest. Quod si quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus: verbi gratia, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilem cum istis partibus, Dominus pars ejus fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partem inter ceteras tribus, sed quasi Levita, & Sacerdos vivo de decimis, & altari serviens altaris oblatione sustentor; habens victum, & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar. Obsecro itaque te, & repetens iterum, iterumque monebo, ne officio Clericatus genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra sæculi in Christi quæras militia, ne plus habeas quam quando Clericus esse cœpisti, & dicatur tibi: Clericorum opes non proderunt eis. Nonnulli enim sunt ditiores Monachi, quam fuerant sæculares, & Clerici qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete, & fallace diabolo non habuerant, ut suspiret eos Ecclesia divites, quos mundus tenuit ante mendicos. Mensulam tuam pauperes, & peregrini, & cum illis Christus conviva noverit. Negotiatorum Clericum, & ex inope divitem, & ignobili gloriosum quasi quamdam pestem fuge. Corruptunt mores bonos confabulationes pessimæ. Tu aurum contemnis,

alius diligit, tu calcas opes, ille sectatur, tibi cordi silentium, mansuetudo, secretum, illi verbositas, attrita frons, cui nundinæ, fora placent, & plateæ, ac medicorum tabernæ. In tanta morum discordia, quæ potest esse concordia? Hospitium tuum, aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant. Omnes puellas, & virgines Christi, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige, ne sub eodem tecto mansites, nec in præterita castitate confidas. Nec sanctior David, nec Sansone fortior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper quod Paradisi colonum de possessione sua mulier ejecerit. Egrotanti tibi quilibet sanctus frater assistat, & germana, vel mater, aut probatæ quælibet apud omnes fidel. Quod si hujusmodi non fuerint consanguinitatis, castimoniarumque personæ, multas anus nutrit Ecclesia, quæ & officium præbeant, & beneficium accipiant ministrando; ut infirmitas quoque tua fructum habeat eleemosynæ. Scio quosdam convaluisse corpore, & animo agrotare cœpisse. Periculose tibi ministrat, cujus vultum frequenter attendis. Si propter officium Clericatus, aut vidua à te visitatur, aut virgo; numquam domum solus intro eas. Tales habeto socios, quorum contubernio non infameris. Si lector, si acolitus, si psalter te, sequitur non ornetur veste, sed moribus; nec calamistro crispent comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Solus cum sola secreto, & absque arbitro, vel teste non sedeas. Si familiarius est aliquid loquendum, habet nutricem majorem domus, virginem, viduam, vel maritatem: non est tam inhumana, ut nullum præter te habeat, cui se audeat credere. Caveto omnes suspitiones, & quidquid probabiliter fingi potest ne fingatur, ante de vita. Crebra munuscula, & sudariola,

& fasciolas, & vestes ori applicatas, & oblatos, ac degustatos cibos, blandasque, & dulces literulas, sanctus amor non habet. Mel meum, lumen meum, meum desiderium, omnes delicias, & lepores, & risu dignas urbanitates, & cæteras ineptias amatorum, in comœdiis erubescimus, in sæculi hominibus detestamur, quanto magis in Monachis, & in Clericis, quorum & Sacerdotium proposito, & propositum ornatur Sacerdotio? Nec hoc dico, quod aut in te, aut in sanctis viris ista formidem, sed quod in omni proposito, in omni gradu & sexu, & boni & mali reperiantur; malorumque condemnatio laus bonorum sit. Pudet dicere, Sacerdotes idolorum, mimi, & aurigæ, & scorta hæreditates capiunt, solis Clericis, & Monachis hoc lege prohibetur, & prohibetur non à persecutoribus, sed à Principibus Christianis. Nec de lege conqueror, sed doleo, cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum est, sed quò mihi vulnus ut indigeam cauterio? Provida, severaque legis cautio, & tamen nec sic refrænatur avaritia. Per fideicommissa legibus illudimus, & quasi majora sint Imperatorum scita, quam Christi, leges timemus, Evangelia contemnimus. Sit hæres, sed mater filiorum, id est gregis suis, Ecclesia, quæ illos genuit, nutrit, & pavit. Quid nos inserimus inter matrem, & liberos? Gloria Episcopi est pauperum inopiæ providere. Ignominia Sacerdotis est, propriis studere divitiis. Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix milio, & cibario pane rugientem saturare ventrem poteram, nunc similam, & mela fastidio. Novi & genera, & nomina piscium, in quo littore conchæ lecta sit, calleo; saporibus avium discerno; Provincias, & ciborum me raritas, ac novissime damna

ipsa delectant. Audio præterea in senes, & anus absque liberis, quorundam turpe servitium. Ipsi apponunt matulam, obsident lectum, purulentiam stomachi, & phlegmata pulmonis manu propria suscipiunt. Pavent ad introitum medici, trementibusque labiis, an commodius habeat, sciscitantur: & si paululum senex vegetior fuerit, periclitantur, simulataque lætitia mens intrinsecus avara torquetur. Timent enim ne perdant ministerium, & vivacem senem Mathusalem annis comparant. O quanta apud Deum merces, si in præsentem pretium non sperarent! Quantis sudoribus hereditas cassa expetitur? Minori labore margaritum Christi emi poterat. Divinas Scripturas sæpius lege, imò numquam de manibus tuis sacra lectio deponatur. Disce quod doceas, obtine eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut possis exhortari in doctrina sana, & contradicentes revincere. Permane in his, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris: paratus semper ad satisfactionem omni poscenti te rationem de ea, quæ in te est spe. Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat, cur ergo hæc quæ dicis, ipse non facis? Delicatus Magister est, qui pleno ventre de jejuniis disputat. Accusare avaritiam & latro potest. Sacerdotis Christi os, mens, manusque concordanti. Esto subjectus Pontifici tuo, & quasi animæ parentem suscipe. Amare filiorum, timere, servorum est. Si pater sum (inquit) Ubi est timor meus? Plura tibi in eodem viro observanda sunt nomina. Monachus, Pontifex, avunculus tuus, qui te jam in omnibus quæ sancta sunt, docuit. Illud etiam dico, quod Episcopi Sacerdotes se esse noverint, non dominos; hono-

tent Clericos quasi Cleros, ut & ipsis à Clericis quasi Episcopis honor deferatur. Scitum illud est oratoris Domicii: Cur ergo te (inquit) habeam ut Principem, cum te me non habeas ut Senatorem? Quod Aron, & filios ejus, hoc Episcopum, & Presbyteros esse noverimus. Unus Dominus, unum templum, unum sit etiam ministerium. Recordemur semper quid Apostolus Petrus præcipiat Sacerdotibus. Pascite eum, qui in vobis est gregem Domini, providentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntariè, neque ut dominantes in Clerum, sed forma facti gregis ex animo, ut cum apparuerit Princeps Pastorum, percipiat immarcescibilem gloriæ coronam. Pessima consuetudinis est, in quibusdam Ecclesiis, tacere Presbyteros, & præsentibus Episcopis non loqui, quasi aut invidiant, aut non dignentur audire. Et si alii (inquit Apostolus Paulus) fuerit revelatum sedenti, prior taceat. Potestis enim per singulos prophetare, ut omnes discant, & omnes consolentur: & spiritus Prophetarum Prophetis subjectus est: non enim est dissensionis Deus, sed pacis. Gloria patris est filius sapiens. Gaudeat Episcopus judicio suo, cum tales Christo elegerit Sacerdotes. Docente te in Ecclesia, non clamor Populi, sed gemitus suscitetur. Lacrymæ auditorum laudes tuæ sint; sermo Presbyteri scripturarum lectione conditus sit. Nolo te declamatorem esse, & rabulam, garrulumque sine ratione, sed mysteriorum peritum, & Sacramentorum Dei tui eruditissimum. Verba volvere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem sui facere, indoctorum hominum est. Atrita frons, interpretatur sæpè quod nescit: & cum aliis persuaserit, sibi quoque

usurpat scientiam. Præceptor quondam meus Gregorius Nacianzenus, rogatus à me ut exponeret, quid sibi vellet in Luca, Sabbatum *deutero proton*,* eleganter lusit: Docebo te, inquit, super hac re in Ecclesia, in qua mihi omni Populo acclamante cogeris invitatus scire, quod nescis, aut certe si solustacueris, solus ab omnibus stultitia condemnaberis. Nihil tam facile, quam vilem plebeculam, & indoctam concionem linguæ volubilitate decipere, quæ quidquid non intelligit, plus miratur. Marcus Tullius, in quem pulcherrimum illud elogium est? Demosthenes tibi præripuit, ne esses primus orator: tu illi, ne solus. In oratione pro Quinto Gallo, quid de favore vulgi, & de imperitis concionatoribus loquatur, attende, ne his fraudibus ludaris. Loquor enim, quæ sunt ipse nuper expertus: unus quidam Poeta nominatus homo per litteratus, cujus sunt illa colloquia Poetarum, ac Philosophorum, cum facit Euripidem, & Menandrum inter se, & alio loco Socratem, atque Epicurum disserentes, quorum ætates non annis, sed sæculis scimus esse disjunctas, quantos is plausus, & clamores movet? Multos enim condiscipulos habet in theatro, qui simul litteras non didicerant. Vestes pullas æquè debita, ut candidas. Ornatus ut sordes pari modo fugiendi sunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Non absque amictu lineo incedere, sed pretium vestium linearum non habere, laudabile est, alioquin ridiculum, & plenum dedecoris est, referto marsupio, quod sudarium, orarium quæ non habeas gloriari. Sunt qui pauperibus paulum tribuunt, ut amplius accipiant & sub prætextu elemosynæ quærunt divitias, quæ magis venatio ap-

* Id est: *Secundo primo*. Luc. cap. 6. v. 1.

pellanda est, quam elemosynæ genus. Sic bestia, sic aves, sic capiuntur & pisces; modica in hamo esca ponitur, ut matronarum in eo sacculi protrahantur. Sciat Episcopus, cui comissa est Ecclesia, quem dispensationi pauperum, curæque præficiat. Melius est non habere quod tribuam, quam impudenter petere quod recondam. Sed & genus arrogantia est clementiorem te velle videri, quam Pontifex Christi est. Non omnia possumus omnes. Alius in Ecclesia oculus est, alius lingua, alius manus, alius pes, auris, venter, & cætera. Lege Pauli Epistolam ad Corinthios, quomodo diversa membra unum corpus efficiunt. Nec rusticus tamen, & simplex frater ideò se sanctum putet, si nihil noverit; nec peritus, & eloquens, lingua æstimet sanctitatem. Multoque melius est è duobus imperfectis rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiam peccatricem. Multi ædificant parietes, & columnas Ecclesiæ subtrunt, marmora nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distinguitur, & Ministrorum Christi nulla electio est. Neque verò mihi aliquis opponat dives in Judæa templum, mensam, lucernas, thuribula, patellas, scyphos, mortariola, & cætera ex auro fabrefacta: Tunc hæc probabantur à Domino, quando Sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecudum erat redemptio peccatorum. Quamquam hæc omnia præcesserint in figura, scripta sunt autem propter nos, in quos fines sæculorum devenerunt. Nunc verò cum paupertatem domus suæ pauper Dominus dedicavit, cogitemus Crucem ejus, & divitias lutum putabimus. Quid miramur, quod Christus vocat iniquum mammona? Quid suspicimus, & amamus, quod Petrus se non habere gloriòse tes-

tatur? Alioquin si tantum litteram sequimur, & in auro, atque divitiis simplex nos delectat historia, cum auro observemus & cætera. Ducant Pontifices Christi uxores virgines: quamvis bonæ mentis sit qui cicatricem habuerit, & deformis est, privetur Sacerdotio; lepra corporis animæ vitii præferatur: Crescamus, & multiplicemur, & repleamus terram, nec immolemus Agnum, nec mysticum Pascha celebremus, quia hæc absque templo fieri lege prohibentur. Figamus septimo mense tabernaculum, & solemne jejunium buccina concrepemus. Quod si hæc omnia spiritualibus spiritualia comparantes, scientesque cum Paulo, quod lex spiritualis est, & David verba cantantes: revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua; sic intelligimus, ut Dominus quoque noster intellexit, & interpretatus est Sabbatum, aut aurum repudiemus cum cæteris superstitionibus Judæorum, aut si aurum placet, placeant & Judæi, quos cum auro, aut probare nobis necesse est, aut damnare. Convivia tibi vitanda sunt sæcularium, & maxime eorum, qui honoribus tument. Turpe est ante fores Sacerdotis Christi crucifixi, & pauperes, & qui cibo quoque vescebatur alieno, lictores consulum, & milites excubare, judicemque provinciæ melius apud te prandere, quam in palatio. Quod si obtenderis te facere hæc, ut roges pro miseris, atque subjectis, judex sæculi plus deferet Clerico continenti, quam diviti, & magis sanctitatem tuam venerabitur, quam opes. Aut si talis est, qui non audiat Clericos pro quibuslibet tribulatis, nisi inter phylas, libenter carebo hujusmodi beneficio & Christum rogabo pro iudice, qui magis, & citius subvenire potest, quam iudex. Melius enim est confidere in Domino.

quam confidere in homine: melius est sperare in Domino, quam sperare in Principibus. Numquam vinum redoleas, ne audias illud Philosophi: hoc non est osculum prorigere; sed vinum propinare. Vinolentos Sacerdotes & Apostolus damnat, & vetus lex prohibet. Qui altari deserviunt, vinum, & siceram non bibant. Sicera Hebræo sermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest, sive illa quæ frumento conficitur, sive pomorum succo, aut cum favi decoquantur in dulcem, & barbaram potionem, aut palmarum fructus exprimuntur in liquorem, coctisque frugibus aqua pinguior coloratur. Quidquid inebriat, & statum mentis evertit, fuge similiter, ut vinum. Nec hoc dico, quod Dei à nobis creatura damnetur (si quidem & Dominus vini potator est appellatus, & Timotheo dolenti stomachum modica vini sorbitio relaxata est) sed modum pro ætatis, & valetudinis, & corporum qualitate exigimus in potando. Quod si absque vino ardeo adolescentia, & inflammor calore sanguinis, & succulento, validoque sum corpore, libenter carebo poculo, in quo suspicio veneni est. Pulchrè dicitur apud Græcos, & nescio an apud nos æquè resonet: pinguis ventris non gignit mentem tenuem: tantum tibi juniorum modum impone, quantum ferre potest: sint tibi pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa jejunia. Quid prodest oleo non vescit, & molestias quasdam, difficultatesque ciborum querere, caricas, piper, nunces, palmarum fructus, similam, mel, pistacia? * Tota hortorum cultura vexatur, ut cibario non vescamur pane, & dum delicias sectamur, à Regno Colorum retrahimur. Audio præterea quosdam contra rerum, homi-

C

* Nucum genera, avellanis similia, & Syria ad nos delata. *Alhocigos.*

numque naturam aquam non bibere, nec vesci pane, sed sorbitiunculas delicatas, & contrita olera, baccharumque succum, non calice sorbere, sed concha. Proh pudor! Non erubescimus istiusmodi ineptiis? nec tædet superstitionis? Insuper etiam famam abstinentiæ in deliciis quærimus. Fortissimum jejunium est aqua, & panis. Sed quia gloriam non habet, & omnes pane, & aqua vivimus, quasi publicum, & commune jejunio non putatur. Cave ne hominum rumusculus ancuperis, ne offensam Dei populorum laude commutes. Si adhuc (inquit Apostolus) hominibus placerem, Christi servus non essem; desiit placere hominibus, & servus factus est Christi. Per bonam famam, & malam à dextris, & à sinistris Christi miles graditur, nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur. Non divitiis tument, non contrahitur paupertate, & læta contemnit, & tristitia. Per diem Sol non urit eum, neque Luna per noctem. Nolo te orare in angulis platearum, ne rectum iter precum tuarum frangat aura popularis. Nolo te dilatare fimbrias, & ostentui habere phylacteria, & conscientia repugnante, Pharisæica ambitione circumdari. Quanto melius erat hæc non in corpore, sed in corde gestare, & Deum habere fautorem, non aspectus hominum? Inde pender Evangelium, inde lex & Prophetæ, sive sacra & Apostolica doctrina. Melius est enim hæc omnia in mente portare, quam in corpore. Fidelis mecum lector intelligis, quid taceam, & quid magis tacendo loquar. Tot te regulæ, quot species gloriarum percurrant. Vis scire quales Dominus quærat ornatus? Habeto prudentiam, justitiam, temperantiam, fortitudinem. His Cœli piæis includere, hæc te quadriga velut au-

rigam Christi, ad metam concita ferat. Nihil hoc monili pretiosius, nihil hac gemmarum varietate distinctius. Ex omni parte decoraris, cingeris, atque protegeris, & ornamento tibi sunt, & tutamini, gemmæ vertuntur in scuta. Cave quoque ne aut linguam, aut aures habeas prurientes, id est ne aut ipse aliis detrahas, aut alios audias detrahentes. Sedens, inquit, adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum; hæc fecisti, & tacui. Existimasti iniquè quod ero tui similis, arguam te, & statuam contra faciem tuam. Parce à detractione linguæ, custodi sermones tuos, & scito quia per cuncta, quæ de aliis loqueris tua conscientia judicaris, & in his ipse deprehenderis, quæ in aliis arguebas. Neque verò illa justa est excusatio: referentibus aliis injuriam facere non possum. Nemo invito auditore libenter refert, sagitta in lapidem nunquam figitur, interdum resiliens percutit dirigentem. Discat detractor, dum te videt non libenter audire, non facile detrahere. Cum detractoribus, ait Salomon, ne miscaris, quoniam repente veniet perditio eorum, & ruinam utriusque quis novit? tam videlicet ejus qui detrahit, quam illius, qui accomodat aurem detrahenti. Officium tui est visitare languentes, nosse domos matronarum, ac liberos earum, & nobilium virorum custodire secreta. Officium tui est non solum oculos castos servare, sed & linguam. Nunquam de formis mulierum disputes, nec quid agatur in alia, domus alia per te noverit. Hippocrates adjurat discipulos suos antequam doceat, & in verba sua jurare compellit, extorquet sacramento silentium, sermonem, incensum, habitum, moresque præscribit. Quanto magis nos qui-

bus animarum cura commissa est, omnium Christianorum domos debemus amare, quasi proprias? Consolutores potius nos in mœroribus suis, quàm convivās in prosperis noverint. Facile contemnitur Clericus, qui sæpè vocatus ad prandium ire non recusat. Numquam petentes, raro accipiamus rogati. Beatius enim est magis dare, quàm accipere. Nescio enim quomodo etiā ipse, qui deprecatur, ut tribuat, cum acceperis, viliorē te iudicat; & mirum in modum, si eum rogantem contempseris, plus te posterius veneratur. Prædicator continentiae, nuptias ne conciliet. Qui Apostolum legit dicentem: superest ut qui habent uxores, sic sint, quasi non habeant; cur virginem cogit, ut nubat? Qui de monogamia Sacerdos est, quare viduam hortatur, ut digama sit? Procuratores & dispensatores domorum alienarum, atque villarum quomodo possunt esse Clerici, qui proprias jubentur contemnere facultates? Amico quippiam rapere, furtum est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium est: accepisse quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis, vel cautum esse velle, vel timidum; aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum credulitatem superat. Ego fame torqueor, & tu iudicas quantum ventri meo satis sit, aut divide statim quod acceperis, aut si timidus dispensator es, dimitte largitorem, ut sua ipse distribuat. Nolo sub occasione mea sacculus tuus plenus sit: nemo mea melius me servare potest. Optimus dispensator est, qui sibi nihil reservat. Coegisti me, Nepotiane charissime, lapidato jam virginittatis libello, quem Sanctæ Eustochiæ Romæ scripseram post annos decem, rursus Bethlehem ora reserare, & confodiendum me linguis omnium prodere.

Aut enim nihil scribendum fuit, ne hominum iudicium subirem, quod tu facere prohibuisti; aut scribentes, nosse cunctorum adversum nos maledicorum tella esse torquenda. Quos obsecro, ut quiescant, & desinant maledicere. Non enim ut adversariis, sed ut amicis scripsimus, nec inveci sumus in eos, qui peccant, sed ne peccent monuimus. Neque in illos tantum, sed & in nos ipsos severi iudices fuimus. Volentesque festucam de oculo alterius tollere, nostram primum trabem eiecimus. Nullum læsi, nullius nomen mea scriptura designatum est. Neminem specialiter meus sermo pulsavit. Generalis de vitis disputatio est. Qui mihi irasci voluerit, prius ipse de se quod talis sit, confitebitur.

HIERONIMUS RUSTICO MONACHO VIVENDI formam præscribit.

Argum. Epistolæ.

Rustum Gallum Monachum docet, quemadmodum oporteat instituire vitam, eo dignam cognomine. Admonet in primis ad vitandam suspectarum mulierum consuetudinem, tutius esse iuvenem in Canobio, quàm in solitudine vitam agere, & sero ad docendum, & scribendum libros esse veniendum. Tandem invehitur in illos, qui sub prætextu, & titulo Monachi, suis indulgent vitiis.

Nihil Christiano felicius, cui promittitur Regnum Cœlorum: nihil laboriosius, qui quotidie de vita periclitatur: nihil fortius, qui vincit diabolum: nihil imbecillius, qui à carne superatur; utriusque rei exempla sunt plurima. Latro credit in Cruce,

bus animarum cura commissa est, omnium Christianorum domos debemus amare, quasi proprias? Consolutores potius nos in mœroribus suis, quàm convivās in prosperis noverint. Facile contemnitur Clericus, qui sæpè vocatus ad prandium ire non recusat. Numquam petentes, raro accipiamus rogati. Beatius enim est magis dare, quàm accipere. Nescio enim quomodo etiā ipse, qui deprecatur, ut tribuat, cum acceperis, viliorē te iudicat; & mirum in modum, si eum rogantem contempseris, plus te posterius veneratur. Prædicator continentiae, nuptias ne conciliet. Qui Apostolum legit dicentem: superest ut qui habent uxores, sic sint, quasi non habeant; cur virginem cogit, ut nubat? Qui de monogamia Sacerdos est, quare viduam hortatur, ut digama sit? Procuratores & dispensatores domorum alienarum, atque villarum quomodo possunt esse Clerici, qui proprias jubentur contemnere facultates? Amico quippiam rapere, furtum est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium est: accepisse quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis, vel cautum esse velle, vel timidum; aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum credulitatem superat. Ego fame torqueor, & tu iudicas quantum ventri meo satis sit, aut divide statim quod acceperis, aut si timidus dispensator es, dimitte largitorem, ut sua ipse distribuat. Nolo sub occasione mea sacculus tuus plenus sit: nemo mea melius me servare potest. Optimus dispensator est, qui sibi nihil reservat. Coegisti me, Nepotiane charissime, lapidato jam virginittatis libello, quem Sanctæ Eustochiæ Romæ scripseram post annos decem, rursus Bethlehem ora reserare, & confodiendum me linguis omnium prodere.

Aut enim nihil scribendum fuit, ne hominum iudicium subirem, quod tu facere prohibuisti; aut scribentes, nosse cunctorum adversum nos maledicorum tella esse torquenda. Quos obsecro, ut quiescant, & desinant maledicere. Non enim ut adversariis, sed ut amicis scripsimus, nec inveci sumus in eos, qui peccant, sed ne peccent monuimus. Neque in illos tantum, sed & in nos ipsos severi iudices fuimus. Volentesque festucam de oculo alterius tollere, nostram primum trabem eiecimus. Nullum læsi, nullius nomen mea scriptura designatum est. Neminem specialiter meus sermo pulsavit. Generalis de vitis disputatio est. Qui mihi irasci voluerit, prius ipse de se quod talis sit, confitebitur.

HIERONIMUS RUSTICO MONACHO VIVENDI formam præscribit.

Argum. Epistolæ.

Rustum Gallum Monachum docet, quemadmodum oporteat instituire vitam, eo dignam cognomine. Admonet in primis ad vitandam suspectarum mulierum consuetudinem, tutius esse iuvenem in Canobio, quàm in solitudine vitam agere, & sero ad docendum, & scribendum libros esse veniendum. Tandem invehitur in illos, qui sub prætextu, & titulo Monachi, suis indulgent vitis.

Nihil Christiano felicius, cui promittitur Regnum Cœlorum: nihil laboriosius, qui quotidie de vita periclitatur: nihil fortius, qui vincit diabolum: nihil imbecillius, qui à carne superatur; utriusque rei exempla sunt plurima. Latro credit in Cruce,

& statim meretur audire: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso. Judas de Apostolatus fastigio, in proditionis tartarum labitur, & nec familiaritate convivii, nec inunctione buccellæ, nec osculi gratia frangitur, ne quasi hominem tradat, quem Filium Dei noverat. Quid Samaritana villus? Non solum ipsa credidit, & post sex viros unum invenit Dominum, Messiamque cognovit ad fontem, quem in templo Judæorum Populus ignorabat; sed & author fit salutis multorum, & Apostolis ementibus cibos, esurientem reficit, lassumque sustentat. Quid Salomone sapientius? Attamen infatuatur amoribus mulierum. Bonum est sal, nullumque sacrificium absque hujus aspersione suscipitur. Unde & Apostolus præcipit: Sermo vester semper in gratia sale sit conditus. Quod si infatuatur, foras projicitur, in tantumque perdit nominis dignitatem, ut ne in sterquilinum quidem utile sit, quo solent credentium arva condiri, & sterile animarum solum pinguescere. Hæc dicimus, ut prima te, fili Rustice, fronte doceamus, magna cœpisse, & excelsa sectari; & adolescentiæ, imò pubertatis incentiva calcantem, perfectæ quidem ætatis gradum scandere, sed lubricum iter esse, per quod ingrederis, nec tantum sequi gloriæ post victoriam, quantum ignominie post ruinam. Non mihi nunc per virtutum prata ducendus est rivulus, nec laborandum, ut ostendam tibi variorum pulchritudinem florum: quid in se lilia habeant puritatis, quid rosa verecundie possideat, quid viola purpura promittat in Regno, quid rutilantium spondeat pictura gemmarum. Jam enim propitio Deo, stivam tenes. Jam tectum, atque solarium cum Petro Apostolo conscendisti, qui esuriens

in Judæis Cornelii saturatur Fide, & famem incredulitatis eorum gentium conversione restinguit; atque in vase Evangeliorum quadrangulo, quod de Cœlo descendit ad terram, docetur, & discit omnes homines posse salvari. Rursumque quod viderat in specie candidissimi lintheaminis in superna transfertur, & credentium turbam de terris ad Cœlum rapit, ut pollicitatio Domini compleatur: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Totum, quod apprehensa manu insinuare tibi cupio, quod quasi doctus nauta, post multa naufragia, rudem conor instruere victorem, illud est, ut, in quo litore pudicitie pirata sit, noveris; ubi Charybdis, & radix omnium malorum avaritia, ubi Scyllæi obrectatorum canes, de quibus Apostolus loquitur: ne mordentes invicem mutuo consumamini; quo modo, in media tranquillitate securi, Lybicis interdum vitiorum Syrtibus obruamur: quid venenatorum animalium desertum hujus sæculi nutriat. Navigantes rubrum mare, in quo optandum nobis est, ut verus Phrao cum suo mergatur exercitu, multis difficultatibus ac periculis ad urbem maximam perveniunt. Utroque in litore gentes vagæ, imò belluæ habitant ferocissimæ. Semper solliciti, semper armati totius anni vehunt cibaria. Latentibus saxis, vadisque durissimis plena sunt omnia, ita ut speculator doctus in summa mali arbore sedeat, & inde regendæ, & circumflectendæ navis dictata prædicet. Relix cursus est, si post sex menses supradictæ urbis portum teneat, à quo se incipit aperire Oceanus: per quem vix anno perpetuo ad Indiam pervenitur, & ad Gangem fluvium (quem Phison sancta Scriptura commemorat) qui circumit totam terram Evilath, &

multa genera pigmentorum de Paradisi dicitur fonte devehere. Ubi nascitur carbunculus, & smaragdus, & margarita candentia, & uniones, quibus nobilium foeminarum ardet ambitio, montesque aurei, quos adire propter Gryphas, & Dracones, & immensorum corporum monstra, hominibus impossibile est, ut ostendatur nobis, quales custodes habeat avaritia. Quorsum ista? Perspicuum est, si negotiatores saeculi tanta sustinent ut ad incertas, periturasque divitias perveniant, & servant cum animae discrimine, quae multis periculis quaesierunt: quid Christi negotiatori faciendum est, qui venditis omnibus querit pretiosissimum margaritum? qui totis substantiae suae opibus emit agrum, in quo reperiat thesaurum, quem nec fur effodere, nec latro possit auferre?

Scio me offensurum esse quamplurimos, qui generalem de vitiis disputationem in suam referunt contumeliam. Et dum mihi irascuntur, suam indicant conscientiam, multoque pejus de se, quam de me judicant. Ego enim neminem nominabo, nec veteris comediae licentia, certas personas eligam, atque perstringam. Prudentis viri est, ac prudentium foeminarum dissimulare, imò emendare, quod in se intelligunt, & indignari sibi magis, quam mihi, nec in monitorem maledicta congerere: qui etsi iisdem teneatur criminibus, certè in eo melior est, quod sua ei mala non placent. Audio religiosam te habere matrem, multorum annorum viduam, quae aluit, quae erudit infantem, ac post studia Galliarum, quae vel florentissima sunt, misit Romam, non parcens sumptibus, & absentiam filii spe sustinens futurorum, ut ubertatem Gallici, nitorumque sermonis, gravitas Romana condiret, nec calcaribus in te, sed frænis utere-

tur: quod & in disertissimis viris Graeciae legimus, qui Asianum tumorem Attico siccabant sale, & luxuriantes flagellis vineas falcibus reprimebant, ut eloquentiae torcularia, non verborum pampinis, sed sensum quasi uvarum expresionibus redundarent. Hanc tu suspice ut parentem, ama ut nutricem, venerare ut sanctam. Nec aliorum imiteris exemplum, qui relinquunt suas, & alienas appetunt: quorum dedecus in propatulo est, sub nominibus pietatis, quaerentium suspecta consortia. Novi ego quasdam jam maturioris ætatis, libertini generis adolescentibus delectari, & filios quaerere spirituales, paulatimque pudore superato, ficta matrum nomina erumpere in licentiam maritalem. Aliæ sorores virgines deserunt, & externis viduis copulantur. Sunt quæ oderunt suos, & non suorum palpantur affectu: quarum impatentia, iudex animi, nullam recipit excusationem; & cassa pudicitiae velamenta quasi aranearum fila dirumpit. Videas nonnullos accitis renibus pulla tunica, barba proluxa, à mulieribus non posse discedere, sub eodem manere tecto, simul inire convivia, ancillas juvenes habere in ministerio, & præter vocabulum nuptiarum, omnia esse matrimonii. Nec hæc culpa est Christiani nominis, si simulator religionis in vitio sit; quinimo confusio Gentilium, cum ea vident Ecclesiis displicere, quæ omnibus bonis non placent. Tu verò si Monachus esse vis, non videri, habeto curam, non rei familiaris, cui renunciando, hoc esse coepisti, sed animæ tuæ. Sordidæ vestes, candidæ mentis indicia sint: vilis tunica contemptum sæculi probet; ita dumtaxat, ne animus tumeat, ne habitus, sermoque dissentiant. Balnearum fomenta non quaerat, qui calorem corporis, jejuniorum cupit frigore extin-

guere: quæ & ipsa moderata sint, ne nimia debilitent stomachum, & majorem refectiorem poscentia. Erumpant in crudelitatem, quæ parens libidinum est. Modicus, ac temperatus cibus, & carni, & animæ utilis est. Matrem ita vide, ne per illam alias videre cogaris, quarum vultus cordi tuo hæreant, & tacitum vivat sub pectore vulnus. Ancillas, quæ illi in obsequio sunt, tibi scias esse in insidiis. Quia quanto villior earum conditio, tanto facilius est ruina. Et Joannes Baptista sanctam matrem habuit, Pontificisque filius erat, & tamen nec matris affectu, nec patris opibus vincebatur, ut in domo parentum cum periculo viveret castitatis. Vivebat in eremo, & oculis desiderantibus Christum, nihil aliud dignabatur aspicere. Vestis aspera, zona pellicea, cibus locustæ, melque sylvestre, omnia virtuti, & continentię præparata. Filii prophetarum (quos Monachos in veteri Testamento legimus) ædificabant sibi casulas propter fluentia Jordanis, & rurbis urbium derelictis, pollenta & herbis agrestibus victitabant. Quando in patria tua es, habeto cellulam pro Paradiso, varia Scripturarum poma decerpe, his utere deliciis, harum fruiere complexu. Si scandalizat te oculus, pes, manus, projice ea. Nulli parcas, ut soli parcas animæ: Qui viderit, inquit Dominus, mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. Quis gloriabitur castum se habere cor? Astra non sunt munda in conspectu Domini, quanto magis homines, quorum vita tentatio est? Væ nobis, qui quoties concupiscimus, toties fornicamur. Inebriatus est, inquit, gladius meus in celo; multo amplius in terra, quæ spinas, & tribulos generat. Vas electionis, in cujus ore Christus resonabat, ma-

cerat corpus suum, & subjecit servituti, & tamen cernit naturalem carnis ardorem suæ repugnare sententiæ, ut quod non vult, hoc agere compellatur, & quasi vim patiens, vociferatur, & dicit: miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Et tu te arbitraris absque lapsu, & vulnere posse transire, nisi omni custodia servaveris cor tuum, & cum Salvatore dixeris: mater mea, & fratres mei hi sunt, qui faciunt voluntatem Patris mei? Crudelitas ista pietas est. Imò quid tam pium, quam sanctæ Matri sanctum filium custodire? Optat & illa te vivere, & non videre ad tempus, ut semper cum Christo videat. Anna Samuele, non sibi, sed tabernaculo genuit Filii Jonadab, qui vinum, & siceram non bibebant, qui habitabant in tentoriis, & quas nox compulerat, sedes habebant, scribuntur in Psalmo, quod primi captivitatem sustinuerint, qui ab exercitu Chaldæorum vastante Judæam, urbes introire compulsi sunt. Viderint, quid alii sentiant. Unusquisque enim suo sensu ducitur: mihi oppidum carcer, & solitudo Paradisus est. Quid desideremus urbium frequentiam, qui de singularitate censemur? Moyses, ut præset populo Judæorum, quadraginta annis eruditur in eremo. Pastor ovium, hominum factus est Pastor. Apostoli de piscatione lacus Genesareth ad piscationem hominum transierunt. Qui tunc habentes patrem, rere, naviculam, sequuti Dominum, protinus omnia reliquerunt, portantes quotidie crucem suam, & ne virgam quidem in manu habentes. Hæc dico, ut etiam si Clericatus te titulat desiderium, discas quod possis docere, & rationabilem hostiam offeras Christo, ne miles, antequam tiro; ne prius magister sis, quam discipulus.

Non est humilitatis meæ, neque mensuræ judicare de Clericis, & de Ministris Ecclesiarum sinistram quippiam dicere. Habeant illi ordinem, & gradum suum; quem si tenueris, quomodo tibi in eo vivendum sit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. Nunc Monachi incunabula, moresque discutimus, & ejus Monachi, qui liberalibus studiis eruditus, in adolescentia jugum Christi collo suo imposuit. Primumque tractandum est, utrū solus, an cum aliis in Monasterio vivere debeas? Mihi quidem placet, ut habeas Sanctorum contubernium, nec ipse te doceas, & absque Doctore ingrediaris viam, quam numquam ingressus est, statimque tibi in partem alteram declinandum sit, & errori pateas, plusque, ut minus ambules, quam necesse est, ne aut currens lasseris, aut moram faciens obdormias. In solitudine citò subrepat superbia: & si parumque jejunaverit, hominemque non viderit, putat se alicuius esse momenti, oblitusque sui, unde, & quo venerit, intus corde, lingua foris vagatur. Judicat contra Apostoli voluntatem, alienos servos: quo gula voluerit, porrigit manum: dormit, quantum voluerit: nullum veretur: facit, quod voluerit: omnes inferiores se putat: crebriusque in urbibus, quam in cellula est; & inter fratres simulat verecundiam qui platearum turbis colliditur. Quid igitur? Solitariam vitam reprehendimus? Minime, quippe quam sæpè laudavimus: sed de ludo Monasteriorum, hujuscemodi volumus egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terreant: qui specimen conversationis suæ multo tempore dederit; qui omnium fuerit minimi, ut primi omnium fierent; quos nec esuries aliquando, nec saturitas superavit: qui paupertate lætantur: quorum habitus, sermo, vultus, incessus,

doctrina virtutum est: qui nesciunt secundum quosdam ineptos homines, dæmonum pugnantium contra se portenta configere, ut apud imperitos, & vulgi hominis, miraculum sui faciant, & exinde lucra sectentur. Vidimus nuper, & planximus, Croesi opes unius morte deprehensas, urbisque stipes, quasi in usus pauperum congregatas, stirpe & posteris derelictas. Tunc ferrum, quod latebat in profundo, supernatavit aquæ, & inter palmarum arbores, myrrhæ amaritudo monstrata est. Nec mirum; talem & socium, & magistrum habuit, qui ægentium famem, suas facit esse divitias; & miseris derelicta, in suam reservavit miseriam. Quorum clamor tandem pervenit ad Cælum, & patientissimas Dei vicit aures, ut missus Angelus pessimo Nabal Carmelo diceret: stulte, hac nocte auferent animam tuam à te: quæ autem præparasti, cujus erunt? Volo ergo te, & propter causas, quas supra exposui, non habitare cum matre, & præcipuè, ne aut offerentem delicatos cibos, renuendo contristes: aut si acceperis, oleum igni adjicias, & inter frequentiam puellarum per diem videas, quod nocte cogites. Numquam de manu, & oculis tuis recedat liber: discatur Psalterium ad verbum: oratio sine intermissione, vigil sensus sit, nec vanis cogitationibus patens. Corpus pariter, & animus tendatur ad Dominum. Iram vince patientia: ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua variis perturbationibus. Quæ si pectori insiderint, dominabuntur tui, & te deducant ad dilectum maximum. Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent, & aliis tri-

buebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia: cur tu in usus tuos cesura non præpares? Vel fiscellam texe junco, vel canistrum lentis plecte viminibus: sarriatur humus, areolæ æquæ limite dividatur. In quibus cum oleorum jacta fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ, ut pulcherrimorum versuum spectator assistas.*

Ecce supercilio cliposi tramitis undam

Elicit: illa cadens raucum per levia murmur

Saxa ciet, scatebrisque arenia temperat arva.

Inserantur fructuosæ arbores, vel gemmis, vel surculis, ut parvo post tempore, laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare alvearia, ad quas te mittunt Salomonis Proverbia, & Monasterium ordinem, ac regiam disciplinam in parvis disce corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus, scribantur libri: ut & manus operetur cibum, & animus lectione saturetur. In desideriis est omnis otiosus. Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent, ut nullum absque operis labore suscipiant, non tam propter victus necessitatem, quam propter animæ salutem; ne vegetur perniciosus cogitationibus mens, & instar fornicantis Jerusalem, omni transeunti divaricet pedes suos. Dum essem juvenis, & solitudinis me deserta vallarent, incentiva vitiorum, ardoremque naturæ ferre non poteram, quem cum crebris jejuniis frangerem, mens tamen cogitationibus astuabat; ad quam edomandam, cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in disciplinam dedi, ut post Quintiliani acumina, Ciceronis fluvios, gravitatemque Frontonis, & lenitatem Plinii, alphabetum

* Virg. Georgic. lib. 2.

discerem, & stridentia, anhelantiaque verba mediterer. Quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties desperaverim, quotiesque cessaverim, & contentione discendi rursus inceperim; testis est conscientia tam mea qui passus sum; quam eorum, qui mecum duxerunt vitam; & gratias ago Domino quod de amaro semine litterarum, dulces fructus carpo. Dicam & aliud, quod in Ægypto viderim. Græcus adolescens erat in Cœnobio, qui nulla abstinentia, nulla operis magnitudine flammam poterat carnis extinguere: hunc periclitantem pater Monasterii hac arte servavit. Imperat cuidam viro gravi, ut jurgiis atque convitiis insectaretur hominem, & post irrogatam injuriam primus veniret ad querimoniam. Vocati testes, pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat: fieret ille contra mendacium: nullus alius credere veritati: solus pater defensionem suam callidè opponere, ne abundantiori tristitia absorberetur frater. Quid multa? Ita annus ductus est; quo expleto, interrogatus adolescens, super cogitationibus pristinis, an adhuc molestiæ aliquid sustineret; Papæ! inquit, vivere mihi non licet, & fornicari libeat? Hic si solus fuisset, quo adjutore superasset? Philosophi sæculi solent amorem veterem, amore novo quasi clavo clavum expellere. Quod & Assuero Regi septem Principes facere Persarum, ut Vasthi Reginae desiderium, aliarum puellarum amore compescerent. Illi vitium vitio, peccatumque peccato medicantur: nos amore virtutum vitia superamus. Declina, ait, à malo, & fac bonum, querere pacem, & persequere eam: nisi oderimus malum, bonum amare non possumus: quin potius faciendum est bonum, ut declinemus à malo. Pax querenda, ut bel-

la fugiamus. Nec sufficit eam quærere, nisi intuentem, fugientemque omni studio persequamur: quæ exuperat omnem sensum, in qua habitatio Dei est, dicente Propheta: & factus est in pace locus ejus. Pulchreque persequutio pacis dicitur, juxta illud Apostoli: hospitalitatem persequentes, ut non levi, usitatoque sermone, & ut ita loquar, summis labiis hospites invitemus, sed toto mentis ardore teneamus, quasi offerentes se cum lucro nostro, atque compendio. Nulla ars absque Magistro discitur. Etiam multo animalia, & ferarum greges ductores sequuntur suos. In apibus principes sunt: grues unum sequuntur ordinem litterato, imperator unus, judex unus in Provincia. Roma, ut condita est, duos fratres simul habere Reges non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebecca utero Esau, & Jacob bella gesserunt. Singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi, & omnis ordo Ecclesiasticus suis Rectoribus nititur. In navi unus gubernator: in domo unus dominus: in quovis grandi exercitu unius signum expectatur. Et ne plura replicando fastidium legenti faciam, per hæc omnia ad illud tendit oratio, ut doceam te, non tuo arbitrio dimittendum, sed vivere debere in Monasterio sub unius disciplina patris, consortioque multorum, ut ab alio discas humilitatem, ab alio patientiam: hic te silentium, ille doceat mansuetudinem: non facias quod vis: comedas quod juberis, vestiare quod acceperis: operis tui pensum persolvas, subjiaris cui non vis, lassus ad stratum venias, ambulansque dormites, & necdum expleto somno, surgere compellaris. Discas Psalmum in ordine tuo, in quo non dulcedo vocis sed mentis affectus quæritur, dicente Apostolo: Psallam spiritu: Psal-

& mente: cantantes in cordibus vestris Domino. Legerat enim esse præceptum: Psallite sapienter. Servias fratribus: hospitum laves pedes: passus injuriam taceas: Præpositum Monasterii timeas ut dominum, diligas ut parentem. Credas tibi salutare, quicquid ille præceperit, nec de majorum sententia judices, cujus officii est obedire, & implere quæ jussa sunt, dicente Moyse: audi Israel, & tace. Tantis negotiis occupatus, nullis vacabis cogitationibus, & dum ab alio transis ad aliud, opusque succedit operi; illud solum mente tenebis, quod agere compelleris. Vidi ego quosdam, qui postquam renuntiavere sæculo, vestimentis duntaxat, & vocis professione, non rebus, nihil de pristina conversatione mutarunt. Res familiaris magis aucta, quam imminuta, eadem ministeria servulorum, idem apparatus convivii. In vitro, & patella fictili aurum comeditur, * & inter turbas, & examina Ministrorum, nomen sibi vendicant solitarii. Qui verò pauperes sunt, & tenui substantiola, videnturque sibi scioli, pomparum ferculis similes procedunt in publicum, ut caninam exerceant facundiam. Alii sublatis in altum humeris, & intra se nescio quid cornicantes, * stupentibusque in terram oculis, tumentia verba trutinantur; ut si præconem addideris, putes incedere præfecturam. Sunt qui humore cellarum, immoderatisque jejuniis, tædio solitudinis, ac nimia lectione, dum diebus, ac noctibus auribus suis personant, vertuntur in melancholiam, & Hypocratis magis fomentis, quam nostris monitis indigent. Plerum-

D

* Vocat aurum, res auro, aut magno pretio emptas.

* Id est: cornicum more obmurmurantes Allusio ad illud Persianum. Sat. 5. Nec clausum murmure rancus: nescio quid tecum grave cornicaris inepte.

que artibus & negotiationibus pristinis carere non possunt, mutatisque nominibus institorum, eadem exercent commercia, non victum & vestitum, quod Apostolus præcipit, sed majora, quàm sæculi homines emolumenta sectantes. Et prius quidem ab ædilibus, quos *agoronomous* Græci appellant, vendentium coercebatur rabies, nec erat impune peccatum. Nunc autem sub religionis titulo exercentur injusta compendia, & honor nominis Christiani fraudem magis facit, quàm patitur: quodque pudet dicere, sed necesse est, ut saltem sic ad nostrum erubescamus dedecus, publicè extendentes manus, pannis aurum tegimus; & contra omnium opinionem, plenis sacculis, morimur divites, qui quasi pauperes viximus. Tibi, cum in Monasterio fueris, hæc facere non licebit, & inolescente paulatim consuetudine, quod primum cogeberis, velle incipies, & delactabit te labor tuus; oblitusque præteritorum, semper priora sectaberis, nequaquam considerans, quid alii mali faciant, sed quid boni tu facere debeas. Neque verò peccantium ducaris multitudine, & te pereuntium turba sollicitet, ut tacitus cogites: Quid? ergo omnes peribunt, qui in urbibus habitant? Ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant Ecclesiis, adeunt balneas, unguenta non spernunt, & tamen in omnium ore versantur. Ad quod & ante respondi, nunc breviter respondeo, me in præsentī opusculo non de Clericis disputare, sed Monachum instituere. Sancti sunt Clerici, & omnium vita laudabilis. Ita ergo age, & vive in Monasterio, ut Clericus esse merearis, ut adolescentiam tuam nulla sorde commacules, ut ad altare Christi, quasi de thalamo virgo procedas, & habeas deforis bonum testimonium, fœminæque nomen tuum noverint, & vul-

tum tuum nesciant. Cum ad perfectam ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel Populus, vel Pontifex Civitatis, in Clerum elegerit, agito quæ Clerici sunt, & inter ipsos sectare meliores; quia in omni conditione, & gradu, optimis mixta sunt pessima. Ne ad scribendum cito prosilias, & levi ducaris insania. Multo tempore discere, quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis, imò irrisoribus aurem ne libenter accomodes: qui cum te adulationibus foverint, & quodammodo impotem mentis effecerit, si subito respexeris, aut ciconiarum deprehendes post te colla curvari, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam. Nulli detrahas, nec in eo te sanctum putes, si cæteros laceres. Accusamus sæpè quod facimus, & contra nosmetipsos deserti, in nostra vitia invehimur, muti de eloquentibus iudicantes. Testudineo Grunius incedebat ad loquendum gradu, & per intervalla quædam vix pauca verba carpebat, ut eum putares singultire, non proloqui. Et tamen cum mensa posita librorum exposuisset struem, adducto supercilio, contractisque naribus, ac fronte rugata, duobus digitulus concrepabat, hoc signo ad audiendum discipulos provocans. Tum nugæ meras fundere, & adversum singulos declamare. Criticum diceres esse Longinum, Censoremque Romanæ faciendiæ, notare quem vellet, & de Senatu Doctorum excludere. Hic benè nummatus, plus placebat in prandiiis. Nec mirum si, qui multos inescare solitus erat, facto cuneo circumstrepentium garrulorum, procedebat in publicum, intus Nero, foris Cato, totus ambiguus, ut ex contrariis diversisque naturis unum monstrum, novamque bestiam diceres esse compactum, juxta illud Poeticum: *Prima leo, postrema dra-*

co, media ipsa Chimæra. Numquam ergo tales videas, nec hujusmodi hominibus appliceris, ne declines cor tuum in verba malitiæ, & audias: sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum. Et iterum: filii hominum dentes eorum arma, & sagittæ. Et alibi: molliti sunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt jacula. Et apertius in Ecclesiaste: sicut mordet serpens in silentio, sic qui fratri suo occultè detrahit. Sed dices: ipse non detraho, aliis loquentibus, quid facere possum? Ad excusandas excusationes in peccatis, ista præteximus, Christus arte non illuditur. Nequaquam mea, sed Apostoli sententia est. Nolite errare, Deus non irridetur: ille in corde, nos videmus in facie. Salomon loquitur in Proverbiis: ventus Aquilo dissipat nubes, & vultus tristis linguas detrahentium. Sicut enim sagitta, si mittatur contra duram materiam, nonnumquam in mittentem revertitur, & vulnerat vulnerantem, illudque completur: *Facti sunt mihi in arcum prævum*; & alibi: Qui mittit in altum lapidem, recidit in caput ejus: ita detractor, cum tristem faciem viderit audientis, imò ne audientis quidem, sed obturantis aures suas, ne audiat iudicium sanguinis, illicò conticescit, pallet vultus, hærent labia, saliva siccatur. Unde idem vir sapiens: Cum detractoribus, inquit, ne miscearis; quoniam repente veniet perditio eorum, & ruinam utrisque quis novit? tam scilicet ejus qui loquitur, quam illius qui audit loquentem. Veritas angulos non amat, nec quærit sussurrone. Timotheo dicitur, adversum Presbyterum accusationem citò ne receperis: Peccantem autem coram omnibus argue, ut & ceteri metum habeant. Non est facile de provecta ætate credendum, quam & vi-

ta præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. Verùm qui homines sumus, & interdum contra annorum maturitatem, puerorum vitiis labimur, si me vis corrigere delinquentem, apertè increpa, tantum ne occultè mordeas: corripiet me justus in misericordia, & increpabit; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quem enim diligit Dominus, corripit, castigat autem omnem filium quem recipit. Et per Isaiam clamat Dominus: populus meus, qui beatos vos dicunt, seducunt vos, & semitas pedum vestrorum supplantant. Quid enim mihi prodest, si aliis mala referas mea? Si me nesciente, peccatis meis, imò detractionibus tuis, alium vulneres, & cum certatim omnibus narres, sic singulis loquaris, quasi nulli dixeris alteri? Hoc est non me emendare, sed vitio tuo satisfacere, præcipit Dominus peccantes in nos argui debere secreto, vel adhibito teste, & si audire noluerit, referri ad Ecclesiam; habendosque in malo pertinaces sicut Ethnicos & publicanos. Hæc expressius loquor, ut adolescentem meum & linguæ, & aurium prurigne liberem, ut renatum in Christo sine ruga & macula, quasi pudicam virginem exhibeam, castam tam mente, quam corpore; ne solo nomine gloriatur, & absque oleo bonorum operum extincta lampade, excludatur à sponso. Habes istic sanctum, doctissimumque Pontificem Procurulum, qui viva, & præsentī voce nostras schedulas superet, quotidianisque tractatibus iter tuum dirigat, ne patiat̃ur te in partem alteram declinando, viam relinquere regiam, per quam Israel ad terram repromissionis properans, se transiturum esse promittit. Atque utinam exaudiat̃ur vox Ecclesiæ implorantis: Domine, pacem tuam da nobis. Omnia enim dedisti no-

bis. Utinam quod renuntiamus sæculo, voluntas sit, non necessitas: & paupertas habeat expetita gloriam non illata cruciatum. Cæterum juxta miserias hujus temporis, & ubique gladios sævientes, satis dives est, qui pane non indiget. Nimum potens est, qui servire non cogitur. Sanctus Exuperius Tolosæ Episcopus viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit alios; & ore pellente jejuniis, fame torquetur aliena, omnemque substantiam Christi visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro: qui avaritiam eiecit è templo: qui absque funiculo, & increpatione Cathedras vendentium columbas, id est, dona sancti Spiritus, mensasque subvertit mammonæ, & nummularium æra dispersit, ut domus Dei domus vocetur orationis, & non latronum spelunca. Hujustu è vicino sectare vestigia, & cæterorum, qui virtutes illius similes sunt, quos Sacerdotium & humiliores facis & pauperes. Aut si perfecta desideras, exi cum Abraham de patria, & cognatione tua, & perge quò nescis. Si habéas substantiam, vende, & da pauperibus. Si non habes, grandi onere liberatus es. Nudum Christum nudus sequere. Durum, grande, difficile, sed magna sunt præmia.

HIERONYMUS AD FLORENTIUM.

Argumentum Epistolæ.

Familiaris epistola est, nec eget aliquo argumento: in qua ipsum Florentium omnium dilectione dignum ob virtutem charitatis D. Hieronymus commendat.

Quantus beatitudinis tuæ rumor diversa populorum ora compleverit, hic poteris æstimare, quod ego te ante incipio amare, quàm nosse. Ut enim ait Apostolus, quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad judicium; ita è contrario, tuæ dilectionis fama dispergitur, ut non tam laudandus sit ille qui te amat, quàm scelus putetur facere ille qui non amat. Prætermitto innumerabiles, in quibus Christum sustentasti, pavisti, vestisti, visitasti. Heliodoris fratris à te adjuncta necessitas multorum etiam potest ora laxare, quibus gratiis, quo ille præconio peregrinationis incommoda à te fota referebat? Ita ut ego ille tardissimus quem intolerabilis languor vexat, pennatis, ut ajunt, pedibus, certè charitate & voto te salutaverim, & etiam complexus sim. Gratulor itaque tibi, & nascentem amicitiam, ut Dominus confederare dignetur, precor. Et quia frater Ruffinus, qui cum sancta Melania ab Ægypto Jerosolymam venisse narratur, individua mihi germanitatis charitate connexus est: quæso ut epistolam meam huic epistolæ tuæ copulatam ei reddere non graveris. Noli nos ejus æstimare virtutibus. In illo conspicias expressa sanctitatis vestigia; & ego cinis, & vilissima pars luti, & jam favilla, dum ver-

tor, satis habeo, si splendorem morum illius imbecillitas oculorum meorum ferre sustineat. Ille modò se lavit, & mundus est, & tamquam nix dealbatus: ego cunctis peccatorum, sordibus inquinatus, diebus ac noctibus opperior cum tremore reddere novissimum quadrantem. Sed tamen quia Dominus solvit compeditos, & super humilem & trementem verba sua requiescit, forsitan & mihi in sepulcro scelerum jacenti dicat: Hieronyme, veni foras, Sanctus Presbyter Evangelius plurimum te salutatur, & Martidianam fratrem juncto salutamus obsequio, quem ego videre desiderans, catena languoris innector.

HIERONYMUS AD FLORENTIUM.

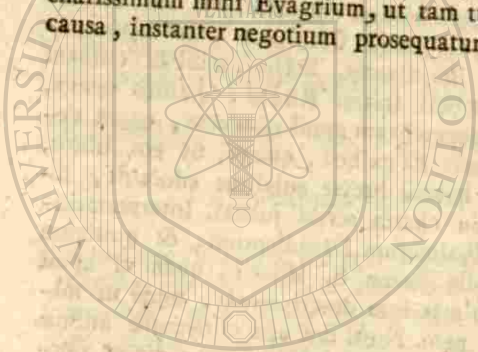
Argumentum Epistolæ.

Epistola hæc familiaris, nec eget argumento. In qua Florentium sibi charissimum adhortatur, ut nascentes amicitias, quæ Christi glutino cohæserunt, reciprocis epistolis ambo pariter utrinque fœderent.

IN ea mihi parte eremi commoranti, quæ juxta Syriam Sarracenis jungitur, dilectionis tuæ scripta, perlata sunt. Quibus lectis ita redaccensus est animus Jerosolymam proficiscendi, ut penè nocuerit proposito, quod profuerat charitati. Nunc igitur quomodo valeo, pro me tibi litteras repræsentare: etsi corpore absens, amore tamen & spiritu venio, impendio exposcens, ne nascentes amicitias, quæ Christi glutino cohæserunt, aut temporis, aut locorum magnitudo divellat, quin potius fœderemus eas reciprocis epistolis. Illæ inter nos currant, illæ sibi obviant, illæ

nobiscum loquantur. Non multum perditura erit charitas, si tali secum sermone fabuletur. Ruffinus autem frater, ut scribis, necdum venit, & si venerit, non multum proderit desiderio meo, cum eum jam visurus non sim. Ita enim & ille longo intervallo separatus est, ut huc non possit excurrere: & ego arreptæ solitudinis terminis arceor, ut cœperit jam mihi non licere quod voluit. Ob hoc, & ego obsecro, & tu ut petas plurimum, quæso, ut tibi beati Rethicii Augustodunensis Episcopi commentarios ad scribendum largiatur, in quibus Canticum Canticorum sublimiore sensu ille, dixerat. Scripsit mihi & cuidam de patria supradicti fratris Rufini, Paulus senex, Tertulliani suum codicem apud eum esse, quem vehementer reposcit. Et ex hoc, quæso, ut eos libros, quos me non habere brevis subditus edoceat, librarii manu in charta scribi jubeas. Interpretationem quoque Psalmorum Davidicorum, & prolixum valde de Synodis librum S. Hilarii, quem ei apud Treviros manu mea ipse descripseram, æquè ut mihi transferas, peto. Nosti hoc esse christianæ animæ pabulum, si in lege Domini meditetur die ac nocte. Cæteros hospitio recipis, solatio foves, sumptibus juvas: mihi, si rogata præstiteris, cuncta largitus es. Et quoniam largiente Domino, multis sacræ Bibliothecæ codicibus abundamus, impera vicissim, & quodcumque vis, mitam. Nec putes mihi grave esse, si jubeas. Habeo alumnos, qui antiquariæ arti serviunt. Neque verò beneficium pro eo quod polliceor, postulo. Heliodorus frater mihi indicavit, te multa de scripturis quærere, nec invenire. Aut si omnia habes, incipit sibi plus charitas vindicare, plus petere. Migistrum autem pueri tui (de

quo dignatus est scribere, quem plagiatores ejus esse non dubium est) sæpè Evagrius Presbyter dum adhuc Antiochiæ essem, me præsentem corripuit. Cui ille respondit: Ego nihil timeo. Dicit se à Domino suo fuisse dimissum, & si vobis placet, ecce hic est, transmittite quo vultis. In hoc arbitror me non peccare, si hominem vagum non sinam longius fugere. Quapropter, quia ego in hac solitudine constitutus, non possum agere quod jussisti, rogavi charissimum mihi Evagrium, ut tam tui, quam mei causa, instanter negotium prosequatur.

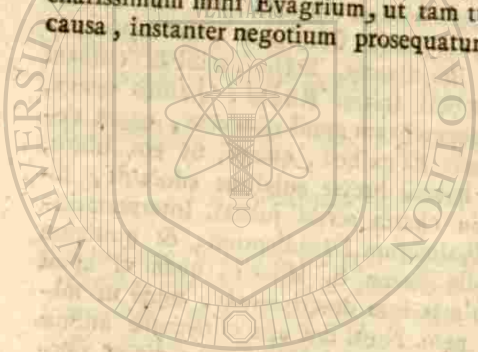
HIERONTMUS AD LÆTAM
de institutione filię.

Argumentum Epistolæ.

Lætam hortatur, ut filiam ab ipsis incunabulis ad pietatem Christi instituat, & statim, antequam ullis inficiatur vitiis, sanctas imbibat cantiones, ut & inter blanditias nutricum, & lusus puellares Christi gustum hauriat. Deinde de cultu, de victu, & quomodo jam adolescens sit à secularium arcenda contagio, de studio divinæ scripturæ, & fugiendis apocryphis saluberrima tradit præcepta. Hortatur tandem maturè ut mittatur in Bethlehem, antequam ulla macula contaminetur: ubi se & magistrum, & nutricium fore pollicetur.

Apostolus Paulus, scribens ad Corinthios, & rudem Christi Ecclesiam sacris instruens disciplinis, inter cætera mandata, hoc quoque proposuit dicens: Si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum ea, non dimittat virum: sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidem: Alioqui filii vestri immundi essent, nunc autem mundi sunt. Si cui fortè hætenus videbantur nimium disciplinæ vincula laxata, & præceps indulgentia præceptoris, consideret domum patris tui, clarissimi quidem, & eruditissimi viri, sed adhuc ambulantis in tenebris, & intelliget consilium Apostoli illuc profecisse ut radicis amaritudinem dulcedo fructuum compensaret, & viles

quo dignatus est scribere, quem plagiatores ejus esse non dubium est) sæpè Evagrius Presbyter dum adhuc Antiochiæ essem, me præsentem corripuit. Cui ille respondit: Ego nihil timeo. Dicit se à Domino suo fuisse dimissum, & si vobis placet, ecce hic est, transmittite quo vultis. In hoc arbitror me non peccare, si hominem vagum non sinam longius fugere. Quapropter, quia ego in hac solitudine constitutus, non possum agere quod jussisti, rogavi charissimum mihi Evagrium, ut tam tui, quam mei causa, instanter negotium prosequatur.

HIERONTMUS AD LÆTAM
de institutione filię.

Argumentum Epistolæ.

Lætam hortatur, ut filiam ab ipsis incunabulis ad pietatem Christi instituat, & statim, antequam ullis inficiatur vitiis, sanctas imbibat cantiones, ut & inter blanditias nutricum, & lusus puellares Christi gustum hauriat. Deinde de cultu, de victu, & quomodo jam adolescens sit à secularium arcenda contagio, de studio divinæ scripturæ, & fugiendis apocryphis saluberrima tradit præcepta. Hortatur tandem maturè ut mittatur in Bethlehem, antequam ulla macula contaminetur: ubi se & magistrum, & nutricium fore pollicetur.

Apostolus Paulus, scribens ad Corinthios, & rudem Christi Ecclesiam sacris instruens disciplinis, inter cætera mandata, hoc quoque proposuit dicens: Si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum ea, non dimittat virum: sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidem: Alioqui filii vestri immundi essent, nunc autem mundi sunt. Si cui fortè hætenus videbantur nimium disciplinæ vincula laxata, & præceps indulgentia præceptoris, consideret domum patris tui, clarissimi quidem, & eruditissimi viri, sed adhuc ambulantis in tenebris, & intelliget consilium Apostoli illuc profecisse ut radicis amaritudinem dulcedo fructuum compensaret, & viles

virgulæ balsama pretiosa sudarent. Tu es nata de impari matrimonio, & de te & Toxotio meo Paula generata est. Quis hoc crederet, ut Albini Pontificis neptis de repromissione martyris nasceretur, ut præsentem, & gaudentem ayo parvula adhuc lingua balbutiens, Christi alleluia resonaret? ut virginem Christi in suo gremio nutrirer senex? Et bene, feliciterque expectavimus: Sancta & fidelis domus virum sanctificat infidelem. Jam candidatus est fidei, quem filiorum, & nepotum credens turba circumdat. Ego puto etiam ipsum Jovem, si habuisset talem cognationem potuisse in Christum credere. Despuat licet, & irideat Epistolam meam, & me vel stultum, vel insanum clamitet: hoc & gener ejus faciebat antequam crederet. Fiunt, non nascuntur Christiani, auratum squalet Capiolinum: fuligine, & aranearum telis omnia Romæ templa cooperta sunt: moveretur Urbs sedibus suis, & innundans Populus ante delubra semirutus, currit ad Martyrum tumulos. Si non extorquet fidem prudentia, extorqueat saltem verecundia. Hoc, Lata, religiosissima in Christo filia, dictum sit, ut non desperes parentis salutem, & eadem fide, qua meruisti filiam, & patrem recipias, totiusque domus beatitudine perfruaris, sciens illud à Domino repromissum; quæ apud homines impossibilia, apud Deum possibilia sunt. Numquam est sera conversio. Latro de Cruce transit in Paradisum. Nabucodonosor Rex Babylo-nis post efferationem corporis, & cordis, & belluarum in eremo convictum, mentem recepit humanam. Et ut omittam vetera, ne apud incredulos nimis fabulosa videantur, ante paucos annos propinquus vester Grachus nobilitatem Patriciam so-

nans nomine, cum Præfecturam generet urbanam, nonne specum Mithræ, * omnia portentosa simulacra, quibus Corax, Niphus, Miles, Leo, Perses, Helios, Bromius pater initiatur, subvertit, fregit, excusit, & his quasi obsidibus ante præmissis impetravit Baptismum Christi? Solitudinem patitur & in urbe gentilitas. Dii quondam nationum cum bubonibus & noctuis in solis culminibus remanserunt Vexilla militum, Crucis insignia sunt: Regum purpuras, & ardentes diadematum gemmas patibuli salutaris pictura condecorat. Jam & Ægyptius Serapis Christianus factus est: Marnas Gazæ luget inclusus, & eversionem templi jugiter pertremiscit. De India, Perside, Ætiopia, monachorum quotidie turmas suscipimus. Deposuit pharetras Armenius, Hunni discunt Psalterium: Scythiæ frigora fervent calore fidei. Getarum rutilus & flavus exercitus Ecclesiarum circumfert tentoria, & ideo forsitan contra nos æqua pugnant acie, quia pari religione confidunt. Penè lapsus sum ad aliam materiam, & currente rota, dum urceum facere cogito, amphoram finxit manus. Propositum enim mihi erat sanctæ Marcellæ, & tuis precibus invitatum, ad matrem, id est, ad te sermonem dirigere, & docere quo modo instituere Paulam nostram debeas, quæ prius Christo consecrata est, quam genita: quam ante votis, quam utero concepisti. Vidimus aliquid temporibus nostris de Prophetalibus libris. Anna sterilitatem alvi fecunditate mutavit. Tu luctuosam fecunditatem vitalibus liberis commutasti. Fidens loquor, accepturam te filios, quæ primum fœtum Domino reddidisti. Ista sunt primogenita, quæ offeruntur in lege. Sic natus est Samuel, sic ortus Sanson est, sic Joan-

* Persæ Mithram Solem vocant.

nes Baptista ad introitum Mariæ exultavit, & luxit. Audiebat enim verba Domini per os Virginis pertonantis, & de utero matris in occursum ejus gestiebat erumpere. Igitur quæ de repromissione nata est, dignam habeat ortu suo institutionem parentum. Samuel nutritur in Templo, Joannes in solitudine præparatur. Ille sacro crine venerabilis est, vinum & siceram non bibit: adhuc parvulus cum Domino sermocinatur. Hic fugit urbes, zona pellicea cingitur, locustis alitur, ac melle sylvestri, & ad typum poenitentiae prædicandæ, tortuosissimi animalis vestitur exuviis. Sic erudienda est anima, quæ futura est Templum Dei. Nihil aliud discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet. Turpia verba non intelligat, cantica mundi ignoret, adhuc tenera lingua Psalmis dulcibus imbuatur. Procul sit ætas lasciva puerorum, ipsæ puellæ, & pedissequæ à sæcularibus consortiis arceantur, ne quod malè didicerint, pejus doceant. Fiant ei litteræ, vel buxæ, vel eburnæ, & suis nominibus apellentur. Ludat in eis, ut & lusus ipse eruditio sit. Et non solum ordinem teneat litterarum, ut memoria nominum in canticum transeat, sed & ipse inter se crebrò ordo turbetur, & mediis ultima, primis media misceantur, ut eas non sono tantum, sed & visu noverit. Cum verò coeperit trementi manu stylum in cera ducere, vel alterius superposita manu tenerit regantur articuli, vel in tabella sculpantur elementa, ut per eosdem sulcos inclusa marginibus trahuntur vestigia, ut foras non queant evagari. Syllabas jungat ad præmium, & quibus illa ætas deliniri potest, munusculis invitetur. Habeat & indiscendo socias quibus invidet, quarum laudibus mordeatur. Non objurganda est, si

tardior sit, sed laudibus excitandum est ingenium, ut & vicisse gaudeat, & victa doleat. Cavendum in primis, ne oderit studia: ne amaritudo eorum, præcepta in infantia, ultra rudes annos transeat. Ipsa nomina, per quæ consuescit paulatim verba contexeret, non sint fortuita, sed certa, & coacervata de industria, Prophetarum videlicet, atque Apostolorum, & omnis ab Adam Patriarcharum series de Matthæo, Lucaque descendat, ut dum aliud agit, futuræ memoriæ præparetur: Magister probæ ætatis, & vitæ, atque eruditionis est eligendus: nec puto erubescere vir doctus id facere impropinqua, vel nobili virgine, quod Aristoteles fecit in Philippi filio, ut ipse librariorum utilitate initia traderet litterarum. Non sunt contemnenda, quasi parva, sine quibus magna constare non possunt. Ipse elementorum sonus, & prima institutio præceptorum, aliter de erudito, aliter de rustico ore profertur. Unde & tibi est providendum, ne ineptis blanditiis foeminarum, dimidiata dicere verba filia consuescat & in auro, atque purpura ludere, quorum alterum linguæ, alterum moribus officit, ne discat in tenero, quod ei postea dediscendum est. Gracchorum eloquentiæ multum ab infantia sermo matris contulisse scribitur. Hostensii oratio inter paternos sinus coaluit. Difficulter eraditur, quod rudes animi perbiberunt: lanarum conchyliis quis in pristinum candorem revocet? Recens testa diu & saporem retinet, & odorem, quo primum imbuta est. Græca narrat historia Alexandrum potentissimum Regem, orbisque domitorem, & in moribus, & in incessu, Leonidis pædagogi sui non potuisse carere vitiiis, quibus adhuc parvulus fuerat infectus. Proclivis est enim

malorum æmulatio, & quorum virtutes assequi nequeas, citò imitaris vitia. Nutrix ipsa non sit temulenta, non lasciva, non garrula, habeat modestam gerulam, nutritium gravem. Cum avum viderit in pectus ejus transiliat, de collo pendeat, nolenti alleluia decanter. Rapiat eam avia, patrem risibus agnoscat, sit omnibus amabilis, & universa propinquitas rosam ex se natam gaudeat. Discat statim quam habeat, & alteram aviam, quam amatam, cui Imperatori, cui exercitui tyruncula nutriatur. Illas desideret, ad illas tibi minitetur abscessum. Ipse habitus, & vestitus doceat eam cui promissa sit. Cave ne aures ejus perfores, ne cerussa, & purpurisso consecrata Christo ora depingas, nec collum auro, & margaritis premas, nec caput gemmis oneres, nec capillum irrufes, & ei aliquid de gehennæ ignibus auspiceris. Habeat alias margaritas, quibus postea venditis, emprura est pretiosissimum margaritum. Prætextata nobilissima quondam fœmina, jubente viro Hymetio, qui patruus Eustochii virginis fuit, habitum ejus, cultumque mutavit, & neglectum crinem mundano more texuit sibi, vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium: & ecce tibi eadem nocte cernit in somnis venisse ad se Angelum terribili voce minitantem poenas, & hæc verba frangentem: tu ne ausa es viri imperium præferre Christo? tu caput virginis Dei tuis sacrilegis attricare manibus? quæ jam nunc arescent, ut sentias, excruciatu quid feceris, & finito mense quinto, ad inferna duceris. Sin autem perseveraveris in scelere; & marito simul orbaberis, & filiis. Omnia per ordinem expleta sunt, & seram miseræ pœnitentiam velox signavit interitus. Sic ul-

ciscitur Christus violatores templi sui, sic gemmas & præciosissima ornamenta defendit. Et hoc retuli, non quòd insultare velim calamitatibus infelicium; sed ut moneam, cum quanto metu, & cautione servare debeas, quod Deo spondesti. Heli Sacerdos offendit Deum ob vitia liberorum. Episcopus fieri non potest, qui filios habuerit luxuriosos, non subditos. At è contrario de muliere scribitur, quòd salva fiet per filiorum generationem, si permanserint in fide, & charitate, & sanctificatione cum pudicitia. Si perfecta ætas, & sui juris, imputatur parentibus, quanto magis lactens & fragilis, quæ juxta sententiam Domini ignorat dexteram & sinistram; id est, boni & mali differentiam? Si sollicita provides, ne filia percutiatur à vipera; cur non eadem cura provideas, ne feriatu à malo universæ terræ? ne bibat de aureo calice Babylonis? ne egrediatur cum Diana, & velit videre filias religionis alienæ? ne ludat pedibus? ne trahat tunicas? Venena non dantur, nisi melle circumlita; & vitia non decipiunt, nisi sub specie, umbræque virtutum. Et quomodo, inquires, peccata patrum filiis non redduntur, nec filiorum parentibus, sed anima quæ peccaverit, ipsa morietur? Hoc de his dicitur, qui possunt sapere, de quibus in Evangelio scriptum est: ætatem habet, loquatur pro se. Qui autem parvulus est, & sapit ut parvulus, donec ad annos sapientiæ veniat, & Pythagoræ littera Y, eum perducatur ad bivium, tam bona ejus, quàm mala parentibus imputantur. Nisi forte existimas Christianorum filios, si Baptisma non receperint, ipsos tantum reos esse peccati, & non etiam scelus referri ad eos, qui dare noluerint: maxime eo tempore, quo contradicere non poterant, qui accep-

turi erant; sicut è religione salus infantium, majorum lucrum est. Offerre necne filiam, potestatis tuæ fuit (quanquam alia sit tua conditio quæ prius eam vovisti, quam conciperes) ut autem oblatam non negligas, ad periculum tuum pertinet. Qui claudam, & mutilam, & qualibet sorde maculatam obtulerit hostiam, sacrilegii reus est; quanto magis, qui partem corporis sui, & illibata animæ puritatem Regis amplexibus parat, si negligens fuerit, punietur? Postquam grandiuscula esse coeperit, & in exemplum sponsi sui crescere sapientia, ætate, & gratia apud Deum & homines, pergat ad templum veri Patris cum parentibus suis, sed cum illis non egrediatur è templo. Quærant eam in itinere sæculi inter turbas, & frequentiam propinquorum, & nusquam alibi reperiant, nisi in adito Scripturarum, Prophetas, & Apostolos de spiritualibus nuptiis sciscitantem. Imitetur Mariam, quam Gabriel solam in cubiculo suo reperit; & ideo forsitan timore perterrita est, quia virum, quem non solebat, aspexit. Æmuletur eam, de qua dicitur: Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus. Loquatur & ipsa, electo charitatis jaculo vulnerata: Introduxit me Rex in cubiculum suum. Numquam exeat foras, ne inveniant eam, qui circumveant civitatem, ne percutiant, & vulnerent, & auferant thestrum pudicitie, & nudam in sanguine derelinquat, quin potius cum aliquis ostium ejus pulsaverit, dicat: ego murus, & ubera mea turris, lavi pedes meos, non possum inquinare eos. Non vescatur in publico, id est, in parentum convivio; ne videat cibos quos desideret. Et licet quidam putent majoris esse virtutis, præsentem contemnere voluptatem; tamen ego arbitror securioris continentie esse nescire quod quæras. Legi quon-

dam in scholis puer: ægrè reprehendas, quod sinis consuescere. Discat jam nunc & vinum non bibere, in quo est luxuria. Ante annos robustæ ætatis periculosa est teneris gravis abstinencia: usque ad id tempus, si necessitas postulaverit, & balneas adeat, & vino utatur modico propter stomachum, & carniæ edulio sustentetur, ne prius deficient pedes, quàm currere incipiant. Et hoc dico juxta indulgentiam, non juxta imperium, timens debilitatem, non docens luxuriam. Alioqui quod Judaica superstitio ex parte facit in rejectione quorundam animalium, atque escarum, quod & Indorum Bracmani, & Egyptiorum Gymnosophystæ in polentæ, & orizæ, & pomorum solo observant cibo; cur virgo Christi non faciat in toto? Si tanti vitrum, quare non majoris sit pretii margaritum? Quæ nata est ex promissione, sic vivat, ut illi vixerunt, qui de repromissione generati sunt. Æqua gratia æquum habeat & laborem. Surda sit ad organa. Tibia, lyra, cytara, cur facta sint nesciat. Reddat tibi pensum quotidie de Scripturarum floribus carptum. Ediscat Græcorum versuum numerum. Sequatur statim & Latina eruditio, quæ si non ab initio os tene-rum composuerit, in peregrinorum sonum lingua corrumpitur, & externis vitiis sermo patrius sordidatur. Te habeat magistrum, te rudis mitetur infantia. Nihil in te, & in patre suo videat, quod si fecerit, peccet. Mementote vos parentes virginis, magis eam exemplis doceri posse, quàm voce. Citò flores per-eunt: citò violas, & lilium, & crocum pestilens aura corrumpit. Nusquam absque te procedat in publicum. Basilicas Martyrum, & Ecclesias sine matre non adeat. Nullus ei juvenis, nullus cincinnatus arrideat. Vigiliarum dies, & solemnes pernoctationes sic vir-

guncula nostra celebret, ut ne transversum quidem ungulam à matre discedat. Nolo de ancillis suis aliquam plus diligit, cujus crebro auribus insusurret. Quidquid uni loquitur, hoc omnes sciant. Placeat ei comes non compta, neque formosa, atque lasciva, quæ liquido guttore carmen dulce moduletur: sed gravis, pallens, sordidata, subtristis. Præponatur ei probæ fidei, ac morum, & pudicitiae virgo veterana, quæ illam doceat, & assuescat exemplo ad orationes & Psalmos nocte consurgere, mane Hymnos canere, Tertia, Sexta, Nona hora stare in acie quasi bellatricem Christi; accensaque lucerna reddere sacrificium vespertinum. Sic dies transeat, sic nos inveniat laborantem. Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Breve videbitur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur. Disceat & lanam facere, tenere colum, ponere in gremio calathum, rotare fusum, stamina pollice ducere. Spernat bombycum telas, serum vellera, & aurum in filia lentescens. Talia vestimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur. Cibus ejus olusculum sit, & similia, raroque pisciculi. Et ne gulæ præcepta longius traham, de quibus in alio loco plenius sum loquutus; sic comedat, ut semper esuriat, ut statim post cibum possit legere, & psallere. Displicent mihi in teneris maxime ætatibus longa, & immoderata jejunia, in quibus junguntur hebdomades, oleum in cibo, ac poma vetantur. Experimento didici asselum in via cum lassus fuerit, diverticula quærere. Faciant hoc cultores Isidis, & Cybeles, qui gulosa abstinentia phasides, aves, ac fumantes turtures vorant, ne scilicet Cerealia dona contaminent. Hoc in perpetuo jejunio sit præceptum, ut longo itinèri vires perperes superent, ne

in prima mansioni currentes in mediis corruamus. Cæterum, ut ante scripsi, in quadragesima continentiae vela pandenda sunt, & tota aurigæ retinacula equis laxanda properantibus. Quamquam alia sit conditio sæcularium, alia virginum, & Monachorum. Sæcularis homo in quadragesima ventris ingluviem decoquit, & in cochlearum morem succo victitans suo, futuris dapibus ac saginæ aqualiculum parat. Virgo, & Monachus sic in quadragesima suos dimittant equos, ut sibi meminerint semper esse currendum. Finitus labor major, infinitus moderatior est. Ibi enim respiramus, hic perpetuò incedimus. Si quando ad suburbana pergis, domi filiam non relinquant, nesciat sine te, nec possit vivere, & cum sola fuerit pertimescat. Non habeat colloquia sæcularium, & non malarum virginum contubernia. Non intersit nuptiis servulorum, neque familiæ perstreptentis lusibus misceatur. Scio præcepisse quosdam, ne virgo Christi cum Eunuchis lavet, nec cum maritatis fœminis; quia alii non deponant animos virorum, aliæ tumentibus uteris præferant fœditatem. Mihi omnino in adulta virgine lavacra displicent, quæ seipsam debet erubescere, & nudam videre non posse. Si enim vigiliis, & jejuniis macerat corpus suum, & in servitutem redigit; si flammam libidinis, & incentiva ferventis ætatis extinguere cupit continentiae frigore: si appetitis sordibus turpare festinat naturalem pulchritudinem: cur è contrario balnearum fomentis sopitos ignes suscitatur? Pro gemmis, & serico divinis codices amet, in quibus non auri, & pellis Babyllonica vermiculata pictura, sed ad fidem placeat emendata, & erudita distinctio. Disceat primo Psalterium, his se canticis avocet, & in Proverbiis Salomonis erudiat ad vitam.

In Ecclesiaste consuescat, quæ mundi sunt, calcare. In Job, virtutes, & patientiæ exempla sectetur: ad Evangelia transeat nunquam ea positura de manibus: Apostolorum Acta, & Epistolas tota cordis imbibat voluntate. Cumque pectoris sui cellarium his opibus locupletaverit, mandet memoriæ Prophetas, Pentatheûcum, & Regum, & Paralipomenon libros; Esdræ quoque, & Esther volumina. Ad ultimum, si ne periculo discat Canticum Canticorum, ne si in exordio legerit sub carnalibus verbis spiritualium nuptiarum epithalamium non intelligens, vulneretur. Caveat omnia apocrypha. Et si quando ea, non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reverentiam legere voluerit, sciat non eorum esse, quorum titulis prænotantur: multaque his admixta vitiosa, & grandis esse prudentiæ aurum in luto quærere. Cypriani opuscula semper in manu teneat: Athanasii Epistolas, & Hilarii libros inoffenso decurrat pede. Illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillet. Cæteros sic legat, ut magis judicet, quàm sequatur. Respondebis: quomodo hæc omnia mulier sæcularis in tanta frequentia hominum Romæ custodire potero? Noli ergo subire onus, quod ferre non potes, sed postquam ablactaveris cam, cum Isaac, & vestieris cum Samuele, mitte aviæ, & amitæ. Redde prætiostissimam gemmam cubiculo Mariæ, & cunis Jesu vagientis impone. Nutriatur in Monasterio: sit inter Virginum choros: jurare non discat, mentiri sacrilegium putet, nesciat sæculum, vivat angelicè, sit in carne sine carne, omne hominum genus sui simile putet. Et ut cætera taceam, certè te liberet servandi difficultate, & custodia periculo. Melius tibi est desiderare absentem,

quàm pavere ad singula, quid loquatur, cum quo loquatur, cui annuat, quem libenter aspiciat. Trade Eustochio parvulam, cujus nunc & ipse vagitus prote oratio est. Trade comitem sanctitatis, futuram hæredem. Illam videat, illam amet, illam primis miretur ab annis; cujus & sermo, & incessus, & habitus doctrina virtutum est. Sit in gremio aviæ, quæ repetat in nepte, quidquid præmisit in filia; quæ longo usu didicit nutrire, servare, docere virgines: in cujus coronam centenarii quotidie numeri castitas texitur. Felix virgo, felix Paula Toxotii, quæ per aviæ, amitæque virtutes nobilior est sanctitate, quam genere. O si tibi contingeret videre socrum, & cognatam tuam, & in parvis corpusculis ingentes animos intueri, pro insita tibi pudicitia non ambigerem, quin præcederes filiam, & primam Dei sententiam secunda Evangelii lege mutares: nec tu parvipenderes aliorum desideria liberorum, sed te ipsa magis offerres Deo. Sed quia tempus est amplexandi, & tempus longè fieri à complexibus, & uxor non habet potestatem corporis sui, & unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat in Domino; & qui sub jugo est, ita debet currere, ne in luto comitem derelinquat: totum reddet in sobole, quod in te interim distulisti. Anna filium, quem Deo voverat, postquam obtulit in Tabernaculo, nunquam recepit: indecens arbitrata, ut futurus Propheta in ejus domo cresceret, quæ adhuc alios filios habere cupiebat. Denique postquam concepit, & peperit non est ausa ad Templum accedere, & vacua apparere coram Domino, nisi prius redderet, quod debebat: talique immola to sacrificio reversa domum, quinque liberos sibi genuit, quia primogenitum Deo pepererat. Miraris fe-

licitatem sanctæ mulieris? imitare fidem. Ipse, si Paulam miseris, & Magistrum me, & nutritium spondeo. Gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multo gloriosior mundi Philosopho, qui non Regem Macedonium Babylonio periturum veneno, sed ancillam, & sponsam Christi erudiam, Regnis cælestibus offerendam.

HIERONIMUS AD GAUDENTIUM
de Pacatula infantulæ educatione.

Argumentum Epistolæ.

Ad preces amici Gaudentii docet, quibus rudimentis imbuenda sit rudis ætas puellæ, virginitati destinatæ, antequam boni & mali discrimen noverit.

CAusa difficilis parvulæ scribere, quæ non intelligit quid loquaris, cujus animum nescias, de cujus voluntate periculosè promittas, ut secundum præclari Oratoris * exordium spes in ea magis laudanda sit, quàm res. Quid enim hortaris ad continentiam, quæ placentas desiderat, quæ in sinu matris garrula voce balbutit, cui dulciora sunt mella, quàm verba? Audiat profunda Apostoli, quæ anilibus magis fabulis delectatur? Prophetarum ænigmata sentiat, quàm tristior gerulæ vultus exagitat? Evangelii intelligat majestatem, ad cujus fulgura omnis mortalium sensus hebetatur? Ut parenti subjiçatur, hortet, quæ manu tenera ridentem verberat matrem? Itaque Pacatula

* Cic. in Dial. de Repub. *Causa difficilis laudare puerum; non enim res laudanda, sed spes est.* Exordium autem, celebrem sententiam vocat, à cantu, qui Græcis est *Ode*, composito nomine.

nostra hoc Epistolum post lectura suscipiat. Interim modò litterarum elementa cognoscat, jungat syllabas, discat nomina, verba consociet, atque, ut voce tinula ista meditetur; proponantur ei crustula, multa præmia, & quidquid gustui suave est, quod vernat in floribus, quod rutilat in gemmis, quod blanditur in pupis, acceptura festinet. Interim, & tenero tentet pollice fila ducere, rumpat sæpè stamina, ut aliquando non rumpat: post laborem lusibus gestiat, de matris pendeat collo, rapiat oscula propinquorum, Psalmos mercede decantet. Amet quod cogitur discere, ut non opus sit, sed delectatio, non necessitas, sed voluntas. Solent quædam cum futuram virginem sponponderint, pulla tunica eam induere, & furvo operire pallio, auferre linteamina, nihil in collo, nihil in capite auri sinere: re vera bono consilio, ne habere discat in tenero, quod postea ponere compellatur. Aliis verò è contra videtur. Quid enim, ajunt, si ipsa non habuerit, habentes alias non videbit? *Philocosmon* * genus fœmineum est; multasque etiam insignis pudiciæ, quamvis nulli virorum, tamen sibi scimus libenter ornari. Quin potius habendo satiatur, & cernat laudari alias, quæ ista non habeant? Meliusque est, ut satiata contemnat, quàm non habendo, habere desideret. Tale verò quid & Israelitico fecisse vides populo Dominum ut cupientibus Ægyptias carnes, usque ad nauseam & vomitum præberet examina coturnicum, multosque sæculi reperies homines facilius carere experta corporis voluptate, quàm eos, qui à pueritia libidinem nesciant. Ab aliis enim nota calcari, ab aliis ignota appeti. Illos vitare poenitendo suavitatis insidias, quas fugerunt; hos carnis illece-

* Quasi conatus avidus ac studiosus.

bras, dulci titillatione corporis blandientes, dum mella putant, venena noxio reperire. Mel enim distillare labia meretricis, & quod ad tempus impingat vespertium fauces, & postea felle amarius invenitur. Unde & in Domini sacrificiis mei non offerunt, ceraque contempta, quæ mellis hospitium est, oleum accenditur in Templo Dei, quod de amaritudine exprimitur olivarum. Pascha quoque cum amaritudinibus commedi in azymis sinceritatis & veritatis jubetur, quas qui habuerit in sæculo persecutionem sustinebit. Unde & Propheta mysticè cantat: sedebam solus, quia amaritudine repletus sum. Quid igitur? Luxuriandum est in adolescentia, ut postea luxuria fortius contemnatur? Adsit verò, inquiunt. Unusquisque enim, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Circumciscus quis, id est virgo vocatus est; non adducat præputium, hoc est non quærat pelliceas tunicas nuptiarum, quibus Adam ejectus de Paradiso virginitatis, indutus est. In præputio quis vocatus est, hoc est, habens uxorem, & matrimonii pelle circumdatus, non quærat virginitatis, & æternæ pudicitie nuditatem, quam semel habere desivit, sed utatur vase suo in sanctificatione, & pudicitia, bibatque de fontibus suis, & non quærat cisternas luparum dissipatas, quæ purissimas aquas pudicitie continere non possunt. Unde & idem Paulus in eodem capitulo, de virginitate, & nuptiis disputans, servos carnis vocat in matrimonio constitutos: liberos eos, qui absque iugo nuptiarum tota Domino serviunt libertate. Quod loquimur, non in universum loquimur, sed in parte tractamus, nec de omnibus, sed de quibusdam dicimus. Ad utrumque enim sexum, non solum ad vas infirmum, noster sermo dirigitur. Virgo es: quid te mulieres delectat

societas? Quid fragilem, & subtilem ratem magnis committis fluctibus, & grande periculum navigationis incertæ securus ascendit? Nescis quid desideres, & tamen sic eis jungeris, quasi aut ante desideraveris, aut (ut levissime dicam) postea desideraturus sis. Sed ad ministerium iste sexus est aptior. Elige ergo anum deformem; elige probatæ in Domino continentie. Quid te adolescentula, quid pulchra, qui luxuriosa delectat? Uteris balneis, cute nitida, rubicundis genis incedis, carnibus vesceris, affluis divitiis, pretiosa veste circundaris, & juxta serpentem mortiferum securè dormire te credis? At non habitas in eodem hospitio. In nocte dumtaxat, cæterum totos dies in hujus confabulatione consumis. Quare solus cum sola, & non cum arbitris sedes, ut cum ipse non pecces, aliis peccare videaris, ut exemplo sis miseris, qui nominis tui autoritate delinquant? Tu quoque virgo, vel vidua, cur tam longo sermone viri retineris? Cur cum solo relicta non metuis? Saltem alvi te, & vesicæ cogat necessitas, ut ex eas foras; ut deseras in hac re eum, cum quo licentius, quam cum germano, multo inverecondius, quam cum marito, egisti. Sed de Scripturis Sanctis aliquid interrogas. Interroga publicè, audiant pedissequæ, audiant comites tuæ. Omne quod manifestatur, lux est. Bonus sermo secretæ non quærit; quin potius delectatur laudibus suis, & testimonio plurimorum. Magister egregius contemnit viros, despiciit fratres, & in unius mulierculæ secreta eruditione desudat. Declinavi parumper de mea disputatione, aliorum occasione, & dum infantem Pacatulam instituo, imò & nutrio, multarum subito mihi malè Pacatarum bella suscepi. Revertar ad propositum. Sexus femineus suo jungatur sexui: nesciat

imò, timeat cum pueris ludere. Nullum impudicum verbum noverit, & si fortè intumultu familiæ discurrerentis aliquid audiat, non intelligat. Matris nutum pro verbis, ac monitis, & pro imperio habeat. Amet ut parentem, subjiciatur ut dominæ, timeat ut magistram. Cum autem virgunculam rudem, & edentulam, septimus ætatis annus exceperit, & coeperit erubescere, scire quid taceat, dubitare quid dicat, discat memoriter Psalterium, & usque ad annos pubertatis libros Salomonis, Evangelia, Apostolos, & Prophetas sui cordis thesaurum faciat. Nec liberius procedat ad publicum, nec semper Ecclesiarum quærat celebritatem. In cubiculo suo totas delicias habeat. Nunquam juvenculos, nunquam cincinnatos videat: vocis dulcedines per autem animam vulnerantes, puellarumque lascivia repellatur. Quæ quanto licentius adeunt, tanto difficilius evitantur; & quod didicerunt, secreto docent, inclusamque Danaem vulgi sermonibus violant. Sit ei magistra comes, pædagoga custos; non multo vino dedita, non juxta Apostolum otiosa, atque verbosa, sed sobria, gravis lanifica, & tantum loquens, quæ animum puellarem ad virtutem instituunt. Ut enim aqua in areola digitum sequitur præcedentem, ita ætas mollis & tenera in utramque partem flexibilis est, & quocumque duxeris, trahitur. Solent lascivi, & comptuli juvenes blandimentis, affabilitate, munusculis, aditum sibi per nutrices, aut alumnas quærere. Et cum clementer intraverint, de scintillis incendia concitare, paulatimque proficere ad impudentiam, & nequaquam posse prohiberi, illo in se versiculo comprobato: ægrè reprehendas, quod sinis consuescere. Pudet, dicere, & tamen dicendum est: nobiles fœminæ quæ nobiliores habuere

neglectui procos, vilissimæ conditionis hominibus, & servulis copulantur, ac sub nomine religionis, & umbra continentiæ, interdum deserunt viros Helenæ, sequuntur Alexandros, Menelaos pertimescunt. Videntur hæc, planguntur, & non vindicantur, quia multitudo peccantium peccandi licentiam subministrat. Proh nefas! Orbis terrarum ruit, in nobis peccata non ruunt! Urbs inclyta, & Romani Imperii caput, uno hausta est incendio. Nulla est regio, quæ non exules Romanos habeat. In cineres ad fabillas sacræ quondam Ecclesiæ conciderunt, & tamen studemus avaritiæ. Vivimus, quasi altera die morituri, & ædificamus, quasi semper in hoc sæculo victuri. Aurea parietes, auro laquearia, auro fulgent capita columnarum, & nudus atque esuriens ante fores nostras Christus in paupere moritur. Legimus Aarom Pontificem esse obviam furentibus flammis, & accenso thuribulo Dei iram cohibuisse: Stetit inter mortem & vitam Sacerdos magnus, nec ultra vestigia ejus ignis procedere ausus est. Moysi loquitur Deus: Dimitte me & delebo Populum Isrud. Quando dicit, dimitte me, ostendit se teneri posse, ne faciat quod minatus est. Dei enim potentiam, servi preces impediabant. Quis putas ille sub Cælo est, qui nunc iræ Dei possit occurrere? qui obviare flammis, & cum Apostolo dicere: Optabam ego anathema esse pro fratribus meis? Per-eunt cum Pastoribus greges; quia sicut Populus, sic Sacerdos. Moyses compassionis loquebatur affectu: Si dimittis populo huic, dimitte: sin autem, dele me de libro tuo. Vult perire cum pereuntibus, nec propria salute contentus est. Gloria quippe Regis multitudo populi. His Pacatula nostra nata est temporibus. Inter hæc crepundia primam carpit ætatem, ante lacrymas

scitura, quam risum: prius fletum sensura, quam gaudium. Necdum introitus, jam exitus. Talem semper putet fuisse mundum. Nesciat præterita, fugiat præsentia, futura desideret. Hæc ut tumultatio sermone dictarem, & post neces amicorum, luctumque perpetuum, infanti senex longo postliminio scriberem, tua, Gaudenti frater, impulit charitas, malique parum, quam nihil omnino poscenti dare; quia in altero voluntas oppressa luctu, in altero amicitiae dissimulatio est.

HIERONYMUS AD PAULINUM,
de Institutione Monachi.

Argum. Epistolæ.

Paulinus juvenis eloquens, & Monachus, ut tunc erant Monachi, Hieronymum litteris commendarat, in eo præcipue, quod senex sanctis ageret locis. Miserat unum librum, quem in defensione Theodosii Imperatoris scripserat: rogans ut sibi scriberet quam vitam formam potissimum sequi deberet. Hunc igitur colaudatum ob insignem eloquentiam, hortatur, ut arcanarum litterarum scientiam adjungat.

Bonus homo de bono cordis thesauro profert ea quæ bona sunt, & ex fructibus arbor cognoscitur. Metiris nos virtutibus tuis, & parvos magnus extollis, ultimamque partem convivii occupas, ut patris familias iudicio proveharis. Quid enim in nobis aliquantulum est, ut doctæ vocis mereamur præconium, ut illo ore, quo religiosissimus princeps defenditur humiles nos, modicique laudemur? Noli igitur, frater charissime, annorum nos æstimare numero; nec sa-

pientiam canos reputes, sed canos sapientiam, Salomone testante; Cani hominis prudentia ejus. Nam & Moyses septuaginta Presbyteros jubetur eligere, quos ipse sciret esse Presbyteros: utique non ævo, sed prudentia judicandos. Et Daniel adhuc puer longævus iudicat; atque impudicos senes ætas lasciva condemnat. Noli, inquam, fidem pensare temporibus: nec me idcirco meliorem putes, quod prior in Christi exercitu coeperim militare. Paulus Apostolus & vas electionis, de persecutore mutatus, novissimus in ordine, primus in meritis est, quia extremus licet, plus omnibus laborabit. Judas qui quondam audierat: Tu autem homo, qui simul mecum dulces capiebas cibos: Dux meus, & notus meus, in domo Dei ambulavimus cum consensu, proditor amici, & Magistri; Salvatoris arguitur voce, & *Nodum informis lethi trabe nectit ab alia.* * E contrario, Latio Crucem mutat Paradiso, & facit homicidii pœnam, martyrium. Quanti hodie diu vivendo portant funera sua, & quasi sepulchra dealbata plena sunt ossibus mortuorum? Subitus calor longum vincit teporem. Denique & tu audita sententia Salvatoris: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me, verba vertis in opera, & nudam crucem nudus sequens expeditior & levior, scandis scalam Jacob. Tunicam mutas cum animo, nec pleno marsupio, gloriosas sordes appetis, sed puris manibus, & candido pectore; pauperem te & spiritu & operibus gloriaris. Nihil est enim grande, tristi & lurida facie vel simulare, vel ostentare jejunia, possessionum redditibus abundare, & vile jactare palliolum. Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus cum ad philoso-

♦ Virg. lib. 12. *Æneid.*

phandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, nec putavit si simul posse & virtutes & divitias possidere. Nos suffarcinati auro Christum pauperem sequimur, & sub pretexto eleemosynæ pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timidè reservamus? Plenus venter faciliè de jejuniis disputat. Non Jerosolymis fuisse, sed Jerosolymis bene vixisse laudandum est. Illa expetenda est Civitas, non quæ occidit Prophetas, & Christi sanguinem fudit, sed quam fluminis impetus lætificat; quæ in monte sita celari non potest: quam matrem sanctorum Apostolus clamat, in qua se municipatum cum justis lætatur habere. Neque verò hoc dicens, memetipsum inconstantiae redarguo, damnoque quod facio, ut frustra videat ad exemplum Abraham, & meos, & patriam reliquisse, sed non audeo Dei omnipotentiam augusto fine concludere, & coarctare parvo terræ loco, quem non capit Cælum singuli quique credentium non locorum diversitatibus, sed fidei merito ponderantur. Et veri adoratores; neque Jerosolymis, neque in monte Garizim adorant Patrem: quia Deus spiritus est, & adoratores ejus, in spiritu & veritate adorare oportet. Spiritus autem spirat ubi vult: Domini est terra, & plenitudo ejus. Postquam siccato Judææ vellere, universus orbis cœlesti rore perfusus est, & multi de Oriente, & Occidente, venientes, recubuerunt in sinu Abrahæ, desiit notus esse tantum in Judæa Deus, & in Israel magnum nomen ejus; sed in omnem terram exivit sonus Apostolorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Salvator ad Discipulos loquens cum esset in Templo: Surgite, inquit, abeamus hinc. Et ad Judæos; relinquetur

bienm. et. dñi. gñv.

vobis domus vestra deserta. Si cælum & terra transibunt, utique transibunt omnia quæ terrena sunt. Et crucis igitur, & resurrectionis loca prosunt his qui portant crucem suam, & cum Christo resurgunt quotidie, qui dignos se tanto exhibent habitaculo. Cæterum qui dicunt: Templum Domini, Templum Domini, audiant ab Apostolo: Vos estis templum Domini, & Spiritus Sanctus habitat in vobis. Et de Jerosolymis, & de Britania æqualiter patet aula cælestis. Regnum enim Dei intra vos est. Antonius, & cuncta Ægypti, & Mesopotamiæ, Ponti, Cappadociæ, & Armeniæ examina Monachorum, non videre Jerosolymam, & patet illi absque hac Urbe Paradisi janua. Beatus Hilarion, cum Palæstinus esset, & in Palæstina viveret, uno tantum die vidit Jerosolymam, ut nec contemnere loca sancta propter vicinam, nec rursus Deum loco claudere videretur. Ab Adriani temporibus, usque ad Imperium Constantini, per annos circiter centum octoginta, in loco resurrectionis simulacrum Jovis in crucis rupè statua ex marmore Veneris à gentibus posita colebatur, existimantibus persecutionis authoribus, quod tollerent nobis fidem resurrectionis & crucis, si loca Sancta per idola polluisent. Bethlehem nunc nostram, & angustissimum Orbis locum, de quo Psalmista canit: Veritas de terra orta est, lucus inumbrabat. Tham, id est Adonidis, & in specu, ubi quondam Christus parvulus vagiit. Veneris amasius plangebatur. Quorsum, inquit, hæc tam longo repetita, principio? Videlicet ne quidquam fidei tuæ deesse putes, quia Jerosolymam non vidisti: nec nos idcirco meliores existimes, quod hujus loci habitacula fruimur, sed sive hic, sive alibi, æqualem te pro

F

operibus tuis apud Dominum habere mercedem. Revera, ut simpliciter motus mentis meae fatear, considerans, & propositum tuum, & ardorem, quo sæculo renunciasti, differentias in locis arbitror, si urbibus, & frequentia urbium derelicta in agello habites, & Christum quæras in solitudine, & ores solus in monte cum Jesu, Sanctorumque tantum locorum vicinitatibus perfruaris, id est, ut & urbem careas, & propositum monachi non amittas. Quod loquor non de Episcopis, non de Presbyteris, non de Clericis loquor, quorum aliud officium est: sed de monacho, & monacho quodam apud sæculum nobili; qui idcirco pretium possessionum suarum ad pedes Apostolorum posuit, docens pecuniam esse calcandam, ut humiliter, & secrete victitans, semper contemnat, quod semel contempsit. Si crucis & resurrectionis loca non essent in urbe celeberrima, in qua curia, in qua aula militum, in qua scorta, mimi, scurræ, & omnia sunt, quæ solent in cæteris urbibus, vel si monachorum turbis solummodo frequentaretur, expetendum revera hujuscemodi cunctis monachis esset habitaculum. Nunc verò summe stultitiæ est renunciare sæculo, dimittere patriam, urbes deserere, monachum profiteri, & inter majores populos periculosius vivere, quam eras victurus in patria. De toto huc orbe concurritur, plena est civitas universi generis nominum, & tanta utriusque sexus constipatio, ut quod alibi ex parte fugiebas, hic totum sustinere cogaris. Quia igitur fraternè interrogas, per quam viam incidere debeas, revelata tecum facie loquar. Si officium vis exercere Presbyteri, si Episcopatus te vel opus, vel honor fortè delectat, vive in urbibus, & castellis, & alio-

rum salutem fac lucrum animæ tuæ. Sin autem cupis esse quod diceris, monachus, id est, solus: quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum? Habet unumquodque propositum principes suos Romani Duces imitentur Camillos, Fabricios, Regulos, Scipiones. Philosophi proponant sibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Aristotelem. Poetæ æmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium. Historici Thucydidem, Salustium, Herodotum, Livium. Oratores Lysiam, Gracchos, Demosthenem, Tullium. Et ut ad nostra veniamus, Episcopi, & Presbyteri habeant in exemplum Apostolos, & Apostolicos viros, quorum honorem possidentes, habere nitantur & meritum. Nos autem habeamus propositi nostri principes, Paulus, Antonius, Julianos, Hilariones, Macarios. Et ut ad Scripturarum auctoritatem redeam, noster Princeps Elias, noster Eliseus, nostri Duces filii Prophetarum, qui habitabant in agris & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluenta Jordanis. De his sunt & illi filii Rechab, qui vinum, & siceram non bibebant, qui morabantur in tentoriis, qui Dei per Jeremiam voce laudantur, & promittitur eis, quod non deficiat de stirpe eorum vir stans coram Domino. Hoc reor, & septuagesimi Psalmi titulum significare filiorum Jonadab, & eorum, qui primi in captivitatem ducti sunt. Iste est Jonadab filius Rechab, qui in Regnorum libro scribitur currum ascendisse cum Hieu. Et hujus filii sunt, qui in tabernaculis semper habitantes, ad extremum propter irruptionem Caldaici exercitus, Jerosolymam intrare compulsi, hanc primi captivitatem, sustinuisse dicuntur, quod post solitudinis

libertatem urbe quasi carceri sunt reclusi. Obsecro itaque te: ut quoniam sanctæ sororis tuæ ligatus es vinculo, & non penitus expedito pergis gradu sive hic, sive ibi multitudines hominum & officia, & salutationes, & convivia, veluti quasdam catenas fugias voluptatum. Sit vilis, & vespertinus cibus, oleta, & legumina, interdumque pisciculos, pro summis ducas deliciis. Qui Christum desiderat, & illo pane vescitur, non querit magnopere de quam pretiosis cibis stercus conficiat. Quidquid post gulam non sentitur, idem tibi sit, quod panis, & legumina. Habes adversus Jovinianum libros de contemptu ventris & gutturis plenius disserentes. Semper in manu tua sacra sit lectio. Frequenter orandum & flexo corpore, mens erigenda ad Dominum. Crebræ vigiliæ, & ventre vacuo sæpius dormiendum. Rumusculos, & gloriolas, & palpantes adulatores, quasi hostes fuge. Pauperibus, & fratribus refrigeria, sumptum manu propria distribue. Rara est in hominibus fides. Non credis verum esse quod dico? Cogita Judæ loculos. Humilitatem vestium tumentis animo non appetas. Sæcularium, & maxime potentium consortium devita. Quid tibi necesse est in ea videre crebrius, quorum contemptu Monachus esse coepisti? Soror præcipue tua matronarum declinet consortia. Nec inter sericas vestes, & gemmas circumsedentium foeminarum se sordidatam, aut doleat, aut miretur, quia alterum propositi poenitentia, alterum jactantiæ seminarium est. Cave ne quasi fidelis & famosus tuorum quondam dispensator, alienam pecuniam distribuendam accipias. Intelligis quid loquar? dedit enim tibi Dominus in omnibus intellectum. Habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos, &

serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidiis. Non multum discat in vitio, vel decipere posse, vel decipi Christianum. Quem senseris tibi aut semper, aut crebro de nummis loquentem, excepta elemosyna, quæ indifferenter omnibus patet, institorum potius habeto, quam monachum. Præter victum, & vestitum, & manifestas necessitates, nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panem canes comedant. Verum Christi templum anima credentis est, illam exorna, illam vesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe. Quæ utilitas est parietes fulgere gemmis, & Christum in paupere fame periclitari? Jam non sunt tua, quæ possides, sed dispensatio tibi credita est. Memento Ananiæ, & Saphiræ. Illi sua timide servaverunt; tu considera, ne Christi substantiam imprudenter effundas: id est, ne immoderato judicio rem pauperum tribuas non pauperibus, & secundum dictum prudentissimi viri, liberalitate liberalitas pereat. Noli respicere ad phaleras, & nomina vana Catonum: ego te, inquit, intus, & in cute novi. Esse Christianum grande est, non videri. Et nescio quomodo plus placent mundo, qui Christo displicent. Hæc non, sicut ajunt, Sus Minervam; sed ingredientem pelagus amicus amicum monui, malens à te facultatem meam requiri, quam voluntatem, ut in quo ego lapsus sum, tu firmo pergeres gradu. Librum tuum, quem pro Theodosio Principe prudenter, ornateque compositum transmisisti, libenter legi, & præcipue mihi in eo subdivisio placuit. Cumque in primis partibus vincas alios, in penultimis te ipsum superas. Sed & ipsum genus eloquii præsum est, & nitidum, & cum Tulliana luceat puritate, crebrum est in sententiis. Jacet enim (ut ait qui-

dam) oratio, in qua tantum verba laudantur. Præterea magna est rerum consequentia, & alterum pendet ex altero. Quidquid assumpseris, vel finis superiorum, vel initium sequentium est. Felix Theodosius, qui à tali Christi oratore defenditur. Illustrasti purpuras ejus, & utilitatem legum futuris sæculis consecrasti. Macste virtute, qui talia habes rudimenta; qualis exercitatus miles eris? O si mihi liceret istiusmodi ingenium non per Aonios montes, & Heliconis vertices, ut Poetæ canunt, sed per Sion, & Itabyrium, & Sinā excelsa ducere. Si contingeret docere, quæ didici, & quasi per manus mysteria tradere Scripturarum, nasceretur nobis aliquid, quod docta Græcia non haberet. Audi ergo mi conserve, amice, germane, ausculta paulisper, quo in Scripturis sanctis calle gradiaris. Totum, quod legimus in divinis libris, nitet quidem, & fulget etiam in cortice; sed dulcius in medulla est. Qui edere vult nucleum, frangat nucem. Revela, inquit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Si tantus Propheta tenebras ignorantie confitetur? qua nos putas parvulos, & penè lactentes insecitæ nocte circumdari? Hoc autem velamen non solum in facie Moysi, sed & in Evangelistis, & Apostolis positum est. Turbis Salvator in parabolis loquebatur, & contestas mysticum esse quod dicebatur, aiebat: Qui habet aures audiendi, audiat. Nisi aperta fuerint universa, quæ scripta sunt ab eo, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit; nullo alio reserante pandentur. Si haberes hoc fundamentum, imò si quasi extrema manus operi tuo induceretur, nihil pulchrius, nihil doctius, nihil dulcius, nihilque latinius tuis habere-

mus voluminibus. Tertulianus creber est in sententiis, sed difficilis in loquendo. Beatus Cyprianus instat fontis purissimi dulcis incedit, & placidus, & cum totus sit in exercitatione virtutum occupatus, persecutionum angustis de Scripturis divinis nequam disseruit. Inclyto Victorinus Martyrio coronatus; quod intelligit eloqui non potest. Lactantius, quasi quidam fluvius eloquentiæ Tullianæ, utinam tam nostra confirmare poruisset, quam facile aliena destrexit. Arnobius inæqualis, & nimius est, & absque operis sui partitione confusus. Sanctus Hilarius Galliciano cothurno attollitur, & cum Græciæ floribus adornetur, longis intendum periodis involvitur, & à lectione simpliciorum fratrum præcat est. Taceo de cæteris, vel defunctis, vel etiam adhuc viventibus, super quibus in utraque partem postmodum iudicabunt. Ad te ipsum veniam. Symystem sodalem meum & amicum, amicum, inquam, meum antequam notum, & precabor ne assentationem in necessitudine suspiceris: quin potius vel errore me existimato, vel amore, labi, quàm amicum adulatorie decipere. Magnum habes ingenium, & infinitam sermonis suppellectilem, & facile loqueris, & purè; facilitasque ipsa & puritas mixta prudentiæ est; capere quippe sano omnes sensus vigenti. Huic prudentiæ, & eloquentiæ si accederet vel studium, vel intelligentia Scripturarum, viderem te brevi arcem tenere nostrorum, & ascendentem cum Jacob testa Sion, canere in domatibus, quod in cubilibus cognovisses. Accingere, inquit te, accingere. Nihil sine magno labore vita dedit mortalibus. Nobilem te Ecclesia habeat, ut prius Senatus habuit. Præpara tibi divitias, quas quotidie eroges, & nunquam de-

ficiant, dum viget ætas, dum nondum canis spargitur caput, antequam subeant morbi, tristisque senectus, & labor, & diræ rapiat inclementia mortis. Nihil in te mediocre esse contentus sum, totum summum, totum perfectum desidero. Sanctum Vigilantium Presbyterum, qua aviditate susceperim, melius est ut ipsius verbis, quam meis discas litteris, qui cur tam cito à nobis profectus sit, & nos relinquerit, non possum dicere, ne lædere quempiam videar. Tamen quasi prætereuntem, & festinantem paululum retinui, & gustum ei nostræ amicitiae dedi, ut per eum discas, quid in nobis non desideres. Sanctam conservam tuam, & tecum Domino militantem, per te salutari volo.

HIERONYMUS AD MARCELLAM,
de laudibus Assellæ.

Argumentum Epistolæ.

Pater Assellæ somniarat se in vitra phiala videre puelam virgunculam. Eam natum, & ante annos pubertatis, Virginitati consecravit, flameo virginali testam, quæ post duodecimum annum, Monachæ vitam arripuit, ac Romæ, perinde ac in eremo vixit. Hujus laudes ad Marcellam ejus familiarem scribi, ne videretur asentari, quod viventem adhuc tantopere laudaret.

Nemo reprehendat, quod in epistolis aliquos aut laudamus, aut carpinus: cum & in arguendis malis sic correctio cæterorum, & in optimis prædicandis, bonorum ad virtutem studia conciten-

tur. Nudiustertius de beatæ memoriæ Lea aliqua dixeramus. Illic pupugit animum, & mihi venit in mentem, non debere nos tacere de virgine, qui de secundo ordine castitatis loquuti sumus. Igitur Assellæ nostræ vita breviter explicanda est, cui quæso: ne hanc epistolam legas, gravatur quippè laudibus suis, sed his potius, quæ adolescentulæ sunt, legere dignare, ut ad exemplum ejus se instituentes conversationem illius, perfectæ vitæ normam arbitrentur. Prætermitto, quod in matris utero benedicatur ei, antequam nascatur, quod in phialam nitentis vitri, & omni speculo purioris patris virgo traditur per quietem: quod adhuc infantia involuta pannis, & vix annum decimum ætatis excedens, honore futuræ beatitudinis consecratur. Sit gratiæ omne, quod ante laborem fuit, licet Deus præcius futurorum, & Jeremiam sanctificet in utero, & Joannem in alvo matris faciat exultare, & Paulum ante constitutionem mundi separet in Evangelium filii sui. Ad eam venio, quæ post duodecimum annum sudore proprio elegit, arripuit, tenuit, cœpit, implevit. Unius cellula clausa angustiis latitudine Paradiso fruebatur. Idem terræ solum, & orationis locum extitit, & quietis. Jejunium pro ludo habuit, inediam pro refectione. Et cum eam non vescendi desiderium, sed humana confectio ad cibum traheret, panem, sale, & aqua frigida concitabat magis esuriem, quam restinguebat. Et quia penè oblitus sum, quod in principio debui dicere, cum primum hoc propositum arripuit, aurum colli sui quod quidem murenulam vulgus vocat, quod scilicet metallo in virgulas lentescente, quadam ordinis flexuosi catena contextitur, absque parentibus vendidit, & tunicam fusciorẽ, quam a ma-

ficiant, dum viget ætas, dum nondum canis spargitur caput, antequam subeant morbi, tristisque senectus, & labor, & diræ rapiat inclementia mortis. Nihil in te mediocre esse contentus sum, totum summum, totum perfectum desidero. Sanctum Vigilantium Presbyterum, qua aviditate susceperim, melius est ut ipsius verbis, quam meis discas litteris, qui cur tam cito à nobis profectus sit, & nos relinquerit, non possum dicere, ne lædere quempiam videar. Tamen quasi prætereuntem, & festinantem paululum retinui, & gustum ei nostræ amicitiae dedi, ut per eum discas, quid in nobis non desideres. Sanctam conservam tuam, & tecum Domino militantem, per te salutari volo.

HIERONYMUS AD MARCELLAM,
de laudibus Assellæ.

Argumentum Epistolæ.

Pater Assellæ somniarat se in vitra phiala videre puelam virgunculam. Eam natum, & ante annos pubertatis, Virginitati consecravit, flameo virginali testam, quæ post duodecimum annum, Monachæ vitam arripuit, ac Romæ, perinde ac in eremo vixit. Hujus laudes ad Marcellam ejus familiarem scribi, ne videretur asentari, quod viventem adhuc tantopere laudaret.

Nemo reprehendat, quod in epistolis aliquos aut laudamus, aut carpinus: cum & in arguendis malis sic correctio cæterorum, & in optimis prædicandis, bonorum ad virtutem studia conciten-

tur. Nudiustertius de beatæ memoriæ Lea aliqua dixeramus. Illic pupugit animum, & mihi venit in mentem, non debere nos tacere de virgine, qui de secundo ordine castitatis loquuti sumus. Igitur Assellæ nostræ vita breviter explicanda est, cui quæso: ne hanc epistolam legas, gravatur quippè laudibus suis, sed his potius, quæ adolescentulæ sunt, legere dignare, ut ad exemplum ejus se instituentes conversationem illius, perfectæ vitæ normam arbitrentur. Prætermitto, quod in matris utero benedicatur ei, antequam nascatur, quod in phialam nitentis vitri, & omni speculo purioris patris virgo traditur per quietem: quod adhuc infantia involuta pannis, & vix annum decimum ætatis excedens, honore futuræ beatitudinis consecratur. Sit gratiæ omne, quod ante laborem fuit, licet Deus præcius futurorum, & Jeremiam sanctificet in utero, & Joannem in alvo matris faciat exultare, & Paulum ante constitutionem mundi separet in Evangelium filii sui. Ad eam venio, quæ post duodecimum annum sudore proprio elegit, arripuit, tenuit, cœpit, implevit. Unius cellula clausa angustiis latitudine Paradiso fruebatur. Idem terræ solum, & orationis locum extitit, & quietis. Jejunium pro ludo habuit, inediam pro refectioe. Et cum eam non vescendi desiderium, sed humana confectio ad cibum traheret, panem, sale, & aqua frigida concitabat magis esuriem, quam restinguebat. Et quia penè oblitus sum, quod in principio debui dicere, cum primum hoc propositum arripuit, aurum colli sui quod quidem murenulam vulgus vocat, quod scilicet metallo in virgulas lentescente, quadam ordinis flexuosi catena contextitur, absque parentibus vendidit, & tunicam fusciorẽ, quam a ma-

tre impetrare non poterat, induta, pio negotiationis auspicio se repente Domino consecravit, ut intelligeret universa cognatio, non posse aliud ei extorqueri, quæ jam sæculum damnasset in vestibus. Sed (ut dicere coeperamus) ita se semper moderatè habuit, & intra cubiculi sui secreta custodivit, ut nunquam pedem proferret in publicum, nunquam viri nosset alloquium. Et quod magis sit admirandum, sororem virginem amaret potius, quàm videret. Operabatur manibus suis, sciens scriptum esse: qui non operatur, non manducet. Sponso aut orans loquebatur, aut psallens. Ad Martyrum limina penè invisa properabat. Et cum gauderet proposito suo, in eo vehementius exultabat, quod se nulus cognosceret, cumque per omnem annum jugi jejunio pasceretur, biduo, triduoque sic permanens, tum verò in Quadragesima navigii sui vela tendebat; omnes penè hebdomadas vultu lætante conjungens. Et quod impossibile forsitan est hominibus ad credendum, Deo autem præstante possibile est, ita ad quinquagenariam pervenit ætatem, ut non doleat stomachus, non viscerum cruciaretur injuria, non sicca humus jacentia membra confringeret, non sacco asperata cutis foetorem aliquem, situmque contraheret, sed sana corpore, animo sanior, solitudinem putaret esse delicias, & in urbe turbida inveniret eremum monachorum. Et hæc quidem tu melius nosti à qua pauca didicimus, & cujus oculis durities de genubus camelorum in illo sancto corpusculo præ orandi frequentia obcalluisse perspecta est. Nos quod scire possumus, explicamus: nihil illius severitate jucundius, nihil jucunditate severius, nihil suavitate tristius, nihil tristitia suavius. Ita pal-

lor in facie est, ut cum continentiam indicet, non redoleat ostentationem. Sermo silens, & silentium loquens. Nec citus, nec tardus incessus. Idem semper habitus. Neglecta mundities, & inculta vestis, cultus ipse sine cultu. Sola vitæ suæ æqualitate promeruit, ut in urbe pompæ, lasciviæ deliciarum, in qua humilem esse miseria est, & boni eam prædicent, & mali detrahare non audeant. Viduæ eam imitentur, & virgines maritalæ colant, noxiæ timeant, suspiciant Sacerdotes.

HIERONIMUS ASSELLÆ.

Argumentum Epistolæ.

Ingens apud Romanos odium sibi contraxerat Hieronymus, quod Paulam, & Eustochium primarias faminas traxisset ad Monachorum institutum: neque caruit suspitione quod Paulam adamaret. Hujusmodi obsecratorum obloquiis respondet, ac deplorat hominum malevolentiam.

SI tibi putem gratias à me referri posse, non sapiam. Potens est Deus super persona mea sanctæ animæ tuæ restituere quod moretur. Ego enim indignus, nec æstimare unquam potui, nec optare, ut mihi tantum in Christo largieris affectum. Et licet me sceleratum quidem putent, & omnibus flagitiis obrutum, & pro peccatis meis etiam hæc parva sit: tamen tu benè facis, quod ex tua mente etiam malos, bonos putas. Periculosum quippè est de servo alterius judicare; & non facilis venia prava dixisse de rectoris. Veniet, veniet illa dies, in qua & mecum dolebis ar-

dere non paucos, ego probrosus, ego versipellis, & lubricus, ego mendax & Sathanæ arte decipiens; quid enim est tutius, hæc vel credidisse, vel finxisse de insontibus; an etiam de noxiis credere noluisse? Osculabantur mihi manus quidam, & ore vipero detrahebant, & dolebant labiis, corde gaudebant. Videbat Dominus, & subsababat illos; & miserum me servum suum futuro cum eis iudicio reservabat. Alius incessuum meum calumniabatur, & risum; & ille vului detrahebat, hic in simplicitate aliud suspicabatur. Penè certe trienium cum eis vixi. Multa me virginum crebro turba circumdedit, Divinos libros, ut potui, nonnullis sæpe disserui. Lectio assiduitatem, assiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. Dicant, quid unquam in me aliter senserint, quam Christianum decebat? Pecuniam cujusquam accepi? Munera vel parva, vel magna non sprevi? In manu mea alicujus insonuit? Obliquus sermo? oculus petulans fuit? Nihil mihi aliud objicitur, nisi sexus meus; & hoc nunquam objicitur, nisi cum Jerosolymam Paula, & Melania proficiscuntur. Esto: crediderunt mentienti, cur non credunt neganti? Idem est homo ipse, qui fuerat: fatetur in insontem qui dudum noxium loquebatur. Et certè veritatem magis exprimunt tormenta, quam risus; nisi quod facilius creditur, quod aut fictum libenter auditur, aut non fictum, ut fingatur impellitur. Antequam domum sanctæ Paulæ nossem, totius in me urbis studia consonabant. Omnium penè iudicio dignus summo Sacerdotio decernebar, beatæ memoriæ Damasus meus sermo erat, dicebar sanctus, dicebar humilis, & dissertus. Nunquid domum alicujus lascivioris ingressus sum? Nunquid me vestes sericæ nitentes, purpureæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit

alia Romæ matronarum, quæ meam posset edomare mentem, nisi lugens, atque jejunans, squalens sordibus, fletibus penè cæcata, quam continuis noctibus misericordiam Domini deprecantem sol sæpè deprehendit, cujus Canticum Psalmi, sermo Evangelium, deliciæ continentia, vitæ jejunium. Nulla me potuit alia delectare, nisi illa, quam manducantem nunquam vidi? Sed postquam eam pro suæ merito castitatis venerari, colere, suscipere cœpi, omnes me illico deseruere virtutes. O invidia primum mordax tui! O Sathanæ calliditas, semper sancta persequens! Nullæ aliæ Romanæ urbi fabulam præbuerunt, nisi Paula, & Melania, quæ contemptis facultatibus, pignoribusque desertis, Crucem Domini, quasi quoddam pietatis levare vexillum. Si balneas paterent, unguenta eligerent, divitias, & viduitatem haberent materiam luxuriæ & libertatis; dominæ vocarentur & sanctæ. Nunc in sacco & cinere formosæ volunt videri, & in gehennam ignis cum jejuniis & pudore descendere, videlicet non licet eis applaudente populo perire cum turbis. Si Gentiles hanc vitam carperent, si Judæi; haberent solatium non placendi eis, quibus displicet Christus. Nunc verò, proh nefas! homines Christiani, prætermisa domorum suarum cura, & proprii oculi trabe neglecta in alieno oculo festucam quærunt. Lacerant sanctum propositum, & remedium poenæ suæ arbitrantur, si nemo sit sanctus; si omnibus detrahatur; si turba sit pereuntium, si multando peccantium. Tibi placet lavare quotidie, alius has mundities sordes putas. Tu attagenem ructas, & de comeso accipere gloriaris: ego faba ventrem impleo. Te delectant chachinantium greges: me Paula, Melaniaque plangentes. Tu aliena decideras; ille

contemnunt sua. Te delibuta melle vina delectant; illæ potant aquam frigidam suaviorem. Tu te perdere existimas, quidquid in præsentī non habueris, comederis, devoraveris: illæ futura desiderant, & credunt vera esse, quæ scripta sunt. Esto ineptè, & inaniter, quibus resurrectio corporum persuasit; quid ad te? Nobis è contrario tua vita displicet, bono tuo crassus sis; me macies delectat, & pallor. Tu tales miseros arbitraris; nos te miserabiliorem putamus. Par pari refertur, & invicem nobis videmur insanire. Hæc, mi domina Assella, cum jam navem conscenderem, raptim flets dolensque conscripsi; & gratias ago Deo meo: quod dignus sim, quem mundus oderit. Ora autem, ut de Babylone Jerosolymam regrediar, ne mihi dominetur Nabucodonosor, sed Jesus filius Josedech: veniat Esdras qui interpretatur adjutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui volebam cantare canticum Domini in terra aliena; & deserto Monte Sina, Ægypti auxilium flagitabam. Non recordabar Evangelii, quia qui de Jerusalem egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licet Sacerdos despiciat, atque Levites; Samaritanus ille misericors est, cui cum diceretur: Samaritanus es, & dæmonium habes, dæmonium renuens, Samaritanum se non negavit, quia quem nos custodem, Hebræi Samaritem vocant. Melesicum quidam me garriunt: titulum fidei servus agnosco, Magum vocant & Judæi Dominum meum, seductor & Apostolus dictus est. Tentatio me non apprehendat, nisi humana. Quotam partem angustiarum perpersus sum, qui Cruci milito? Infamiam falsi criminis imputarunt. Sed scio per bonam, & malam famam perveniri ad regna Cælorum. Saluta Paulam,

& Eustochium, velit nolit mundus, in Christo meas. Saluta matrem Albinam, sororemque Marcelam, Marcellinam quoque, & sanctam Felicitatem, & dic eis: Ante Tribunal Christi simul stabimus; ibi apparebit, qua mente quis vixerit. Memento mei, exemplum pudicitiae & virginitatis insigne, fluctusque maris tuis precibus mitiga.

AD PRINCIPIAM VIRGINEM: MARCELLÆ
viduæ Epitaphium.

Argumentum Epistolæ.

Marcella primæ nobilitatis puella, septimo à nuptiis mensē fuerat orbata marito. Postea Cerealem Consulem illius nuptias ambientem pertinaciter reiecit, decreta deinceps viduæ castimonia. Monachæ vitam primæ nobilitatis faminariam ausa est Romæ profiteri, ac multas ad idem institutum pertraxit. A D. Hieronymo divinas litteras diligentissime didicit, cum esset Romæ; absenti sæpè scripsit, & cum opibus suis adjuvit. Hujus opera mulieris, Origenistarum Jerosolymis orta factio extincta est. Direpta à Gothis Roma feculenter obiit. Scribit ad Principiam Marcellæ quondam contubernalem, ac discipulam.

Sæpè & multum flagitas, virgo Christi Principia, ut memoriam sanctæ foeminae Marcellæ litteris recolam, & bonum quo diu frui sumus, etiam cæteris noscendum, imitandumque describam. Satis doleo, quod hortaris sponte currentem, & me arbitraris indigere precibus, qui ne tibi

quidem in ejus dilectione concedam, multoque plus accipiam, quam tribuam beneficii, tantarum recordatione virtutum. Nam, ut hucusque reticerem, & biennium præterirem silentio, non fuit dissimulationis, ut malè existimas, sed tristitiæ incredibilis, quæ ita meum oppressit animum, ut melius judicarem tacere in præsentiarum, quam nihil dignum illius laudibus dicere. Neque verò Marcellam tuam, imò meam; & ut verius loquar, nostram, omniumque Sanctorum, & propriæ Romanæ Urbis inclytum decus institutis rhetorum prædicabo, ut exponam illustrem familiam, alti sanguinis decus, & stemmata per Proconsules, & Præfectos Prætorio decurrentia. Nihil in illa laudabo, nisi quod proprium est, & eo nobilius, quod opibus, & nobilitate contempta, facta est paupertate & humilitate nobilior. Orbata patris morte, viro quoque post nuptias septimo mense privata est. Cumque eam Cerealis (cujus clarum inter Consules nomen est) propter ætatem, & antiquitatem Familiæ, & insignem (quod maxime viris placere consuevit) decorem corporis, ac morum temperantiam ambiciosius peteret, suasque longævus polliceretur divitias, & non quasi in uxorem, sed quasi in filiam vellet donationem transfundere, Albinaque mater tam clarum præsidium viduatæ domus ultrò appeteret; illa respondit: si vellem nubere, & non æternæ me cuperem pudicitie dedicare, utique maritum quærerem non hæreditatem, illoque mandante, posse & senes diu vivere, & juvenes citò mori, eleganter lusi: juvenis quidem post citò mori, sed senex diu vivere non potest. Qua sententia repudiatus, exemplo cæteris fuit, ut ejus nuptias desperarent. Legimus in

*Evangelio secundum Lucam: Eterat Anna Prophetissa, filia Phanuelis de Tribu Asser. Et hæc provecta ætatis in diebus plurimis, vixeratque cum viro suo annis septem à virginitate sua, & erat vidua annis octoginta quatuor, nec recedebat de Templo, jejuniis, & obsecrationibus Domino serviens die ac nocte: nec mirum, si videre meruit Salvatorem, quem tanto labore quærebat. Conferamus septem annos septem mensibus; sperare Christum & tenere; natum confiteri & in Crucifixum credere; parvulum non negare, & virum gaudere regnantem. Non facio ullam inter sanctas fœminas differentiam, quod nonnulli inter sanctos viros, & Ecclesiarum Principes stultè facere consueverunt: sed illò tendit assertio, ut quarum unus est labor, unum & præmium sit. Difficile est in maledica Civitate, & in Urbe, in qua orbis quondam populus fuit, palmaque vitorum, * si honestis detraherent, & pura, ac munda macularent, non aliquam sinistris rumoris fabulam contrahere: Undè quasi rem difficillimam, & penè impossibilem optat Propheta potius, quàm præsumit, dicens, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Immaculatos in via hujus sæculi appellat, quos nulla obscœni rumoris aura macularit, qui opprobrium non acceperint adversus proximos suos, de quibus & Salvator in Evangelio: esto, inquit, benevolus, sive benè sentiens, de adversario tuo, dum es in via cum illo. Quis unquam de hac muliere, quod displiceret, audivit, ut crederet? Quis credidit, ut non magis seipsum malignitatis & infamiæ condemnaret? Ab hac primum confusa, Gentilitas est, dum omnibus patuit, quæ esset viduitas Christiana, quam & conscientia, & habitu pro-*

217 * Hoc est : ubi omnia erant vitia.

mittebat. Illæ enim solent purpurisso, & cerusa ora depingere, sericis nitere vestibus, splendere gemmis, aurum portare cervicibus, & auribus perforatis, rubri maris pretiosissima grana suspendere, fragrare musco mure, maritos ita plangere, ut tandem dominatu eorum se caruisse lætentur, quærantque alios, non quibus juxta Dei sententiam serviant, sed quibus imperent. Unde & pauperes eligunt, ut nomen tantum virorum habere videantur, qui patienter rivalet sustineant, si musitaverint illico projiciendi. Nostra vidua talibus usa est vestibus, quibus arceret frigus, non membra nudaret: aurum usque ad annuli sinaculum repudiens, & magis in ventribus egenorum, quam in marsupiis recondens. Nusquam sine matre: nullum Clericorum, aut Monachorum (quod amplæ domus interdum exigebat necessitas) vidi absque arbitris. Semper in comitatu suo virgines, ac vi-
duas, ipsas graves fœminas habui, sciens ex lascivia puellarum sæpe de dominarum moribus judicari, & qualis quæque sit, talium consortio delectari. Divinarum Scripturarum ardor erat incredibilis. Semperque cantabat: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non pecem tibi. Et illud de perfecto viro: Et in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Meditationem legis non in replicando quæ scripta sunt, ut Judæorum existimant Pharisæi, sed in opere intelligens, juxta illud Apostolicum: sive comeditis, sive bibitis, sive quid agitis, omnia in gloriam Domini facientes. Et Prophete verba dicentis: A mandatis tuis intellexi: ut postquam mandata complisset: tunc se scitet mereri intelligentiam Scripturarum. Quod & alibi legimus, quia cœpit Jesus facere, & docere. Erubescit enim quam-

vis

vis præclara doctrina, quam propria reprehendit conscientia. Frustraque ejus lingua prædicat paupertatem, & docet eleemosynas, qui Croesi divitiis tumet. Villique opertus pallio, pugnat contra tideas vestium sericarum. Illi erant moderata jejunia, carminum abstinentia, vini odor magis, quam gustus, propter stomachum, & frequentes infirmitates. Raro procedebat in publicum: & maxime nobilium matronarum vitabat domos, ne cogeretur videre, quod contempserat. Apostolorum, & Martyrum Basilicas secretis celebrans orationibus, & quæ populorum frequentiam declinarent. Matri in tantum obediens, ut interdum faceret, quod nolebat. Nam cum illa suum diligeret sanguinem, & absque filiis & nepotibus vellet in fratris liberos universa conferre: ista pauperes eligebat, & tamen matri contraire non poterat, monilia, & quidquid suppellectilis fuit, divitiibus, peritura concedens, magisque volens pecuniam perdere, quam parentis animum contristare. Nulla eo tempore nobilium fœminarum noverat Romæ propositum Monachorum, nec audebat propter rei novitatem ignominiosum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen assumere. Hæc ab Alexandrinis prius Sacerdotibus, Papaque Athanasio, & postea Petro, qui persecutionem Arrianæ hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis suæ portum Romam confugerant, vitam Beati Antonii, adhuc tunc viventis, Monasteriorumque in Thebaide Pachumii, & virginum, ac viduarum didicit disciplinam. Nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognoverat. Hanc multos post annos imitata est Sophronia, & aliæ quibus rectissime illud Ennianum aptari potest: *Urnam me in nemore Pelio*. Hujus amicitiiis fruita est Paula venerabilis. In

hujus cubiculo nutrita Eustochium, virginitatis decus, ut facilis æstimatio sit, qualis magistra, ubi tales discipulæ? Rideat forsitan infidelis lector me in muliercularum laudibus immorari: qui si recordetur sanctas fœminas comites Domini Salvatoris, quæ ministrabant ei de sua substantia, & tres Marias stantes ante Crucem, Mariamque propriè Magdalenem, quæ ob sedulitatem, & ardorem fidei, Turritiæ nomen accepit, * prima ante Apostolos Christum videre meruit resurgentem: se potius superbiæ, quàm noscondemnat inepthiarum, qui virtutes, non sexu, sed animo judicamus, contentæque nobilitatis ac divitiarum majorem gloriam ducimus. Unde & Jesus Joannem Evangelistam amabat plurimum; qui propter generis nobilitatem erat notus Pontifici, & Judæorum insidias non timebat, in tantum, ut Petrum introduceret in atrium, & stare solus Apostolorum ante Crucem, Matremque Salvatoris in sua reciperet, ut hæreditatem Virginis Domini, Virginem Matrem Filius virgo susciperet: Annis igitur plurimis sic suam transegit ætatem, ut ante se vetulam cerneret, quàm adolescentulam fuisset, meminisset, laudans illud Platonium, qui Philosophiam meditationem mortis esse dixit. Unde & noster Apostolus: Quotidiè inquit, morior propter vestram salutem. Et Dominus juxta antiqua exemplaria: nisi quis tulerit crucem suam quotidie, & sequutus fuerit me, non potest meus esse discipulus: multoque ante per Prophetam Spiritus Sanctus: propter te mortificamur tota die, æstimati sumus ut oves occisionis. Et post multas ætates illa sententia: me-

* *Gadal* apud Hebræos, magnificare & exaltare significat: inde postea *Magdal*, turris, à quo nemine *Magdalena* postremo dicitur.

mento semper diem mortis, & nunquam peccabis, disertissimique præceptum Satyrici: vive memor lethi: fugit hora: hoc quod loquor inde est. Sic ergo (ut dicere expeamus) ætatem duxit, & vixit, ut semper se crederet esse morituram. Sic induta est vestibus, ut meminisset sepulchri, offerens se hostiam rationabilem, vivam, placentem Deo. Denique cum & me Romanam cum Sanctis Pontificibus Paulino, & Epiphanio, Ecclesiastica traxisset necessitas, quorum alter Antiochenam Siria, alter Selaminiam Cypri rexit Ecclesiam, & verecundè nobilium fœminarum oculos declinarem: ita egi secundum Apostolum, importunè opportune, ut pudorem meum sua superaret industria. Et quia alicujus tunc nominis esse existimabar super studio Scripturarum, nunquam convenit, quin de Scripturis aliquid interrogaret, nec statim acquiescerat, sed moveret e contrario quæstiones, non ut contenderet, sed ut quærendo disceret earum solutiones, quas opponi posse intelligebat. Quid in illa virtutum, quid ingenii, quid sanctitatis, quid puritatis invenirem, vereor dicere, ne fidem credulitatis excedam, & tibi majorem dolorem incuriam, recordanti quanto bono carueris. Hoc solum dicam, quod quidquid in nobis longo fuit studio congregatum, & meditatione diuturna, quasi in naturam versum, hoc illa libavit, didicit, atque possedit, ita ut post professionem nostram si de aliquo testimonio Scripturarum esset oborta contentio, ad illam judicem pergeretur. Et quia valde prudens erat, & noverat illud, quod appellant Philosophi *Tò prepon*, id est, decere quod facias. Sic ad interrogata respondebat, ut etiam sua non sua diceret, sed vel mea vel cujuslibet alterius, ut in eo ipso quod docebat, se discipulam fateretur. Sciebat enim

dictum ab Apostolo: docere autem mulieri non permitto: ne virili sexui, & interdum Sacerdotibus, de obscuris & ambiguis sciscitantibus facere videretur injuriam. In nostrum locum statim audivimus te illius adhæsisse consortio, & nunquam ab illa ne transversum quidem unguem, ut dicitur, recessisse. Eadem domo, eodem cubiculo usam, ut omnibus in urbe clarissima notum fieret, & te matrem, & illam filiam reperisse, suburbanus ager vobis pro Monasterio fuit, & rus electum pro solitudine. Multoque ita vixistis tempore, ut ex imitatione vestri, & conversione multarum, gauderemus Romam faciam Jerosolymam. Crebra virginum Monasteria, Monachorum innumerabilis multitudo, ut pro frequentia serviendum Deo, quod prius ignominie fuerat, esset postea gloria. Interim absentiam nostri mutuis solabamur alloquiis, & quod carne non poteramus, spiritu reddebamus. Semper obviare epistolis, superare officiis, salutationibus prævenire. Non multum perdebat absentia, quæ jugibus sibi literis jungebatur. In hac tranquillitate, & Domini servitute, hæretica in his Provinciis exorta tempestas cuncta turbabit, & in tantam rabiem concitata est, ut nec sibi, nec ulli bonorum parceret. Et quasi parum esset hic universa movisse, navem plenam blasfemiarum * Romano intulit portui. Invenitque protinus patella operculum, & Romanæ fidei purissimum fontem, cæno lutosâ permiscuere vestigia. Nec mirum si in plateis, & in foro rerum venalium fictus ariolus stultorum verberet nares, & oborto fuste dentes mordentium quatiat; cum venenata spurcæque doctrina Romæ invenerit, quos induceret. Tunc librorum *Periarchon* ** infamis interpretatio, tunc dis-

* Intelligit de Origenis hæresibus. ** De principiis.

cipulus Olbion * & verè nominis sui, si in talem Magistrum non impegisset. Tunc nostrorum *Didacticon*, contradiçtio, & Phariseorum turbata est schola. Tunc Sancta Marcella, quæ diu se cohibuerat, ne per æmulationem quippiam facere videretur, postquam sensit fidem Apostolico ore laudatam, in plerisque violari, ita ut Sacerdotes quoque, & nonnullos Monachorum, maximeque sæculi homines in assensum sui traheret, ac simplicitati illuderet Episcopi, qui de suo ingenio cæteros æstimabat; publicè restitit, males Deo placere, quàm hominibus. Lauda Salvator in Evangelio villicum iniquitatis, quod contra dominum quidem fraudulentè, attamen pro se prudenter fecerit. Cernentes hæretici de parva scintilla maxima incendia concitari, & suppositam dudum flammam, jam ad culmina pervenisse, nec posse latere quod multos deceperat; petunt, & impetrant Ecclesiasticas Epistolas, ut communicantes Ecclesiæ discessisse viderentur. Non multum tempus in medio succedit in Pontificatum vir insignis Anastasius, quem diu Roma habere non meruit, ne Orbis caput sub tali Episcopo truncaretur. Imò idcirco raptus, atque translatus est, ne semel latam sententiam, precibus suis flectere conaretur. Dicente Domino ad Jeremiam: ne oraveris pro populo isto, neque depreceris in bonum. Quia si jejunaverint, non exaudiam preces eorum. Et si holocausta, & victimas obtulerint, non suscipiam eas. In gladio enim, & fame, & pestilentia ego consumam eos. Dicas, quid hæc ad laudem Marcellæ? Damnationis hæreticorum hæc fuit principium; dum adducit testes, qui prius ab eis eruditi, & postea ab hæretico fuerant errore correpti; dum ostendit multitudinem

deceptorum: dum impia *Periarcho*n ingerit volumina, quæ emendata manu scorpion * monstrabantur; dum acciti frequentibus litteris hæretici, ut se defenderent, venire non sunt ausi, tantaque vis conscientiæ fuit, ut absentes damnari, quam præsentem coargui, maluerint. Huius tam gloriose victoriæ origo Marcella est: tuque caput horum, & causa bonorum, scis me vera narrare, quæ nosti, vix de multis pauca dicere, ne legenti fastidium faciat odiosa replicatio, & videat apud malevolos sub occasione laudis alterius, stomachum meum digerere. Pergam ad reliqua. De Occidentis partibus ad Orientem turbo transgressus minitabatur plurimis magna naufragia. Tunc impletum est: Putas veniens Filius hominis, fidem inveniet super terram? Refrigerata charitate multorum, pauci, qui amabant fidei veritatem, nostrò lateri iungebantur, quorum publicè petebatur caput, contra quos opes omnes parabantur, ita ut Barnabas quoque duceretur in illam similitudinem, imò apertum patricidium quod non viribus, sed voluntate cominisit. Et ecce universa tempestas Domino fante deleta est, expletumque vaticinium Prophetale: auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur. In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Et illud Evangelicum: stulte hac nocte auferetur anima tua a te; quæ autem præparasti, cuius erant? Dum hæc aguntur in Jerusalem, terribilis de Occidente rumor affertur, obsideri Romam, & auro salutem civium redimi, spoliatosque rursum circumdari; ut post substantiam, vitam quoque perderent. Hæret vox, & singultus interceptiunt verba distantis. Capitur Urbs, quæ totum cœ-

* Ruffinum vocat, quod latenter, & ambabus, ut dicitur, manibus venenum funderet.

pit Orbem, imò fame perit, antequam gladio, & vix pauci qui caperentur, inventi sunt. Ad nefandos cibos erupit esurientium rabies, & sua invicem membra laniarunt, dum mater non parsit lactenti infantiæ, & suo recipit utero, quem paulò antè effuderat. Nocte Moab capta est, nocte cecidit murus ejus Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt cadavera Sanctorum tuorum escas volatilibus cœli, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ: effuderunt sanguinem eorum sicut aquam in circuitu Jerusalem, & non erat qui sepeliret.

*Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicit, aut possit lacrymis æquare dolorem?
Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
Plurima perque vias spargantur inertia passim
Corpora, perque domos, & plurima mortis imago.*

Cum iterum ut in tanta confusione rerum, Marcella quoque domum cruentus victor ingreditur. Sit mihi fas audita loqui, imò à Sanctis viris visa narrare, qui interfuere præsentem, qui te dicunt in periculo quoque ei fuisse sociatam. Intrepido vultu excepisse dicitur introgressos. Cumque posceretur aurum, & defosas opes vili excusaret tunica, non tamen fecit fidem voluntariæ paupertatis. Cæsam fustibus flagellisque, ajunt non sensisse tormenta; sed hoc lacrymis, hoc pedibus eorum prostratam egisse, ne te à suo consortio separent, ne sustineret adolescentia, quod senilis ætas timere non poterat. Christus dura corda mollivit, & inter cruentos gla-

* Virg. Æneid. lib. 2.

dios invenit locum pietas. Cumque & illam & te ad Beati Apostoli Pauli Basilicam barbari deduxissent, ut vel salutem vobis ostenderent, vel sepulchrum; in tantam lætitiā dicitur erupisse, ut gratias ageret Deo, quod te integram sibi reservasse; quod pauperem illam non fecisset captivitas, sed invenisset; quod egeret quotidiano cibo; quod saturatam Christo non sentiret esuriem; quod & voce & opere loqueretur: Nuda exivi de utero matris meæ; nuda & redeam: Sicut Domino visum est, ita & factum est: Sit nomen Domini benedictum. Post aliquot dies sano, integro, vegetoque corpusculo obdormivit in Domino, & te paupertatula suæ, imò per te pauperes reliquit hæredes, claudens oculos in manibus tuis, reddens spiritum in tuis oculis, dum inter lacrymas tuas illa rediret conscientia vitæ bonæ, & præmiis futurorum. Hæc tibi, Marcella venerabilis, & tibi Principia filia, una & brevi lucubratione dictavi, non eloqui venustate, sed voluntate in vos animi gratissimi, & Deo & legentibus placere desiderans.

HIERONYMUS MARCELLAM INVITAT ad rus Bethlehemicum.

Argum. Epistolæ.

Marcellam viduam jam Monachorum institutum sequentem hortatur, ut Roma relicta, Bethlehem se conferat: per contentionem ostendens, & quantum commoditatum habeat, rus Bethlehemiticum.

Ambrosius (quo chartas, sumptus, notarius ministrante, tam innumerabiles libros verè Adamantius & Chalcentis * noster explicavit) in quadam epistola, quam eundem de Athenis scripserat, refert nunquam se cibum, Origine præsentē, sine lectione sumpsisse, numquam inisse somnum, nisi unus è fratribus sacris litteris personaret. Hoc diebus egisse, & noctibus, ut lectio orationem exciperet, & oratio lectionem. Quod nos ventris animalia tale unquam fecimus? Quos si vel secunda hora legentes inveniret, oscitamus, manu faciem defrictantes, continemus stomachum, & quasi post multum laborem, mundialibus rursum negotiis occupamur. Prætermitto prandia, quibus mons onerata premitur. Pudet dicere frequentiam salutandi, qua aut ipsi quotidie ab aliis pergimus, aut nos venientes, cæteros expectamus. Deinceps itur in verba, sermo teritur, lacerantur absentes, vita aliena describitur, & mordentes invicem, consumimur ad invicem. Talis nos cibus occupat, & dimittit. Cum verò amici recesserint, ratiocinia supputamus, nunc ira personam leonis nobis imponit, nunc cura superflua in

* Nomen ab æreis intestinis deductum, compositum ex Chalkos & enteræ.

annos plurimos durata præcogitat. Nec recordamur Evangelii dicentis, stulte, hac nocte auferent animam tuam à te; quæ autem præparasti, cujus erunt? Vestes non ad usus tantum, sed ad delicias conqui-
runtur. Ubiunque compendium est, velocior pes, citus sermo, auris attentior. Si damnum (ut sæpe in re familiari accidere solet) fuerit nuntiatum, vultus morore deprimitur. Lætatur ad nummum, amisso obolo constrictamur. Unde cum in uno homine animarum tam diversa sit facies, Propheta Dominum deprecatur, dicens: Domine in civitate tua imaginem eorum dissipa. Cum enim ad imaginem & similitudinem Dei conditi simus, ex vitio nostro personas nobis plurimas superinducimus. Et quomodo in theatralibus scenis unus atque idem histrio, nunc Herculem robustus ostendit, nunc molli in Venerem frangitur, nunc tremulus in Cybele; ita & nos (qui si de mundo non essemus odiremur à mundo) tot habemus personarum similitudines, quot peccata. Quapropter quia multa jam vitæ spatia transmissimus fluctuando, & navis nostra nunc procellarum concussa turbine, nunc scopulorum illissionibus perturbata est, cum primum licet, quasi portum quemdam secreta ruris intremus. Ibi cibarius panis, & olus nostris manibus irrigatum, & lac deliciæ rusticanae, viles quidem, sed innocentes cibos præbent. Ita viventes non oratione somnus nec saturitas à lectione revocabit. Si æstas est, secretum arboris umbra præbebit; si autumnus, ipsa aeris temperies, & strata subter folia locum quietis ostendunt. Vere ager floribus pingitur, & inter que-
rulas aves Psalmi dulcius cantabuntur. Si frigus fuerit, & brumales naves, ligna non coemam, & ca-

lidius vigilabo, vel dormiam. Certè, quod sciam ylius non algebo. Habeat sibi Roma suos tumultus, arena sæviat, circus insaniant, theatra luxurient, & quia de nostris dicendum est, matronarum quotidie visitetur Senatus. Nobis adhærere Domino bonum est, & ponere in Domino Deo spem nostram, ut eum paupertatem istam cœlorum regna mutaverint, erumpamus in vocem: Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Quo scilicet cum tanta reperiamus in cœlo, parva & caduca quæsisse nos doleamus in terra. Verum, ut ad villam, & ad Mariæ diversorium veniamus (plus laudat enim unusquisque quod possidet) quo sermone, qua voce tibi speluncam Salvatoris exponam? Et illud Præsepe in quo Infantulus vagit, silentio magis, quam infirmo sermone honorandum est. Ubi sunt latæ porticus? ubi aurata laquearia? ubi domus miserorum pœnis, & damnatorum labore vestitæ? ubi instar palatii privatorum extrictæ Basilicæ, ut vile corpusculum hominis pretiosius inambulet, & quasi mundo quidquam possit esse ornatus, tecta sua magis velint aspicere, quam cœlorum? Bethlehem ecce in hoc parvo terræ foramine cœlum. Conditor natus est: hic involutus pannis, hic visus à Pastoribus, hic demonstratus à stella, hic adoratus à Magis; & puto sanctior locus est rupe Tarpeja, quæ de cœlo sæpius fulminata ostendit, quod Deo displiceat. Est quidem ibi sancta Ecclesia, sunt trophæa Apostolorum & Martyrum, est Christi vera confessio, est Apostolorum prædicata Fides, & Gentilitate calcata, in sublime quotidie erigitur vocabulum Christianum. Sed ambitio, potentia, magnitudo urbis, viderit, & videre salutari, & salutare, laudare, & detrahare, vel audire,

vel proloqui, & tantam hominum frequentiam videre, à proposito monachorum & à quiete, aliena sunt. Aut enim videmus ad nos venientes, & silentium perdimus, aut si non videmus, superbiam arguimur. Interdum ut visitantibus reddamus vicem, ad superbas fores pergitur. Inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur deauratos. In Christi verò villa, ut supra diximus, tota rusticitas est; extra Psalmos silentium est. Quocumque deverteris, arator stivam tenens alleluia decantat. Sudans messor Psalmis se avocatur; & curva attondens vites falce vinitor aliquid Davidicum canit. Hæc sunt in hac Provincia carmina; hæc, ut vulgò dicitur, amatoriarum cantiones. Vale.

HIERONIMUS AD EUSTOCHIUM

de acceptis ab ea munusculis.

Argumentum Epistolæ.

Eustochium in natali D. Petri quædam misit ad D. Hieronymum; ea mystica interpretatione trahit ad morum institutionem.

Parva specie, sed charitate sunt magna, munera accepisse à virgine, armillas, epistolam, & columbas. Et quoniam mel in Dei sacrificiis non offertur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, ut ita dicam, piperis austeritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suave placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis. Pascha Christi cum amaritudinibus manducatur. Festus est dies, & natalis beati Petri: festivius est solito

condiendus: ita tamen, ut Scripturarum cardinem jocularis sermo non fugiat; nec à præscrito palæstræ nostræ longius evagemur. Armillis in Ezechiele ornatur Jerusalem. Baruch epistolas accipit ab Jeremia. In columbæ specie Spiritus Sanctus allabatur. Itaque, ut te aliquid & piperis mordeat, & pristini libelli etiam nunc recorderis; cave, ne operis ornamenta dimittas, quæ verè armillæ sunt brachiorum, ne epistolam pectoris tui scindas, quam à Baruch traditam novacula Rex prophanus incidit, ne ad similitudinem Ephraim per Ossee audias: facta es insipiens, ut columba. Nimium, respondebis, austerè, & quod festo non convenient diei. Talibus ipsa muneribus provocasti, dum dulcibus amara sociata sunt, & à nobis paria recipies: laudem amantitudo comitabitur. Verum ne videar dona minuisse, accepimus & canistrum cerasis refertum, talibus, & tam virginali verecundia rubentibus, ut ea nunc à Lucullo delata existimarim. Siquidem hoc genus pomi, Ponto & Armenia subjugatis, de Cerasunto primus Romam pertulit. Undè & de patria arbor nomen accepit. Igitur quia in Scripturis canistrum ficis plenum legimus, cerasa verò non est; invenimus in eo, quod allatum est, id quod allatum non est, prædicamus; optamusque te de illis pomis fieri, quæ contra templum Dei sunt, & de quibus Deus dicit: quia bona, bona valdè. Nihil quippè Salvator medium amat. Et sicuti frigidum non refugiens, calidis delectatur, ita tepidos in Apocalypsi evomere se loquitur, undè nobis sollicitius providendum est, ut solemnem diem, non tam ciborum abundantia, quam spiritus exultatione celebremus. Quia valdè absurdum est, nimia saturitate velle honorare Martyrem, quem scimus Deo placuisse jeju-

vel proloqui, & tantam hominum frequentiam videre, à proposito monachorum & à quiete, aliena sunt. Aut enim videmus ad nos venientes, & silentium perdimus, aut si non videmus, superbiam arguimur. Interdum ut visitantibus reddamus vicem, ad superbas fores pergitur. Inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur deauratos. In Christi verò villa, ut supra diximus, tota rusticitas est; extra Psalmos silentium est. Quocumque deverteris, arator stivam tenens alleluia decantat. Sudans messor Psalmis se avocatur; & curva attondens vites falce vinitor aliquid Davidicum canit. Hæc sunt in hac Provincia carmina; hæc, ut vulgò dicitur, amatoriarum cantiones. Vale.

HIERONIMUS AD EUSTOCHIUM

de acceptis ab ea munusculis.

Argumentum Epistolæ.

Eustochium in natali D. Petri quædam misit ad D. Hieronymum; ea mystica interpretatione trahit ad morum institutionem.

Parva specie, sed charitate sunt magna, munera accepisse à virgine, armillas, epistolam, & columbas. Et quoniam mel in Dei sacrificiis non offertur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, ut ita dicam, piperis austeritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suave placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis. Pascha Christi cum amaritudinibus manducatur. Festus est dies, & natalis beati Petri: festivius est solito

condiendus: ita tamen, ut Scripturarum cardinem jocularis sermo non fugiat; nec à præscrito palæstræ nostræ longius evagemur. Armillis in Ezechiele ornatur Jerusalem. Baruch epistolas accipit ab Jeremia. In columbæ specie Spiritus Sanctus allabatur. Itaque, ut te aliquid & piperis mordeat, & pristini libelli etiam nunc recorderis; cave, ne operis ornamenta dimittas, quæ verè armillæ sunt brachiorum, ne epistolam pectoris tui scindas, quam à Baruch traditam novacula Rex prophanus incidit, ne ad similitudinem Ephraim per Ossee audias: facta es insipiens, ut columba. Nimium, respondebis, austerè, & quod festo non convenient diei. Talibus ipsa muneribus provocasti, dum dulcibus amara sociata sunt, & à nobis paria recipies: laudem amantitudo comitabitur. Verum ne videar dona minuisse, accepimus & canistrum cerasis refertum, talibus, & tam virginali verecundia rubentibus, ut ea nunc à Lucullo delata existimarim. Siquidem hoc genus pomi, Ponto & Armenia subjugatis, de Cerasunto primus Romam pertulit. Undè & de patria arbor nomen accepit. Igitur quia in Scripturis canistrum ficis plenum legimus, cerasa verò non est; invenimus in eo, quod allatum est, id quod allatum non est, prædicamus; optamusque te de illis pomis fieri, quæ contra templum Dei sunt, & de quibus Deus dicit: quia bona, bona valdè. Nihil quippè Salvator medium amat. Et sicuti frigidum non refugiens, calidis delectatur, ita tepidos in Apocalypsi evomere se loquitur, undè nobis sollicitius providendum est, ut solemnem diem, non tam ciborum abundantia, quam spiritus exultatione celebremus. Quia valdè absurdum est, nimia saturitate velle honorare Martyrem, quem scimus Deo placuisse jeju-

niis. Ita tibi semper comedendum est, ut cibum & oratio sequatur, & lectio. Quod si aliquibus displicet, Apostoli verba cantato: Sic adhuc hominibus placerem, Christi ancilla non essem.

HIERONYMUS AD MARCELLAM,
de acceptis munusculis.

Argum. Epistolæ.

Xeniola missa à Marcella sibi, & Paula, filiaque huius, per jocum interpretatur allegoricè.

UT absentiam corporum, spiritus confabulatione solemur, facit unusquisque quod prævalet. Vos dona transmittitis, nos epistolas remittimus gratiarum. Ita tamen ut quia vellatarum virginum munus est, aliqua in ipsis munusculis esse mysteria demonstramus. Saccus orationis signum, atque jejunii est stella, ut foras pedes virgo non moveat. Cerei, ut accenso lumine sponsi expectentur adventus. Calices mortificationem carnis ostendunt, & semper animum ad martyrium præparatum. Calix quippè Domini inebrians quam præclarus est! Quod autem & matronis offertis muscaria parva, parvis animalibus eventilandis; elegans significatio est, debere luxuriam cito restringere, quia muscæ morituræ, oleum suavitatis exterminant. Hic typus sit virginum, hæc figura matronarum. Nobis autem, licet in perversum, munera vestra conveniunt: sedere aptum est otiosis, in sacco jacere pœnitentibus; calices habere potantibus. Licet, & propter nocturnos metus, & animos

semper malo conscientia formidantes, cereos quoque accendisse sit gratum.

HIERONYMUS AD PAULUM CONCORDIENSEM.

Argumentum Epistolæ.

Paulum Concordiensem centesimum agentem annum, tamen adhuc integro, virentique corpore laudat, & libros, aliquos ab eo petit commodatos: est & festivis, nec minus Sanctis epistola hæc plena locis.

Humanæ vitæ brevis damnatio delictorum est. Et in ipso sæpè lucis exordio, mors sequuta nascentem, labentia quotidie in vitium sæcula proficetur: Nam cum primum paradisi colonum viperinis nexibus præpeditum, coluber deduxisset ad terras, æternitas mortalitate mutata, in nongentos & eo amplius annos, secunda quodammodo immortalitate maledicti hominis distulerat elogium. Exinde paulatim, recrudescente peccato, totius orbis naufragium gigantum adduxit impietas. Post illud (ut ita dixerim) purgati baptisma mundi, in breve tempus hominum vita contracta est. Hoc quoque spatium, sceleribus nostris semper contra divina pugnantibus, penè perdidimus. Quotus enim quisque aut centenariam transgreditur; ætatem aut non ad eam sic pervenit, ut pervenisse pœniteat? secundum quod in libro Psalmorum Scriptura testatur: Dies vitæ nostræ septuaginta anni; si autem multum, octoginta; quicquid reliquum est, labor & dolor. Quorsum, ais, ista tam alto repetita principio, & ita procul cœpta, ut meritò, quis Hotatiano de no-

bis possit sale ludere: * *Et gemino bellum Trojanum orditur ab ovo?* Videlicet ut senectutem tuam, & caput ad Christi similitudinem candidum dignis vocibus prædicemus. Ecce jam centenus ætatis circulus volvitur, & tu semper præcepta Domini custodiens, futuræ beatitudinem vitæ per præsentia exempla meditaris. Oculi puro lumine vigent, pedes imprimunt certa vestigia, auditus penetrabilis, dentes candidi, vox sonora, corpus solidum & succi plenum, cani cum rubore discrepant, vires cum ætate dissentiunt. Non memoriæ tenacitatem, ut in pierisque cernimus, antiquior senecta dissolvit. Non callidi acumen ingenii frigidus sanguis obtundit, non contractam rugis faciem arata frons exasperat. Non denique tremula manus per curvos ceræ tramites errantem stylum dicit. Futuræ nobis resurrectionis virorum in te Dominus ostendit, ut peccati sciamus esse, quod cæteri adhuc viventes præmoriuntur in carne; justitiæ, quod tu adolescentiam in aliena ætate mentiris. Et quamquam multis istam corporis sanitatem, etiam peccatoribus evenire videamus, tamen illis hoc diabolus ministrat, ut peccent; tibi Dominus præstat, ut gaudeas. Doctissimi quique Græcorum, de quibus pro Flacco agens lucullenter Tullius ait: Ingenita levitas, & erudita vanitas Regum suorum, ac Principum laudes, accepta mercede dicebat. Hoc ego nunc faciens, pretium posco pro laudibus. Et ne putes modica esse, quæ deprecor, margaritum de Evangelio postularis. Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum, scilicet commentarios Fortunatiani, & propter notitiam persecutionum, Au-

* Horat. in arte poetica.

relii Victoris historiam, simulque epistolas Novatiani, ut dum schismatici hominis venena cognoscimus, libentius sancti Martyris Cypriani bibamus antidotum. Misimus interim te tibi, id est, Paulo seni Paulo seniore: in quo propter simpliciores quosque multum in dejiciendo sermone laboravimus. Sed nescio quomodo etiam si aqua plena sit, tamen eundem odorem lagena servat, quo dum rudis esset, imbuta est. Si hoc munusculum placuerit, habemus etiam alia condita, quæ cum plurimis orientalibus mercibus ad te, si Spiritus Sanctus afflaverit, navigabunt.

HIERONYMUS AD MARCELLAM
de ægrotatione Blasille.

Argumentum Epistolæ.

Blasilla Paula filia, mortuo marito, admonita valida febre totam se ad Christum convertit, & Monacham profiteri cepit, non sine magna invidia, & oblatione cognatorum, quorum obreclationibus hic respondet D. Hieronymus.

A Braham tentatur in filio, & fidelior invenitur. Joseph in Ægypto venditur, ut patrem pascat, & fratres. Ezechias vicina morte terretur, ut fusus in lacrymas, quindencim annorum spatium ei proteletur ad vitam, Petrus Apostolus Domini passionē concutitur, ut amarē flens, audiat: Pasce oves meas. Paulus lupus rapax, & Benjamin adolescentior in extasi cæcatur, ut videat; & repentino tenebrarum horrore circumdatus Dominum vocat, quem dudum

ut hominem persequeretur. Ita & nunc, mi Marcella, Blasillam nostram vidimus ardore febrium per triginta ferme dies jugiter aestuasse, ut sciret rejicendas delicias corporis, quod paulo post vermibus exarandum sit. Venit & ad hanc Dominus Jesus, tetigitque manum ejus, & ecce surgens ministrat ei. Redolebat aliquid negligentiae, & divitiarum fasciis colligata in sæculi jacebat sepulchro. Sed infremuit Jesus, & conturbatus in spiritu clamavit dicens: Blasilla, veni foras. Quæ vocata surrexit, & egressa cum Domino vescitur: Judæi minentur, & tumeant, quærant occidere suscitatum, soli Apostoli gloriantur. Scit se vitam suam ei debere, qui reddidit; scit se ejus amplexari pedes, cujus paulo ante judicium pertimescebat. Corpus pene jacebat exanime, & anhelos artus mors vicina quætiebat. Ubi tunc erant auxilia propinquorum? Ubi verba omni inania fumo? Nihil tibi debet, o ingrata cognatio, quæ mundo perijt, & Christo revixit. Qui Christianus est, gaudeat: qui irascitur, non se esse indicat Christianum. Vidua, quæ soluta est vinculo maritali, nihil necesse habet, nisi perseverare. At scandalizat quempiam vestis fuscior. Scandalizet Joannes, quo inter natos mulierum major nullus fuit, qui Angelus dictus, ipsum quoque Dominum baptizavit, qui camelorum vestitus tegmine, zonâ pelliceâ cingebatur. Cibi displicent viliores? Nihil vilius est locustis. Illæ Christianos oculos scandalizent potius, quæ purpurisso, & quibusdam fucis ora, oculosque depingunt: quarum facies gypseæ, & nimio candore deformes idola mentiuntur. Quibus si fortè improvidens lacrymarum stilla eruperit, sulco defuit: quas nec numerus annorum potest docere,

quod vetulæ sint, quæ capillis alienis verticem struunt, & præteritam juventutem in rugis anilibus poliunt, quæ denique ante nepotum gregem tremantes virgunculæ componuntur. Erubescat mulier Christiana, si naturæ cogit decorem, si carnis curam facit ad concupiscentiam, in qua qui sunt, secundum Apostolum, Deo placere non possunt. Vidua nostra ante morosius ornabatur, & die tota quid sibi deesset, quærebat ad speculum. Nunc loquitur confidenter: Nos autem omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, à gloria in gloriam, quasi à Domini spiritu. Tunc crines ancillulæ disponebant, & mitellis crispantibus vertex arctabatur innoxius: nunc neglectum caput scit tibi tantum sufficere, quod velatur. Illo tempore plumarum quoque dura molities videbatur, & in extructis thoris jacere vix poterat. Nunc ad orandum festina consurgit, & tinnula voce cæteris alleluia præripiens, prior incipit laudare Dominum suum. Flectuntur genua supra nudam humum, & crebris lacrymis facies psimithio, * ante sordidata purgatur. Post orationem Psalmi concrepant, & laxat cervix poplites vacillantes, in somnumque vergentes oculi, nimio mentis ardore vix impetrant ut quiescant. Pulla tunica, minus cum humi jacuerit, sordidatur. Soccus vilior, auratorum pretium calceorum egentibus largitur. Cingulum non auro, gemnisque distinctum est, sed laneum, & tota simplicitate purissimum, & quod possit, magis astringere vestimenta, quàm scindere. Si huic proposito invidet scorpius, & sermone blando de vita rursum arbore comedere persua-

suadet, illidatur ei pro solea anathema, & in suo moriente pulvere dicatur: Vade retro Sathana, quod interpretatur, adverse. Adversarius quippè Christi est, & Antichristus, cui præcepta displicent Christi. Ora te, quid tale unquam, tale Apostoli, fecimus, ut meritò scandalicerentur? Patrem senem cum navicula, & reti dimittunt. Publicanus à telonio surgit, & sequitur Salvatorem; volens discipulus reverti domum, & suis ante renuntiare, Magistri voce prohibetur. Sepultura non datur patri; & pietatis genus est, impium esse pro Domino. Nos quia serica veste non utimur, monachi judicamur; quia ebrii non sumus, nec cachinno ora dissolvimus, continentes vocamur, & tristes. Si tunica non canduerit; statim illud è trivio, Impostor & Græcus est. Cavillentur vafriora licet, & pingui aqualiculo fartos* circumferant homines: Blæsilla nostra ridebit, nec dedignabitur loquacium ranarum audire convitia, cum Dominus ejus dictus sit Beelcebub.

* *Aqualiculum* ventrem vocat: *fartos* autem *pingui aqualiculo* obesos, qui macie derisa, à scelestis gulosisque commendabantur.

HIERONTMUS AD PAULAM

super obitu Blæsillæ filiæ.

Argumentum Epistolæ.

Paulæ primogenita filia septimo post nuptias mense maritum amisit, deinde periit, & ipsa nomine Blæsilla, maternæ aviæ vocabulum referens. Hujus obitum intemperantius, ac sine fine plorantem Paulam Hieronymus consolatur, atque etiam acriter objurgat, ostendens non esse Christianorum tantopere deflere bene vita functos. In ipsius autem epitaphio Paulæ vitium hoc illi tribuit Hieronymus, quod impensissimè dilexerit filios suos.

Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo: non ut Jeremias ait, vulneratos Populi mei, nec ut Jesus miseriam Jerusalem; sed plorabo sanctitatem, misericordiam, innocentiam, castitatem, plorabo omnes pariter in unius morte defecisse virtutes: non quòd lugenda sit illa, quæ abiit, sed quòd nobis impatientius sit dolendum, qui talem videre desivimus. Quis enim siccis oculis recordetur, viginti annorum adolescentulam tam ardenti fide Crucis levasse vexillum, ut magis amissam virginitatem, quàm mariti doleret interitum? Quis sine singultibus transeat orandi instantiam, nitorem linguæ, memoriæ tenacitatem, acumen ingenii? Si Græcè loquentem audisses, Latine eam nescire putares: si in Romanum sonum lingua se verterat; nihil omnino peregrini.

sermo redolebat. Jam verò quod in Origine quoque illo Græcia tota miratur, in paucis non dicam mentibus, sed diebus, ita Hebrææ linguæ vicerat difficultates, ut in discendis, canendisque Psalmis cum matre contenderet. Humilitas vestium, non (ut in plerisque solet) tumentes animos arguebat; sed, cum interiori se mente dejecerat, inter ancillarum virginum cultum dominamque nihil medium, nisi quod in eo facilius dignoscebatur, quod neglectius incedebat. Vacillabant ægrotatione gressus, & pallentem, ac trementem faciem, vix collum tenuè sustinebat, & tamen aut Prophetam, aut Evangelium semper in manibus tenebat. Lacrymis ora complentur, singultus occupat vocem, & hærentem linguam viscera commota non laxant. Cum sanctum corpusculum febrium ardor excoqueret, & semianimæ lectulum vallaret circulus propinquorum; hæc in extremo verba mandabat: Orate Dominum Jesum, ut mihi ignoscat; quia implere non potui, quod volebam. Secura esto, mi Blasilla, confidimus, probas quæ dicimus numquam est sera conversio. Vox hæc primum dedicata est in Latrone: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Postquam autem sarcina carnis abjecta, ad suum animam revolavit authorem, & in antiquam possessionem diu peregrinata conscendit; ex more parantur exequiæ, & nobilium ordine præeunte, aureum feretro velamen obtenditur. Videbatur mihi tunc clamare de Cælo: Non agnosco vestes; amicus iste non est meus; hic ornatus alienus est. Sed quid agimus? Matris prohibitori lacrymas, ipsi plangimus. Confiteor affectus meos, totus hic

libet fletibus scribitur. Flevit & Jesus Lazarum; quia amabat illum. Non est optimus consolator, quem proprii vincunt gemitus, cujus visceribus emollitis, fracta in lacrymis verba desudant. Testor, mi Paula Jesum, quem Blasilla nunc sequitur; testor sanctos Angelos, quorum consortio fruitor, eadem me dolorum perpeti tormenta quæ pateris; patrem esse spiritum, nutricium charitate, & interdum dicere: Pareat dies illa, in qua natus sum. Et, hei mihi Pater, ut quid genuisti me virum, qui dicerer discrimen omni terræ? Et illud, Justus es, Domine, verumtamen judicia loquar ad te: Quid est, quod viæ peccatorum prosperantur? Et: mei quoque penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. Quia zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum videns. Et dixi: Quomodo cognovit Deus, & si est scientia in excelso? Ecce ipse peccatores, & abundantes in sæculo obtinuerunt divitias. Sed rursus illud occurrit; Si narravero sic, ecce generationem filiorum tuorum prævaricatus sum. Numquid & in meam mentem non hic sæpius fluctus illiditur? Quare senes impii, sæculi divitiis perfruuntur? quare adolescentia rudis, & sine peccato pueritia, immaturo flore metitur? Quid causæ est, ut sepè bimuli, trimulique, & ubera materna lactentes à dæmonio corripiantur, repleantur lepra, morbo regio devorentur; & è contrario, impii, adulteri, homicidæ, sacrilegii, vegeti, atque securi de sua sanitate, in Deum blasphemant? Præsertim cum injustitia patris non redundet ad filium; & anima quæ peccaverit, ipsa moriatur. Aut, si manet vetus illa sententia, peccata patrum in filios oportere restitui, iniquum sit longævi

patris innumera delicta in innocentem infantiam repensare. Et dixi : Ergo sine causa justificavi cor meum , & lavi inter innocentes manus meas , & factus sum flagellatus tota die. Sed cum hæc cogitarem , statim didici cum Propheta : Et suscepi , ut cognoscerem : hic labor est in conspectu meo , donec ingrediar Sanctuarium Dei , & intelligam in novissima eorum. Judicia enim Domini , abysus multa. O profundum divitiarum sapientiæ , & scientiæ Dei , quam inscrutabilia sunt judicia ejus , & investigabiles viæ ejus ! Bonus est Deus , & omnia quæ bonus facit , bona sint necesse est. Mariti orbitas irrogatur ; plango quod accidit ; sed quia placet Domino , æquo animo sustinebo. Unicus raptus est filius : durum quidem , sed tolerabile ; quia sustulit ille qui dederat. Si cæcus fuero , amici me lectio consolabitur. Si auditum quoque surdæ aures negaverint ; vacabo à vitiis : nihil aliud nisi Dominum cogitabo. Imminebit super hæc & dura pauperies , frigus , languor , & nuditas ; extremam expectabo mortem , & breve putabo malum , quod finis melior subsequetur. Consideremus quid ethicus ille Psalmus sonet : Justus es Domine , & rectum judicium tuum : hoc non potest dicere , nisi , qui illi ad universa quæ patitur , magnificat Dominum : & suo merito imputans , in adversis de ejus clementia gloriatur. Exultaverunt enim filiæ Judæ in omnibus judiciis Domini. Si Judæ confessio interpretatur , confitens autem omnis anima credentis est : necesse est , ut qui se credere dicit in Christo , in omnibus Christi judiciis gaudeat. Sanus sum , gratias refero Creatori. Languéo , & in hoc Domini laudo voluntatem. Quando enim infirmor , tunc fortior sum , & vir-

tus spiritus in carnis infirmitate perficitur. Patitur & Apostolus aliquid , quod non vult , pro quo ter Dominum deprecatur. Sed dicitur ei : Sufficit tibi gratia mea , quia virtus infirmitate perficitur ; & ad revelationum humiliandam superbiam , monitor quidam humanæ imbecillitatis apponitur , in similitudinem triumphantium ; quibus in curru retro comes adhærebat , per singulas acclamationes civium dicens : Hominem te esse memento. Cur autem durum sit , quod quandoque patiendum est ? Et cur dolemus quemquam mortuum ? Ad hoc enim nati sumus ut maneamus æterni ? Abraham , Moyses , Isaias , Petrus , Jacobus , Joannes , Paulus electionis vas , & super omnia filius Dei moritur ; & nos indignamur aliquem exire de corpore , qui ad hoc forsitan raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus ? placita enim erat Deo anima ejus. Propter hoc properavit educere eam de media iniquitate , ne longo vitæ itinere , debilis oberraret anfractibus. Lugeatur mortuus , sed ille , quem gehenna suscipit , quem Tartarus devorat , in cujus penam æternam ignis æstuat : Nos , quorum exitum Angelorum turba comitatur , quibus obviam Christus occurrit , gravemur magis , si diutius in tabernaculo isto mortis habitemus. Quia quandiu hic moramur , peregrinamur à Domino. Illa illa nos cupido teneat : Hei mihi , quia peregrinatio mea prolongata est à me , habitavi cum habitantibus Cedar , multum peregrinata est anima mea : Si Cedar tenebræ sunt : & mundus iste sunt tenebræ , quia lux lucet in tenebris , & tenebræ eam non comprehenderunt : faveamus Blasillæ nostræ , quæ de tenebris migravit ad lucem , & inter fidei incipientis ardorem , consummati operis

percepit coronam. Revera, si sæculare desiderium, & (quod Deus à suis avertat) delicias vitæ hujus cogitantem, mors immatura rapuisset, plangenda erat, & omni lacrymarum fonte ploranda. Nunc verò cum propitio Christo, ante quatuor ferme menses secundo quodam modo propositi se Baptismo laverit; & ita deinceps vixerit, ut calcato mundo, semper monasterium cogitarit; non vereris, ne tibi Salvator dicat: Irasceris Paula, quia tua filia, mea facta est filia? Indignaris de judicio meo, & rebellibus lacrymis facis injuriam possidenti? Scis enim, quid de te, quid de cæteris tuis cogitem? Cibum tibi denegas, non jejuniorum studio, sed doloris. Non amo frugalitatem istam. Jejunia ista adversarii mei sunt. Nullam animam recipio, quæ, me nolente, separatur à corpore. Tales stulta Philosophia habeat martyres, habeat Zenonem, Cleombrotum, vel Catonem. Super nullum requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem verba mea. Hoc est, quod mihi in monasterium promittebas? quod, habitu à matronis cæteris separato, tibi quasi religiosior videbaris? Mens ista quæ plangit, sericarum vestium est. Interciperis, & eroreris, & quasi non in meas manus ventura sis, crudelem judicem fugis. Fugerat quondam & Jonas animosus Propheta, sed in profundo maris mersus fuit. Si viventem crederes filiam, nunquam plangeret ad meliora migrasse. Hoc est, quod per Apostolum meum jusseram, ne de dormientibus in similitudinem gentium tristaremini. Erubescere, ethnicae comparatione superaris. Melior diaboli ancilla, quam mea est. Illa infidelem maritum translatum fingit in cælum: tu mecum tuam filiam commorantem, aut non

credis, aut non vis. Sed dicis: Quomodo lugere me prohibes, cum & Jacob Joseph in sacco fleverit, congregatisque ad se omnibus propinquis, noluerit consolari, dicens: Descendam ad filium meum lugens in infernum? Et David Absalon, cooperto capite, planxerit, repetens: Fili mi Absalon, Absalon, fili mi, quis dabit, ut moriar pro te, fili mi Absalon? Moysi quoque & Aaron, cæterisque Sanctorum solemnis sit luctus exhibitus? Perfacilis ad ista responsio est. Luxisse Jacob filium, quem putabat occisum, ad quem & ipse erat ad inferos descensurus, dicens: Descendam ad filium meum lugens in infernum, quia necdum paradisi januam Christus effregerat; necdum flammeam illam rompheam, & vertiginem præsidentium Cherubim sanguis extinxerat. Unde & Abraham; licet in loco refrigerii, tamen apud inferos cum Lazaro fuisse scribitur. Et David justè flevisse filium parricidam, qui alium parvulum, postquam, ut viveret impetrare non potuit, quia sciebat non peccasse, non flevit. De Moyse verò & Aaron, quod eis veteri more sit planctus exhibitus, non mirandum est, cum & in Actis Apostolorum, jam Evangelio coruscante, Stephano fecerint Jerusalem fratres planctum magnum; & utique planctus magnus, non in plangentium exanimatione (ut tu putas) sed in pompa funeris, & exequiarum frequentia intelligendus sit. Denique de Jacob Scriptura sic loquitur: Et ascendit Joseph sepelire patrem suum, & ascenderunt cum eo omnes pueri Pharaonis, & seniores domum ejus, & seniores omnis terræ Ægypti, & omnis domus Joseph, & fratres ejus. Et post paululum: Et ascenderunt cum eo quadrigæ, & equites, & facta sunt castra grandia nimis. Ac dein-

de: Et planxerunt eum planctu magno, & fortis nimis. Planctus iste solemnus non longas Ægyptiis imperat lacrymas, sed funeris monstrat ornatum. Juxta quem modum Aaron quoque, & Moyses fletos esse manifestum est. Nequeo satis scripturæ laudare mysteria, & divinum sensum in verbis licet simplicibus admirari, quid sibi velit quod Moyses plangitur, & Jesus Nave, vir sanctus sepultus refertur; & tamen fletus esse non scribitur. Nempe illud quod in Moyse, id est, in Lege veteri sub peccato Adam omnes tenebantur elogio, & apud inferos descendentes consequenter lacrymæ prosequantur secundum Apostolum, qui ait: Et regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam super eos, qui non peccarunt. In Jesu vero, id est, in Evangelio, per quem paradisi est apertus, mortem gaudia prosequuntur, flentesque hodie Judæi, & nudatis pedibus in cinere volutati, sacco incubant; ac, ne quid desit superstitioni, ex ritu vanissimo Phariseorum, primum cibum lentis accipiunt, videlicet ostendentes quali edulio primogenita perdiderint. Sed merito, quia in resurrectionem Domini non credentes, Antichristi præparantur adventui. Nos vero, qui Christum induimus, & facti sumus, juxta Apostolum, genus regium, & sacerdotale, non debemus super mortuos contristari. Et dixi, inquit, Moyses ad Aaron, & Eleazar, & Ithamar filios ejus, qui relictæ erant: Caput vestrum non denudabitis, & vestimenta vestra non scindetis, ne moriamini, & super omnem Synagogam veniat ira. Nolite, inquit, scindere vestimenta vestra & luctum exhibere gentilem, ne moriamini. Mors nostra peccatum est. Et, quod forsitan crudele alicui videatur, sed fidei ne-

cessarium est, in eodem Levitico scribitur: quomodo Sacerdos magnus ad patrem, matrem, fratresque, vel liberos mortuos prohibeatur accedere: ne videlicet anima Dei, sacrificiis vacans, & tota in illius mysteriis occupata aliquo impediatur effectu. Nonne aliis verbis id ipsum in Evangelio præcipitur, ut non renunciet domui discipulus? ut mortuo patri uno exhibeat sepulturam? Et de Sanctis, inquit, non exiet, & non contaminabitur sanctificatio Dei ejus, quia sanctum oleum unctionis à Deo super eum est. Certè postquam credimus in Christum, & oleo unctionis ejus accepto, illum portamus in nobis, non debemus exire de templo, id est, de proposito Christiano; non foras egredi, incredulitati videlicet Gentilium commisceri; sed esse semper intrinsecus, id est, voluntati Domini ministrare. Hæc idcirco dicimus; ne ignorantia Scripturarum auctoritatem tibi præberet in luctu, & videris rationabiliter errare. Et adhuc sic locutus sum, quasi unam de turbis convenerim Christianam. Nunc vero cum sciam toti te renuntiassæ mundo, & abjectis, calcatisque deliciis sæculi, orationi, jejuniis, lectioni vacare quotidie; cum ad exemplum Abraham cupias exire de terra tua, & de cognatione tua, ut & Chaldæis, & Mesopotamia derelictus, terram repromissionis introeas; cum omnem substantiolam aut pauperibus dilargita sis, aut filiis ante mortem mundo mortua dederis: miror te ea facere quæ si facerent cæteræ, reprehensione dignæ viderentur. Redit tibi in memoriam confabulatio ejus, blanditiæ, sermo consortium, & quod his careas, pati non potes. Ignoscimus matri lacrymis, sed modum quærimus in dolore. Si parentem cogito; non reprehendo quod

plangis. Si Christianam, & Monacham; istis nominibus mater excluditur. Recens vulnus est, & tactus iste quo blandior, non tam curat, quam exasperat. Attamen quod tempore mitigandum est, cur ratione non vincitur? Nam & Noemi famem fugiens in terra Moab, & maritum perdidit, & filios. Et cum suorum auxilio esset destituta, Ruth alienigena ab ejus latere non recedit. Vide quanti meriti sit deserta præstitisse solatium. Ex ejus semine Christus oritur. Respice Job quanta sustinuit, & videbis te nimium delicatam, illum erectis in Coelum oculis, inter ruinas domus, poenas ulceris, innumeras orbitates, & ad extremum uxoris insidias, invictam tenuisse patientiam. Scio quod responsura sis, hoc illi quasi justo ad probationem evenisse. Et tu es duobus elige quod velis: aut sancta es, & probaris: aut peccatrix, & injuste quereris, minora sustinens quam mereris. Quid vetera replicem? præsentia exempla sectare. Sancta Melania, nostri temporis inter Christianos vera nobilitas, cum qua tibi Dominus, mihi que concedat in die sua habere partem, calente adhuc mariti corpusculo, & necdum humato, duos simul perdidit filios. Rem sum dicturus incredibilem, sed teste Christo non falsam. Quis illam tunc non putaret more lymphatico, sparsis crinibus, veste concissa, lacerum pectus invadere? Lacrymæ gutta non fluxit; stetit immobiles, & ad pedes advoluta Christi, quasi ipsum teneret, arripit. Expeditius, inquit, tibi servitura sum Domine, quia tanto me onere liberasti. Sed forsitan superatur in cæteris. Quinimo, qua illos mente contempserit, in unico postea filio probat; cui omni, quam habebat possessione concessa, ingruente jam hieme Je-

rosolytam navigavit. Parce, quæso tibi, parce filia cum Christo jam regnanti; parce saltem Eustochio tuæ, cujus parva adhuc ætas, & rudis penè infantia, te magistrante dirigitur. Sævit nunc diabolus, & quia unam cernit de tuis liberis triumphantem, obrutum se esse condolens, quærit in remanente victoriam, quam in præeunte jam perdidit. Grandis in suos pietas; impietas in Deum est, Abraham unicum filium latus interfecit, & tu unam de pluribus quereris coronatam? Non possum sine gemitu eloqui, quod dicturus sum. Cum de media pompa funeris te exanimem referent, hoc inter se populus mussitabat: nonne illud est quod sæpius dicebamus? Dolet filiam jejuniis interfectam, quod non velde secundo ejus matrimonio tenerit nepotes. Quousque genus detestabile Monachorum non urbem pellitur? non lapidibus obruitur? non præcipiatur in fluctus? Matronam miserabilem seduxerunt, quæ quia monacha esse noluerit, hinc probatur, quod nulla Gentilium ira suos unquam fleverit filios. Qualem putas ad istas voces Christum habuisse tristitiam? Quomodo exultare Sathanam, qui nunc tuam animam eripere festinans, & pii tibi proponens doloris illecebram; idum ante oculos tuos filia semper imago versatur, cupit matrem simul necare victicis, & solitudinem sororis invadere relictae. Non ut terream loquar; sed, ut mihi testis est Dominus, quasi ante tribunal ejus assistens, in hæc te verba convenio. Detestanda sunt ista lacrymæ plenæ sacrilegio, incredulitate plenissimæ, quæ non habent modum, quæ usque ad viciniam mortis accedunt. Ululas & exclamitas, & quasi quibusdam facibus accensa, quantum in te est, tui semper homicida es. Sed ad talem clemens ingreditur Jesus, & dicit: quid

ploras? Non est mortua puella, sed dormit. Irrideant circumstantes. Ista infidelitas Judæorum est. Te quoque, si ad sepulchrum filiae volueris volutari, Angelus increpabit: quid quæris viventem cum mortuis? Quod quia Maria fecerat Magdalene, postquam vocem Domini se clamantis agnovit, ad ejus provoluta pedes audit: ne tetigeris me; nec dum enim ascendi ad Patrem meum, id est; non mereris tangere resurgentem, quem mortuum existimas in sepulchro. Quas nunc existimas Blæsillam nostram pati cruces, quæ ferre tormenta, quod tibi Christum videat subratum? Clamat tunc illa lugenti: si unquam me amasti mater, si tua ubera suxi, si, tuis instituta sum monitis, ne invidias gloriæ meæ, neque hoc agas, ut à nobis in perpetuum separemur. Putas esse me solam? Habeo pro te Mariam Matrem Domini. Multas hic video, quas ante nesciebam. O quanto melior est iste comitatus! Habeo Annam quondam in Evangelio prophetantem; & quo magis gaudeas tantorum annorum labores ego in tribus mensibus consequita sum: unam palmam castitatis accepimus: misereris mei, quia mundum reliqui? At ego vestri sortem doleo, quos adhuc sæculi carcer includit, quos quotidie in acie præliantes, nunc ira, nunc avaritia, nunc libido, nunc variorum incentiva vitiorum pertrahunt ad ruinam. Si vis, ut mater mea sis; cura placere Christo. Non agnosco matrem meo Domino displicentem. Loquitur illa & alia multa, quæ taceo; & pro te Dominum rogat, mihiq; ut de ejus mente securus sim, veniam impetrat peccatorum: quod monui, quod hortatus sum, quod invidiam propinquorum, ut salva esset, excepi. Itaque dum spiritus hos artus regit, dum vitæ hujus fruimur commeatu, spondeo, pro-

mitto, polliceor, illam mea lingua resonabit, illi mei dedicabuntur labores, illi meum sudabit ingenium: nulla erit pagina, quæ non Blæsillam sonet: quocumque sermonis nostri monumenta pervenerint, illa cum meis opusculis peregrinabitur. Hanc in mea mente defixam legent virgines, viduæ, Monachi, Sacerdotes. Brevis vitæ spatium æterna memoria compensabit. Quæ cum Christo vivit in cœlis, in hominum quoque ore victuri est. Transibit & præsens ætas, sequentur sæcula post futura; quæ sine amore, sine invidia judicabunt. Inter Paulæ Eustochii nomen media ponetur. Nunquam in meis moritura est libris, audiet me semper loquentem cum sorore, cum matre.

HIERONTMUS AD MARCELLAM, de exitu Leæ.

Argumentum Epistolæ.

Leæ, quæ virginum Monasterio præfuerat, mortem cum Consulis designati sub idem fere tempus defuncti morte componit: ostendens quantum intersit inter exitum Sanctorum, & interitum eorum, quos hic mundus, ut felices adorat.

CUM hora ferme tertia hodiernæ diei septuagesimum secundum Psalmum, id est, tertii libri principium legere coepissemus, & docere cogeremur, tituli ipsius partem ad finem secundi libri, partem ad principium tertii libri pertinere; quod scilicet, deferunt Hymni David, filii Jessè, finis esset prioris. Psalmus verò Asaph, principium sequentis; & usque

ad eum locum pervenissemus; in quo justus loquitur: dicebam, si narrabo sic, ecce generationem filiorum tuorum prævaricatus sum, quod in Latinis codicibus non ita habemus expressum: repente nobis nunciatum est, sanctissimam Leam exisse de corpore: ibique ita te palluisse conspexi, ut verè aut pauca aut nulla sit anima, quæ fracto vase testaceo, non tristes erumpat. Et tu quidem, non quod futuri incerta esses, dolebas, sed quod triste funeri obsequium non dedisses. Denique in mediis fabulis rursum didicimus, reliquias ejus jam Ostiam fuisse delatas. Quæras, quo pertineat ista replicatio? Respondebo tibi verbis Apostoli: multum per omnem modum. Primum, quod universorum gaudiis prosequenda sit, quæ calcato diabolo, coronam jam securitatis accepit. Secundo, ut ejus vita breviter explicetur. Tertio, ut designatum Consulem de suis sæculis detrahentem, esse doceamus in tartaro. Et quidem conversationem Leæ nostræ quis possit digno allevare præconio? Ita eam totam ad Dominum fuisse conversam, ut monasterii princeps, mater virginum fieret, post molliciem vestium, sacco membra trivisse, insomnes orationibus duxisse noctes, & comites suas plus exemplo docuisse, quam verbis. Humilitatis fuit tantæ, tamque subjectæ, ut quondam domina plurimorum, ancilla omnium putaretur, nisi quod eo Christi magis esset ancilla, dum domina hominum non putatur. Inculsa vestis, vilis cibus, neglectum caput: ita tamen ut cum omnia faceret, ostentationem fugeret singulorum, ne reciperet in præsentis sæculo mercedem suam. Nunc igitur pro brevi labore æterna beatitudine fruatur, excipitur Angelorum choris; Abrahæ sinibus confoveatur, & cum paupere quondam Lazaro, divitem purpuratum,

& non palmatum Consulem, sed attratum, stillam digiti minoris cernit inquirere. O quanta rerum mutatio! Ille, quem ante paucos dies dignitatum omnium culmina præcedebant, qui quasi de subjectis hostibus triumpharet, Capitolinas ascendit arces; quem plausu quodam, & tripudio Populus Romanus excepit; ad cujus interitum urbs universa commota est; nunc desolatus & nudus, non in lacteo cœli palatio, ut uxor mentitur infelix, sed in sordentibus tenebris continetur. Hæc vero, quam unius cubiculi secreta vallabant, quæ pauper videbatur & tenuis, cujus vita putabatur amentia, Christum sequitur, & dicit: Quæcumque audivimus, ita & vidimus, in civitate Dei nostri, & reliqua. Quapropter moneo, & flens gemensque contestor, ut dum hujusmodi viam currimus, non duabus tunicis, id est, duplici vestiamur fide: non calcæamentorum pellibus, mortuis videlicet operibus prægravemur: non divitiarum nos pera ad terram premant: non virgæ, id est, potentia sæculi quæramus auxilium: non pariter & Christum velimus habere, & sæculum; sed pro brevibus & caducis æterna succedant; & cum quotidie (secundum corpus loquor) præmoriatur, in cæteris non nos perpetuos existimemus, ut possimus esse perpetui.

HIERONIMUS AD PAMMACHIUM,
consolatio super obitum Pauline
uxoris.

Argumentum Epistolæ.

*Paulina Paulæ filia, post Blasillam natu maxima, nups-
erat Pammachio juveni docto, & nobili. Hac defuncta,
Monachi propositum suscepit, opes suas in pauperum
subsidium elargiens. Laudat Hieronymus uxorem de-
functam, adhortans maritum, ut in sancto proposito
pergat, verecundè significans ut in Bethlehem se con-
ferat angustia rei familiaris laborantem, & Paulæ
socrui, Eustochioque cognatæ sese adjungat.*

SAnato vulnere, & in cicatricem superductæ cu-
ti, si medicina colorem reddere voluerit, dum
pulchritudinem corporis quærit, plagam doloris ins-
taurat. Ita & ego serus consolator, qui importu-
nè per biennium tacui, vereor, ne cum importu-
niùs loquar, & attrectans vulnus pectoris tui, quod
tempore, & ratione curatum est, commemoratione
exulcerem. Quæ enim aures tam duræ, quæ de
silice excisa præcordia, & Hyrcanarum tigrum lac-
te nutrita, possunt sine lacrymis Paulinæ tuæ au-
dire nomen? Quis parturientem rosam, & papilla-
tum corymbum, antequam in calatum fundator or-
bis, & tota rubentium foliorum pandatur ambitio,
immaturè demessum, æquis oculis marcescere vi-
deat? Fractum est pretiosissimum margaritum. Vi-
rens smaragdi gemma contrita est. Quid boni ha-
beat sanitas, languor ostendit. Plus sensimus quod

habuimus, postquam habere desivimus. In agro ter-
ræ bonæ tres fructus legimus, centessimum, sexa-
gesimum, & trigesimum. In tribus mulieribus &
sanguine, & virtute conjunctis, tria Christi præ-
mia recognosco. Eustochium virginitatis flores me-
tit. Paula laboriosam viduitatis aream terit. Paulina
castum matrimonii cubile servat. Tali filiarum ma-
ter sulta comitatu: totum sibi in terris vindicat,
quod Christus promisit in celo. Et ut quadrigam
domus una emitteret sanctitatis, & fœminarum vir-
tutibus responderent viri, additur comes Pamma-
chius, verum Ezechielis Cherubim, cognatus, ge-
ner, maritus, imò frater amantissimus; quia sancti
consortia spiritus vocabula non tenent nuptia-
rum. Huic quadrigæ Jesus præsidet. De his equis
& Abacuc canit: ascende super equos tuos, & equi-
tatio tua salus. Impari cursu, pari animo ad pal-
mam tenditur: discolores equi, sed voluntate con-
cordes, unum aurigæ jugum trahunt, non expectan-
tes flagelli verbera, sed ad vocis hortamenta fer-
ventes. Dicamus aliquid & de philosophis. Quatuor
virtutes describunt Stoici, ita sibi invicem nexas
& mutuò cohærentes, ut qui unam non habuerit,
omnibus careat, Prudentiam, Justitiam, Fortitudi-
nem, Temperantiam. Has omnes sic habetis singuli,
ut tamen emineatis in singulis. Prudentia in te, in
matre Justitia, in virgine Fortitudo, in nupta Tem-
perantia prædicatur. Quid enim eo sapientius, qui
contempta mundi stultitia, Christum sequutus est,
Dei virtutem, & Dei sapientiam? Quid matre jus-
tius, quæ inter liberos opibus distributis, docuit
divitias contemnendo, quid filii amare deberent?
Quid Eustochio fortius, quæ nobilitatis portas, &

arrogantiam generis consularis virginali proposito fregerit, & in Urbe prima, primum genus subjugaverit pudicitia? Quid Paulina temperantius? quæ legens illud Apostoli: honorabiles nuptiæ, & cubile immaculatum: nec sororis felicitatem, nec matris continentiam ausa appetere, maluit in humilioribus tuta pergere, quam pendulo gradu in sublimioribus fluctuare. Quamquam illa, semel inito matrimonio, nihil aliud diebus & noctibus cogitaverit, nisi ut reddito fructu nuptiarum, secundum castimoniam gradum arriperet; & tanti dux femina facti, virum proposito suo jungeret, non relinquens salutis comitem, sed expectans. Dumque crebris abortiis & experta fecunditate conceptum, non desperat liberos, & socrus aviditatem maritique tristitiam præponit imbecillitati suæ: passa est aliquid de Rachelis exemplo; & pro filio doloris ac dexteræ, virum desiderii sui peperit heredem. Certisque authoribus didici, illam non primæ sententiæ Dei, Crescite, & multiplicamini, & replete terram; nec officio conjugali servire voluisse, sed ad hoc optasse filios, ut Christo virgines pareret. Legimus & uxorem Sacerdotis Phinees, audita captivitate arcæ Domini, subito uteri dolore correptam, edidisse filium Ichabod, & inter manus & officia feminarum animam emisisse cum prole. De prima, Benjamin, hoc est, filius virtutis ac dexteræ: de secunda inclytus Sacerdos Dei ex arcæ cognomine nascitur. Nobis post dormitionem somnumque Paulinæ, Pammachium monachum Ecclesiæ peperit posthumum, & in patris & conjugis nobilitate patrium, eleemosynis divitem, humilitate sublimem. Apostolus scribit ad Corinthios: Videte fratres

vocationem vestram; quia non multi sapientes, non multi nobiles. Hoc nascentis Ecclesiæ rudimenta poscebant, ut granum sinapis paulatim in arborem cresceret, ut sensim Evangelii fermentum totam Ecclesiæ massam altius elevarer. Nostris temporibus Roma possidet, quod mundus ante nescivit. Tunc rari sapientes, potentes, nobiles, Christiani: nunc multi Monachi, sapientes, potentes, nobiles. Quibus cunctis Pammachius meus sapientior, potentior, nobilior, magnus in magnis, primus in primis, *archistrategos* * monachorum. Tales Paulina morte sua nobis liberos dedit, quos vivens concupiverat possidere. Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe, & clamat, quæ non parturis; quoniam quot Romæ sunt pauperes, tot filios repente genuisti. Ardentes gemmæ, quibus ante collum, & faces ornabantur, egentium ventres saturant: Vestes sericæ, & aurum in fila lentescens, in mollia lanarum vestimenta mutata sunt; quibus repellatur frigus, non quibus nudetur ambitio. Deliciarum quondam suppellectilem virtus insumit. Ille cæcus extendens manum & sæpè ubi nemo est, clamitans, hæres Paulinæ, cohæres Pammachii est. Illum truncum pedibus, & toto corpore se trahentem, teneræ puellæ sustentat manus. Fores quæ prius salutantium turbas vomebant, nunc à miseris obsidentur. Alius rumentum aqualiculo mortem parturit? alius elinguis, & mutus, & ne hoc quidem habens undè roget, magis rogat, dum rogare non potest. Hic debilitatus à parvo non sibi mendicat stipem. Ille putrefactus morbo regio, supervivit cadaveri suo. Non mihi si linguæ centum sint, oraque centum, omnia

* Sic militiæ præfectus vocatur græcè.

penarum percurrere nomina possim. Hoc exercitu comitatus incedit, in his Christum confovet, horum sordibus dealbatur: munerarius pauperum, & egentium candidatus, sic festinat ad cœlum. Cæteri mariti super tumulos conjugum spargunt violas, rosas, lilia, floresque purpureos, & dolorem pectoris his officiis consolantur. Pammachius nos ter sanctam favillam, ossaque veneranda eleemosynæ balsamis rigat. His pigmentis, atque odoribus fovet cineres quiescentes, sciens scriptum: sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna peccatum. Quantas vires habeat misericordia, & quibus donanda sit præmiis, beatus Cyprianus grandi volumine prosequitur, & Danielis consilium probat, qui Regem impiissimum, si se audire voluisset, scit pauperum sustentatione salvandum. Gaudet hujusmodi filiæ mater hærede. Non dolet opus ad alium pervenisse, quas cernit iisdem, quibus ipsa voluerat erogari: quin potius gratulatur, absque labore suo sua vota compleri. Non enim substantiæ diminutio, sed operarii commutatio est. Quis enim hoc credere, ut consulum pronepos et Furiani germinis decus, inter purpuras, Senatorum, furva tunica pullatus incideret, & non erubesceret oculos sodalium; ut deridentes se ipse derideret? Est confusio, quæ ducit ad mortem & est confusio, quæ ducit ad vitam. Prima virtus est monachi, contemnere hominum judicia, & semper Apostoli recordari, dicentis: si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Tale quid & Dominus loquitur ad Prophetas, quod posuerit faciem eorum, quasi urbem æneam, & lapidem adamantium, columnam ferream, ne paverent ad

injurias populi, sed impudentiam subsanantium frontis rigore contererent. Ingenia liberaliter educata, facilius verecundia, quam metus superat: & quos tormenta non vincunt, interdum vincit pudor. Non est parum virum nobilem, virum desertum, virum locupletem, potentium in plateis vitare comitatum, miscere se turbis, adhærere pauperibus, rusticis copulari, de principe vulgum fieri: sed quanto humilior, tanto sublimior est. Lucet margaritum in sordibus, & fulgor gemmæ purissimæ etiam in luto radiat. Hoc est quod Dominus reppromisit: glorificantes me glorificabo. Alii hoc intelligant de futuro, quando mœror vertetur in gaudium, & transeunte mundo, sanctorum corona non transit. Ego & in præsentiarum video Sanctorum promissa compleri. Antequam Christo tota mente serviret, notus erat in Senatu; sed multi alii habebant infulas Proconsulares. Totus Orbis hujusmodi honoribus plenus est. Primus erat, sed inter primos. Præcedebat alios dignitate, sed & alios sequebatur. Quamvis clarus honor, vilescit in turba, & apud viros bonos indignior fit ipsa dignitas, quam multi indigni possident. Unde egregiè de Cæsare Tullius: cum quosdam, ait, ornare voluit, non illos honestavit, sed ornamenta ipsa turpavit. At nunc omnes Christi Ecclesiæ Pammachium loquuntur. Miratur orbis pauperem, quem hucusque divitem nesciebat. Quid Consulatu illustrius? Annuus honor est, & postquam alius successerit, prior desinit. Latent in multitudinem laureæ; & triumphus interdum triumphantium sordibus polluntur. Quod ante per manus patricias tradebatur, & sola nobilitas possidebat; quod Consul Marius, vic-

tor Numidiæ, Teuthonum, atque Cymbrorum, ob ignobilitatem familiæ putabatur indignus, quod Scipio ultra annos pro virtute meruit; nunc sola militia possidet, & agrestia dudum corpora fulgens palma circumdat. Plus ergo accipimus, quam dedimus. Parva dimisimus, & grandia possidemus. Centuplicato fœnore Christi promissa reduntur. In tali & Isaac quondam agro severat; qui paratus ad mortem, ante Evangelium evangelicam portavit Crucem: si vis, inquit, perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Si vis perfectus esse. Semper grandia in audientium ponuntur arbitrio. Et ideo virginitatem Apostolus non imperat, quia Dominus disputans de eunuchis: qui se castrassent propter regna cœlorum, ad extremum intuli: qui potes capere, capiat. Non est enim volentis, neque currentis, sed miserentis Dei. Si vis perfectus esse. Non tibi imponitur necessitas, ut voluntas præmium consequatur. Si vis ergo esse perfectus, & desideras esse quod Propheta, quod Apostoli, quod Christus est; vende, non partem substantiæ, ne timor penuriæ infidelitatis occasio sit, & cum Anania & Sappira pereas, sed universa quæ possides. Cumque venderis, da pauperibus; non lucupletibus, non superbis: da quo necessitas sustentetur, non quo augeantur opes. Cumque legeris illud Apostoli: bovi trituranti os non alligabis. Et: Dignus est operarius mercede sua. Et: qui altario ministrans, & de altario participantur: memento quoque hujus sententiæ: habentes victum & vestitum, his contenti simus. Ubi videris fumare patinas, & phasides aves lentis vaporibus decoqui, ubi argenti pondus, ubi ferventes

Buricos mannos, comatulos pueros, pretiosas vestes, picta tapetia; ibi ditior est largitore, cui largiendum est. Pars sacrilegii est, rem pauperum dare non pauperibus. Et tamen non est satis perfecto & consummato viro opes contemnere, pecuniam dissipare, & projicere quod in momento & perdi, & inveniri potest. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenes, fecerunt plurimi quos vitiosissimos legimus. Plus debet Christi discipulus præstare, quam mundi Philosophus, gloriæ animal, & popularis auræ, atque rumorum venale mancipium. Tibi non sufficit opes contemnere, nisi Christum sequaris. Christum autem sequitur, qui peccata dimittit, & virtutum comes est. Christum scimus sapientiam. Hic thesaurus in agro Scripturarum nascitur; hæc gemma multis emitur margaritis. Sin autem adamaveris captivam mulierem, id est, sapientiam sæcularem, & ejus pulcritudine captus fueris; decalva eam, & illecebras crinium, atque ornamenta verborum cum emortuis unguibus seca. Lava eam prophetali nitro, & tunc requiescens cum illa, dicito: sinistra ejus sub capite meo & dextera illius amplexabitur me; & multos tibi factus captiva dabit, ac de Moabide efficietur Israelitis. Christus sanctificatio est, sine qua nemo videbit faciem Dei. Christus redemptio, idem redemptor, & pretium. Christus omnia, ut qui omnia propter Christum dimiserit, unum inveniat pro omnibus; & possit libere proclamare: Pars mea Dominus. Sentio te divinis ardere doctrinis, nec temeritate quorundam, docere quod nescias, sed ante discere, quod docturus sis. Simples epistolæ tuæ olent Prophetas, Apostolos sapiunt. Non cothurnatam affectus, eloquentiam, nec more puero-

rum argutas sentiolas in clausulis struis. Cito turgens spuma dilabitur; & quamvis grandis tumor, contrarius sanitati est. Scitum est illud quoque Catonis, sat cito, si sat benè. Quod nos quondam adolescentuli, cum à perfecto oratore in præfatiuncula diceretur, risimus. Meminisse te puto erroris mutui quando omne Athenæum scholasticorum vocibus consonabat, sat cito, si sat benè. Felices, inquit Fabius, essent, artes, si de illis soli artifices iudicarent. Poetam non potest nosse, nisi qui versum potest struere. Philosophos non intelligit, nisi qui scit dogmatum varietates. Manu facta & oculis patentia, magis probant artifices. Nostra quam dura sit necessitas, hinc potes animadvertere, quod vulgi standum est iudicio, & ille in turba metuendus, quem cum videris solum, despicias. Hoc præteriens tetigi, ut eruditus contentus auribus, non magnopere cures, qui imperiorum de ingenio tuo rumusculi jactitent, sed Prophetarum quotidie medullas bibas, Christi mystes, Patriarcharum symmistes. Sive legas, sive scribas, sive vigiles, sive dormias, Amos tibi semper buccina in auribus sonet. Hic lituus excitet animam tuam; hoc amore furibundus, quære in lectulo tuo quem desiderat anima tua, & loquere confidenter: ego dormio, & cor meum vigilat. Cumque inveneris eum, & teneris, ne dimittas. Et si pauxillum dormitanti elapsus fuerit è manibus, noli protinus desperare. Egredere in plateas, adjura filias Jerusalem; reperies eum cubantem in meridie, lassum, ebrium, noctis rore madefactum, inter greges sodalium, in aromatum varietatibus, inter poma paradisi. Ibi ei da mammillas tuas; sugat de erudito pectore, & requiescat inter medios cleros pennæ

columbæ deargentatæ, & interiora ejus in fulgore auri. Parvulus iste, & puer, qui butyro & melle saginatur, qui inter caseatos nutritus est montes, cito crescit in juvenem, velociter in te hostes spoliatur, mature prædatur Damascus, & regem vincit Assyrium. Audio te Xenodochium in portu fecisse Romano, & virgam de arbore Abraham in Ausonio plantasse littore. Quasi Æneas nova castra metaris; & super undam Tyberis, ubi ille cögente quondam penuria, crustis fatalibus, & quadris patulis* non perpercit, tu viculum nostrum, id est, dcum panis ædificas, & diurnam famem repentina saturitate compensas. Euge, nostra initia transgredieris: statum summum tenes; de radice pervenis ad cacumen: primus inter monachos, in prima urbe primum sequeris Patriarcham Loth, qui interpretatur declinans, campestria eligit, & juxta Pithagoræ litteram, facillia magis ac sinistram sectetur. Tu in arduis & saxosis cum Sara tibi monumentum para. Juxta sit Civitas litterarum: deletisque Gigantibus, filiis Enakim, hæreditatem tuam gaudium & risus excipiat. Dives erat Abraham auro, argento, pecore, possessione, vestibibus; tantam habebat familiam, ut ad subitos nuntius, juvenibus electis, armare posset exercitum, & quatuor reges, quos quinque reges fugerant, in Dan consequutus occideret; & tamen post tam crebra hospitalitatis officia, dum non refutat homines, suscipere meruit Deum. Non servis, & ancillis imperabat, ut ministrarent hospitibus; nec bonum quod exercebat, per alios minuit; sed quasi reperta præda, cum Sara sua humanitati solus incubuit. Ipse pedes lavit, ipse pinguem vitulum

* *Quodras patulas, mesas vocat. Hinc Virgilius: Patulis nec parcere quadris.*

portavit humeris de armento, stetit ut servus peregrinis prandentibus; & Saræ manibus coctos cibos, jejunatuos apposuit. Hæc moneo, frater charissime, pietate qua te diligo, ut non solum pecuniam, sed te ipsum Christo offeras, hostiam vivam, sanctam, placentem Deo, rationabile obsequium tuum, & immitteris filium hominis, qui non venit ministrari, sed ministrare. Et quod Patriarcha alienis, hoc discipulis & servis Magister exhibuit & Dominus. Corium pro corio, & omnia quæ homo possidet, dare potest pro anima sua. Sed tange (inquit diabolus) carnes ejus, nisi in faciem benedixerit tibi. Scit hostis antiquus, majus continentia, quam nummorum esse certamen. Facile abjicitur; quod hæret extrinsecus intestinum bellum periculosius est. Conjuncta disglutinamus, unita dissuimus. Zachæus dives erat, Apostoli pauperes. Reddidit ille quadruplum quod rapuerat, divisitque pauperibus medietatem substantiæ suæ, quæ remanserat, suscepit Christum hospitem; salus facta est domui ejus; & tamen quia parvulus erat, & Apostolicæ proceritati se non poterat extendere, non fuit in duodecim numero Apostolorum. Apostoli autem quantum ad divitias nihil, quantum ad voluntatem, totum mundum pariter reliquerunt. Si offeramus Christo opes cum anima nostra, libenter suscipiet. Si autem quæ foris sunt; Deo, quæ intus sunt, diabolo demus; non est æqua partitio, & dicitur nobis: Nonne si rectè offeras, & non rectè divides, peccasti? Quod Patricii generis, primus inter primos monachus esse cepisti, non tibi sit tumoris, sed humilitatis occasio, scienti filium Dei factum filium hominis. Quantumcumque te dejeceris, humilior Christo non eris.

Esto, incedas nudis pedibus, fusca tunica vestiarius, æqueris pauperibus, inopum cellulas dignanter introas, cæcorum oculus sis, manus debiliū, pes claudorum, ipse aquam portes, ligna concidas, focum extruas, ubi vincula? ubi alapæ? ubi sputa? ubi flagella? ubi patibulum? ubi mors? Et cum omnia quæ dixi feceris, ab Eustochio tuæ, Paulaque vinceris, si non opere, certe sexu. Ego quidem Romæ non eram, & tunc me tenebat eremus, atque utinam pertenuisset, quando socero tuo vivente Toxotio, sæculo serviebam; sed tamen audio, quæ immunditas platearum ferre non poterant, quæ eunuchorum manibus portabantur, & inæquale solum molestius transcendebant, quibus serica vestis oneri erat; & solis calor incendium; nunc sordidata, & lugubres, & sui comparatione forticulæ; vel lucernas concinnant, vel succedunt focum, pavimenta verstrunt, abundant legumina, tolerum fasciculos inferrentem ollam dejiciunt, apponunt mensase calices porrigunt, effundunt cibos, huc illucque discurrunt. Et certe magnus virginum chorus cum illis habitat. Num hujusmodi ministeria aliis imperare non poterant? Sed nollunt vinci ab his labore corporum, quas ipse superat virtute animi. Hæc dico, non quod de ardore mentis tuæ quicquam dubitem, sed quod currentem impellam; & acriter dimicanti, fervorem fervore augeam. Nos in ista Provincia edificato monasterio, & diversorio propter extracto, ne forte & modo Joseph cum Maria in Bethlehemi veniens, non inveniatur hospitium, tantis de toto orbe confluentibus turbis obruimur monachorum, ut nec ceptum opus deserere, nec supra vires ferre valeamus. Unde quia penè nobis illud de Evangelio

contigit, ut futurae turtis non ante computaremus expensas, compulsi sumus fratrem Paulinianum ad patriam mittere, ut semiratas villulas quæ barbarorum effugerunt manus, & parentum communium census venderet, ne coeptum sanctorum ministerium deserentes, risum maledicis & æmulis præbeamus. In calce epistolæ recordatus sum quadrigæ vestræ & proposito, quintam deesse Blasillam, penè oblitus de ea loqui, quæ prima de vobis præcesserit ad Dominum. Verè nunc quinque in tres ac duas videmus esse divisas; illa cum sorore Paulina dulci somno fruitur, tu duarum medius, ad Christum levius subvolabis.

HIERONYMUS AD LUCINIUM.

Argumentum Epistolæ.

Hic Lucinius natione Baticus, destinarat adire Bethlehem, & opibus suis juverat Hieronymi gregem: sanctum illius propositum collaudat, hortans ut pergat, quo cepit ad perfectam virtutem, & responder ad quædam de quibus scripserat Lucinius.

NEC opinanti mihi subito litteræ tuæ redditæ sunt; quæ quanto insperatæ, tanto gaudiorum plenæ quiescentem animam suscitaverunt, ut statim amore complecterer, quem oculis ignorabam; & illud mecum tacitus mussitarem: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam, ut inveniam quem diligit anima mea? Verè nunc in te sermo Dominicus completus est: Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent in sinu Abrahamæ. Cornelius Centurio cohortis Italianæ, jam tunc

Lucinii mei præfigurabat fidem. Apostolus Paulus scribens ad Romanos: Cum, inquit, in Hispaniam proficisci cœpero, spero quod præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc: tantis fluctibus approbavit, quid de illa Provincia quæreret. In brevi tempore ab Jerosolymis, usque ad Illyricum Evangelii jaciens fundamenta, Romam victus ingreditur, ut victos superstitionis erroribus liberos faciat; manet in hospitio conducto per biennium, ut nobis utriusque instrumenti æternam reddat domum. Piscator hominum misso rete Apostolico te quoque, quasi pulcherrimum Auratam, inter innumera piscium genera traxit ad littus. Reliquisti amarus fluctus, falsos gurgites, scissuras montium, & Leviathan regnantem in aquis, cum Jesu deserta expetens contempsisti, ut possis illud propheticum canere: In terra deserta, & in via, & in aquosa, sic in sancto apparuit tibi. Et iterum: Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine. Expectabam eum quis saluum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Obsecro ergo te, & moneo parentis affectu ut qui Sodomam reliquisti, ad montana festinans, post tergum ne respicias, ne aratri stivam, ne fimbriam Salvatoris, ne cincinnos ejus; noctis rore madefactus, quos semel tenere cœpisti, aliquando dimittas; ne de tecto virtutum pristina quæsiturus vistimenta descendas; ne de agro revertaris domum; ne campestria cum Loth, & amœna hortorum diligas, quæ non irrigantur de Cœlo, ut terra sancta, sed de turbido flumine Jordanis, postquam dulces aquas maris mortui commixtione mutavit. Cæpisse multorum est, ad culmen pervenisse paucorum. Qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bra-

vium. At contra de nobis dicitur: Sic currite, ut apprendatis. Non est invidus Agonotheta noster, nec alterius palma alteri parat ignominiam. Omnes athletas suos desiderat coronari. Gaudet anima mea, & magnitudine lætitiæ rem mœoris patior. Ruth in lacrymas verba prorumpunt. Zachæus publicanus ad unius horæ conversionem, hospitem habere meruit Salvatorem. Martha & Maria convivio præparato, Dominum suscipere; meretrix lavat fletibus pedes, & unguentis bonorum operum Domini corporis dedicat sepulturam. Simon leprosus invitat Magistrum cum Discipulis, & non contemnitur. Abrahæ dicitur: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & vade in terram quam monstravero tibi. Relinquit Chaldæam, relinquit Mesopotamiam, quærit quod nescit, ne perdat quod invenerat. Non enim arbitratu est simul se habere posse & patriam & Dominum, sed jam tunc illud Prophætæ David opère complebat: Advena ego sum apud te, & peregrinus, sicut omnes patres mei. Hebræus, id est, *perâter*, atque transitor, dum non est præsentis virtute contentus, sed præteritorum obliviscens, in futurum se extendit, & scit illud: Ibunt de virtute in virtutem: mysticum sortitus est nomen & viam tibi aperuit, quomodo non quæras ea quæ tua sunt, sed quæ aliena, & illos putes parentes, fratres, affines, atque cognatos, qui tibi in Christo copulati sunt. Mater, inquit, mea, & fratres mei sunt hi, qui faciunt voluntatem Patris mei. Habes tecum prius in carne, nunc in spiritu sociam, de conjugæ germanam, de scæminum virum, de subjecta parem: quæ sub eodem iugo ad Cœlestia simul regna festinat. Cauta rei familiaris

dispensatio, & ad calculos rediens, non citò deponitur. Joseph cum tunica Ægyptiam effugere non potuit. Adolescens ille, qui opertus sindone sequebatur Jesum, quia tentus fuerat à ministris terrenum, abiciens operimentum, nudus evasit. Elias igneo curru raptus ad Cælum, *meloten* reliquit in terris. Elisæus boves, & juga prioris operis vertit in vota. Loquitur sapientissimus vir: Qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Quandiu versamur in rebus sæculi, & anima nostra possessionum, ac reddituum procuracione devincta est, de Deo liberè cogitare non possumus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? qui consensus Christi ad Belial? quæ pars fidelis cum infideli? Non potestis, inquit Dominus, Deo servire, & mammonæ. Aurum deponere incipientium est, non perfectorum. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenses. Se ipsum offerre Deo propriè Christianorum est, & Apostolorum, qui duo cum vidua paupertatis suæ in Gazophylacium æra mittentes, totum censum, quem habuerunt, Domino tradiderunt, & merentur audire: Sedebitis super duodecim solia, judicantes duodecim tribus Israel. Hæc & ipse intelligis, quo animo replicem, & quod sub aliis verbis te ad sanctorum locorum invitem habitaculum. Abundantia tua multorum inopiam sustentavit; ut & horum divitiæ in tuam indigentiam redundarent. Fecisti tibi amicos de iniquo mammona, qui te reciperent in æterna tabernacula. Laudanda res, & Apostolicorum temporum virtutibus coæquanda, quando venditis possessionibus suis, credentes afferebant pecunias, atque fundebant ante pedes Apostolorum, ostendentes avaritiam esse calcandam. Sed Dominus ma-

gis quærit animas credentium, quàm opes. Legimus. Redemptio animæ viri, propriæ divitiæ. Possumus quidem divitias proprias intelligere, quem non de alieno, non de rapinis sunt, juxta illud: Honora Deum de tuis justis laboribus. Sed melior est intelligentia, ut divitias proprias cognoscamus thesauros absconditos, quos nec fur possit suffodere, nec latro violentiùs eripere. Opuscula mea, quæ non sui merito, sed tua bonitatis desiderare te dicis, ad describendum hominibus tuis dedi, & descripta vidi in chartaceis codicibus, ac frequenter monui, ut conferrent diligentius, & emendarent. Ego enim tanta volumina præ frequentia comæantium, & peregrinorum turbis, relegere non potui: & ut de ipsi probavere præsentem, longo tentus incommodo, vix diebus quadraginta, quibus ipsi proficisciebantur, respirare cœpi. Unde si paragrammata * reperieris, vel minus aliqua descripta sunt, quæ sensum legitis impediunt, non mihi debes imputare, sed tuis, & imperitiæ notariorum, librariorumque incuriæ, qui scribunt, non quod inveniunt, sed quod intelligunt, & dum alienos errores emendare nituntur, ostendunt suos. Porro Josephi libros, & Sanctorum Papiæ, & Polycarpi volumina, falsus ad te rumor pertulit à me esse translata: quia nec otii mei, nec virium est, tantas res eadem in alteram linguam exprimere venustate. Origenis, & sancti Didymi pauca transtulimus, volentes nostris ex parte ostendere, quid Græca doctrina retineret. Canonem Hæbraicæ veritatis, excepto Hocateucho, quem nunc in manibus habeo, pueris tuis, & notariis dedi describendum. Septuaginta Interpretum editionem, & te habere non dubito, & ante annos plurimos diligentissimè emendatum, stu-

* Id est, inversiones mutationesque litterarum.

diosis tradidi: novum testamentum Græcæ reddidi auctoritati. Ut enim veterum librorum fides de Hæbreis voluminibus examinanda est, ita novorum Græci sermonis normam desiderat. De Sabbato quod quæris utrum jejunandum sit, & de Eucharistia an accipienda quotidie, quod Romanæ Ecclesiæ, & Hispaniæ observare perhibentur, scripsit quidem & Hyppolytus vir disertissimus, & carptim diversi Scriptores è variis Authoribus edidere. Sed ego illud te breviter admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas (præsertim quæ fidei non officiant) ita observandas, ut à majoribus traditæ sunt: nec aliorum consuetudinem aliorum contrario more subverti. Atque utinam omni tempore jejunare possimus; quod in Actibus Apostolorum diebus Pentecostes & die Dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. Nec tamen Manicheæ hæreseos accusandi sunt, cum carnalis cibus præferri non debuerit spirituali. Eucharistiam quoque absque condemnatione nostri, & pungente conscientia, semper accipite, & Psalmistam audite, dicentem: Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus, & cum eo canite: Eructavit cor meum verbum bonum. Nec hoc dico, quod Dominicis diebus jejunandum putem, & contextas quinquaginta diebus ferias auferam: sed unaquæque Provincia abundet in sensu suo, & præcepta majorum leges Apostolicas arbitretur. Duo palliola, & amphimallum * de tuis usibus vel utenda, vel sanctis danda suscepit. Ego insignia paupertatis, & quotidianæ symbola poenitentiae tibi & sorori tuæ misi, quatuor ciliciola apta proposito & usibus vestris, & codicem, hoc est visiones Isaïæ valdè obscurissimas, quas nuper historica explanatione diserui: ut quo-

K 4

* Gausopina tunica utrimque villosa.

tiescumque mea opuscula videris, toties amici dulcissimi recordatus, navigationem, quam parumper distuleras, pares. Et quia non est in homine via ejus, & à Domino gressus hominis diriguntur, si forte (quod procul absit) aliquid fuerit impediementi, quæso, ut quos charitas jungit terrarum longitudo non separet, & absentem Lucinium nostrum semper præsentem litterarum vicissitudine sentiamus.

HIERONIMUS AD THEODORAM,
Epitaphium Lucinii Bætic.

Argumensum Epistolæ.

Theodoram Hispanam Viduam consolatur de morte Lucinii Bætic mariti, sed quem fratris habuerit loco.

Lugubri nuntio consternatus super sancti & venerabilis mihi dormitione Lucinii, vix brevem epistolam dictare potui: non quod ejus vicem doleam, quem scio ad meliora transisse, dicente Moyse: Transiens videbo visionem hanc magnam; quod torquear desiderio, non meruisse me ejus viri videre faciem, quem in brevi tempore huc venturum esse credebam. Verum est illud super necessitate mortis prophetale vaticinium, quod fratres dividat, & charissima inter se nomina crudelis & dura dissociet. Sed habemus consolationem, quia Domini voce jugulatur per quem ad eam dicitur. Ero mors tua, o mors, ero morsus tuus, inferne. Et in consequentibus: Adducet urentem ventum Dominus de deserto ascendentem, qui siccat omnes venas ejus, & desolavit fontem illius. Exivit enim virgat de radice

Jesse, flos de virginali fruti ce pullulavit. Qui loquitur in Cantico Canticorum: Ego flos campi, & lilium convallium. Flos noster mortis interitus, ideoque & mortuus est, ut mors illius morte moreretur. Quod autem de deserto dicitur adducendus, virginalis uterus demonstratur, qui absque coitu & semine viri Deum nobis fundit infantem; qui calore Spiritus Sancti exsiccaret fontes libidinum, & caneret in Psalmo: In terra desserta, & invia, & inaquosa sic in sancto apparui tibi. Adversum ergo mortis duritiam, & crudelissimam necessitatem, hoc solatio erigimur, quod brevi visuri sumus eos, quos dolemus absentes. Neque enim mors, sed dormitio, & somnus appellatur. Unde & beatus Apostolus vetat de dormientibus contristari; ut quos dormire novimus, suscitari posse credamus & post digestum soporem vigilare cum Sanctis, & cum Angelis dicere: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. In Cælo, ubi non est peccatum, gloria est, & perpetua laus, & indefessa præconia. In terra autem, ubi seditio, bella, atque discordiæ, pax imprecanda est; & pax non in omnibus, sed in his, qui bonæ voluntatis sunt, & salutationem audiunt Apostolicam: Gratia vobis, & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo multiplicetur; ut in pace sit locus ejus, & habitatio ejus in Sion, id est, id specula, in sublimitate dogmatum atque virtutum, in anima credentis, cujus quotidie Angelus videt faciem Dei, & revelato vultu gloriam Dei contempletur. Unde obsecro te, & currentem, ut ajunt, impello, ut Lucinium tuum desideres quidem ut fratrem, sed gaudeas regnare cum Christo; quia raptus est, ne malitia immutaret mentem ejus; placita enim

erat Deo anima illius, & in brevi spatio, tempora multa complevit. Nos dolendi magis, qui quotidie stamus in praelio peccatorum, vitiis sordidamur, accipimus vulnera, & de otioso verbo reddituri sumus rationem. Ille jam securus, & victor te aspicit de excelso, & faver laboranti; & juxta se locum preparat; eodem amore, & eadem charitate qua oblitus officii conjugalis, in terra quoque sororem te habere coeperat, imo tu illum Fratrem: quia casta conjunctio sexum non habet nuptialem. Etsi adhuc in carne positi, & renati in Christo non sumus Græcus & Barbarus, servus & liber, masculus & femina, sed omnes in eo unum sumus, quanto magis cum corruptivum hoc induerit incorruptionem, & mortalem hoc induerit immortalitatem, non nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli in cœlis? Quando dicit: Non nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli in cœlis, non natura & substantia corporum tollitur, sed gloriæ magnitudo monstratur. Neque enim scriptum est: Erunt Angeli; sed sicut Angeli. Ubi similitudo promittitur, veritas denegatur. Erunt, inquit, sicut Angeli Dei, id est similes Angelorum, ergo homines esse non desinent. Inclyti quidem, & Angelico splendore decorati, sed tamen homines; ut Apostolus, Apostolus sit, & Maria, Maria: & confundatur hæresis, quæ ideò incerta, & magna promittit ut quæ certa, & moderata sunt, auferat. Et quia hæreseos semel fecimus mentionem; qua Lucinius noster dignè eloquentiæ tuba prædicari potes? qui, spurcissima per Hispanias Basilidis hæresi sæviante, & instar pestis & morbi, totas intra Pyrenæum, & Oceanum vastante Provincias, fidei Ecclesiasticæ tenuit puritatem, nequaquam suscipiens Armagil, Barbelon, Abra-

xas, Balsamum, & ridiculum Leusiboram, cæteraque magis portenta, quàm nomina; * quæ ad imperitorum, & muliercularum animos concitandos, quasi de Hæbraicis fontibus hauriunt, barbaro simplices quosque terrentes sono, ut quod non intelligunt, plus mirentur. Refert Irenæus vir Apostolicorum temporum, & Papiæ, auditoris Evangelistæ Joannis, Discipulus, Episcopus Ecclesiæ Lugdunensis, quos Marcus quidam de Basilidis gnostici stirpe descendens, primum ad Gallias venerit, & eas partes, per quas Rhodanus, & Garumna fluunt, sua doctrina maculaverit: maximeque nobiles fœminas, quædam in occulto mysteria reprobmittens, hoc errore seduxerit magicis artibus, & secreta corporum voluptate amorem sui concilians: inde Pyrenæum transiens, Hispanias occupavit, & hoc studio habuerit, ut divitum domos, & in ipsis fœminas maxime appeteret; quæ ducuntur variis desideriis, semper discentes, nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Hoc ille scripsit ante annos circiter trecentos, & scripsit in iis libris, quos adversus omnes hæreses doctissimo & eloquentissimo sermone composuit. Ex quo perpendat prudentia tua, qua Lucinius noster laude sic dignus, qui clausit aurem, ne audiret judicium sanguinis; & omnem substantiam suam dispersit, & dedit pauperibus, ut justitia ejus maneret in æternum: nec patriæ suæ largitate contentus, misit Jerosolymorum & Alexandria Ecclesiæ tantum auri, quanto multorum possit inopiæ subveniri. Quod cum multi mirentur, & prædicent, ego in illo magis laudabo fervorem, & studium Scripturarum, quo ille desiderio opuscula nostra flagitavit; & missis sex notariis (quia in hac provincia Latini sermonis scrip-

* Vide D. Irenæam, de his latè.

torumque penuria est) describi sibi fecit, quæcumque ab adolescentia usque in præsens tempus dictavimus? non nos honoravit, qui parvuli & minimi Christianorum omnium sumus, & ob conscientiam peccatorum Bethlemitici ruris saxa incolimus; sed Christum, qui honoratur in servis suis, & Apostolis repromittit dicens: Qui vos recipiunt, me recipiunt; & qui me recipiunt, recipiunt eum qui me misit. Itaque charissima filia, hanc epistolam amoris mei in illum habeto epitaphium, & quidquid posse me scieris in opere spirituali, audacter impera, ut sciant sæcula post futura eum, qui dicit in Isaia: Posuit me ut sagittam electam, in pharetra sua abscondit me: duos viros, tantis maris atque terrarum inter se spatiis separatos, suo acumine vulnerasse: ut, cum mutuo in carne se nesciant, amore spiritus copullentur: *Subscriptio*. Sanctam te corpore & spiritu servet ille Samarites, id est, servator, & custos, de quo in Psalmo scribitur: Non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel: ut Hir, qui interpretatur vigil,* qui descendit ad Danielelem, ad te quoque veniat, & possis dicere: Ego dormio, & cor meum vigilat.

* Hir ponitur pro Angelis, quod semper vigilant, & ad imperium Dei parati sint.

HIERONIMUS AD THEOPHILUM.

Argumentum Epistolæ.

Excusat se Theophilo Papæ Alexandrino quod librum illius Paschalem, eruditum pariter & eloquentem seriùs verterit, impeditus partim obitu Paula, partim suo morbo.

EX eo tempore, quo beatitudinis tuæ accepi Epistolas, juncto Paschali libro, usque in præsentem diem ita & mœrore luctus, & solitudine, ac diversis super statu Ecclesiæ hinc inde tumoribus exagitatus sum, ut vis volumen tuum potuerim in Latinum sermonem vertere. Optimè enim nosti, juxta veterem sententiam, non esse tristem eloquentiam, maximè si ad ægritudinem animi accedat corporis ægritudo. Et hanc ipsam Epistolam febre æstuans, & quintum jam diem decumbens lectulo, nimia festinatione dictavi, breviter indicans beatitudini tuæ magnum me laborem sustinuisse in translatione ejus, ut omnes sententias pari venustate transferrem, & Græcæ eloquentiæ latinum aliqua ex parte responderet eloquium. In principio philosopharis, & generaliter agens, dum omnes erudis, unum jugulas; in reliquis autem, quod vel difficilimum est, rhetoriæ eloquentiæ jungis Philosophos, & Demosthenem, atque Platonem nobis consocias. O quanta dicuntur in luxuriam; quantis præconiis extollitur continentia; & de intimis sapientiæ disciplinis, die ac noctis, Lunæ cursus, ac solis ratio, mundi istius natura describitur, & hanc ipsam disputationem ad Scrip-

torumque penuria est) describi sibi fecit, quæcumque ab adolescentia usque in præsens tempus dictavimus? non nos honoravit, qui parvuli & minimi Christianorum omnium sumus, & ob conscientiam peccatorum Bethlemitici ruris saxa incolimus; sed Christum, qui honoratur in servis suis, & Apostolis repromittit dicens: Qui vos recipiunt, me recipiunt; & qui me recipiunt, recipiunt eum qui me misit. Itaque charissima filia, hanc epistolam amoris mei in illum habeto epitaphium, & quidquid posse me scieris in opere spirituali, audacter impera, ut sciant sæcula post futura eum, qui dicit in Isaia: Posuit me ut sagittam electam, in pharetra sua abscondit me: duos viros, tantis maris atque terrarum inter se spatiis separatos, suo acumine vulnerasse: ut, cum mutuo in carne se nesciant, amore spiritus copullentur: *Subscriptio.* Sanctam te corpore & spiritu servet ille Samarites, id est, servator, & custos, de quo in Psalmo scribitur: Non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel: ut Hir, qui interpretatur vigil,* qui descendit ad Danielelem, ad te quoque veniat, & possis dicere: Ego dormio, & cor meum vigilat.

* Hir ponitur pro Angelis, quod semper vigilant, & ad imperium Dei parati sint.

HIERONIMUS AD THEOPHILUM.

Argumentum Epistolæ.

Excusat se Theophilo Papæ Alexandrino quod librum illius Paschalem, eruditum pariter & eloquentem seriùs verterit, impeditus partim obitu Paula, partim suo morbo.

EX eo tempore, quo beatitudinis tuæ accepi Epistolas, juncto Paschali libro, usque in præsentem diem ita & mœrore luctus, & solitudine, ac diversis super statu Ecclesiæ hinc inde tumoribus exagitatus sum, ut vis volumen tuum potuerim in Latinum sermonem vertere. Optimè enim nosti, juxta veterem sententiam, non esse tristem eloquentiam, maximè si ad ægritudinem animi accedat corporis ægritudo. Et hanc ipsam Epistolam febre æstuans, & quintum jam diem decumbens lectulo, nimia festinatione dictavi, breviter indicans beatitudini tuæ magnum me laborem sustinuisse in translatione ejus, ut omnes sententias pari venustate transferrem, & Græcæ eloquentiæ latinum aliqua ex parte responderet eloquium. In principio philosopharis, & generaliter agens, dum omnes erudis, unum jugulas; in reliquis autem, quod vel difficilimum est, rhetoriæ eloquentiæ jungis Philosophos, & Demosthenem, atque Platonem nobis consocias. O quanta dicuntur in luxuriam; quantis præconiis extollitur continentia; & de intimis sapientiæ disciplinis, die ac noctis, Lunæ cursus, ac solis ratio, mundi istius natura describitur, & hanc ipsam disputationem ad Scrip-

turarum refers auctoritatem, ne in Paschali libro videaris de sæcularibus quidquam fontibus mutatus. Quid plura? In his laudare te vereor, ne assentandi crimen incurram. Optimus liber est, & in Philosophis, & agens susceptam causam absque invidia personarum. Unde obsecro te, ignoscas tarditati meae: ita enim sancte & venerabilis Paulæ confectus sum dormitione, ut absque translatione hujus libri, usque in præsentiarum, nihil aliud divini operis scripserim. Perdidimus enim, ut ipse nosti, repente solatium, quod, ut conscientiae nostrae testis est Dominus, non ad proprias ducimus necessitates, sed ad sanctorum refrigeria, quibus illa sollicitè serviebat. Sancta & venerabilis te, filia tua Eustochium, quæ nullam pro matris absentia recipit consolationem; te universa fraternitas suppliciter salutat. Libros, quos dudum scripsisse te nuntiasti, vel legendos nobis, vel vertendos trans mitte. Vale in Christo.

HIERONYMUS AD ABIGAUM.

Argumentum Epistolæ.

Abigao Presbytero Hispano excusat se quod non scripserit. Eundem consolatur ne moleste ferat cecitatem corporis, cum cernat animo. Hujus integritatem laudat.

Quamvis mihi multorum sim conscius peccatorum, & quotidie in oratione flexis genibus loquar: Delicta juventutis meae, & ignorantias meas ne memineris; tamen sciens scriptum esse ab Apostolo: Ne inflatus superbia incidat in iudicium diaboli: & in alio loco scriptum: Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam; nihil ita à pueritia conatus sum vitare, quam tumentem animum, & cervicem erectam, Dei contra se odium provocantem. Novi enim Magistrum, & Dominum, & Deum meum in carnis humilitate dixisse: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et ante per os David, cecinisse: Memento Domini David, & omnis mansuetudinis ejus. Et in alio loco legimus: Ante gloriam humiliabitur cor viri, & ante ruinas elevabitur. Itaque obsecro te, ne me putes sumptis litteris tuis ante tacuisse, & aliorum, vel infidelitatem, vel negligentiam in me referas. Quid enim causa erat, ut provocatus officio tacerem, & amicitias tuas meo silentio repellerem, qui ultro soleo bonorum appetere necessitudinem, & me eorum jungere charitati? Quia meliores sunt duo, quam unus: & si alter ceciderit, ab altero fulciatur. Funicu-

lus triplex non faciliè rumpitur; & frater fratrem adjuvans, exaltabitur. Scribe ergo audacter, & absentiam corporum crebro junge sermone. Nec doleas, si hoc non habeas, quod formiculae, & muscae, & serpentes habent, id est, carnis oculos; sed illum te oculum habere latere, de quo in Cantico dicitur Canticorum: Vulnerasti me soror mea Sponsa, uno de oculis tuis, quo Deus videtur; de quo à Moyse dicitur: Transiens videbo visionem hanc magnam. Denique quosdam etiam mundi Philosophos legimus, ut totam cogitationem ad mentis cogerent puritatem, sibi oculos eruisse. Et à Propheta dicitur: Intravit mors per fenestras vestras. Et Apostoli audiunt: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam; & reliqua. Undè præcipitur eis, ut levant oculos, & videant segetes candidas, quæ præparatæ sunt ad metendum. Quod autem precaris, ut nostris monitis Nabucodonosor, & Rapsaces, & Nabuzardam & Holofernes in te occidantur; nunquam nostra auxilia postulares, si in te viverent. Sed quia illi in te mortui sunt, & cum Zorobabel, & cum Jesu filio Josedech Sacerdote magno, cum Ezra quoque, & Neemia ruinas Jerusalem edificare cœpisti, nec mittis mercedes in pertusum sacculum, sed thesauros tibi in cœlestibus paras; idcirco nostras appetis amicitias, quos Christi famulos arbitraris. Sanctam filiam meam Theodoram, sororem beatæ memoriæ Lucinii per se commendatam, meo sermone commendando, ut in cœpto itinere non lassetur; ut ad terram sanctam multo per eremum labore perveniat; ut non putet perfectam esse virtutem, exisse de Ægypto, sed per innumerabiles insidias ad montem Nabo, & ad Jordanem fluvium pervenire; ut acci-

piat secundam in Galgala circumcisionem, ut illi muri Hiericho corruant Sacerdotalium turbarum subversi clangoribus, ut juguletur Adonizedek, ut Hai, & Azor pulcherrimæ quondam corruant Civitates. Fratres, qui nobiscum in monasterio sunt, te salutant. Sanctos, qui nos diligere dignantur, per te oppido salutamus.

HIERONYMUS AD CASTRUTIUM.

Argumentum Epistolæ.

Castrutium Pannonium consolatur de cæcitate oculorum docens eam aliquoties à Deo propitio imitti.

SANCTUS Filius meus Heraclius Diaconus mihi retulit, quod cupiditate nostri Cissam usque venisses, & homo Pannonius, id est terreneum animal non timueris Adriatici maris æstus, & Ægei atque Jonii subire discrimina, & nisi te pius fratrum retinisset affectus, voluntatem opere complisses. Habeo itaque gratias, & in acceptum refero. In amicis enim non res quæritur, sed voluntas; quia alterum ab inimicis sæpè præbetur, alterum sola charitas tribuit. Simulque obsecro, ne imbecillitatem corporis, quam sustines, de peccato tibi existimes evenisse. Quod quidem, & Apostoli suspicantes de eo qui natus erat cæcus ex utero, interrogantesque Dominum Salvatorem: Iste peccavit, an parentes ejus, ut cæcus nasceretur? Audiunt: Neque hic peccavit, nec parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Quantos enim cernimus Ethnicos, atque Judæos, hæreticos, atque diversorum dogmatum homines,

voluptari in cœno libidinum, madere sanguine, feritate lupos, rapacitate milvos vincere, & nihilominus flagellum non appropinquare tabernaculis eorum, nec eos cum hominibus verberari, & idcirco superbire contra Deum, & transire usque ad cœlum os eorum? Cum sanctos è contrario viros sciamus ægrotationibus, miseris, & egestate torqueri, qui forsitan dicunt: Ego frustra sanctificavi animam meam, & lavi inter innocentes manus meas. Statimque se reprehendentes ajunt: Si narravero sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobavi. Si cæcitatis causam putas esse peccatum, & id Dei inferre iram, quod crebrò medici remediuntur: insimulabis Isaac, qui in tantum lucis istius expertus fuit, ut etiam cui nolle, errore deceptus benediceret. Referens crimen in Jacob, cujus caligaverat acies: & cum interioribus oculis, & spiritu prophetali longè post futura prospiceret, & Christum cerneret de stirpe regia esse venturum, Ephraim & Manassem videre non poterat. Quid inter Reges Josia sanctius? Ægyptio mucrone interfectus est. Quid Petro, quid Paulo sublimius? Neronianum gladium cruentarunt. Et (ut de hominibus taceam) Dei Filius sustinuit ignominiam Crucis, & tu putas beatos, qui felicitate istius sæculi & deliciis perfruuntur? Magna ira est, quando peccantibus non irascitur Deus. Undè & in Ezechiele ad Jerusalem: Jam, inquit, non irascar tibi, zelus meus recessit à te. Quem enim diligit Dominus, corripit, & castigat omnem filium quam recipit. Non erudit pater, nisi quem amat. Non corripit magister discipulum, nisi eum quem ardentioris cernit ingenii. Medicus si cessaverit curare, desperat. Quod si responderis; quo modo Lazarus recepit mala in vita sua; li-

benter nunc tormenta patiar, ut futura mihi gloria reservetur. Non enim vindicabit Dominus bis in idipsum. Job vir Sanctus, & immaculatus, & justus in generatione sua, cur tanta perpessus sit, ipsius, volumine continetur. Et ne veteres replicando historias longum faciam, & excessam mensuram epistolæ, brevem tibi fabulam referam, qui infantie meæ temporibus accidit. Beatus Antonius cum à Sancto Athanasio Alexandria Episcopo propter confutationem Hæreticorum in urbem Alexandriam esset accitus, & isset ad eum Didymus, vir eruditissimus, captus oculis, inter cæteras sermocinationes, quas de Scripturis Sanctis habebat, cum ejus admiraretur ingenium, & acumen animi, collaudaret, sciscitans ait: Num tristis es, quod oculis carnis careas? Cum ille pudore reticeret, secundo, tertioque interrogans, tandem elicit, ut mororem animi simpliciter fateretur. Cui Antonius: Miror, ait, prudentem virum ejus rei dolere damno, quàm formicæ, muscæ, culicis habent; & non lætari illius possessione, quàm sancti soli, & Apostoli meruerunt. Ex quo pervides, quod multo melius sit spiritu videre, quàm carne, & illos oculos possidere, in quos peccati festuca non possit incidere. Nos, licet hoc anno non veneris, tamen non desperamus adventum tuum. Quod si sanctus Diaconus portitor litterarum, tuis amplexibus fuerit irretitus, & illo comitante huc veneris, libenter suscipiam dispensationis moram, magnitudine fœnoris duplicatam.

HIERONIMUS AD JULIANUM.

Argumentum Epistolæ.

Julianus dives, & potens, intra paucos dies amisit duas filias, & uxorem. Mox incursantibus barbaris bonam possessionum partem perdidit. Hunc comparatione Job consolatur, & exemplo Pamphili, Paulineque adhortatur ad perfectam vitam, hoc est absolutum mundi contemptum, videlicet huc vocante etiam ipsa fortuna.

Filius meus, frater tuus Ausonius, in ipso jam professionis articulo, cum mihi præsentiam sui tarde dedisset, & cito abstulisset, atque in puncto temporis, salve pariter valeque dixisset, vacuum se redire arbitratus est, nisi mearum aliquid ad te nugarum tumultuario sermone portaret. Jam demisso synthemate * equus publicus sternebatur, & nobilem juvenem, punicea indutum tunica, balthæus ambiebat; & tamen ille apposito notario cogebar loqui, quæ velociter edita velox consequeretur manus, & linguæ celeritatem prenderent signa verborum. Itaque non scribentis diligentia, sed distantis temeritate, longum ad te silentium rumpo, offerens tibi nudam officii voluntatem. Extemporalis est Epistola, absque ordine sensuum, sine lenocinio, & compositione verborum, ut totum in illa amicum, nihil de oratore reperias. In procinctu effusam putes, & abire cupiente ingestum viaticum. Divina Scriptura loquitur; Musica in luctu intempestiva narratio. Unde & nos, leporem artis rhetoricæ contemnentes,

* Genus indumenti nobilium, brève, & negotiis aptum.

& puerilis, atque plausibilis eloquii venustatem, ad sanctarum scripturarum gravitatem confugimus, ubi vera vulnerum medicina est, ubi dolorum certa remedia, in quibus recepit unicum filium mater in feretro, ubi turbæ dicitur circumstanti: Non est mortua puella, sed dormit. Ubi & quadrivianus mortuus ad vocem inclamantis Domini ligatus egreditur. Audio te in brevi tempore, duas virgunculas filias junctis penè extulisse funeribus, & pudicissimam ac fidissimam conjugem tuam Faustinam, imò fidei calore germanam, in qua sola post amissos liberos acquiescebas, subita tibi dormitione substractam: quasi, si naufragus in littore latrones reperiatur, & juxta eloquia Prophetarum, fugiens ursum, incidat in leonem, extendensque manum ad parietem, à colubro mordeatur; consecuta rei familiaris damna, vastationem totius barbaro hoste provinciæ, & in communi depopulatione privatas possessionum tuarum ruinas, abactos armentorum ac pecorum greges, vinctos otiososque servulos, & in unica filia, quàm tibi tam crebræ orbitates fecerant chariorem, electum nobilissimum generum; ex quo, ut omnia taceam, plus mœroris, quàm gaudii suscepisti. Hic est catalogus tentationum tuarum, hæc cum Juliano, tirunculo Christi pugna hostis antiqui. Quæ si ad te respicias, grandia sunt; si ad bellatorem fortissimum, ludus & umbra certaminis. Beato Job post malorum examina uxor pessima reservata est, ut per eam disceret blasphemare: tibi sublata est optima, ut miseriarum solatium perderes. Aliud est sustinere quàm nolis, aliud desiderare quàm diligas. Ille in tot mortibus filiorum, domus suæ ruinam unum habuit sepulchrum, & scissis vestibis,

ut parentis monstraret affectum, procidens in terram, adoravit, & dixit: Nudus exivi de utero matris meæ, nudus & redeam. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Tu (ut parcissimè dicam) inter multorum officia propinquorum, & consolantes amicos, tuorum exequias prosecutus es. Perdidit ille simul omnes divitias, & succedentibus sibi malorum nuntiis ad singulas plagas ferebatur immobilis, complens in se illud de Sapiente præconium: Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ. Tibi major pars derelicta substantiæ, ut tantum teneris, quantum ferre potes. Necdum enim ad eum pervenisti gradum, ut totis adversum te cuneis dimicaretur. Dives quondam dominus, & ditior pater, subito orbis, & nudus est. Cumque in omnibus his, quæ contingerant ei, non peccasset coram Domino, nec quidquam loquutus esset insipiens; exultans Dominus in victoria famuli sui, & illius patientiam suum ducens triumphum, dixit ad diabolum: Animadvertisti famulum meum Job, quia non est quisquam ei similis super terram? Homo innocens, verus Dei cultor, abstinens se ab omni malo, & adhuc perseverans in innocentia. Pulchrè addidit: Et adhuc perseverans in innocentia, quia difficile est pressam malis innocentiam non dolere; & hoc ipso fidem non periclitari, quod se videat injustè sustinere quod patitur. Ad quæ respondens diabolus Domino ait: Corium pro corio, & omnia quæ habuerit homo dabit pro anima sua; sed extende manum tuam, & tange ossa, & carnes ejus, nisi in faciem benedixerit tibi. Callidissimus adversarius, & inveteratus dierum malorum, novit alia esse, quæ extrinsecus sint, &

philosophis quoque mundi *Adiaphora*, hoc est indifferentia, nominentur, in eorumque amissione atque contemptu perfectam non esse virtutem: alia, quæ intrinsecus, & desiderata cogant dolere perdentem. Undè audacter Dei retinuit prædicationem, & dicit, nequaquam enim debere laudari, qui nihil de se, sed totum extra se dederit, qui pro corio suo coria obtulerit filiorum, & deposuerit marsupium, ut fruatur corporis sanitate. Undè intelligat prudentia tua, usque ad hunc terminum pervenisse tentationes tuas, & dedisse te corium pro corio, pellem pro pelle, omnia quæ habes, parum esse dari pro anima tua, necdum autem extentam in te manum Dei, nec tactas carnes, nec ossa contrafacta, ad quorum dolorem difficile est non ingemiscere: & in faciem Deo benedicere, pro eo quod est maledicere. Undè & Nabutha in Regum libris dicitur benedixisse Deum, & Regem; & idcirco lapidatur à populo. Sciens autem Dominus athletam suum, immò virum fortissimum, etiam in isto extremo perfectoque certamine non posse superari. Ecce, inquit, trado illum tibi, tantum animam illius custodi. Caro viri sancti datur in diaboli potestatem, & animæ sanitas reservatur; ne, si illud percussisset, in quo sensus est, mentisque judicium, non esset culpa peccantis, sed ejus, qui statum mentis everterat. Laudent ergo te alii, & tuas contra diabolum victorias panegyricis prosequantur; quod læto vultu mortes tuleris filiarum; quod in quadagesimo die dormitionis earum lugubrem vestem mutaveris; & dedicatio ossium martyris, candida tibi vestimenta reddiderit, ut non sentires dolorem orbitatis tuæ, quem civitas universa sentiret, sed ad triumphum martyris exultares; quod

santissimam conjugem tuam, non quasi mortuam, sed quasi proficiscentem deduxeris. Ego te nequaquam adulatione decipiam, nec lubrica laude supplantabo: loquar illud potius, quod tibi audiri conducit. Fili accedens ad servitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem: & cum omnia feceris, dicito: Servus inutilis sum, feci quod facere debui. Tulisti liberos, quos ipse dederas. Recepisti ancillam, quam mihi ob breve solatium commodaveras. Non contristor, quod recepisti: sed ago gratias, quod dedisti. Quondam dives adolescens omnia, quæ in lege præcepta sunt, se implere jactabat: ad quem Dominus in Evangelio: Unum, inquit, tibi deest: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Qui omnia se fecisse dicebat, in primo certamine divitias vincere non potest. Unde & difficile intrant divites in regna cælorum: quæ expeditos, & alarum levitate subnixos habitatores desiderant. Vade, inquit, & vende: non partem substantiæ, sed universa quæ possides: & da, non amicis, non consanguineis, non propinquis, non uxori, non liberis: plus aliquid addam: Nihil tibi ex omnibus metu inopiæ reservans, ne cum Anania damnetis, & Saphira: sed da cuncta pauperibus; & fac tibi amicos de iniquo mammona, qui te recipiant in æterna tabernacula, ut me sequaris; ut dominum mundi, possessionem habeas; ut possis canere cum Propheta: Pars mea Dominus; & ut verus levita nihil de terrena hæreditate possideas. Et hoc hortor: Si vis esse perfectus; si Apostolicæ dignitatis culmen cupis, si sublata cruce Christum sequi, si apprehenso aratro non rescipere post tergum; si in sublimi tecto positus pristina vestimenta contem-

nis, & ut evadas Ægyptiam dominam, sæculi pallium derelinquis. Unde & Elias ad cælorum regna festinans, non potest ire cum pallio, sed mundi in mundo vestimenta dimittit. Sed hoc, ais, Apostolicæ dignitatis est, & ejus, qui velit esse perfectus. Cur autem & tu nolis esse perfectus? Cur, qui in sæculo primus es, non & in Christi familia primus sis? An quia uxorem habueris? Habuit & Petrus, & tamen cum reti eam & naviculam dereliquit. Providentissimus Dominus, & omnium salutem desiderans, malensque pœnitentiam peccatoris, quàm mortem, abstulit tibi hanc excusationem; ut non illa te retrahas ad terras, sed tu eam sequaris ad Paradisi regna trahentem. Bona liberis pares, qui te ad Dominum præcesserunt; ut partes eorum non in divitias sororis proficiant, sed in redemptionem animæ tuæ, atque alimenta miserorum. Hæc monilia filiæ tuæ à te expetunt, his gemmis ornari capita sua volunt. Quod peritum erat in serico, in vilibus pauperum tunicis servetur. Repetunt à te partes suas, junctæ sponso nolunt videri pauperes, & ignobiles, propria ornamenta desiderat. Nec est quod excuses nobilitatem, & divitiarum pondera. Respice sanctum virum Pammachium, & ferventissimæ fidei Paulinum Presbyterum, qui non solum divitias, sed seipsos Domino obtulerunt, qui contra diaboli tergiversationem, nequaquam pellem pro pelle, sed carnes, & ossa, & animas suas Domino consecraverunt: qui te & exemplo, & eloquio, id est, & opere, & lingua possunt ad majora perducere. Nobilis es, & illi; sed in Christo nobiliores. Dives & honoratus, & illi; imò ex divitibus, & honoratis pauperes, & inglorii; & idcirco ditiores & magis in-

clyti, quia pro Christo pauperes, & inhonorati. Et tu quidem benefacis, quod sanctorum diceris usibus ministrare, fervere monachos, Ecclesiis offerre quam plurima. Sed hæc rudimenta sunt militiæ tuæ. Contemnis aurum, contempserunt & multi Philosophi, & quibus unus, ut cæteros sileam, multarum possessionum pretium projecit in pelagus, Abite, dicens, in profundum mala cupiditates: ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. Philosophus gloriæ animal, & popularis auræ vile mancipium totam simul sarcinam deposuit; & tu te putas in virtutum culmine constitutum, si partem ex toto offeras? Te ipsum vult Dominus hostiam vivam, placentem Deo; te, inquam, non tua. Et ideo variis tentationibus commonet, quia multis plagis & doloribus eruditur Israel. Et quem diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Paupercula vidua duo æra minuta misit in gazophylacium: & quia totum obtulit quod habebat, omnes dicitur in oblatione munerum Dei superasse locupletes, quæ non pondere sui, sed offerentium voluntate pensantur. Ut multis erogaveris census tuum, & quidam tuæ gaudeant liberalitate: tamen multo plures sunt, quibus nihil dedisti. Neque enim Darii opes, & Cræsi divitiæ valent explere pauperes mundi. Quod si te ipsum Domino dederis, & Apostolica virtute perfectus, sequi cœperis Salvatorem: tunc intelliges, ubi fueris, & in exercitu Christi quam extremum tenneris locum. Non planxisti filias mortuas, & paternæ in genis lacrymæ Christi timore siccatæ sunt. Quanto major Abraham, qui unicum filium voluntate jugulavit, & quem hæredem mundi futurum audierat, non desperat etiam post mortem esse victurum. Jepte obtulit virginem fi-

liam, & idcirco in enumeratione Sanctorum ab Apostolo ponitur. Nolo tantum ea offeras Domino, quæ potest fur rapere, hostis invadere, proscriptio tollere; quæ & accedere possunt, & recedere, & instar undarum, ac fluctuum à succedentibus sibi dominis occupantur; atque ut uno cuncta sermone comprehendam, quæ velis, nolis, in morte dimissurus es, illud offer, quod tibi nullus hostis possit auferre, nullus eripere tyrannus; quod tecum pergat ad inferos, imò ad Regna cœlorum, & ad paradisi delicias. Extruis monasteria, & multus à te per insulas Dalmatiæ sanctorum numerus sustentatur. Sed melius faceres, si & ipse sanctus inter sanctos viveres. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, dicit Dominus. Apostoli gloriantur, quod omnia dimiserint, & sequuti sint Salvatorem: & certè præter retia & navem nihil legimus eos dimisisse: & tamen testimonio futuri judicis coronantur; quia se offerentes, totum dimiserant quod habebant: Hæc loquor non in sugillationem operum tuorum; vel quod extenuem liberalitatem, & eleemosynas tuas; sed quod te nolum inter sæculares esse Monachum, & inter Monachos sæcularem; totumque à te expetam, cujus audio mentem divino cultui deditam. Si huic consilio nostro vel amicus, vel assecla, vel propinquus renititur, & te ad delicias splendentis mensæ revocat: intelligito eum non de tua anima, sed de suo ventre cogitare, & omnes opes lautaque convivia subitâ morte finiri. Octo & sex annorum intra viginti dies duas filias amisisti, & arbitraris senem diu posse vivere? cujus ut ætas longa tendatur, audi & David: Dies vitæ nostræ septuaginta anni: si autem amplius octoginta; & quidquid superest, labor & dolor

est. Felix, & omni dignus beatitudine, quem senectus Christo occupat servientem, quem extrema dies Salvatori invenerit militantem; qui non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta: cui in introitu paradisi dicetur: Recepisti mala in vita tua, nunc autem hic lætare. Nec enim ulciscetur bis Dominus in eadem re. Divitem purpuratum gehennæ flamma suscepit. Lazarus pauper, & ulceribus plenus, cujus carnes putridas lambebant canes, & vix de micis mensæ locupletis miserabilem sustentabat animam, in sinu Abraham recipitur, & tanto Patriarcha parente lætatur. Difficile, imò impossibile est, ut & præsentibus quis, & futuris fruatur bonis; ut & hic ventrem, & ibi mentem impleat; ut de deliciis transeat ad delicias; ut in utroque sæculo primus sit, ut & in coelo, & in terra appareat gloriosus. Quod si tibi tacita cogitatio scrupulum moverit, cur monitur ipse non talis sim, qualem te esse desidero, & nonnullos videris in medio itinere corruisse: illud breviter respondebo, non mea esse quæ dico, sed Domini Salvatoris; non monere, quod ipse possim, sed quid debeat velle, vel facere, qui servus futurus est Christi. Ex athletæ suis incitatoribus fortiores sunt: & tamen monet debiliior, ut pugnet ille qui fortior est. Noli respicere Judam negantem, sed Paulum respice confitentem. Jacob ditissimi patris filius, solus, & nudus in baculo suo pergit Mesopotamiam, jacet lassus in itinere, & qui delicatissime à Rebeca matre fuerat educatus, lapide ad caput pro puerulo utitur. Vidit scalam de terra usque ad cælum, & ascendentes per eam Angelos, & descendentes, & desuper innitentem Dominum, ut lassis manum porrigeret, ut ascendentes suo ad laborem provocaret aspectu.

Undè & vocantur locus ipse Bethel, id est domus Dei, in qua quotidie ascenditur, atque descenditur. Et sancti enim corruunt, si fuerint negligentes; & peccatores pristinum recipiunt gradum, si sordes fleatibus laverint. Hoc ideo dixi, ut non te terreant descendentes, sed provocent ascendentes. Numquam exemplum à malis sumitur, etiam in sæculi rebus semper à meliori parte incitamenta virtutum sunt. Oblitus propositi, & epistolaris brevitatis plura dictare cupiebam: ad materiæ quippè dignitatem, & ad meritum personæ tuæ parum est omne quod dicitur: & ecce tibi noster Ausonius cepit schedulas flagitare, urgere notarios, & hinnitu ferventis equi ingenio mei festinus arguere tarditatem. Memento igitur nostri, & cura ut in Christo valeas. Atque, ut cætera taceam, domestica sanctæ Veræ exempla sectare; quæ verè, secuta Christum, peregrinationis molestias sustinet; & sit tibi tanti dux fœmina facti.

HIERONIMUS AD EXUPERANTIUM,

Hortatoria.

Argumentum Epistolæ.

Exuperantium adhortatur, ut relicta militia Imperiali, conferat se ad perfectam Christiani vitam, unaque cum fratre suo Quintiliano Bethalem migret.

Inter omnia, quæ mihi sancti fratris Quintiliani amicitia præstiterunt, hoc vel maximum est, quod te mihi ignotum corpore, mente sociavit. Quis enim non diligat eum, qui sub paludamento, & habitu militari agat opera prophetarum, & exteriorem

hominem aliud promittentem, vincat interiori homine, qui formatus est ad imaginem Creatoris? Unde & prior ad officium provocho litterarum, & precor, ut mihi occasionem tribuas sapius rescribendi, quo de cætero scribam audacius. Illud autem prudentiæ tuæ breviter significasse sufficiat, ut memineris Apostolicæ sententiæ: Vincit es uxori, ne quæras solutionem: solutus es, ne quæras uxorem; id est alligationem, quæ solutioni contraria est. Qui igitur servit officio conjugali, vincit est: qui vincit est servus est. Qui autem solutus est, liber est. Cum ergo Christi gaudeas libertate, & aliud agas aliud repromittas, ac propemodum in domate constitutus sis; non debes ad tollendam tunicam tecto descendere, nec respicere post tergum, nec aratri semel arrepti stivam dimittere. Sed, si fieri potest, imitare Joseph, & Egyptiæ Domine pallium relinque; ut nudus sequaris Dominum Salvatorem, qui dicit in Evangelio: Nisi quis dimiserit omnia, & tulerit crucem suam, & sequutus me fuerit non potest meus esse discipulus. Projice sarcinam sæculi, ne quæras divitias, quæ camelorum pravitatibus comparantur: nudus: & levis ad cælum, evola, ne alas virtutum tuarum auri deprimant pondera. Hoc autem dico, non quod te avarum didicerim; sed quod intelligam, idcirco adhuc militiæ operam dare, ut impleas sacculum, quem evacuare Dominus præcepit: Si igitur qui habent possessiones & divitias, jubentur omnia vendere & dare pauperibus, & sic sequi Salvatorem: dignatio tua aut dives est & debet facere quod præceptum est; aut adhuc tenuis, & non debet quærere quod erogatura est. Certe Christus pro animi voluntate omnia in acceptum re-

fert. Nemo Apostolis pauperior fuit, & nemo tantum pro Domino dereliquit. Vidua illa in Evangelio pauperula, quæ duo minuta misit in gazophilacium cunctis præfertur divitibus, qua totum quod habuit dedit. Et tu igitur eroganda non quæras, sed quæsitam tribue; ut fortissimum tyrunculum suum Christus agnoscat, ut lætus tibi de longissima regione venienti occurrat pater, ut stolam tribuat, ut donet annulum; ut immolet pro te vitulum saginatum, ut expeditum cum sancto fratre Quintiliano ad nos citò faciat navigare. Pulsavi amicitiarum fores; si aparueris, nos crebrò habebis hospites.

HIERONYMUS AD CASTORINAM,

Materteram.

Argumentum Epistolæ.

Castorinam Materteram suam cum qua nescio quid dissidii fuerat, ad pacem, & concordiam, quod per alias etiam fecerat litteras, adhortatur.

Joannes, idem Apostolus & Evangelista, in Epistola sua ait: Quicumque odit fratrem suum homicida est: & rectè cum enim homicidium ex odio sæpè nascatur, quicumque odit, etiamsi necdum gladio percusserit, animo tamen homicida est. Cur, ais, tale principium? Scilicet ut veteri rancore deposito, mundum pectoris Deo paremus habitaculum. Irascimini, inquit David, & nolite peccare. Hoc quid velit intelligi, Apostolus plenius interpretatur, Sol non occidat super iracundiam vestram. Quid agemus nos in die Judicii, super quorum iram non unius

diei, sed tantorum annorum Sol testis occubuit? Dominus loquitur in Evangelio: Si offers munus tuum ad altare, ibique recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te; relinque ibi munus tuum ante altare, & vade reconciliari prius fratri tuo; & tunc veniens offeres munus tuum. Væ mihi misero, ne dicam & tibi, qui tanto tempore, aut non obtuli munus ad altare, aut ira permanente, sine causa obtuli. Quomodo in quotidiana prece unquam diximus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: animo discrepante cum verbis, oratione dissidente cum factis: Precor itaque, quod & ante annum prioribus litteris rogaveram, ut pacem, quam nobis reliquit Dominus habeamus; & meum desiderium, & tuam mentem Christus intueatur. In brevi, ante Tribunal ejus, reconciliata, seu scissa concordia, aut præmium recuperabit, aut pœnam. Quod si tu (quod procul absit) nolueris, ego liber ero. Epistola me hæc mea cum lecta fuerit, absolvet.

HIERONYMUS AD JULIANUM

Diaconum.

Argum. Epistolæ.

Hanc scripsit D. Hieronymus juvenis ex eremo, cum primum relicta patria eo adiit, Heliodoro comite. Familiaris est epistola, & ex parte jocosa.

ANtiquus sermo est: Mendaces faciunt, ut nec vera dicentibus credantur. Quod mihi à te ego objurgatus de silentio litterarum accidisse video. Dicam: Sæpè scripsi sed negligentia bajulorum fuit?

Respondebis: Omnium non scribentium vetus ista excusatio est. Dicam: non reperi qui epistolas ferret? Dices: Hinc istuc isse quamplurimos. Contendam, me etiam his dedisse? At illi, quia non reddiderunt, negabunt, & erit inter absentes incerta cognitio. Quid igitur faciam? Sine culpa veniam postulabo, rectius arbitrans pacem loco motum petere, quam æquo gradu certamina concitare; quamquam ita me jugis, tam corporis ægrotatio, quam animæ ægritudo consumpsit, ut morte imminente, nec mei penè memor fuerim. Quod ne falsum putes, oratorio more post argumenta testes vocabo. Sanctus frater Heliodorus hic adfuit, qui cum mecum eremum velleret incolere, meis sceleribus fugatus abscessit. Verum omnem culpam præsens verbositas excusabit. Nam, ut ait Flacus in Satyra: *Omnibus hoc virium est cantoribus inter amicos: Rogati, ut nunquam content, injussi nunquam desistant*: Ita te deinceps fascibus obruam litterarum, ut è contrario incipias rogare, ne scribam. Sororem meam, filiam in Christo tuam, gaudeo, te primum nuntiante, in eo permanere quod cœperat. Hic enim ubi nunc sum, non solum, quid agatur in patria sed an ipsa patria perstet, ignoro. Et licet me sinistro Hydra ex certa ore dilamiet, non timebo hominum judicium, habiturus judicem eum, juxta illud quod quidam ait: Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae. Quapropter quæso, ut Apostolici memor præcepti, quo docet opus nostrum permanere debere, & tibi à Domino præmium in illius salute pares, & me de communi in Christo gloria crebris reddas sermonibus lætorem.

M

* *Hydra excerpta dicta est, quod uno exciso capite tria renascerentur. Obrectatorum aliquem Hispanum intelligit, propterea Iberam vocavit.*

HIERONYMUS AD THEODOSIUM,

Argumentum Epistolæ.

Adiens D. Hieronymus eremum, in Syria solitudinibus incommodè vitam agens, nec manere valens ob vexationem regionis, nec reverti, quod jam aggressus esset hoc vitæ genus: ad Theodosium & ceteros Anachoretas hanc scribit, seipsumque in eorum orationibus commendari petit.

QUam vellem nunc vestro interesse conventui, & admirandum consortium, licet isti oculi non mereantur aspicere, tota cum exultatione complecti. Spectarem desertum omni amenius civitate: viderem, desolata ab accolis loca, quasi ad quoddam paradisi instar, sanctorum cætibz obsideri: Verum quia hoc mea faciunt delicta, ne consortio beatorum inseratur obsesum omni crimine caput, idcirco obsecro (quia vos impetrare posse non ambigo) ut me ex istius tenebris sæculi vestro liberetis oratu. Et ut ante dixeram præsens, & nunc per litteras votum indicare non cesso, quod mens mea omni ad id studium cupiditate rapiatur. Nunc vestrum est, ut voluntatem sequatur effectus: meum est ut velim: Obsecrationum vestrarum est, ut quod velim, & possim. Ego ita sum quasi à cuncto grege morbida aberrans ovis. Quod nisi me bonus pastor ad sua stabula humeris impositum reportarit, lababunt gressus, & in ipso conanime vestigia concident assurgentis. Ego sum ille prodigus filius, qui omni, quam mihi pater crediderat, portione profusa, necdum me ad geni-

AD VIRGINES.

toris genua submisi, necdum cepti prioris à me luxuriæ blandimenta depellere. Et quia paululum non tam desivi à vitis, quam cepti velle desinere; nunc me novis diabolus ligat retibus; nunc nova impedimenta proponens maria undique circumdat, & undique portum, nunc in medio constitutus elemento, nec regredi valeo, nec progredi possum. Superest, ut oratu vestro Sancti Spiritus aura me proveat, & ad portum optati littoris prosequatur.

HIERONYMUS AD VIRGINES HERMONENSES.

Argumentum Epistolæ.

Divus Hieronymus fuit humaniter exceptus à virginibus quibusdam habitantibus in monte Hermon. His nunc gratias agit, quod ipsæ sanctæ se peccatorem non contempserint.

CHartæ exiguitas indicium solitudinis est: & idcirco longum sermonem brevi spatio coarctavi. Quia & vobiscum volebam prolixius loqui, & angustia schedulæ cogebat tacere, nunc igitur ingenio est victa pauperies. Minutæ quidem litteræ, sed confabulatio longa est. Et tamen in hoc necessitatis articulo animadvertite charitatem; cum nec penuriam scriptionis valuerit prohibere, ne scriberem. Vos autem ignoscite obsecro dolenti. Dico enim læsus, dico lacrymas: ne unum quidem apicem, toties vobis tribuenti officium, præstitistis. Scio quia nulla communio luci & tenebris est, nulla cum ancillis Dei peccatori societas. Attamen & meretrix Domino pedes lacrymis lavit; & de dominorum

micis canes edunt; & ipse Salvator non venit justos vocare, sed peccatores. Non enim egent sani medico. Et magis vult poenitentiam peccatoris, quam mortem. Et errantem oviculam suis humeris refert. Et prodigum filium revertentem excipit lætus pater. Quin potius Apostolus ait: Nolite judicare ante tempus. Tu enim quis es, qui alienum servum judices? suo domino stat, aut cadit. Et qui stat, videat ne cadat. Et invicem onera vestra portare. Aliter, sorores charissimæ, hominum labor, aliter Christus judicat. Non eadem est sententia tribunalis ejus, & anguli susurronum. Multæ hominibus viæ videntur justæ, quæ postea reperientur prævæ. Et in testaceis vasculis thesaurus sæpè reconditur. Petrum ter negantem amaræ in suum locum restituere lacrymæ. Cui plus dimittitur, plus amat. De toto grege siletur, & ob unius morvidæ pecudis salutem Angeli lætantur in cælo. Quod si cui videtur indignum, audiat à Domino. Amice, si ego bonus sum, quare oculus tuus nequam est?

HIERONYMUS AD RUFFINUM.

Argum. Epistolæ.

Innocentio fabro pereunte, & Heliodoro ab eremo in patriam reverso, solius Evagrii, & Hylæ contubernio. D. Hieronymus sublevatur: nam Bonosus ab ipso ad Monachi propositum inflammatus, in insula quadam horrida sanctam agebat vitam. Intelligens D. Hieronymus, Ruffinum suum studiorum sacrorum sodalem in Ægyptum concessisse, illum ad se invitat, & ac suo statu, deque Bonosi sodalis sui vita reddit certior.

PLus Deum tribuere, quàm rogatur, & ea sæpè concedere, quæ nec oculos vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, licet ex sacrorum ministerio voluminum ante cognoverim, tamen in causa propria nunc probavi, Ruffine charissime. Ego enim, qui audaci fieri satis voto credebam: si vicissitudine litterarum imaginem nobis præsentia mentiremur, audio te Ægypti secreta penetrare, Monachorum invisere choros, & cælestem in terris circumire familiam. O si mihi nunc Dominus Jesus Christus, vel Philippi ad Eunuchum, vel Habacuc ad Danielelem translationem repente concederet: quàm ego nunc tua arctis stringerem colla complexibus, quàm illud os, quod mecum vel erravit aliquando, vel sapuit, impressis figerem labiis. Verum quia non tam te sic ad me venire, quàm ad te sic ire non mereor, & invalidum, etiam cum sanum est corpusculum; crebri fregere morbi; has mei vicarias, & tibi obvias mitto, quæ te copula

micis canes edunt; & ipse Salvator non venit justos vocare, sed peccatores. Non enim egent sani medico. Et magis vult poenitentiam peccatoris, quam mortem. Et errantem oviculam suis humeris refert. Et prodigum filium revertentem excipit lætus pater. Quin potius Apostolus ait: Nolite judicare ante tempus. Tu enim quis es, qui alienum servum judices? suo domino stat, aut cadit. Et qui stat, videat ne cadat. Et invicem onera vestra portare. Aliter, sorores charissimæ, hominum labor, aliter Christus judicat. Non eadem est sententia tribunalis ejus, & anguli susurronum. Multæ hominibus viæ videntur justæ, quæ postea reperientur prævæ. Et in testaceis vasculis thesaurus sæpè reconditur. Petrum ter negantem amaræ in suum locum restituere lacrymæ. Cui plus dimittitur, plus amat. De toto grege siletur, & ob unius morvidæ pecudis salutem Angeli lætantur in cælo. Quod si cui videtur indignum, audiat à Domino. Amice, si ego bonus sum, quare oculus tuus nequam est?

HIERONYMUS AD RUFFINUM.

Argum. Epistolæ.

Innocentio fabro pereunte, & Heliodoro ab eremo in patriam reverso, solius Evagrii, & Hylæ contubernio. D. Hieronymus sublevatur: nam Bonosus ab ipso ad Monachi propositum inflammatus, in insula quadam horrida sanctam agebat vitam. Intelligens D. Hieronymus, Ruffinum suum studiorum sacrorum sodalem in Ægyptum concessisse, illum ad se invitat, & ac suo statu, deque Bonosi sodalis sui vita reddit certior.

PLus Deum tribuere, quàm rogatur, & ea sæpè concedere, quæ nec oculos vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, licet ex sacrorum ministerio voluminum ante cognoverim, tamen in causa propria nunc probavi, Ruffine charissime. Ego enim, qui audaci fieri satis voto credebam: si vicissitudine litterarum imaginem nobis præsentia mentiremur, audio te Ægypti secreta penetrare, Monachorum invisere choros, & cælestem in terris circumire familiam. O si mihi nunc Dominus Jesus Christus, vel Philippi ad Eunuchum, vel Habacuc ad Danielelem translationem repente concederet: quàm ego nunc tua arctis stringerem colla complexibus, quàm illud os, quod mecum vel erravit aliquando, vel sapuit, impressis figerem labiis. Verum quia non tam te sic ad me venire, quàm ad te sic ire non mereor, & invalidum, etiam cum sanum est corpusculum; crebri fregere morbi; has mei vicarias, & tibi obvias mitto, quæ te copula

amoris innexum, ad me usque perducant. Prima inopinati gaudii ab Heliodoro fratre mihi est nunciata felicitas. Non credebam certum, quod certum esse cupiebam, præsertim cum & ille ab alio se audisse diceret, & rei novitas fidem sermonis auferret. Rursum suspensam voto nutante mentem quidam Alexandrinus Monachus, qui ad Ægyptios Confessores, & voluntate jam Martyres, pio plebis jam dudum fuerat transmissus obsequio, manifestus ad credulitatem nuntii auctor impulerat. Fateor & in hoc meam labasse sententiam: Nam cum patriam tuam ignoraret & nomen, in eo tamen plus videbatur afferre, quod eadem asserebat, quæ jam aliis indicaverat. Tandem plenum veritatis pondus erupit. Ruffinum enim Nitriæ esse, & ad beatum perrexisse Macarium, crebra comitantium multitudo referebat. Hic vero tota credulitatis frena laxavi, & tunc verè agrotum esse me dolui: & nisi me attenuati corporis vires quadam compede præpedissent, nec mediæ fervor æstatis, nec navigantibus semper incertum mare, pia cum festinatione gradienti, valuisset obsistere. Credas mihi frater: non sic tempestate jactatus portum nauta prospectat, non sic scientia imbres arva desiderant, non sic curvo assidens littori anxia filium mater expectat, postquam me a tuo latere subito turbo convulsit; postquam glutino charitatis hærentem impia distrahit avulsio: tunc mihi ceruleus supra caput astitit imber: tunc maria undique, & undique cælum. Tandem in incerto peregrinationis erranti, cum me Thracia, Pontus, atque Bithynia, totumque Galatiæ, & Cappadociæ iter, & fervido Cilicum terra frigesceret æstu; Syria mihi, velut fidissimus naufrago portus occurrit, ubi

ego, quidquid morborum esse poterat expertus, ex duobus oculis unum peridi. Innocentium enim partem animæ meæ, repentinus febrim ardor abstraxit. Nunc uno & toto mihi lumine Evagrio nostro fruor: cui ego semper infirmus ad laborem cumulus accessi. Erat nobiscum & Hylas sancti Melanii famulus, qui puritate morum maculam servitutis abluerat, & hic necdum obductam rescidit cicatricem. Verum quia de dormientibus contristari, Apostoli voce prohibemur, & nimia vis mœroris læto superveniente nuntio temperata est: indicamus hæc tibi, ut si nescis, discas; si ante cognovisti, pariter gaudeamus. Bonosus tuus, immo meus, & ut verius dicam, noster, scalam præsatam Jacob somniantem jam scandit, portat crucem suam, nec de castrino cogitat, nec post tergum respicit. Seminat in lacrymis, ut in gaudio merat. Et sacramento Moysi serpentem in eremo suspendit. Cedant huic veritati tam Græco, quam Romano stylo mendaciis ficta miracula. Ecce puer honestis sæculi nobiscum artibus institutus, cui opes affatim, dignitas apprimè inter æquales erat, contempta matre, sororibus, & charissimo sibi germano, insulam pelago circumsonante naufragam, cui asperæ cautes, & nuda saxa, & solitudo terrori est, quasi quidam novus paradisi colonus insedit. Nullus ibi agricolarum, nullus Monachorum, ne parvulus quidem, quem nosti, Onesimus, quo velut fratre in osculo fruebatur, in tanta vastitate adheret lateri comes. Solus ibi, immo jam Christo commitante non solus, videt gloriam Dei, quam etiam Apostoli, nisi in deserto non viderant. Non quidem conspicit turræ urbes; sed in novæ civitatis censu dedit nomen suum. Horrent sacco

membra deformi; sed sic melius **ob**viam Christo rapietur in nubibus. Nulla **riparum** amoenitate perfruitur; sed de latere, Domini aquam vitæ bibet. Proponere tibi ante oculos, amice dulcissime, & in præsentiam rei totus animo, ac mente convertere. Tunc poteris laudare victoriam, cum laborem præliantis agnoveris. Totam circa insulam fremit insanum mare, & sinuosis montibus illis scopulis æquor reclamation. Nullo terra gramine virescit: nullis vernans campus densatur umbraculis. Abruptæ rupes quasi quemdam horrore carcerem claudunt. Ille securus, intrepidus, & totus de Apostolo armatus, nunc Deum audit, dum divina relegendi; nunc cum Deo loquitur, cum Dominum rogat: & fortasse ad exemplum Joannis aliquid videt, dum in insula commoratur. Quas nunc diabolus nequiter credis tracas? quas parare arbitraris insidias? Forsitam antiquæ fraudis memor, famem suadere tentabit. Sed jam illi responsum est: Non in solo Pane vivit homo. Opes forsitan gloriamque proponet. Sed dicitur illi: Qui cupiunt divites fieri, incidunt in muscipulam, & tentationes. Et mihi omnis gloriatio in Christo est. Fessa membra jejuniis, morbo gravante concutier? sed Apostoli repercutietur eloquio: Quando infirmor, tunc fortior sum: & Virtus in infirmitate perficitur. Minabitur mortem: sed audiet: cupio dissolvi, & esse cum Christo. Ignita jacula vibrabit: sed excipiuntur scuto fidei. Et ne multa replicem, impugnet satanas, sed tutabitur Christus. Gloria tibi Domine Jesu, quod in die tua habeo, qui pro me te possit rogare. Scis ipse (tibi enim patent pectora singulorum, qui cordis arcana rimaris: qui tantæ bestię alio inclusum Prophetam

In profundo vides) ut ego & ille pariter à tenera infantia ad florentem usque adoleverimus ætatem; ut iidem nos nutricum sinus, iidem amplexus foverint bajulorum: & cum post Romana studia ad Rheni semibarbaras ripas, eodem cibo, pari frueremur hospitio, ut ego primus cœperim velle te collere. Memento quæso hunc bellatorem tuum, mecum quondam fuisse tironem. Habeo promissum majestatis tuæ: Qui docuerit, & non fecerit, minimus vocabitur in regno cœlorum. Qui autem docuerit & fecerit, maximus vocabitur in regno cœlorum. Fruatur ille virtutis corona, & ob quotidiana martyria stolatus Agnum sequatur. Multæ sunt mansiones apud Patrem, & stella à stella differt in claritate. Mihi concede, ut inter sanctorum calcanea caput possim labare: ut cum ego voluerim, ille perfecerit: mihi ignoscas, qui implere non potui; illi tribuas præmium, quod meretur. Plura fortasse, quàm Epistolæ brevis patiebatur, longo sermone protraxerim: quod mihi semper accidere consuevit, quando aliquid de Bonosi nostri laude dicendum fuit. Sed ut ad illud reddeam, unde discesseram: obsecro te, ne amicum, qui diu quæritur, vix invenitur, difficile servatur, pariter cum oculis mens amittat. Fulgeat quilibet auro, & pompatis ferculis corusca ex sarcinis metalla radient. Charitas non potest comparari. Dilectio pretium non habet. Amicitia quæ desinere potest, vera nunquam fuit. Vale in Christo.

HIERONTMUS AD NITIAM.

Argumentum Epistolæ.

Cum Nitia quondam sodali deliciarum, & peregrinationum commite, quod nihil scribat, velut immemor recentis amici D. Hieronymus expostulat illum Chromatii, & Eusebii exemplo adhortans, ut aliquam describat.

Turpilius Comicus tractans de vicissitudine litterarum: Sola, inquit, res est, quæ homines absentes præsentem facit. Nec falsam dedit, quamquam in re non vera, sententiam. Quid enim est (ut ita dicam) tam præsentis inter absentes, quam per Epistolas & alloqui & audire quos diligas? Nam & rudes illi Italiani homines, quos Cascos Ennius, * qui sibi, ut in rhetoricis Cicero ait, ritu ferino victum quærebant, ante chartæ, & membranarum usum, aut in dedolatis è ligno codicillis, aut in corticibus arborum mutua Epistolarum alloquia missitabant. Unde, & portitores earum tabellarios & scriptores à libris arborum librarios vocavere. Quanto magis igitur nos, expolito jam artibus mundo, id non debemus omittere, quod illi sibi præstiterunt apud quos erat cruda rusticitas, & qui humanitatem quodammodo nesciebant? Ecce beatus Chromatius cum Sancto Eusebio, non plus natura, quam morum æqualitate germano, litterario me provocavit officio. Tu, modo à nobis abiens, recentem amicitiam scendis potius, quam dissuis. Quod prudenter apud Ci-

* Veteri Sabinorum lingua, *Cascum* antiquum significat.

ceronem Lælius vetat. Nisi fortè ita tibi exosus est oriens, ut litteras quoque tuas hunc venire formides. Expergiscere, expergiscere, evigila de somno, præsta unam chartæ schedulam charitati. Inter delicias patriæ, & communes, quas habuimus peregrinationes, aliquando suspira. Si amas, scribe obsecranti; si irascaris, iratus licet scribe. Magnum & hoc desiderii solamen habebō, si amici litteras vel indignantis accipiam.

HIERONTMUS AD CHROMATIUM, JOVINUM
& Eusebium.

Argumentum Epistolæ.

Chromatius, & Eusebius fratres, una cum Jovino amico, & matre, necnon Sororibus virginibus eadem in domo sanctè vivebant. His omnibus una epistola satisfacit D. Hieronymus. Comprobat laudes Bonosi de quo scripserant. Sororem suam illis commendat, & sanctum illorum contubernium laudibus vehit.

NON debet charta dividere, quos amor mutuus copulavit: Nec per singulos officia mei sunt partienda sermonis; cum sic invicem vos ametis, ut non minus tres charitas jungat, quam duos natura sociavit: quin potius si rei conditio pateretur, sub uno litterulæ apice nomina indivisa concluderem, vestris quoque ita me litteris provocantibus, ut & in uno tres, & in tribus unum putarem. Nam postquam Sancto Evagrio transmittente, in ea ad me eremi parte delatæ sunt, quæ inter Syros, ac Sarracenos vastum limitem ducit; sic gavisus sum, ut illum diem Romanæ felicitatis, quo primum Marcelli apud Nolam prælio post Cannensem pugnam Hanni-

balis agmina conciderunt, ego vicerim. Et licet supra dictus frater sæpe me visitet, atque me ita, ut sua in Christo viscera foveat, tamen longo à me spatio sejunctus, non minus mihi derelinquit abeundo desiderium, quàm attulerit veniendo lætitiā. Nunc cum vestris litteris fabulor, illas amplector: illæ mecum loquuntur, illæ hic tantum Latine sciunt: hic enim aut barbarus semisermo dicendus est, aut tacendum. Quotiescumque charissimos mihi vultus notæ manus referunt impressa vestigia, toties aut ego hic non sum, aut vos hic estis. Credite amoris vera dicenti: & cum has scriberem, vos videbam. De quibus hoc primum queror, cur tot interjacentibus spatiis maris atque terrarum tam parvam Epistolam miseritis, nisi quod ita mervi, qui vobis, ut scribitis, ante non scripsi. Chartam defuisse non puto, Ægypto ministrante commercia. Et si alicui Ptolemæus maria clausisset, tamen Rex Attalus membranas à Pergamo miserat, ut penuria chartæ pellibus pensaretur. Unde & Pergamentorum nomen ad hunc usque diem, tradente sibi invicem posteritate, servatum est. Quid igitur? Arbitrer bajulum festinasse? quamvis longæ epistolæ una nox sufficit. An vos aliqua occupatione detentos? nulla necessitas major est charitate. Restant duo; ut aut vos piguerit, aut ego non meruerim. E quibus malo vos incusare tarditas, quàm me condemnare non meritum. Facilius enim negligentia emendari potest, quàm amor nasci. Bonosus, ut scribitis, quasi filius *ixhyor*, id est, piscis, aquosa petit. Nos pristina contagione sordentes, quasi reguli & scorpiones arentia quæque sectamur. Ille jam calcatur super colubri caput; nos serpenti terram ex divina sententia comedenti, adhuc cibus

sumus. Ille jam potest summum graduum psalmum scandere; nobis adhuc in primo ascensu flentibus, nescio an dicere aliquando contingat: Levavi oculos meos in montes, undè veniet auxilium mihi. Ille inter minaces sæculi fluctus in tuto insulæ, hoc est Ecclesiæ gremio sedens, ad exemplum Joannis librum fronte jam devorat: ego in scelerum meorum sepulchro jacens, & peccatorum vinculis colligatus, Dominicum de Evangelio expecto clamorem; Hieronymus, veni foras: Bonosus inquam (quia secundum Prophetam omnis diaboli virtus in lumbis est) trans Euphratrem tulit lumbare suum; ubi illud in foramine petra abscondens, & postea scissum reperiens, cecinit: Domine, tu possedisti renes meos: Dirupisti vincula mea; tibi sacrificabo hostiam laudis. Me verò Nabucodonosor ad Babylonem, id est, confusionem mentis meæ, catenatum duxit: ibi mihi captivitatis jugum imposuit: ibi ferri circulum naribus meis inectens, de canticis Sion cantare præcepit. Cui ego dixi: Dominus solvit compeditos, Dominus illuminat cæcos. Et ut breviter captam dissimilitudinem finiam, ego veniam deprecor, ille expectat coronam. Soror mea, Sancti Juliani in Christo fructus est. Ille plantavit, vos rigate: Dominus incrementum dabit. Hanc mihi Jesus pro eo vulnerere, quod diabolus inflixerat, præstitit, vivam reddendo pro mortua. Huic ego (ut ait Gentilis Poeta) omnia etiam tuta timeo. Scitis ipsi lubricum adolescentiæ iter; in quo & ego lapsus sum, & vos non sine timore transistis. Hoc illa nunc maxime ingrediens, omnium est fulcienda præceptis, omnium est sustentanda solatiis, id est, crebris vestrae sanctitudinis epistolis roboranda. Et quia charitas omnia sus-

tinet, obsecro, ut etiam à Papa Valeriano ad eam confortandam litteras exigatis. Nostis puellares animos his rebus plerumque solidari, si se intelligant curæ esse maioribus. In mea enim patria, rusticitatis vernacula, Deus venter est, & in diem vivitur: & sanctior est ille, qui ditior est. Accessit huic patellæ (juxta tritum populi sermone proverbium) dignum operculum: Lupicinus sacerdos, secundum illud quoque, de quo semel in vita Crassum ait risisse Lucilius: Similem habent labra lactucam, asino carduos comedente, videlicet, ut perforatam navem debilis gubernator regat, & cæcus cæcos ducat in foveam, talisque sit rector, quales illi qui reguntur. Matrem communem, quæ cum vobis sanctitate societur, in eo vos prævenit, quia tales genuit, cujus verè venter aureus potest dici, eo salutamus honore, quo nostis: una quoque suspiciendas cunctas sorores, quæ sexum vicere cum sæculo, quæ oleo ad lampadas largiter præparato Sponsi opperiantur adventum. O beata domus in qua morantur Anna vidua, virgines Profetissæ, geminus Samuel nutritus in templo! O tecta felicia in quibus cernimus Machabæorum Martyrum coronis cinctam Martyrem matrem! Nam licet quotidie Christum confiteamini, dum ejus præcepta servatis; tamen ad privatam gloriam publica hæc accessit vobis & aperta confessio, quod per vos ab urbe vestra Ariani quondam dogmatis virus exclusum est. Et miramini forsitan, quod in fine jam epistolæ rursum exorsus sim. Quid faciam? Vocem pectori negare non valeo: Epistolæ brevitatis compellit tacere: desiderium vestri cogit loqui. Præproperus sermo: confusa turbatur oratio: amor ordinem nescit.

HIERONTMUS AD CHRISOGONUM

Monachum Aquileiæ.

Argumentum Epistolæ.

Expostulat cum Chrisogono Aquileio Monacho, quod nihil scribens, oblitus videatur absenti amici, idque tam cito, & ejus nuper amicum habere cæperit.

QUI circa te affectus meus sit, charissimus ambobus Heliodorus tibi potuit fideliter nuntiare; qui non minore te diligit amore, quam ego diligo, ut semper in ore meo nomen tuum sonet, ut ad primam quamque confabulationem jucundissimi mihi consortii sui recorder, ut humilitatem admirer; virtutem efferam; prædicem charitatem. Verum tu, quod natura lynces insitum habent, ne post tergum respicientes meminerint priorum, & mens perdat, quod oculi videre desiderint; ita nostræ es necessitudinis penitus oblitus, ut illam epistolam, quam in corde Christianorum scriptam Apostolus refert, non parva litura,* sed imis, ut ajunt, ceris, eraseris. Et illæ quidem, quas diximus, feræ, sub frondente captantes arboris ramo fugaces capras, aut timidum cervos animal comprehendunt; currentemque frustra prædam, dum hostem suum secum vehit, rabido desuper ore dilaniant, & tandiu meminere prædandi, quandiu venter vacuus siccum fame guttur exasperat: ubi verò sanguine Pasta feritas viscera distenta compleverit, cum saturitate succedit oblivio, tandiu nescitura quid capiat, donec memoriam revo-

* Sic dicitur, cum aliqua deletæ scripturæ restant vestigia: cæterum cum penitus quid aboletur, imis veris eradi dicitur.

caverit esuries. Tu necdum satius è nobis, cur finem jungis exordio? cur amittis ante, quam tenes? Nisi fortè, negligentia semper excusatione socia, asseras te non habuisse quod scriberes: cum hoc ipsum debueris scribere, te non habuisse quod scriberes.

HIERONYMUS AD ANTONIUM
de modestia.

Argumentum Epistolæ.

Hunc D. Hieronymus de modestia adhortatur; conqueritur, quod nihil rescripserit, cum tot ab ipso scriptas D. Hieronymus epistolas miserit.

Dominus noster humilitatis magister, discipulantibus de dignitate discipulis, unum apprehendit è parvulis, dicens: Quicumque vestrum non fuerit conversus sicut infans, non potest introire in Regnum cœlorum. Quod ne tantum docere, nec facere videretur, implevit exemplo, dum discipulorum pedes labat; dum traditorem osculo excipit; dum loquitur cum Samaritana; dum ad pedes sibi sedente Maria, de cœlorum disputat regno; dum ab inferis resurgens primum muliereculis appareret. Sathanas autem ex archangelico fastigio non aliam ob causam, nisi ob contrariam humilitati superbiam ruit. Et Judaicus populus primas sibi cathedras, & salutationes in foro vendicans, deputato antea in stillam situlæ, gentium populo succedente, deletus est. Contra sophistas quoque sæculi, & sapientes mundi, Petrus & Jacobus piscatores mituntur. Cujus rei causa Scriptura ait: Superbis Deus resistit humilis

bus autem dat gratiam. Vide frater quale malum sit, quod adversarium habet Deum: ob quod in Evangelio, & Phariseus arrogans spernitur, & humilis publicanus auditur. Decem jam, nisi fallor, Epistolas plenas tam officii, quam precum misi, cum tu ne nutum quidem facere dignaris; & Domino loquente cum servis, frater cum fratre non loqueris. Nimis, inquires, contumeliose. Crede mihi, nisi styli verecundia prohiberet, tanta læsus ingererem, ut inciperes mihi rescribere vel iratus. Sed quoniam, & irasci, hominis est, & injuriam non facere, Christiani; ad antiquum morem revertens, rursus precor, ut & diligentem te diligas, & conservo sermonem conservus impartias. Vale in Domino.

HIERONYMUS AD DAMASUM.

Argumentum Epistolæ.

Aniochena Ecclesia sæpius jactata videbatur adhuc Arrianam hæresim sapere, & hypostases ab omnibus exigabat. Habitans D. Hieronymus in eremo juxta Antiochiam, hujusmodi professionem suspectam habens, consulit Damasum Romanæ Urbis Episcopum, ut suis litteris significet, an eam sequi debeat: præmonens illum venenum latere in verbis, ne Campanibus id ambientibus assentiatur.

Quoniam vetusto oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam Domini tunicam, & desuper textam, minutatim per frustra discerpit; & Christi vineam exterminant vulpes, ut inter lacus contritos, qui aquam non habent, diffi-

cile, ubi fons signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: ideo mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam censui consulendam; inde nunc meæ animæ postulans cibum, undè olim Christi vestimenta suscepi. Neque verò tanta vastitas elementi liquentis, & interjacens longitudo terrarum, me à pretiosæ margaritæ potuit inquisitione prohibere. Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Profligato à sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta patrum servatur hæreditas. Ibi cespitem terra fecundo. Dominici seminis puritatem centeno fructu refert: hic obruta sulcis frumenta in lolium avenasque degenerant. Nunc in occidente Sol justitiæ oritur; in oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat, supra sidera posuit thronum suum. Vos estis lux mundi, vox sal terræ, vos aurea vasa & argentea; hic testacea vasa, vel lignea, virgam ferream, & æternum opperiantur incendium. Quamquam igitur tui me terreat magnitudo, invitat tamen humanitas. A Sacerdote victimam salutis, à pastore præsidium ovis flagito. Facessat invidia, Romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris, & discipulo Crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens beatitudinî tuæ, id est, Cathedræ Petri communionem consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio. Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigravi, quæ Syriam juncto Barbariæ fine disternit; nec possum Sanctum Domini, tot interjacentibus spatiis, & sanctimonia tua semper expetere, ideo hic collegas tuos Ægyptios

confessores sequor, & sub onerariis navibus, parva navicula delitescō. Non novi Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, spargit: hoc est qui Christi non est, Antichristi est. Nunc igitur, pro dolor, post Nicænam fidem, post Alexandrinum juncto pariter occidente decretum trium hypostaseon ab Arianorum præsumptu, & Campensibus, novellum à me, homine Romano, nomen exigitur. Qui, quæso, ista Apostoli prodidere? quis novus Magister gentium Paulus hæc docuit? Interrogemus, quid tres hypostases posse arbitrentur intelligi. Tres personas subsistentes, ajunt. Respondemus nos ita credere. Non sufficit sensus, ipsum nomen efflagitant: quia nescio quid veneni in syllabis latet. Clamamus, si quis tres hypostases, aut tria enypostata, hoc est, tres subsistentes personas non confitetur, anathema sit. Et quia vocabula non ediscimus, hæretici, judicamur. Si quis autem hypostasim unam intelligens, non in tribus personis *usiam* hypostasim dicit, alienus à Christo est: & sub hac confessione vobiscum pariter cauterio unionis inurimur. Discernite, si placet, obsecro non timebo tres hypostases dicere: si jubetis, condatur nova pos Nicænam fides: & similibus verbis, cum Arianis confiteamur orthodoxi. Totum sæcularium litterarum schola nihil aliud hypostasim, nisi *usiam* novit. Et quis, rogo, ore sacrilego tres substantias prædicabit? Una est Dei & sola natura, quæ verè est. Id enim quod subsistit, non habet aliundè, sed suum est. Cætera quæ creata sunt, etiam si videntur esse, non sunt; quia aliquando non fuerunt, & potest, rursum non esse, quod non fuit. Deus solus, qui æternus est, hoc est qui exordium non habet, essentia nomen verè te-

net. Idcirco & ad Moysen de rubo loquitur: Ego sum, qui sum: & rursum: qui est, me misit. Erant utique tunc Angeli, Cælum, terra, maria. Et quomodo commune nomen essentia: propriè sibi vindicat Deus? Sed quia illa sola natura est perfecta, & in tribus personis Dietas una subsistit, quæ est verè, & una natura est: quisquis tria esse, hoc est tres esse hypostases, id est: usias dicit, sub nomine pietatis tres naturas conatur asserere. Et si ita est, cur ab Ario parietibus separatur, perfidia copulati? Jungatur cum beatitudine tua Ursicinus, cum Ambrosio societur Auxentius. Absit hoc à Romana fide: sacrilegium tantum religiosa populorum corda non hauriant. Sufficiat nobis dicere, unam substantiam, tres Personas subsistentes, perfectas, æquales, cœternas. Taceantur tres hypostases: si placet, & una teneatur. Non bonæ suspicionis est, cum in eodem sensu verba disentiunt. Sufficiat nobis memorata credulitas. Aut, si rectum putatis tres hypostases cum suis interpretationibus debere nos dicere, non negamus: sed, mihi credite, venenum sub melle latet, transfiguravit se angelus satanæ in angelum lucis. Benè interpretantur hypostasim, & cum id, quod ipsi exponunt, habere me dicam, hæreticus judicor. Quid tam anxie unum verbum tenent? quid sub ambiguo sermone latitant? Si sic credunt, ut interpretantur, non damno quod retinent. Si sic credo, ut ipsi sentire se simulant, permittant & mihi meis verbis suum sensum loqui. Quamobrem obtestor beatitudinem tuam per Crucifixum, mundi salutem, per hominison Trinitatem, ut mihi epistolis tuis, sive tacendarum, sive dicendarum hypostaseon detur autoritas. Et ne fortè obscuritas loci in quo dego, te fallat; per bajulos litte-

rarum ad Evagrium Presbyterum, quem optimè nosti, dignare scripta transmittere; simul etiam cui apud Antiochiam debeam communicare significes: quia Camposes cum Thrasensibus hæreticis copulati, nihil aliud ambiunt, quàm ut autoritate communionis vestrae fulti, tres hypostases cum antiquo sensu prædicent.

HIERONYMUS AD DAMASUM.

Argumentum Epistolæ.

Cum vehementer vexaretur Hieronymus, & Damasus non responderet, de eadem re iterum interpellat blanditiis & obtestationibus adnitens, ut impetret responsum.

Impertuna in Evangelio mulier tandem meruit audiri: & clauso cum servis ostio, media licèt nocte, ab amico panes amicus accepit. Deus ipse, qui nullis contra se viribus superari potest, publicani precibus vincitur. Ninive civitas, quæ peccato perierit, fletibus stetit. Quorsum ista tam longo repetita principio? Videlicèt, ut parvum magnus aspicias: ut dives pastor morbidam non contempnas ovem. Christus in paradysum de Cruce latronem intulit: Et ne quis aliquando seram conversionem putaret, fecit homicidii poenam martyrium. Christus, inquam, prodignum filium revertentem læsus amplectitur, & nonaginta novem pecudibus derelictis, una ovicula, quæ remanserat, humeris boni pastoris advehitur. Paulus ex persecutore fit prædicator: oculis carnalibus excæcatur, ut mente plus videat, & qui vincos

Christi famulos ducebat ad concilium Judæorum, ipse postea etiam de Christi vinculis gloriatur. Ego igitur, ut antequam scripsi, Christi vestem in Romana urbe suscipiens, * nunc barbaro Syriæ limite teneor. Et ne putes alterius hanc de me fuisse sententiam, quid mererer, ipse constitui. Verum ut ait Gentilis Poeta, *Calam, non animum mutat, qui trans mare currit*: Ita me incessabilis inimicus post tergum secutus est, ut majora in solitudine bella nunc patiar. Hinc enim præsidiiis fulta mundi Ariana rabies fremit. Hinc in tres partes scissa Ecclesia ad se rapere me festinat: Monachorum circa manentium antiqua in me surgit autoritas. Ego interim clamito, si quis cathedræ Petri jungitur, meus est. Meletius, Vitalis, atque Paulinus tibi hæere se dicunt: possem credere, si hoc unus assereret. Nunc aut duo mentiuntur, aut omnes. Idcirco obtestor beatitudinem tuam per Crucem Domini, per necessarium fidei nostræ decus, per passionem Christi, ut qui Apostolus honore sequeris, sequaris & merito. Ita in solio cum duodecim judicaturus sedeas: ita te alius senem cum Petro cingat; ita municipatum cæli cum Paulo consequaris, ut mihi litteris tuis apud quem in Syria debeam communicare significes. Noli despicere animam, pro qua Christus mortuus est.

* Asserit se Romæ baptizatum fuisse: & elegantem baptismum, *Christi vestem* appellat.

HIERONTMUS AD MARCELLAM.

Argumentum Epistolæ.

Excusat se quod paucis scripserit, nimirum occupatus conferendis Hebræorum voluminibus edittoni Aquilæ.

UT tam parvam epistolam scriberem, causæ duplicis fuit; quod & tabellarius festinabat, & ego alio opere detentus hoc quasi *parergo* * me occupare noluit. Quæris, quidnam illud sit, tam grande, tam necessarium, quo epistolice confabulationes minus exclusum sit. Jampridem cum voluminibus Hebræorum editionem Aquilæ confero, ne quid forsitam propter odium Christi Synagoga mutaverit; & ut amicæ menti fatear, quæ ad nostram fidem pertineant roborandam, plura reperio. Nunc à Prophetis, Salomone, Psalterio, Regnorumque libris ex amissim recensitis Exodum teneo, quem illi *Ellesemoth* vocant, ad Leviticum transiturus. Vides igitur quod nullum officium huic operi præponendum est. Attamen ne Currentius noster forte frustra cucurrerit, duas epistolas, quas ad sororem tuam Paulam, ejusque pignus Eustochium miseram, huic sermureculo annexui: ut dum illas legeris, & in his aliquid doctrinæ pariter ac leporis inveneris, putes tibi quoque scripta esse quæ illis scripta sunt. Albinam communem matrem valere cupio: de corpore loquor, ut spiritu valeat non ignorans. Eamque per te sal-

N 4

* *Parergon*: id quod alicui rei præter propositum additur.

lutari obsecro, & duplici pietatis officio focillari quod in una atque eadem Christiana simul diligatur, & mater.

HIERONYMUS ALIPIO, ET AUGUSTINO.

Argumentum Epistolæ.

Augustino gratulatur, ejus opera Celestiana hæresis à Celestio sectatore Pelagii orta, sit extincta. Excusatur se quod nondum scripserit adversus libros Anniani Diaconi, qui & ipse Celestii discipulus fuit.

SANCTUS INNOCENTIUS Presbyter, qui hujus sermonis est portitor anno præterito, quasi nequaquam in Africam reversurus, mea ad dignationem vestram scripta non sumpsit. Tamen Deo gratias agimus, quod ita evenit, ut nostrum silentium vestris epistolis vinceretis. Mihi enim omnis occasio gratissima est, per quam scribo vestræ reverentiæ: testem invocans Deum, quod si posset fieri, assumptis alis columbæ vestris amplexibus implicarer; semper quidem pro merito virtutum vestrarum, sed nunc maxime, quia cooperatoribus, & authoribus vobis, hæresis Celestiana jugulata est; quæ ita infecit corda multorum, ut cum superatos, damnatosque esse se sentiant, tamen venena mentium non omitant; &, quod solum possunt, nos oderint, per quos putant se libertatem docendæ hæreseos perdidisse. Quod autem quæritis. Utrum rescripserim contra libros Anniani Pseudodiaconi Celedensis, qui copiosissime pascitur, ut alienæ blasphemiae verba frivola subministret; sciatis me ipsos libros in schedulis missos à sancto fratre nostro

Eusebio Presbytero suscepisse; non ante multum temporis; & ex inde vel ingruentibus morbis, vel dormitione sanctæ & venerabilis filiæ vestræ Eustochii ita doluisse, ut propemodum contemnendos putarem: in eodem enim luto hæsitat, & exceptis verbis tinnulis, atque emendicatis, nihil aliud loquitur. Tamen multum egimus, ut dum epistolæ meæ respondere conatur, apertius se proderet; & blasphemias suas omnibus patefaceret. Quicquid enim in illa miserabili Synodo Diospolitana dixisse se denegat, in hoc opere confitetur. Nec grande est ineptissimis neniis respondere. Si autem Dominus vitam tribuerit, & notarium habuerimus copiam, paucis lucubratiunculis respondebimus: non ut convincamus hæresim mortuam; sed ut imperitiam, atque blasphemiam ejus nostris sermonibus confutemus. Meliusque hoc faceret sanctitas vestra: ne compellamur contra hæreticum nostra laudare. Sancti filii communes, Albinus. Apinianus, & Melania plurimum vos salutant. Has litteras de sancta Bethlehem, sancto Præsbytero Innocentio dedi perferendas. Neptis vestra Paula miserabiliter deprecatur, ut memores ejus sitis, & multum vos salutati. Incolumes vos, & memores mei, Domini Nostri Jesu Christi tueatur clementia, Domini verè sancti, atque omnium affectione venerabiles Patres.

HIERONTMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Gratulatur ejus industria, per quem Hæreticorum factiones extinctæ sunt, & extinguantur; qua quidem in re suum quoque studium testificatur.

OMni quidem tempore beatitudinem tuam eo, quo decet honore veneratus sum, & habitantem in te dilexi Dominum Salvatorem; & tunc, si fieri potest, cumulo aliquid addimus, & plenè complemus, ut absque tui nominis mentione, ne unam quidem horam præterire patiamur, qui contra flantes ventos ardore fidei perstitisti. Maluisti, quantum in te fuit, solus liberari de Sodomis, quàm cum pereuntibus commorari. Scit, quid dicam prudentia tua Macte virtute, in urbe celebraris: catholici te conditorem antiquæ rursum fidei venerantur, atque suscipiunt; &, quod signum majoris gloriæ est, omnes hæretici detestantur, & me pari persequuntur odio; ut quos gladiis nequeunt, voto interficiant. Incolumem, & mei memorem te Christi Domini clementia tueatur, Domine venerande & Beatissime Papa.

HIERONTMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Post salutationes ultro citroque factas, nunciat extinctas hæreses clam ab Episcopo Hierosolymitano adhuc defendi.

Multi utroque claudicant pede, & ne fratris quidem cervicibus inclinantur, habentes affectum erroris pristini, cum prædicandi eandem non habeant libertatem. Sancti fratres, qui cum nostra sunt parvitate, præcipuè sanctæ ac venerabiles filiæ tuæ suppliciter te salutant. Fratres tuos dominum meum Alipium, & dominum meum Evodium, ut meo nomine salutes, precor coronam tuam. Capta Jerusalem tenetur à Nabuchodonosor, nec Jæremiæ vult audire consilia: quin potius Ægyptum desiderat, ut moriatur in Taphenes, & ibi servitute pereat sempiterna.

HIERONTMUS MAGNO ORATORI ROMANO.

Argumentum Epistolæ.

Ruffinus subornarat Magnum quemdam Oratorem Romanum, qui quæreret ab Hieronymo, cur litteris Ecclesiasticis admisceret litteras Ethnicorum, & sacra profanis contaminaret. Huic ratione reddit, ostenditque quatenus id liceat, & quorum exemplo id faciat.

Sebesium nostrum tuis monitis profecisse, non tam epistola tua, quàm ipsius pœnitundine didicimus.

HIERONTMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Gratulatur ejus industria, per quem Hæreticorum factiones extinctæ sunt, & extinguantur; qua quidem in re suum quoque studium testificatur.

OMni quidem tempore beatitudinem tuam eo, quo decet honore veneratus sum, & habitantem in te dilexi Dominum Salvatorem; & tunc, si fieri potest, cumulo aliquid addimus, & plenè complemus, ut absque tui nominis mentione, ne unam quidem horam præterire patiamur, qui contra flantes ventos ardore fidei perstitisti. Maluisti, quantum in te fuit, solus liberari de Sodomis, quàm cum pereuntibus commorari. Scit, quid dicam prudentia tua Macte virtute, in urbe celebraris: catholici te conditorem antiquæ rursum fidei venerantur, atque suscipiunt; &, quod signum majoris gloriæ est, omnes hæretici detestantur, & me pari persequuntur odio; ut quos gladiis nequeunt, voto interficiant. Incolumem, & mei memorem te Christi Domini clementia tueatur, Domine venerande & Beatissime Papa.

HIERONTMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Post salutationes ultro citroque factas, nunciat extinctas hæreses clam ab Episcopo Hierosolymitano adhuc defendi.

Multi utroque claudicant pede, & ne fratris quidem cervicibus inclinantur, habentes affectum erroris pristini, cum prædicandi eandem non habeant libertatem. Sancti fratres, qui cum nostra sunt parvitate, præcipuè sanctæ ac venerabiles filiæ tuæ suppliciter te salutant. Fratres tuos dominum meum Alipium, & dominum meum Evodium, ut meo nomine salutes, precor coronam tuam. Capta Jerusalem tenetur à Nabuchodonosor, nec Jæremiæ vult audire consilia: quin potius Ægyptum desiderat, ut moriatur in Taphenes, & ibi servitute pereat sempiterna.

HIERONTMUS MAGNO ORATORI ROMANO.

Argumentum Epistolæ.

Ruffinus subornarat Magnum quemdam Oratorem Romanum, qui quæreret ab Hieronymo, cur litteris Ecclesiasticis admisceret litteras Ethnicorum, & sacra profanis contaminaret. Huic ratione reddit, ostenditque quatenus id liceat, & quorum exemplo id faciat.

Sebesium nostrum tuis monitis profecisse, non tam epistola tua, quàm ipsius pœnitundine didicimus.

Et mirum in modum, plus correptus placuit, quam errans læserat. Certaverunt inter se indulgentia parentis, & filii pietas dum alter præteritorum non meminit, alter in futurum quoque officia pollicetur. Unde & mutuo nobis, tibi que gaudendum est: quia nos filium recepimus, tu discipulum comprobasti. Quod autem quæris in calce epistolæ tuæ, cur in opusculis nostris sæcularium litterarum interdum ponamus exempla, & candorem Ecclesiæ ethnicorum sordibus polluamus: responsum breviter habeto. Nunquam hoc quæreres, nisi te totum Tullius possideret, si Scripturas Sanctas legeres, si interpretes earum, omisso Volcacio, evolveres. Quis enim nesciat, & in Moyse, & in Prophetarum voluminibus quædam assumpta de Gentiliis libris, & Salomonem philosophis Tyri & nonnulla proposuisse, & aliqua respondisse? Unde in exordium Proverbiorum commonet, ut intelligamus sermones prudentiæ, versutiasque verborum, parabolas, & obscurum sermonem, dicta sapientium, & enigmata quæ propriè dialecticorum, & philosophorum sunt. Sed & Paulus Apostolus Epimenidis Poetæ abusus versiculo est, scribens ad Titum *kreter ari pseustai, kaka teria gasteres argai*: id est, Cretenses semper mandaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Cujus heroici hemistichium postea Callimachus usurpavit. Nec mirum si apud Latinos metrum non servet ad verbum expressa translatio; cum Homerus, eadem lingua versus in prosam, vix cohæreat. In alia quoque epistola Menandri ponit senarium: *Phterusin etbe cresta omilias kakai*. Id est: corrumpunt mores bonos colloquia mala. Et apud Athenienses in Martis curia disputans, Aratum testem vocat, ipsius enim & genus sumus, quod Græ-

cè dicitur *Tou gar kai genos esmen*. Et est clausula versus heroici. Ac, nec parum hoc esset, ductor Christiani exercitus, & orator invictus, pro Christo causam agens, etiam inscriptionem fortuitam arte torquet in argumentum fidei. Didiceat enim à vero David, extorquere de manibus hostium gladium, & Galliæ superbissimi caput proprio mucrone truncare. Legebat in Deuteronomio Domini voce præceptum mulieris captivæ radendum caput, supercilia, omnes pilos, & ungues corporis amputandos, & sic eam habendam in conjugio. Quid ergo mirum, si & ego sapientiam sæcularem, propter eloqui venustatem, & membrorum pulchritudinem, de ancilla atque captiva Israelitidem facere cupio? & si, quidquid in ea mortuum est idolatriæ, voluptatis, erroris, libidinum, vel præcido, vel rado; & mixtos purissimo corpori vernaculos ex ea genero Domino Sabaoh? Labor meus in familiam Christi proficit; stuprum in alienam, auget numerum conservorum. Osee accepit uxorem fornicariam Gomer filiam Debeliam, & nascitur ei de meretrice filius Jezrael, qui vocatur semen Dei. Isaias novacula acuta barbam, & crura radit peccantium. Et Ezechiel in typo fornicantis Jerusalem tondet cæsariem suam, ut quidquid in ea absque sensu, & vita est, auferatur. Cyprianus vir eloquentia pollens, & martyrio, Firmiano narrante mordetur, cur adversus Demertiadum scribens, testimoniis usus sit Prophetarum, & Apostolorum, quæ ille ficta & commentitia esse dicebat, & non potius philosophorum, & Poetarum, quorum authoritati, ut Ethnicus contraire non poterat. Scripserunt contra non Celsus, atque Porphyrius; priori Origenes, alteri Methodius, Eusebius, & Apollinarius fortis-

sime responderunt: quorum Origenes octo scripsit libros: Methodius usque ad decem millia procedit versuum: Eusebius, & Apollinarius viginti quinque & triginta volumina condiderunt. Lege eos & inuenies nos comparatione eorum imperitissimos, & post tanti temporis otium; vix quasi per somnium, quod pueri didicimus, recordari. Julianus Augustus septem libros in expeditione Parthica, adversum Christum evomuit, & juxta fabulas Poetarum, suo se ense laceravit. Si contra hunc scribere tentavero, puto interdicēs mihi, ne rabidum canem Philosophorum, & Stoicorum doctrinis, id est, Herculis clava reperiatur; quamquam Nazarenum nostrum, & (ut ipse solebat dicere) Galilæum statim in prælio senserit, & mercedem linguæ putidissimæ, contumeliis perfossus acceperit. Josephus antiquitatem approbans Judaici populi, duos libros scripsit contra Appionem Alexandrinum Grammaticum, & tanta sæcularium profert testimonia, ut mihi miraculum subeat, quomodo vir Hebræus, & ab infantia sacris litteris eruditus, cunctam Græcorum Bibliothecam evolverit. Quid loquar de Philone, quem vel alterum, vel secundum Judæorum Platonem Critici pronuntiant? Curram per singulos. Quadratus, Apostolorum Discipulus & Atheniensis Pontifex Ecclesiæ, nonne Adriano Principi, Eleusinæ sacra invisenti, librum pro nostra religione tradidit? Et tantæ admirationi omnibus fuit, ut persecutionem gravissimam illius excellens sedaret ingenium. Aristides Philosophus, vir eloquentissimus, eisdem Principi apologeticum pro Christianis obtulit, contextum Philosophorum sententiis; quem imitatus postea Justinus, & ipse Philosophus, Antonino

Pio, & filiis ejus, Senatuique librum contra Gentiles tradidit, defendens ignominiam Crucis, & Resurrectionem Christi tota prædicans libertate. Quid loquar de Melitone Sardensi Episcopo? Quid de Appollinario Hierapolitanæ Ecclesiæ Sacerdote, Dionysioque Corinthiorum Episcopo, & Tatiano, & Bardesane, & Hirenæo Potini, Martyris successore, qui Originis hæreseon singularum venena, ex quibus Philosophorum fontibus emanarint, multis voluminibus explicarunt, Pantæus, Stoicæ sectæ Philosophus, ob præcipuæ eruditionis gloriam, à Demetrianò Alexandriæ Episcopo missus est in Indiam, ut Christum apud Brachmanas, illius gentis Philosophos prædicaret. Clemens Alexandrinæ Ecclesiæ Presbyter vir meo judicio omnium eruditissimus, octo scripsit Stromatum libros, & totidem *Hypotyposeon*, & alium contra gentes pædagogique tria volumina. Quid in illis indoctum, imo quid non è media philosophia est? Hunc imitatus Origenes, decem scripsit Stromateas, Christianorum & philosophorum inter se sententias comparans, & omnia nostræ religionis dogmata de Platone, & Aristotele, Numennio, cornutoque confirmans. Scripsit & Milciades contra gentes volumen egregium; Hippolytus quoque, & Appollonius, Romanæ urbis Senator propria opuscula condiderunt. Extant & Julii Africani libri qui temporum scripsit historias: & Theodori, qui postea Gregorius appellatus est, viri Apostolicorum signorum atque virtutum, & Dionysii Alexandrini Episcopi: Anatolii quoque Laodiceæ Ecclesiæ Sacerdotis, necnon Presbyterum Pamphili, Pietii, Luciani, Malchionis, Eusebii Cæsariensis Episcopi, & Eusta-

thii Antiocheni, et Athanasii Alexandrini: Eusebii quoque Emisseni, & Triphillii Cyprii, & Asterii Scythopolitæ, & Serapionis confessoris: Titi quoque Bostrensis Episcopi; Cappadocumque Basilii, Gregorii, & Amphiloerii: qui omnes in tantum Philosophorum doctrinis, atque sententiis suos refarciunt libros, ut nescias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem sæculi, an scientiam Scripturarum. Veniam ad Latinos. Quid Tertulliano eruditius? quid acutius? Apologeticus ejus, & contra gentes libri, cunctam sæculi continent disciplinam. Minutius felix causidicus Romani fori, in libro, cui titulus Octavius est, & in altero contra Mathematicos, si tamen inscriptio non mentitur authorem, quid gentiliū scripturarum dimisit intactum? Septem libros adversus gentes Arnobius edidit, totidemque discipulos ejus Lactantius, qui de ira quoque, & opificio Dei duo volumina condidit, quos, si legere volueris, dialogorum Ciceronis in eis *Epitomen* reperiēs. Victorino martyri in libris suis licet desit eruditio, tamen non deest eruditionis voluntas. Cyprianus, quod idola dii non sint, qua brevitate, qua historiarum omnium scientia, quorum verborum, & sensuum splendorem perstrinxit? Hilarius meorum Confessor temporum & Episcopus, duodecim Quintiliani libros & stylo imitatus est, & numero: brevique libelo, quem scripsit contra Dioscorum medicum, quid in literis possit, ostendit. Juvenius Presbyter sub Constantino, historiam Domini Salvatoris versibus explicavit; nec pertimuit Evangelii majestatem sub metri leges mittere. De cæteris vel mortuis, vel viventibus taceo, quorum in scriptis suis & vires manifestæ sunt, & voluntas.

Nec statim prava opinione fallaris contra gentes hoc esse licitum, in aliis disputationibus dissimulandum quia omnes penè omnium libri, exceptis his, qui cum Epicuro litteras non dedicerunt, eruditionis doctrinæque plenissimi sunt. Mihi quamquam ego illud magis reor, quod dictanti venit in mentem, non te ignorare quod semper à doctis viris usurpatum est. Sed per te mihi proponi ab alio quæstionem, qui fortè propter amorem historiarum Sallustii, Calphurnus cognomento Lanarius sit: Cui, quæso, ut suadeas, ne vescentium dentibus edentulus invidet: & oculos caprearum talpa contemnat. Dives, ut cernis, ad disputandum materia, sed jam epistolaris angustia finienda est.

HIERONYMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Excusat se Hieronymus, quod nondum responderit, adhortans Augustinum ad mutuum amorem: nonnihil quærens ad Ruffini adversus se debacchationem.

IN ipso profectionis articulo sancti filii nostri Asterii hypodiaconi, necessarij mei, beatitudinis tuæ litteræ ad me pervenerunt; quibus satisfacis, te contra parvitatem meam librum Romam non misisse. Hoc nec ego factum audieram; sed epistolæ cujusdam quasi ad me scriptæ per fratrem nostrum Sysinnium diaconum huc exemplaria pervenerunt: in qua hortaris me, ut palinodiam super quodam Apostoli capitulo canam; & imiter Stesichorum inter vituperationes & laudes Helenæ fluctuantem; ut qui de-

trahendo oculos perdiderat, laudando receperit. Ego simpliciter fateor dignationi tuæ, licet stylus, & *Epcheiremata* * tua mihi viderentur, tamen non temere exemplaribus litterarum credendum putavi; ne forte me respondente læsus, justè expostulares, quod probare ante debuisses tuum esse sermonem, & sic rescribere. Accessit ad moram sanctæ & venerabilis Paulæ longa infirmitas. Dum enim languenti multo tempore assidemus, pene Epistolæ tuæ, vel ejus, qui sub tuo nomine scripserat, obliti sumus, memores illius versiculi: *Musica in luctu importuna narratio*. * Itaque si tua est epistola, aperte scribe vel mitte exemplaria veriora, ut absque ullo rancore stomachi in Scripturarum disputatione versemur, & vel nostrum emendemus errorem, vel alium frustra reprehendisse doceamus. Absit autem à me, ut quidquam de libris tuæ beatitudinis attingere audeam. Sufficit enim mihi probare mea & aliena non carpere. Cæterum optime novit prudentia tua, unumquemque in suo sensu abundare, & puerilis esse jactantiæ, quod olim adolescentuli facere consueverant, accusando illustres viros, suo nomini famam quærere. Nec tam stultus sum, ut diversitate explanationum tuarum me lædi putem: quia nec tu læderis, si nos contraria senserimus. Sed illa est vera inter amicos reprehensio, si, nostram peram non videntes, aliorum, juxta Persium, manticam consideremus. Superest ut diligas diligentem te, & in Scripturarum campo juvenis senem non provocas. Nos nostra habuimus tempora, & cucurrimus quantum potuimus; nunc, te corrente, & longa spatia transmeante, no-

* Id est: Aggressiones, & argumentationes.

** Eccles. 22.

bis debetur otium: simulque (ut cum honore tuo & venia dixerim) ne solus mihi de Poetis aliquid proposuisse videaris, memento Daretis, & Entelli, & vulgaris Proverbii; quod *bos lasus fortius figat pedem*. Tristes hæc dictavimus: utinam meremur complexus tuos, & collatione mutua, vel doceremus aliqua, vel disceremus. Misit mihi temeritate solita, sua maledicta Calphurnius cognomento Lanarius, quæ ad Africam quoque studio ejus didicit pervenisse. Ad quæ breviter ex parte respondi, & libelli ejus vobis nisi exemplaria, latius opus, cum opportunum fuerit, primo misurus tempore: in quo illud cavi, ne in quoquam existimationem læderem Christianam, sed tantum ut delirantis, imperitique mendacium, ac vecordiam confutarem. Memento mei, sancte & venerabilis Papa. Vide quantum te diligam, ut ne provocatus quidem voluerim respondere, nec credam tuum esse, quod in altero forte reprehenderem. Frater communis suppliciter te salutat.

HIERONYMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Orosius in fine historiae testatur sibi cum Hieronymo fuisse colloquium, libros duos, alteram de origine animæ, alterum de loco explicando ex epistolis Jacobi probat. Cæterum excusat se quod non responderit.

Vtrum honorabilem fratrem meum filium dignationis tuæ Orosium Presbyterum, & sui merito, & te jubente suscepi. Sed incidit tempus difficillimum quando mihi tacere melius fuit, quam loqui; ita ut nostra studia cessarent, & juxta Apium

canina exerceretur facundia. Itaque duobus libellis tuis quos meo nomini dedicasti, eruditissimis, & omni eloquentiæ splendore fulgentibus, respondere non potui. Non quod quidquam in illis reprehendendum putem; sed quia juxta Apostolum, unusquisque in suo sensu abundet: alius quidem sic, alius autem sic. Certè quidquid dici potuit, & sublimi ingenio de Scripturarum Sanctarum hauriri fontibus, à te positum, atque disertum est. Sed quæso reverentiam tuam, parumper patiaris me tuum laudare ingenium. Nos enim inter nos eruditionis causa disserimus. Cæterum æmuli, & maxime hæretici, si diversas inter nos sententias viderint, de animi calumniabuntur rancore descendere. Mihi autem decretum est te amare, te suscipere, colere, mirari, tuaque dicta quasi mea defendere. Certe & in dialogo, quem nuper edidi, tuæ beatitudinis, ut dignum fuerat, recordatus sum, magisque demus operam, ut perniciosissima hæresis de Ecclesiis auferatur quæ semper simulat pœnitentiam, ut docendi in Ecclesiis habeat facultatem; ne si aperta se luce prodiderit, foras expulsa moriatur. Sanctæ, ac venerabiles filiæ tuæ Eustochium, & Paula, & genere suo, & exhortatione tua dignè gradiuntur, specialiterque saluant beatitudinem tuam; omnis quoque fraternitas, quæ nobiscum Domino Salvatore servire conatur. Sanctum Presbyterum Firmum anno præterito ob rem earum Ravenam, & inde Africam, Siciliamque direximus, quem putamus jam in Africæ partibus commorari. Sanctos tuo adherentes lateri, ut meo obsequio salutes precor. Litteras quoque meas ad sanctum Presbyterum Firmum direxi; quæ si ad te venerint, ei dirigere non grave- ris. Incolumem te, & mei memorem Christus Do-

minus custodiat, Domine vere sancte, & beatissime Papa. Grandem Latini sermonis in ista Provincia notariorum patimur penuriam: & ideo præceptis tuis parere non possumus, maximè in editione Septuaginta, quæ asteriscis, rubusque distincta est. Pleraque enim prioris laboris ob fraudem cujusdam amisimus.

HIERONTMUS AD AUGUSTINUM

Argumentum Epistolæ.

Resalutat Augustinum, excusans quod liberius responderit, & rursum de cucurbita meminit, hortans, ut super hac re sua legat commentaria, & tandem, ut omissis contentiosis quæstionibus versetur in campo Sacrarum Scripturarum.

CUM à sancto fratre nostro Firmo sollicitè quærerem, quid ageres, sospitem te lætus audi- vi. Rursum cum tuas litteras non dico sperarem, sed exigerem, nesciente te, ex Africa profectum se esse dixit. Itaque reddo tibi per eum salutatio- nis officia, qui te unico amore complectitur: si- mulque obsecro, ut ignoscas pudori meo, quod diu ut rescriberem præcipienti negare non potui; nec ego tibi, sed causa causæ respondit. Etsi culpa est respondisse, quæso ut patienter audias: multo major est provocasse. Sed facessant istius- modi quærimoniæ: sit inter nos pura germanitas: & deinceps non quæstionum, sed charitatis ad nos scripta mittamus. Sancti fratres qui nobis- cum Domino serviunt affatim te saluant. Sanc-

tos qui tecum Christi leve trahunt jugum, præcipue sanctum & suscipiendum Papam Alipium, ut meo obsequio salutes, precor. Incolumen te, & memorem mei Christus Deus noster tueatur omnipotens, domine verè sancte & beatissime Papa. Si legisti librum explanationum in Jonam, puto quod ridiculum cucurbitæ non recipias quæstionem. Sin autem, amicus qui me primus gladio petiit, stylo repulsus est: sit humanitatis tuæ, atque justitiæ accusantem reprehendere, non respondentem. In Scripturarum, si placet, campo sine nostro invicem dolore ludamus.

HIERONTMUS AD BONASUM.

Argumentum Epistolæ.

Bonasum obrectatorem quempiam ridet; quid, quod Hieronymus in suis libris adversus vitia scripserat, ad suam contumeliam pertinere putabat.

Medici, quos vocant Chirurgicos, crudeles putantur, & miseri sunt. An non est miseria alienis non dolere vulneribus, & mortuas carnes inclementi secare ferro? non horrere curantem, quod horret ipse qui patitur, & inimicum putari? Ita se natura habet, ut amara sit veritas, blanda vitia existimantur. Isaias in exemplum captivitatis futuræ, nudus non erubescit incedere. Jeremias de media Jerusalem ad Euphratem fluvium Mesopotamiæ mittitur, ut inter inimicas gentes, ubi est Assyrius, & castra sunt Chaldæorum, ponat perizoma corrumpendum, Ezechiel stercore primum humano, deinde bubulo, panem de omni semente consparsum edere jubetur, &

uxoris interitum siccis oculis videt; Amos de Samaria pellitur. Cur quæso? Nempe ideo, quid Chirurgici spirituales, secantes vitia peccatorum, ad poenitentiam cohortabantur. Paulus Apostolus: Inimicus, inquit, vobis factus sum verum dicens. Et quia Salvatoris dura videbantur eloquia, plurimi discipulorum retrorsum abierunt. Undè non mirum est, si & nos ipsi vitiiis detrahentes, offendimus plurimos. Disposui nasum secare fœtentem, timeat qui strumosos est. Volo corniculæ detrudere garrienti: raucidulam se intelligat cornix. Nunquid unus in urbe Romana est, qui habeat truncas inhonesto vulnere nares? Nunquid solus Bonasus Segestanus cava verba, & in modum vesicarum tumencia, * buccis trutinatur inflatis? Dico quosdam scelere, periurio, falsitate, ad dignitatem nescio quam pervenisse. Quid ad te, qui te intelligis innocentem? Rideo advocatum, qui patrono egeat: quadrante dignam eloquentiam nare subsanno. Quid ad te, qui disertus est? Volo in numerarios invehi Sacerdotes: tu qui dives non es, quid irascaris? Clausum cupio suis ignibus ardere Vulcanum. Nunquid hospes ejus es, aut vicinus, quod à delubris idoli niteris incendia submovere? Placet mihi de larvis, de bubone, de noctua, de Nilicis ridere portentis. Quidquid dictum fuerit, in te dictum putas. In quodcumque vitium, stili mei mucro contorquetur; te clamitas designari. Conserta manu in jus vocas; & satyricum scriptorem in prosa arguis. An ideo tibi bellus videris, quia fausto vocaris nomine? quasi non & lucus ideo dicatur, quod minimè luceat; & parca, quod nequaquam parcant; &

O 4

* Ampullas & sesquipedalia verba vocat Horat. Significat autem sermonem qui loquentiæ multum, & parum eruditionis habet.

Eumenides furia, quod non sint benignæ; & ulcerentur argentei. Quod si in discreptione scædorum semper irasceris, jam tibi cum Persio cantabo. Optem te generum rex, & regina: puellæ te rapiant: quidquid calcaveris, hoc rosa fiat. * Dabo tamen consilium, quibus absconditis possis pulchrior apparere. Nasus non videatur in facie, sermo non sonet ad loquendum, atque ita & formosus, & disertus videri poteris.

* Pers. Sat. 2.

DIVI HIERONTMI IN PENTATEUCHUM

Moysei præfatio ad Desiderium.

Argumentum Epistolæ.

Præfatio in Pentateuchum, qua reddit rationem, quod consilio post editionem Septuaginta, vetus Testamentum ex Hebræorum voluminibus latine verterit.

Desiderii mei desideratas accepi epistolas, qui quoddam præsagio futurorum cum Daniele sortitus est nomen, obsecrantis ut translatum in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum nostrorum auribus tradentem. Periculosum opus certè, & obrectatorum meorum latratibus patens, qui me asserunt in Septuaginta Interpretum sugillationem, nova pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cum ego sæpissime testatus sim, me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate scædari. Quod ut auderem, Origenis me studium provocavit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterico & obelo opus omne distin-

guens; dum aut illuscere facit, quæ minus antefuerant, aut superflua quæque jugulat, & confodit, maximeque Evangelistarum, & Apostolorum auctoritas promulgavit, in quibus multa de veteri Testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur, ut est illud: Ex Ægypto vocavi filium meum. Et: Quoniam Nazareus vocabitur. Et: Videbunt in quem compunxerunt. Et: Glumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Et: Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se. Et alia multa quæ proprium *syntagma* * desiderant. Interrogemus ergo eos ubi hæc scripta sint, & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Ossee: secundum in Isaia: tertium in Zacharia: quartum in Proverbiis: quintum æquè in Isaia, quod multi ignorantes apochryphorum deliramenta scētantur, & Hiberas nœnias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt esse consilio, ne Ptholemaeus, unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet. Quod maxime idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicumque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu Sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacerunt; ut & Regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus author, Septuaginta cellulas Alexandria mendatio suo extruxerit, quibus divisi, eadem scriptitarent: cum Aristæas ejusdem Ptholomæi ** *hyperaspites*, & multo post tempore Josephus, nihil tale retulerint; sed in una

* Id est, compositione, sive opus. ** Id est satelles ac protector, à clypeo, qui *aspis* græcè dicitur.

basilica congregatos, contulisse quod scribebant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem. Ibi spiritus ventura prædicit, hic eruditio, & verborum copia ea quæ intelligit, transfert. Nisi fortè putandus est Tullius Œconomicon Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Cresiphonte orationem afflatus rhetorico spiritu transtulisse: Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta Interpretes, aliter per Apostolos Spiritus Sanctus testimonia texuit; ut quod illi tacuerunt, hic scriptum esse mentiti sunt. Quid igitur? damnamus veteres? Minime, sed post priorum studia, in domo Domini, quod possumus, laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum Christi, & quod nesciebant dubiis protulere sententiis: nos verò post Passionem & Resurrectionem ejus, non tam prophetiam, quam historiam scribimus; aliter enim audita, aliter visa narrantur: quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obrectator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta, sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante Prophetas inter spiritualia charismata positos lego, in quibus ultimum pene gradum interpretes tenent. Quid livore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos: diversarum urbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est, si contra se postea ab Apostolis usurpata testimonia probaverunt, & emendatoria sunt exemplaria Latina, quam Græca, & Græca, quam Hebraica. Verum hæc contra invidos. Nunc te precor, Desideri charissime, ut me quia tantum opus,

subire fecisti, & à Genesi exordium capere, orationibus juves, quod possim eodem spiritu, quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

*HIERONTMUS AD PAMMACHIUM,
de optimo genere interpretandi.*

Argumentum Epistolæ.

Ruffinus subornaverat Palladium quendam Galatam adversus Hieronymum qui illius interpretationem calumniaretur. Hujus calumnias refellit, explicans officium veri interpretis. Imitatus est autem titulum Ciceronis, de optimo genere dicendi.

Paulus Apostolus, præsentē Rege Agrippa, de criminibus responsurus, quod posset intelligere qui auditurus erat, de causæ victoria, statim in principio sibi gratulatur, dicens: De omnibus, quibus accusatur à Judæis, ô Rex Agrippa, existimo me beatum, cum apud te sim hodie defendendus, qui præcipuè nosti cunctas, quæ in Judæis sunt, consuetudines, & quæstiones. Legerat enim illud Jesu: Beatus qui in aures loquitur audientis; & noverat tantum oratoris verba proficere, quantum judiciis prudentia cognovisset. Undè & ego beatum me in hoc dumtaxat negotio judico, quod apud eruditas aures imperitæ linguæ responsurus sum: quæ objicit mihi vel ignorantiam, vel mendacium, si aut nescivi alienas litteras verè interpretari; aut nolui; quorum alterum error, alterum crimen est. Ac ne forsitan accusator meus facilitate, qua cuncta loquitur, & impunitate, qua sibi licere omnia putat, me quo-

basilica congregatos, contulisse quod scribebant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem. Ibi spiritus ventura prædicit, hic eruditio, & verborum copia ea quæ intelligit, transfert. Nisi fortè putandus est Tullius Œconomicon Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Cresiphonte orationem afflatus rhetorico spiritu transtulisse: Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta Interpretes, aliter per Apostolos Spiritus Sanctus testimonia texuit; ut quod illi tacuerunt, hic scriptum esse mentiti sunt. Quid igitur? damnamus veteres? Minime, sed post priorum studia, in domo Domini, quod possumus, laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum Christi, & quod nesciebant dubiis protulere sententiis: nos verò post Passionem & Resurrectionem ejus, non tam prophetiam, quam historiam scribimus; aliter enim audita, aliter visa narrantur: quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obrectator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta, sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante Prophetas inter spiritualia charismata positos lego, in quibus ultimum pene gradum interpretes tenent. Quid livore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos: diversarum urbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est, si contra se postea ab Apostolis usurpata testimonia probaverunt, & emendatoria sunt exemplaria Latina, quam Græca, & Græca, quam Hebraica. Verum hæc contra invidos. Nunc te precor, Desideri charissime, ut me quia tantum opus,

subire fecisti, & à Genesi exordium capere, orationibus juves, quod possim eodem spiritu, quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

*HIERONTMUS AD PAMMACHIUM,
de optimo genere interpretandi.*

Argumentum Epistolæ.

Ruffinus subornaverat Palladium quendam Galatam adversus Hieronymum qui illius interpretationem calumniaretur. Hujus calumnias refellit, explicans officium veri interpretis. Imitatus est autem titulum Ciceronis, de optimo genere dicendi.

Paulus Apostolus, præsentē Rege Agrippa, de criminibus responsurus, quod posset intelligere qui auditurus erat, de causæ victoria, statim in principio sibi gratulatur, dicens: De omnibus, quibus accusatur à Judæis, ô Rex Agrippa, existimo me beatum, cum apud te sim hodie defendendus, qui præcipuè nosti cunctas, quæ in Judæis sunt, consuetudines, & quæstiones. Legerat enim illud Jesu: Beatus qui in aures loquitur audientis; & noverat tantum oratoris verba proficere, quantum judiciis prudentia cognovisset. Undè & ego beatum me in hoc dumtaxat negotio judico, quod apud eruditas aures imperitæ linguæ responsurus sum: quæ objicit mihi vel ignorantiam, vel mendacium, si aut nescivi alienas litteras verè interpretari; aut nolui; quorum alterum error, alterum crimen est. Ac ne forsitan accusator meus facilitate, qua cuncta loquitur, & impunitate, qua sibi licere omnia putat, me quo-

que apud vos argueret, ut Papam Epiphanium criminatus est, hanc epistolam misi, quæ te, & per te alios; qui nos amare dignantur, rei ordinem doceat. Ante hoc ferme biennium miserat Joanni Episcopo, supradictus Papa Epiphanius litteras, arguens eum in quibusdam dogmatibus, & postea clementer ad pœnitentiam provocans. Harum exemplaria certatim Palestinæ rapiebantur, vel authoris meritum, vel ob elegantiam scriptionis. Erat in Monasterio nostro vir apud suos haud ignobilis, Eusebius Cremonensis, qui cum hæc epistola per multorum ora volitaret, & mirarentur eam pro doctrina, & puritate sermonis docti pariter, & indocti; cœpit à me obnixè petere, ut sibi eam in Latinum veterem, & propter intelligendi facilitatem apertius explicarem; Græci enim eloqui pœnitens ignarus erat. Feci quod voluit: accitoque notario raptim, celeriterque dictavi, ex latere in pagina breviter annotans, quem intrinsecus sensum singula capitula continerent. Si quidem & hoc, ut sibi soli facerem, oppido flagitabat. Postulaviq; ab eo mutuo, ut domi haberet exemplar, nec faciliè in vulgus proderet. Res ita anno & sex mensibus transiit; donec supra dicta interpretatio de serinis ejus novo præstigio Jerosolymam commigravit. Nam quidam pseudomonachus, vel accepta pecunia, ut perspicuè intelligi datur; vel gratuita malitia, ut incassum corruptor nritur persuadere, compilatis chartis ejus, & sumptibus, Judas factus est proditor; deditque adversariis latrandi contra me occasionem, ut inter imperitos concionantur, me falsarium; me verbum non expresse de verbo: pro honorabili dixisse charissimum; & maligna interpretatione, quod nefas dictum sit *ai de-*

simon osin apanton: idest, reverendum auribus omnium, doluisse transferre. Hæc, & istiusmodi nuga, crimina mea sunt. Ac primum antequam de translatione respondeam, volo interrogare eos; qui malitiam prudentiam vocant, unde apud vos exemplar epistolæ? Quis dedit? qua fronte profertis, quo scelere redemistis? Quid apud homines tutum erit, si ne parentibus quidem & scriniis nostra possimus secreta celare? Si ante tribunalia judicum hoc vobis crimen impingerem, reos legibus subjugarem quæ etiam pro utilitatibus fisci, noxiis delatoribus, pœnas statuunt; & cum suscipiant proditiionem, damnant proditorem. Lucrum videlicet placet, voluntas displicet. Dum Esyrium virum Consularem, contra quem Patriarcha Gamaliel gravissimas exercuit inimicitias, Theodosius princeps capite damnavit, quod sollicitatio notario charitas illius invasisset. Legimus in veteribus historiis, ludimagistrum, quid Paliscorum libros prodiderat, vinctum pueris traditum; & ad eos, quos prodebat remissum, nec sceleratam populum Romanum suscepisse victoriam. Pyrrhum Epirotarum Regem, cum in castris ex vulnere curaretur; medici sui proditiione interfici nefas duxit Fabricius, quin potius victum remisit ad dominum, ut scelus nec in adversario comprobaret. Quod leges publicæ, quod hostes tuentur, quod inter bella & gladios sanctum est, hoc nobis inter Monachos, & Sacerdotes Christi institutum fuit. Et audet quidam ex eis, adducto supercillio, & concrepantibus digitis eructare, & dicere: Quid enim si redemit, si sollicitavit? Fecit quod sibi profuit. Mira sceleris defensio, quasi non & latrones, & fures, & pyratae faciant, quod sibi prodest. Certè Annas, &

Caiphàs seducentes infelicem Judam, fecerunt quod sibi utile existimabant. Volo in chartulis meis quaslibet ineptias scribere, commentari de scripturis, remordere lædentes, digerere stomachum, in locis me exercere communibus, & quasi limitatas ad expugnandum sagittas reponere. Quandiu non profero cogitata, maledicta non crimina sunt; imò ne maledicta quidem quæ aures publicæ nesciant. Tu corrumpas servulos, sollicites clientes, & ut in fabulis legimus auro ad Danaem penetres, dissimulatoque quod feceris, me falsarium voces: cum multo pejus crimine accusando in te confitearis, quam in me arguis. Alius te hæreticum, alius insinuat dogmatum perversorem. Taces ipse, respondere non audes; interpretem laceras; de syllabis calumniaris, & totam defensionem tui putas, si tacenti detrahas. Finge in transferendo, vel errasse, vel intermisisse me quidpiam. Hic totius negotii tui cardo versatur hæc tua est defensio. Num idcirco tu non es hæreticus, si ego malus interpretes sim? Non hoc dico quòd te hæreticum noverim: sciat ille qui accusavit; noverit ille, qui scripsit: sed quod stultissimum sit accusatum ab alio alium criminari, & confosso undique corpore è dormientis vulnere solatium quærere. Hactenus sic locutus sum, quasi aliquid de epistola commutaverim, & simplex translatio possit errorem habere, non crimen. Nunc verò cum ipsa Epistola doceat, nihil mutatum esse de sensu, nec res additas, nec aliquod dogma confictum; faciunt ne intelligendo, ut nihil intelligant; & dum alienam imperitiam volunt coarguere, suam produnt. Ego enim non solum fateor, sed libera voce profiteor, me in interpretatione Græcorum absque

Scripturis sanctis, ubi & verborum ordo & mysterium est, non verbum è verbo, sed sensum exprimere de sensu. Habeoque hujus rei magistrum Tullium, qui Protagoram Platonis, & Economicon Xenophontis, & Æschinis ac Demosthenis duas contra se orationes pulcherrimas transtulit. Quanta in illis prætermisisset, quanta addiderit, quanta mutaverit, ut proprietates alterius linguæ suis proprietatibus explicaret, non est hujus temporis dicere. Sufficit mihi ipsius translatoris autoritas, qui ita in prologo earundem orationum locutus est. Putavi mihi suscipiendum laborem utilem studiosis, mihi quidem ipsi non necessarium. Convertit enim ex Atticis duorum eloquissimorum nobilissimas orationes, interesseque contrarias, Æschinis, & Demosthenis; nec converti ut interpretes; sed ut orator sententiis iisdem, & earum formis, tam figuris, quam verbis ad nostram consuetudinem aptis. In quibus non verbum pro verbo necesse habui reddere; sed genus omne verborum, vimque servavi. Non enim me annumerare ea lectori putavi oportere, sed tanquam appendere. Rursum in calce sermonis, quorum ego (ait) orationes si, ut spero, ita expresero, virtutibus utens illorum omnibus; id est sententiis, & earum figuris; & rerum ordine; verba persequens eatenus, ut ea non abhorreant à more nostro. Quæ si è Græcis omnia conversa non erunt; tamen ut generis ejusdem sint, elaboravimus. Sed & Horatius vir acutus, & doctus, hoc idem in Arte Poetica eruditum interpreti præcipit: Nec verbum verbo curabis reddere fidus interpretes. Terentius, Menandum; Plautus & Cæcilius veteres comicos interpretati sunt. Nunquid hærent in verbis; ac non decorem magis,

& elegantiam in translatione conservat? Quam voa veritatem interpretationis, hac eruditi * Kakoze- liam nuncupant. Unde & ego ductus à talibus, ante annos circiter viginti, & simili tunc quoque errore deceptus, certè hoc mihi à vobis objiciendum nes- ciens, cum Eusebii Cæsariensis Chronicon in Lati- num verterem tali inter cætera usus sum præfatione. Difficile est alienas lineas insequentem, non alicubi excidere; & arduum, ut quæ in alia lingua benè dicta sunt, eundem decorem in translatione conservent. Significatum est aliquid unus verbi proprietate; non habeo meum, quod id efferam; dum quæro implere sententiam: longe ambitu vix brevis viæ spatia con- sumo. Accedunt hyperbatorum anfractus, dissimilitu- dines cassuum, varietates figurarum, ipsum postre- mo suum, &, ut ita dicam, vernaculum linguæ ge- nus. Si ad verbum interpretor, absurdè resonant: si ob necessitatem aliquid in ordine, vel in sermone mutavero ab interpretis videbor officio recessisse. Et post multa, quæ nunc prosequi otiosum est, etiam hoc addidi. Quod si cui non videtur, linguæ gratiam in interpretatione mutari, Homerum ad verbum exprimat in latinum. Plus aliquid dicam, eundem sua in lingua prosæ verbis interpretetur: videbis or- dinem ridiculum, & Poetam eloquentissimum vix loquentem. Verum ne meorum scriptorum parva sit autoritas (quamquam hoc tantum probare vo- luerim, me semper ab adolescentia, non verba, sed sententias transulisse) qualis super hoc genere præ- faciuncula sit, in libro, quo beati Antonii vita des- cribitur, ipsius lectione cognosce. Ex alia in aliam linguam expressa ad verbum translatio sensum ope

* Id est, ineptam, ac malam imitationem.

rit, & veluti læto gramine sata strangulat. Dum enim casibus & figuris servit oratio, quod brevi po- terat indicare sermone, longo ambitu circumacta vix explicat. Hoc igitur ego vitans ita beatum An- tonium, te petente transposui, ut nihil desit ex sen- su, cum aliquid desit ex verbis. Alii syllabas aucu- pentur, & litteras; tu quære sententias. Dies me deficiet, si omnium, qui ad sensum interpretati sunt, testimonia replicavero. Sufficit in præsentī nomi- nasse Hilarium confessorem, qui Homilias in Job, & in Psalmos tractatus plurimos in Latinum vertit è Græco; nec assedit litteræ dormitanti, & putida rusticorum interpretatione se torsit, sed quasi cap- tivos sensus in suam linguam, victoris jure trans- posuit. Nec hoc mirum in cæteris sæculi videlicet, aut Ecclesiæ viris; cum Septuaginta Interpretes, & Evangelistæ, atque Apostoli idem in sacris volu- minibus fecerint. Legimus in Marco dicentem Domi- num: *Talitha cumi*; statimque subjectum est, quod interpretatur. Puella (tibi dico) surge. Arguatur Evangelista mendacii, quare addiderit, Tibi dico cum in Hebræo tantum sit, puella surge. Sed, ut *Emphaticoteron* faceret, & sensum vacantis, atque imperantis exprimeret, addidit; Tibi dico. Rursum in Mattheo redditus à proditore Juda triginta argen- teis, & empto ex eis agro figuli, scribitur: Tunc impletum, quod scriptum est per Jeremiam Pro- phetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos, pretio appretiati, quod appretiaverunt à filiis Israel: & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mi- hi Dominus. Hoc in Jeremia penitus non invenitur, sed in Zacharia, aliis multo verbis, ac toto ordine discrepante; vulgata quippe editio ita se habet; Et

dicam ad eos, si bonum est coram vobis, dare mercedem mihi, renuite: & appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Dixitque Dominus ad me: Pone illos in conflatorium, & considera si probatum sit, sicut probatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & misi eos in domo Domini in conflatorium. Quantum distet ab Evangelistæ testimonio Septuagintæ translatio, perspicuum est. Sed & in Hebræo, cum sensus idem sit, verba præpostera sunt, & penè diversa. Et dixi, inquit ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: & si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appetiatus sum ab eis. Et tulit triginta argenteos, & projecit eos in domo Domini ad statuarium. Accussent Apostolorum falsitatis, quod nec cum Hebraico, nec cum Septuaginta congruat translatoribus; &, quod his majus est, erret in nomine: pro Zacharia quippè Jeremiam posuit. Sed absit hoc de pedissequo Christi dicere: cui curæ fuit non verba & syllabas aucupari, sed sententias dogmatum ponere. Veniamus ad aliud ejusdem Zachariæ testimonium, quod Joannes Evangelista assumit juxta Hebraicam veritatem. Videbunt in quem compunxerunt. Pro quo in Septuaginta legimus: *Kai epiblepsontai pros me anthôm enorche santo*, quod interpretati sunt Latini: Et aspicient ad me pro iis quæ illuserunt, sive insultaverunt. Discrepat Evangelistæ, Septuaginta Interpretum, nostraque translatio: & tamen sermonum varietas spiritus unitate concordat. In Matthæo quoque legimus Dominum prædicentem Apostolis fugam, & hoc ipsum Zachariæ testimonio confirmantem. Scrip-

tum est, ait: Percutiam pastorem, & dispergentur oves. At in Septuaginta, & in Hebræo, multo aliter est. Non enim ex persona Dei dicitur: ut Evangelista vult; sed ex Prophetæ Deum Patrem rogantis: Percute pastorem, & dispergentur oves. In hoc, ut arbitror, loco, juxta quorundam prudentiam, Evangelista piaculi reus est, quod ausus sit Prophetæ verba ad Dei referre personam. Scribit supradictus Evangelista, ad Angeli monitum tulisse Joseph parvulum, & matrem ejus, & intrasse in Ægyptum, ibique mansisse usque ad obitum Herodis, ut impleretur quod dictum est à Domino per Prophetam: Ex Ægypto vocavi filium meum. Hoc nostri codices non habent: sed in Ossee Prophetâ juxta Hebraicam scribitur veritatem: Quia puer Israel est, & dilexi eum; & ex Ægypto vocavi filium meum. Pro quo in eodem loco Septuaginta transtulerunt: Quia parvulus est Israel, dilexi eum, & ex Ægypto vocavit filios ejus. Non omnino repudiandi sunt, qui istum locum, qui ad Christi maxime pertinet sacramentum, aliter transtulerunt? An danda potius venia ut hominibus, juxta Jacobi sententiam, dicentis: Multa peccamus omnes: &, si quis in verbo non offendit, iste perfectus est vir, potens refranare omne corpus? Illud verò quod in eodem Evangelista scribitur: Et veniens habitavit in civitate, quæ dicitur Nazareth: ut impleretur, quod dictum est per Prophetas: Quia Nazareus vocabitur: Respondeant Logodædali, & fastidiosi æstimatores omnium tractatorum, ubi legerint, discantque in Isaia positum. Non in eo loco, ubi nos legimus, atque transtulimus: Exiet virga de radice Jessè, &

flos de radice ejus ascendet : in Hebræo juxta linguæ illius idioma , ita scriptum est : Exiet virga de radice Jessè , & Nazareus de radice ejus crescet. Cur hoc omiserunt , Septuaginta , si non licet transferre verbum pro verbo ? Sacrilegium est vel celasse , vel ignorasse mysterium. Transeamus ad cætera , neque enim Epistolæ brevitatis patitur diutius singulis immorari. Idem Matthæus loquitur : Hoc autem totum factum est , ut compleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem : Ecce Virgo in utero habebit , & pariet filium , & vocabunt nomen ejus Emmanuel. Quod Septuaginta transtulerunt : Ecce Virgo in utero accipiet , & pariet filium , & vocabitis nomen ejus Emmanuel. Si verba calumniatur , utique non est idem , habebit , & accipiet , neque vocabunt , & vocabitis. Porro in Hebræo legimus ita scriptum : Ecce Virgo concipiet , & pariet filium , & vocabit nomen ejus Emmanuel. Non Achaz , qui arguebatur infidelitatis , non Judæi , qui erant Dominum negaturi : sed vocabit , inquit , ipsa quæ concipiet , ipsa Virgo quæ pariet. In eodem Evangelista legimus , Herodem ad adventum Magorum fuisse turbatum , Scribisque & Sacerdotibus congregatis , sciscitatum ab eis ubi Christus nasceretur , illosque respondisse : in Bethlehem Judæ : Sic enim scriptum est in Propheta. Et tu Bethlehem terra Juda , nequaquam minima es in ducibus Juda : Ex te enim egredietur dux , qui regat populum meum Israel : Hoc exemplum in Vulgata editione sic fertur : Et tu Bethlehem domus Ephrata , modicus es , ut sis in millibus Juda : de te mihi egredietur , ut sit princeps in Israel. Quanta sit inter Matthæum & Septuaginta verborum

ordinisque discordia , magis hoc admiraberis , si Hebraicum videas , in quo ita scriptum est : Et tu Bethlehem Ephrata , parvulus es in millibus Juda : ex te mihi egredietur , qui sit dominator in Israel. Considera gradatim quæ ab Evangelista sint posita. Et tu Bethlehem terra Juda. Pro terra Juda , in Hebraico habetur Ephrata ; in Septuaginta , domus Ephrata. Et pro nequaquam minima es in ducibus Juda , in Septuaginta legitur , Modicus es , ut sis in millibus Juda ; in Hebræo , Parvulus es in millibus Juda. Sensusque contrarius est , Septuaginta sibi in hoc dumtaxat loco , & Hebraico concordante. Evangelista enim dixit quod non sit parvulus in ducibus Juda , cum è regione sit positum , Parvulus quidem es , & modicus , sed tamen de te mihi parvulo & modico egredietur dux in Israel , secundum illud Apostoli : Elegit in firma mundi Deus , ut confundat fortia. Porro quod sequitur , Qui regat vel qui pascat populum meum Israel : aliter in Propheta esse perspicuum est. Hæc replico , non ut Evangelistas arguam falsitatis (hoc quippè impiorum est Celsi , Porphyrii , Juliani) sed ut reprehensores meos arguam imperitiæ , & impetrem ab eis veniam , ut concedant mihi in simplici Epistola , quod in Scripturis Sanctis , velint nolint , Apostolis concessuri sunt. Marcus Discipulus Petri , ita suum orditur Evangelium : Principium Evangelii Jesu Christi : sicut scriptum est in Isaia Propheta : Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam , qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto , parate viam Domini , rectas facite semitas ejus. Hoc exemplum ex duobus Prophetis compositum est , de Malachia videlicet , & Isaia. Nam primum quod dicitur : Ecce ego mitto Angelum meum

ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te; in Malachiæ fine scriptum est. Sequens autem quod inferitur, vox clamantis in deserto, & in Isaia legimus. Et quomodo Marcus statim in principio voluminis sui posuit, sicut scriptum est in Isaia Prophetâ: Ecce ego mitto Angelum meum: quod non scribitur in Isaia, ut diximus, sed in Malachia novissimo duodecim Prophetarum? Solvat hanc quæstionculam imperita præsumptio, & ego erroris veniam deprecabor. Idem Marcus inducit ad Phariseos Salvatorem loquentem: Nunquam legistis quid fecerit David, quando necessitatem habuit, & esurivit ipse, & socii ejus, quomodo ingressus domum Dei sub Abiathar Pontifice, & panes propositionis comedit, quibus non licebat vesci, nisi solis Sacerdotibus? Legamus Samuelem, sive (ut in communi titulo habetur) Regnorum libros: ibique reperiemus non Abiathar scriptum esse, sed Abimelec Pontificem, qui postea à Doeg cum cæteris Sacerdotibus Saul jubente percussus est. Pergamus ad Apostolum Paulum. Scribit ad Corinthios: Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sed sicut scriptum est: Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se. Solent in hoc loco apocryphorum quidam deliramenta sectare, & dicere; quod de Apocalypsi Eliæ testimonium sumptum sit, cum in Isaia juxta Hebraicum ita legatur: A sæculo non audierunt, nec auribus perceperunt. Oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te. Hoc Septuaginta multo aliter transtulerunt: A sæculo non andivimus, neque oculi nostri viderunt Deum absque te, & opera tua vera, & facies

expectantibus te misericordiam. Intelligimus undè sumptum sit testimonium: & tamen Apostolus non verbum expressit è verbo, sed *paraphrasticos* eundem sensum aliis sermonibus indicavit. In Epistola ad Romanos idem Apostolus Paulus exemplum de Isaia sumens: Ecce, inquit, ponam de Sion lapidem offensionis, & petram scandali: discordat à translatione veteri, & tamen cum Hebraica veritate concordat. In Septuaginta enim contrarius sensus est: Non ut lapide offensionis occurreris, neque ut petra ruinæ; cum Apostolus quoque Petrus Hebræis, Pauloque consentiens ita posuerit: Incredulis autem lapidis offensionis, & petra scandali. Ex quibus universis perspicuum est, Apostolos, & Evangelistas in interpretatione veterum Scripturarum, sensum quæsisse, non verba, nec magnopere de ordine, sermonibusque curasse, dum intellectui res pateret. Lucas vir Apostolicus, & Evangelista, scribit Stephanum primum Christi Martyrem in Judaica concione narrantem: In septuaginta quinque animabus descendit Jacob in Ægyptum; & functus est ipse: & patres nostri translati sunt in Sychem; & depositi sunt in sepulchro, quod emit Abraham pretio argenti à filiis Emor patris Sychem. Hic locus in Genesi multo aliter invenitur, quod scilicet Abraham emerit ab Ephron Etheo filio. Seor, juxta Hebron quadringentis drachmis argenti speluncam duplicem, & agrum circa eam, sepelieritque in ea Saram uxorem suam. Atque in eodem legimus libro, postea revertentem de Mesopotamia Jacob cum uxoribus, & filiis suis posuisse Tabernaculum ante Salem urbem Schymorum, quæ est in terra Chanaam, & habitasse ibi; & emisse partem agri, in quo habebat ten-

toria, ab Emor patre Sychem centum agnis, & stauisse ibi altare, & invocasse ibi Deum Israel. Abraham non emit specum ab Emor patre Sychem, sed ab Ephron filio Seor, nec sepultus est in Sychem, sed in Hebron, quæ corruptè dicitur Atboch. Duodecim autem Patriarchæ non sunt sepulti in Atboch, sed in Sychem, qui ager non est emptus ad Abraham, sed à Jacob. Differo solutionem & istius quæstionculæ, ut obtrectatores mei quærant, & intelligant, non verba in Scripturis considerata, sed sensus. Vigesima primi Psalmi juxta Hebræos, id ipsum exordium est, quod Dominus locutus est in Cruce, *Eli Eli lamma zabathoni*; quod interpretatur, Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti? Reddant rationem cur Septuaginta translatore interposuerint, respice in me. Ita enim verterunt: Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti? Respondebunt utique, nihil damni in sensu esse, si duo verba sint addita. Audiant & à me non periclitari Ecclesiarum statum, si celeritate dictandi aliqua verba dimiserim. Longum est nunc evolvere, quanta Septuaginta de suo addiderint, quanta dimiserint, quæ in exemplaribus Ecclesiæ obelis astericisque distincta sunt. Illud enim quod legimus in Isaia; Beatus qui habet semen in Sion, & domesticos in Jerusalem: solent Hebræi deridere, cum audierint. Nec non & in Amos post descriptionem luxuriæ: Stantia putaverunt hæc, & non fugientia. Reuera sensus rethoricus, & declamatio Tulliana. Sed quid faciemus de authenticis libris, in quibus hæc non fuerunt adscripta, & cætera his similia, quæ si proferre nitamur, infinitis libris opus est? Porro quanta dimiserint, vel asterisci testes, ut dixi, sunt, vel nostra interpretatio, si

à diligenti lectore translatione veteri conferatur; & tamen vires Septuaginta editio obtinuit in Ecclesiis, vel quia prima est, & ante Christi facta adventum, vel quia ab Apostolis, in quibus tamen ab Hebraico non discrepat, usurpata. Aquila autem proselytus & contentiosus interpres, qui non solum verba, sed etymologias quoque verborum transferre conatus est, jure projicitur à nobis. Quis enim pro frumento, & vino, & oleo possit vel legere, vel intelligere, *cheuma*, *oporismo stilboteta*, quod non possumus dicere funtionem, pomationemque, & splendentiam. Atqui non solum Hebræi habent *arthra*, sed & ille *Kakocelos*, qui syllabas interpretatur & litteras, ut dicat: *Sei ei ton uranon Kai sei ei ton gen*, quod Latina lingua omnino non recipit. Cujus rei exemplum non ex nostro sermone capere possumus. Quanta enim aquæ Græcos benè dicuntur, quæ si ad verbum transferamus, in latino non resonant? & è regione, quæ apud nos placent, si vertantur juxta ordinem, apud illos displicebunt? Sed ut infinite præteream, & ostendam tibi, vir omnium nobilium Christianissime, & Christianorum nobilissime, cujusmodi falsitatis me in epistolæ translatione reprehendat, ipsius epistolæ ponam cum Græco sermone principium, ut ex uno carmine intelligantur & cætera: *Edci gar imas agape mitti iisei ton cleron phereste*: Quod me ita vertisse memini: Oportebat nos, dilectissime, clericatus honore non abuti in superbiam. Ecce, inquit, in uno versiculo quanta mendacia: Primum *Agapetos* dilectus est, non dilectissimus. Deinde *oiesis*, existimatio dicitur, non superbia, non enim dixit *oidemati*, sed *oiesei*, quorum alterum tumorem, alterum arbitrium sonat. Totumque quod sequitur,

Clericatus honore non abuti in superbiam, tuum est. Quid agis, o columen litterarum, & nostrorum temporum Aristarche, qui de universis scriptoribus sententiam feras? Ergo frustra tanto tempore studuimus; & sæpè manum ferulæ subduximus. Egreddentes de portu, statim imegimus. Igitur quia, & errasse humanum est, & confiteri errorem, prudentis, tu quicumque reprehensor es, tu me obsecro emenda præceptor, & verbum de verbo exprime. Debueras, inquit, dicere: Oportebat enim nos dilecte, non æstimatione Clericorum ferri. Hæc est Plantina eloquentia, hic lepos Atticus, & nuserum, ut dicunt, eloquio comparandus. Completur in me tritum vulgi sermone Proverbium: Oleum perdit, & impensas, qui bovem mittit ad ceromam: * Hæc non est illius culpa, cujus sub persona alius agit tragediam, sed Rufini, & Melaniæ Magistrorum ejus, qui illum magna mercede nihil scire docuerunt. Nec reprehendo in quolibet Christiano sermonis imperitiam. Atque utinam Socracium illud haberemus: Scio, quod nescio: Et alterius sapientis: Te ipsum intellige. Veneratione mihi semper fuit, non verbosa rusticitas, sed sancta simplicitas. Qui sermone imitari si dicit Apostolos, prius imitetur virtutes in vita illorum. In loquendo simplicitatem excusabit sanctimoniam magnitudo; & syllogismos Aristotelis, contortaque Chrysipi accumina, resurgens mortuus confutabit. Cæterum ridiculum, si quis è nobis manenis inter Croesi opes, & Sardanapali delicias, de sola rusticitate se jactet: quasi omnes latrones, & diversorum criminum rei disserti sint, & cruentos gladios, philosophorum voluminibus, ac non arborum truncis oculant. Excussi mensuram Epistolæ,

* Unguenti genus, quo atheletæ ungebantur.

sed non excessi doloris modum. Nam qui falsarius vocor, & inter mulierum radios, & textrina dilanior, contentus sum crimen abnuere, non referre. Unde arbitrio tuo cuncta permitto, ut legas ipsam epistolam, tam Græcam, quam Latinam: & illicò intelliges accusatorum meorum nœnias, & probrosas querelas. Porro mihi sufficit amicum instruxisse charissimum, & in cellula latitantem diem tantum expectare judicii. Optoque, si fieri potest, & si adversarii sciverint commentarios potius Scripturarum, quam Demosthenis, & Tullii Philippicas tibi scribere.

HIERONYMUS MARCELLÆ.

Argumentum Epistolæ.

Respondet iis, qui obtestabantur quod de Græcis, & Hebræis litteris quædam jam recepta mutasset, immò dicam in Hieronimo doctrinam calumniantes, quasi sola incititia Christianum efficiat.

Post priorem epistolam, in qua de Hebræis verbis pauca perstrinxeram, ad me repente perlatum est, quosdam homunculos mihi studiose detrahere; cur adversum auctoritatem veterum, & totius mundi opinionem aliqua in Evangeliiis emendare tentaverim. Quos ego cum possem meo jure contemnere; asino quippe lyra superflue canit: tamen ne nos superbiæ, ut facere solent, arguant, ita responsum habeant: Non adeo me hebetis fuisse cordis, & tam crassæ rusticitatis, quam illi solam pro sanctitate habent, piscatorum se discipulos asserentes: quasi idcirco sancti sint, si nihil scierint, ut ali-

quid de Dominicis verbis, aut corrigendum putaverimus, aut non divinitus inspiratum: sed Latinorum codicum vitiositatem, quæ ex diversitate librorum omnium comprobatur, ad Græcam originem, undè & ipsi translata non denegant, voluisse revocare. Quibus si displicet fontis unda purissimi, cœnosos rivulos bibant; & diligentiam qua avium sylvas, & concharum gurgites norunt, in Scripturis legendis abjiciant, sintque in hac re tantum simplices, ut Christi verba existiment rusticana, in quibus per tanta jam sæcula tantorum ingenia sudaverunt, ut rationem verbi uniuscujusque magis opinati sint, quàm expresserint. Apostolum arguant imperitiæ, qui ob multas litteras insanire dicebatur. Scio te cum ista legeris, rugare frontem, & libertatem meam rursum seminarium timere rixarum, ac meum, si fieri potest, os digito velle comprimere, ne audeam dicere, quæ alii facere non erubescunt. Rogo, quid à nobis libere dictum est? Nunquid in lancibus idola cælata descripsi? nunquid inter epulas Christianas virginalibus oculis baccarum, Satyrorumque complexus innexui? aut unquam aliquem amarior sermo pulsavit? nunquid ex mendicis divites fieri dolumus? nunquid reprehendi hæreditarias sepulturas? Unum miser locutus, quod virgines sæpius deberent cum mulieribus esse, quàm cum masculis, totius oculos urbis offendi, cunctorum digitis notori. Multiplicati sunt super capillos capitis mei qui oderunt me gratis, & factus sum eis in parabolam: & tu putas me aliquid deinceps locuturum? Verum ne Flaccus de nobis rideat: *Amphora capit institui currente rota, cur vorceus exit?* Revertimur ad nostros bipedes asellos, & illorum in aure buccina, magis quàm cythara concrepamus. Illi legant: spe gaudentes, tempori servientes.

Nos legamus: spe gaudentes. Domino servientes: Illi adversus Presbyterum accusationem omnino putent recipiendam. Nos legamus: adversum Presbyterum accusationem ne receperis, nisi sub duobus, aut tribus testibus: peccantes autem coram omnibus argue. Illis placeat, Humanus sermo, & omni acceptione dignus. Nos cum Græcis, id est cum Apostolo, qui Græcè locutus est, erremus: Fidelis sermo, & omni acceptione dignus. Ad extremum illi gaudeant Gallicis canteriis; * non solutus vinculis, & in Salvatoris ministerium præparatus, Zachariæ asellus ille delectet, qui postquam Domino terga præbuit, cepit Isaia consonare vaticinio: Beatus qui seminat secus omnem aquam, ubi bos & asinus calcant.

HIERONIMUS PAULINO.

Argumentum Epistolæ.

Ethnicorum sapientium, & Ecclesiasticorum exemplis provocat ad studium litterarum præcipue sacrarum, & in his, quantum sit difficultatis ostendit. Deinde cum mundum quandam Divinæ Scripturæ exponit oculis, ac veluti per transennam ostendit, quo magis inflammet ad hujus studium; singulos ejus libros, Authores, & argumenta, elogiis quibusdam breviter commendans.

Fater Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit & suavissimas litteras: quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ jam fidei, & veteris

* Id est *Equis castratis*, Gallicis autem dixit, quia ex Britannia tales equi egrediuntur.

quid de Dominicis verbis, aut corrigendum putaverimus, aut non divinitus inspiratum: sed Latinorum codicum vitiositatem, quæ ex diversitate librorum omnium comprobatur, ad Græcam originem, undè & ipsi translata non denegant, voluisse revocare. Quibus si displicet fontis unda purissimi, cœnosos rivulos bibant; & diligentiam qua avium sylvas, & concharum gurgites norunt, in Scripturis legendis abjiciant, sintque in hac re tantum simplices, ut Christi verba existiment rusticana, in quibus per tanta jam sæcula tantorum ingenia sudaverunt, ut rationem verbi uniuscujusque magis opinati sint, quàm expresserint. Apostolum arguant imperitiæ, qui ob multas litteras insanire dicebatur. Scio te cum ista legeris, rugare frontem, & libertatem meam rursum seminarium timere rixarum, ac meum, si fieri potest, os digito velle comprimere, ne audeam dicere, quæ alii facere non erubescunt. Rogo, quid à nobis libere dictum est? Nunquid in lancibus idola cælata descripsi? nunquid inter epulas Christianas virginalibus oculis baccarum, Satyrorumque complexus innexui? aut unquam aliquem amarior sermo pulsavit? nunquid ex mendicis divites fieri dolumus? nunquid reprehendi hæreditarias sepulturas? Unum miser locutus, quod virgines sæpius deberent cum mulieribus esse, quàm cum masculis, totius oculos urbis offendi, cunctorum digitis notori. Multiplicati sunt super capillos capitis mei qui oderunt me gratis, & factus sum eis in parabolam: & tu putas me aliquid deinceps locuturum? Verum ne Flaccus de nobis rideat: *Amphora capit institui currente rota, cur vorceus exit?* Revertimur ad nostros bipedes asellos, & illorum in aure buccina, magis quàm cythara concrepamus. Illi legant: spe gaudentes, tempori servientes.

Nos legamus: spe gaudentes. Domino servientes: Illi adversus Presbyterum accusationem omnino putent recipiendam. Nos legamus: adversum Presbyterum accusationem ne receperis, nisi sub duobus, aut tribus testibus: peccantes autem coram omnibus argue. Illis placeat, Humanus sermo, & omni acceptione dignus. Nos cum Græcis, id est cum Apostolo, qui Græcè locutus est, erremus: Fidelis sermo, & omni acceptione dignus. Ad extremum illi gaudeant Gallicis canteriis; * non solutus vinculis, & in Salvatoris ministerium præparatus, Zachariæ asellus ille delectet, qui postquam Domino terga præbuit, cepit Isaia consonare vaticinio: Beatus qui seminat secus omnem aquam, ubi bos & asinus calcant.

HIERONIMUS PAULINO.

Argumentum Epistolæ.

Ethnicorum sapientium, & Ecclesiasticorum exemplis provocat ad studium litterarum præcipue sacrarum, & in his, quantum sit difficultatis ostendit. Deinde cum mundum quandam Divinæ Scripturæ exponit oculis, ac veluti per transennam ostendit, quo magis inflammet ad hujus studium; singulos ejus libros, Authores, & argumenta, elogiis quibusdam breviter commendans.

Fater Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit & suavissimas litteras: quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ jam fidei, & veteris

* Id est *Equis castratis*, Gallicis autem dixit, quia ex Britannia tales equi egrediuntur.

amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola, & palpars adulatio, sed Dei timor, & divinarum Scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historiis, quosdam lustrasse provincias, novos adisse populos, maria transisse, ut eos, quos ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticus Vates, sic Plato Ægyptum, & Architam Tarentinum eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissimè peragravit, ut qui Athenis Magister erat, & potens, cujusque doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus, atque discipulus, malens aliena verecundè discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique dum litteras, quasi toto fugientes orbe, persequitur, captus à pyratibus, atque venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captivus, vinctus, & servus, tamen quia Philosophus, major emente se fuit. Ad Titum Livium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hispaniæ, Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis celebrandum miraculum; ut tantam urbem ingressi, aliud extra urbem quærerent. Appollonius sive ille magus (ut vulgus loquitur) sive Philosophus (ut Pythagorici tradunt) intravit Persas, pertransivit Caucasum; Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetravit; & ad extremum latissimo Physon amne transmissio pervenit ad Brachmanas; ut Hiarcam in throno sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem inter paucos

discipulos, de natura, de moribus siderum, ac dierum cursu audiret docentem: inde per Elamitas Babylonios, Chaldaeos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reversus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, ut Gymnosophistas, & famosissimam solismensam videret in sabulo. Invenit ille vir ubique quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissimè octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de sæculi hominibus? cum Apostolus Paulus, vas electionis, & Magister gentium, quid de conscientia tanti in hospitis loquebatur: An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus? Post Damascus, Arabiamque lustratam, ascenderit Jerosolymam, ut videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim. Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis, futurus Gentium prædicator instruendus erat. Rursumque post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito exposuerit Apostolis Evangelium, ne fortè in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis energiæ viva vox, & in aures discipuli de authoris, ore transfusa fortius sonat. Undè Æschines cum Rhodi exultaret, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam adversus eum habueret, mirantibus cunctis atque laudantibus suspirans ait: Quid si ipsam audissetis bestiam sua verba resonantem. Nec hoc dico, quod sit in me aliquid tale, quod vel possis, vel velis discere, sed quod ardor tuus, ac discendi studium, etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid invenias, sed quid quæras consideramus. Molliis cera, & ad formandam facilis, etiam si artificis,

& plastæ cessent manus, tamen virtute totum est, quidquid esse potest. Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis legem Moysi & Prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus spiritualibus telis, postea diceret confidenter: Arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, & captivantes omnem intellectum, ad obediendum Christo, & subjugare parati cunctam inobedientiam. Ad Timotheum scribit ab infantia sacris litteris eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam, quæ data sit ei per impositionem manus Presbyteri. Tito præcipit, ut inter cæteras virtutes Episcopi, quem brevi sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat Scripturarum. Obtinente, inquit, eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes revincere. Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat. Aggæus Propheta, imò per Aggæum Dominus, Interroga, ait, sacerdotes legem. In tantum Sacerdotis officium est, interrogatum respondere de lege. Et in Deuteronomio legimus: Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; seniores tuos, & dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo decimo octavo: Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationes meæ. Et in descriptione justi viri cum eum David arbori vitæ, quæ est in paradiso, compararet, inter cæteras virtutes & hoc intulit: la lege Domini voluntas ejus: & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ visio-

nis, Justos, ait fulgere sicut stellas, & intelligentes, hoc est doctores, quasi firmamentum. Viles quantum inter se distent, justa rusticitas, & docta justitia? Alii stellis, alii cælo comparantur: quamquam juxta Hebraicam veritatem utrumque de eruditis possit intelligi: ita enim apud eos legimus: qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus, Vas electionis? Nempè quia vas legis, & Sanctarum Scripturarum armarium est. Pharisei stupent ad doctrinam Domini, & mirantur in Petro, in Joanne quomodo legem sciant, cum litteras non didicerint. Quidquid enim aliis exercitatio, & quotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis Spiritus Sanctus suggererebat. Et erant, juxta quod scriptum est, *Theodidacti*. Duodecim annos Salvator impleverat, & in templo senes de quæstionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Nisi fortè rusticum Petrum, rusticum dicimus Joannem, quorum uterque dicere poterat: etsi imperitus sermone, non tamen scientia. Joannes rusticus, piscator indoctus? Et unde vox illa obscuro: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? *Logos* enim Græcè multa significat. Nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa uniuscujusque rei, per quam sunt singula, quæ subsistunt. Quæ universa rectè intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nescivit: hoc Demosthenes eloquens ignoravit. Perdam, inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam: & quamquam stultitia prædicationis in Cruce sit; tamen Pau-

lus sapientiam loquitur inter perfectos. Sapientiam autem non sæculi hujus, nec principium istius sæculi, qui destruuntur, sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinavit ante sæcula. Dei sapientia Christus est. Christus enim Dei virtus, & Dei sapientia. Hæc sapientia in mysterio abscondita est: de qua & noni Psalmi titulus prænotatur, pro occultis filii; in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi: & qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante sæcula. Prædestinatus autem, & præfiguratus in lege, & prophetis. Unde & Prophetæ appellabantur videntes: quia videbat eum, quem cæteri non videbant. Abraham vidit diem ejus, & lætatus est. Apperiebantur cœli Ezechiel, qui populo peccatori clausi erant. Revela, inquit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est; & revelationis opus est ut intelligatur, ac revelata facie, Dei gloriam contempleretur. Liber in apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti litteras, ut legat, respondebit tibi: non possum: signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, & tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille reseravit, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit, claudit & nemo aperit? In actibus Apostolorum sanctus Ennuchus, imò vir (sic enim eum Scriptura cognominat) cum legeret Isaiam interrogatus à Philippo: putas ne intelligis, quæ legis? Respondit: quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego, ut de me loquar interim, nec sanctior sum hoc Ennuchus, nec studiosior, qui de Æthiopia, id est, de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam regiam, & tantus amator legis, di-

vinæque scientiæ fuit, ut etiam in vehiculo sacras litteras legeret: & tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volveret, labiis personaret, ignorabat eum, quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Jesum, qui clausus latebat, in littera. O mira Doctoris virtus! Eadem hora credit Eunuchus, baptizatur; & fidelis, & sanctus factus est, ac de discipulo magister; plus in deserto fonte Ecclesiæ, quam in aurato Synagogæ templo repetit. Hæc à me breviter perstricta sunt (neque enim epistolaris angustia evagari longius patiebatur) ut intelligeres te in Scripturis sanctis, sine prævio & monstrante semitam non posse ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philosophis, geometris, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis, quorum scientia mortalibus vel utilissima est, & in tres partes scinditur * *to dogma, ten methodon, ten empeirian*. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quam manu administrantur. Agricolæ, cementarii, fabri metallorum, lignorumve cæsores, lanarii quoque, & fullones, & cæteri qui variant suppellectilem, & villia opuscula fabricantur, absque doctore non possunt esse quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilis fabri. Sola Scripturarum ars est, quam sibi omnes passim vindicant. Scribimus indocti, doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant; docent antequam discant. Alii adducto supercilio grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris litteris philosophantur. Alii discunt (proh pudor!) à fœ-

Q 2

* Id est Decretum, rationem, experientiam.

minis, quod viros doceant: & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immo audacia edisserunt aliis, quod ipsi non intelligunt. Taceo de similibus: qui si fortè ad Scripturas sanctas post sæculares litteras venerint; & sermone composito aurem populi mulserint; quidquid dixerint, hoc legem Dei putant; nec scire dignantur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint: sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, deprecare sententias, & ad voluntatem suam Scripturam trahere repugnantem: quasi non legerimus Homerocentonas, & Virgiliocentonas. * ac non sic etiam Maronem sine Christo possumus dicere Christianum, quia scripserit: jam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna. Jam nova progenies cœlo demittitur alto. Et patrem loquentem ad filium: nate, meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Salvatoris in Cruce: talia perstabat memorans, fixusque manebat. Puerilla, hæc sunt, & circulatorum ludo similia docere quod ignores, imò (ut cum stomacho loquar) nec hoc quidem scire quod nescias. Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de divisione terræ, de confusione linguarum, & descensione usque ad Egyptum scribitur Hebræorum. Patet Exodus cum decem plagis, cum Decalogo, cum mysticis, divinisque præceptis. In promptu est Leviticus liber; in quo singula sacrificia, imò singulæ pene syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leviticus spirant cœles-

* *Centones*, vocantur quædam carminum structura, ac compositiones variis è lociis, sensibusque diversis confarctatæ, ut ex eis unus prodeat sensus, quem sejuncta illa non reddunt carmina.

tia sacramenta. Numeri vero, nonne totius Arithmeticæ, & Prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent? Deuteronomium quoque secunda lex, & Evangelicæ legis præfiguratio nonne sic ea habet, quæ priora sunt, ut tamen nova sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur. Job exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesque leges dialecticæ propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba plena sunt sensibus. Et (ut de cæteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit: scio, inquit, quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra resurrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea; & in carne mea videbo Deum. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Veniam ad Jesum Nave, typum Domini non solum gestis, sed etiam nomine. Transiit Jordanem: hostium regna subvertit: divisit terram victori populo, & per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiæ cœlestisque Jerusalem spiritualia regna describit. In Judicum libro quot Principes populi, tot figuræ sunt. Ruth Moabitis Isaia explet vaticinium dicentis: emitte agnum Domine dominatorem terræ, de petra deserti, ad montem filiæ Sion. Samuel in Heli mortuo, & in occisso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porro in Sadoch, atque David, novi Sacerdotii, novique Impe-

rii sacramenta testatur. Melachim, id est Regum tertius, & quartus liber à Salomone usque ad Jechoniam; & ad Jeroboam filio Nabath usque ad Ossee, qui ductus est in Assyrio, regum Judà, & regum describit Israel. Si historiam, respicias, verba simplicia sunt. Si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & Hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur. Duodecim Prophetæ in unius voluminis angustias coarctati, multo aliud quam sonant in littera, præfigurant. Ossee crebro nominat Ephraim, Samariam, Joseph, Jezrael, & uxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum præstolari. Joel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, bruco, locusta, rubigine vastante corruptam & post eversionem prioris populi, effusum iri Spiritum Sanctum super servos Dei, & ancillas; id est, super centum viginti credentium nomina qui effundendus erat in coenaculo Sion: qui centum viginti ab uno usque ad quindecim paulatim, & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in Psalterio mysticè continentur. Amos Pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim dignè exprimat tria, aut quatuor scelera Damasci, Gaza, & Tyri, & Idumæ, & filiorum Ammon, & Moab, & in septimo octavoque gradu Judæ, & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in monte Samariæ, & ruituram domum majorem, minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum, vel adamantinum, & unicum pomorum attrahen-

tem supplicia peccatoribus, & famem in terram, non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei Abdias, qui interpretatur servus Domini, per-tonat contra Edon sanguineum, terrenumque hominem. Fratris quoque Jacob semper æmulum, hasta percutit spirituali. Jonas columba pulcherrima, naufragio suo Passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam revocat, & sub nomine Ninive salutem Gentibus nuntiat. Michæas de Morasthi cohæres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronum, & obsidionem ponit contra eam; quia maxillam percusserit judicis Israel. Nahum consolator orbis increpat civitatem sanguinum, & post eversionem illius loquitur: ecce super montes pedes evangelizantis, & annunciantis pacem. Abacuc luctator fortis, & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, ut Christum in Cruce contempletur, & dicat: operuit cœlos gloria ejus, & laudis ejus plena est terra. Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus, ibi abscondita est fortitudo ejus. Sophonias speculator, & arcanorum, Domini cognitor, audi clamorem, à porta piscium & ejulatum à secunda, & contritionem à collibus. Incidit quoque ululatum habitatoribus Pilæ: quia conticuit omnis populus Chanaam: disperierunt universi, qui involuti erant argento. Aggæus festivus, & lætus, qui seminavit in lacrymis, ut in gaudio metere, destructum templum adificat, Dominumque patrem inducit loquentem: Adhuc unum modicum & ego commovebo cœlum, & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes: & veniet desideratus cunctis gentibus Zacharias, memor Domini sui multiplex in Propheta Jesum vestibis sordidis indutum, &

lapidem oculorum septem ; candelabrumque aureum cum totidem lucernis, quot oculis, duas quoque olivas à sinistris lampadis cernit & dextris, ut post equos rufos, nigros, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Jerusalem, pauperem Regem vaticinetur, & prædicet sedentem super pullum filium asinae subjugalis. Malachias apertè, & in fine omnium Prophetarum, de abiectione Israel, & vocatione gentium: non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra: ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Isaiam, Jeremiam, Ezechielem, & Daniele quis possit vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non Prophetiam mihi videtur texere, sed Evangelium. Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diversis metris nescit alphabetum. Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus involuta, ut apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos, ante annos triginta non legantur. Quartus vero, qui & extremus inter quatuor Prophetas, temporum, conscius, & totius mundi Philohistor, * lapidem præcisum de monte sine manibus, & regnat omnia subvertentem, claro sermone pronuntiant. David Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, & Serenus Christum lyra personat, & in decachordo Psalterio ab inferis excitat resurgentem. Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit & Christum, sanctorumque nuptiarum dulce canit epithalamium. Esther

* Id est, *Amator Historiarum* totius mundi.

in Ecclesiæ typo populum liberat de periculo, interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivii, & diem celebrem mittit in posteros. Paralipomenon liber, id est, instrumenti veteris optime, tantus, ac talis est, ut absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippè nomina, juncturasque verborum, & prætermissæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Evangelii quæstionis. Esdras, & Neemias, adjutor videlicet, & consolator à Domino, in unum volumen coarctantur, instaurant templum, muros extruunt civitatis: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio Sacerdotum, Levitarum, Israelis proselytorum, ac per singulas familias murorum ac turrium opera divisa, alius in cortice præferunt, alius retinent in medulla.

Cernis me Scripturarum amore raptum excessisse modo epistolæ, & tamen non implesse quod volui. Audivimus tantum quid nosse, quid cupere debeamus, ut & nos quoque possimus dicere: concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore. Cæterum Socraticum illud impletur in nobis: hoc tantum scio quod nescio. Tangam & novum breviter Testamentum. Matthæus, Marcus, Lucas, & Joannes, quadriga Domini & verum Cherubin, quod interpretatur, scientiæ multitudo per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata, & ubique volitantia. Tenent se mutuo, sibi que perplexi sunt, & quasi rota in rota volvuntur, & pergunt quocumque eos flatus Sancti Spiritus perduxerit. Paulus Apostolus

ad septem scribit Ecclesias (octava enim ad Hebræos à plerisque extra numerum ponitur) Timotheum instruit , ac Titum : Philemonem pro fugitivo famulo deprecatur. Super quo tacere melius puto , quàm pauca scribere. Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam , & nascentis Ecclesiæ infantiam texere : sed si noverimus scriptorem eorum Lucam esse medicum , cuius laus est in Evangelio ; animadvertemus pariter omnia verba illius , animæ languentis esse medicinam. Jacobus , Petrus , Joannes , & Judas Apostoli septem Epistolas ediderunt , tam mysticas , quàm succinctas , & breves pariter & longas , breves in verbis , longas in sententiis ; ut rarus sit qui non in earum lectione cæcutiat. Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta , quot verba. Parum dixi pro merito voluminis. Laus omnis inferior est : in verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te , frater charissime inter hæc vivere , ista meditari , nihil aliud nosse , nihil quærere : nonne tibi videntur jam hic in terris regni coelestis habitaculum ? Nolo offendaris in Scripturis sanctis simplicitate , & quasi vilitate verborum : quæ vel vitio interpretum , vel de industria sic prolata sunt , ut rusticam concionem facilius instruerent ; & in una eademque sententia aliter doctus , aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans , & hebes , ut hæc me nosse polliceat , & eorum fructus in terra capere , quorum radices in cælo fixæ sunt : sed velle fateor. Sedenti me præfero , magistrum renuens , comitem spondeo. Petenti datur , pulsanti aperitur , quærens invenit. Discamus in terris , quorum nobis scientia perseveret in cælo. Obiis te manibus excipiam : & (ut ineptè aliquid , ac de Herma-goræ tumiditate effutiam) quidquid quæseris , te-

cum scire conabor. Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium , qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit , referens honestatem morum tuorum , contemptum sæculi , fidem amicitiae , amorem Christi. Nam prudentiam , & eloqui venustatem , etiam absque illo ipsa epistola præferebat. Festina quæso te , & hærentis in salo naviculæ funem magis præcide , quàm solve. Nemo renuntiaturus sæculo , benè potest vendere , quæ contempsit ut venderet. Quidquid in sumptus de tuo tuleris , pro lucro computa. Antiquum dictum est : avaro tam deest quod habet , quàm quod non habet. Credenti totus mundus divitiarum est : * infidelis etiam obolo indiget : sic vivamus tamquam nihil habentes , & omnia posidentes. Victus , & vestitus divitiæ Christianorum sunt : si habes in potestate rem tuam , vende : si non habes , projice. Tollenti tunicam , & pallium relinquendum est. Scilicet nisi tu , semper recrastinans , diem de die trahens , cautè & pendentium tuas possessoriunculas vendideris , non habet Christus undè alat pauperes suos. Totum Deo dedit , qui seipsum obtulit. Apostoli navem tantum & retia reliquerunt. Vidua duo æra misit in gazophylacium , & præfertur Creesi divitiis. Facile contemnit omnia , qui semper cogitat esse moriturum.

* Hoc est , universa quæ sunt in mundo sua sunt , ac sibi pro divitiis serviunt , juxta illud , *Nihil habentes , & omnia possidentes.*

VITA PAULI EREMITÆ.

Argumentum Epistolæ.

De ortu, vita & obitu Pauli primi, sicut putant, Eremitæ, & quomodo fuerit sepultus à D. Antonio monacho. Tanta erat in exemplaribus varietas, ut appareat Hieronymum capius idem argumentum aliis tractasse verbis, aut alium exercendæ copiæ causa, hoc fecisse videtur, & hoc Hieronymus exercitandi ingenii gratia lusisse.

Inter multos sæpè dubitatum est, à quo potissimum Monachorum Eremus habitari cepta sit. Quidam enim alius repetentes, à Beato Eliam, & Joanne sumpsere principium. Quorum & Elias plus nobis videtur Propheta fuisse, quam monachus, & Joannes ante prophetare cepisse, quam natus est. Alii autem, (in quam opinionem vulgus omne consentit) asserunt Antonium hujus propositi fuisse caput: quod ex parte verum est. Non enim tam ipse ante omnes fuit, quam ab eo omnium incitata sunt studia. Amathas verò, & Macarius, discipuli Antonii, quorum superiôr magistri corpus sepelivit, etiâ nunc affirmant, Paulum quendam Thebæum, principem istius rei fuisse. Quod non tam nomine, quam opinione nos quoque comprobamus. Nonnulli & hæc, & alia, prout voluntas tulit, jactitant; subterraneo specu crinitum calcaneo tenus hominem fuisse, & multa quæ persequi otiosum est, incredibilia fingentes. Quorum quia impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem sententia videtur. Igitur quia de Antonio tam Græ-

co, quàm Romano stylo diligenter traditum est; pauca de Pauli principio & fine scribere disposui, magis quia res omissa fuit, quàm fretus ingenio. Quomodo autem in media ætate vixerit, & quas satanæ pertulerit insidias, nulli hominum compertum habetur. Sub Decio, & Valeriano persecutoribus, quo tempore Cornelius Romæ, Cyprianus Carthagine felici cruce damnati sunt, multas apud Ægyptum, & Thebaidam Ecclesias tempestas sæva populata est. Voti tunc Christianis erat, pro Christi nomine gladio percuti. Verum hostis callidus tarda ad mortem supplicia conquirens, animas cupiebat jugulare, non corpora. Et ut ipse, qui ab eo passus est. Cyprianus ait, volentibus mori non permittebatur occidi. Cujus ut crudelitas notior fiat, duo memoriæ causa exempla subjecimus. Perseverantem itaque quendam in fide martyrem, & inter equuleos, laminasque victorem, jussit melle perungi, & sub ardentissimo sole, ligatis manibus post tergum resupinari: scilicet ut muscarum aculeis cederet, qui ignitas sartagine ante superasset. Alium juvenili ætate florentem in amenissimos hortulos præcepit adduci: ibique inter lilia candentia, & rubentes rosas, cum leni juxta murmure aquarum serperet rivus, & molli sibilo arborum folia ventus præstringeret, super extructum plumis lectum resupinari jussit & ne se inde posset excutere, blandissericon nexibus irretitum relinqui. Quo cum, recedentibus cunctis, meretrix speciosa venisset, coepit delicatis stringere colla complexibus. Et quod dictu quoque scelus est, manibus atrectare virilia, ut corpore in libidinem concitato, se victrix impudica super jaceret. Quid ageret miles Christi, & quo se verteret nesciebat. Quem tormenta non vicerant, superabat voluntas. Tandem

coelitus inspiratus, præcisam morsu linguam in osculantis se faciem expuit; ac sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superavit. Per idem ergo tempus quo talia gerebantur, apud inferiorem Thebaidam, cum sorore jam viro tradita, post mortem amborum parentum in hæreditate locupleti Paulus relictus est annorum circiter quindecim, litteris tam Græcis, quam Ægyptiacis apprime eruditus, mansueti animi, Deum valde amans. Et cum persecutionis procella detonaret, in villam remotiorem & secretiorem secessit. Verum quid non mortalia pectora cogit auri sacra fames? sororis maritus cœpit prodere vellet, quem celare debuerat. Non illum uxoris lacrymæ, non communio sanguinis, non spectans cuncta ex alto Deus ab scelere revocavit. Ad hæc instabat crudelitas, quæ pietatem videbatur imitari. Quod ubi prudentissimus adolescens intellexit, ad montium deserta confugiens, dum persecutionis finem præstolaretur, necessitatem in voluntatem vertit: ac paulatim progrediens, rursusque subsistens, atque hoc idem sæpius faciens, tandem repetit saxum montem, ad cuius radicem haud procul erat grandissæpelunca, quæ lapide claudebatur. Quo remoto (ut est cupiditas hominum occulta cognoscere) avidius explorans, animadvertit intus grande vestibulum, quod aperto desuper coelo, patulis diffusa ramis vetus palma contexerat, fontem lucidissimum ostendens, cuius rivum tantummodo foras erumpentem, statim modico foramine, eadem quæ genuerat aquas terra sorbebat. Erant præterea per exesum montem haud pauca habitacula, in quibus Scalptæ, etiam incudes, & mallei, quibus pecunia olim signata, visebantur. Hunc locum Ægyptiorum litteræ ferunt furtivæ monetæ officinam fuisse, ea tem-

pestate, qua Cleopatrarum junctus est Antonius. Igitur adamato (quasi quod à Deo sibi offerretur) habitaculo omnem ibidem in orationibus & solitudine duxit ætatem: cibum & vestimentum ei palma præbebat. Quod ne cui impossibile videatur, Jesum testor, & sanctos Angelos ejus, in ea eremi parte quæ juxta Syriam Sarracenis jungitur, vidisse me monachos, de quibus unus per triginta annos clausus, hordeaceo pane, & lutulenta aqua vixit: alter in cisterna veteri (quam gentili sermone Syra cubam vocant) quinque caricis per singulos dies sustentabatur. Hæc igitur incredibilia esse videbuntur his, qui non crediderint, quia omnia possibilia sunt credentibus. Sed ut ad rem redeam, undè digressus sum: cum jam centum tredecim annos beatus Paulus vitam cœlestem ageret in terris, & nonagenarius in alta solitudine Antonius moraretur (ut ipse asserere solebat) hæc in mente ejus cogitatio incidit, nullum ultra se perfectum Monachum in eremo consedissee. At illi per noctem quiescenti revelatum est, esse alium ulterius multo se meliorem, ad quem visendum deberet proficisci. Illico, erumpente luce, venerabilis senex infirmos artus baculo regente sustentans, cœpit ire velle quo nesciebat. Et jam media dies, coquente desuper sole, fervebat: nec tamen à cœpto itinere abducebatur, dicens: credo in Deum meum, quod servum suum, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his, conspicit hominem equo mixtum, cui opinio Poetarum Hippocentauro vocabulum indidit. Quo viso salutaris impressione signi armat frontem, & heus tu, inquit, quam in parte hic servus Dei habitat? At ille barbarum nescio quod infrendens, & frangens potius verba, quam proloquens, inter hor-

rentia ora senis blandum quæsitit alloquium, & dextræ protensione manus cupitum indicat iter; & sic patientes campos volucris transmittens fuga, ex oculis mirantis evanuit. Verum hæc utrum diabolus ad terrendum eum simulaverit: an ut solet, eremus, monstruosorum animalium ferax, istam quoque gignat bestiam, incertum habemus. Stupens itaque Antonius, & de eo quod viderat, secum volvens ulterius progreditur. Nec mora: inter saxosam convallē haud grandem homunculum videt, aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cujus extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat. Infractusque & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei, & lorica spei, ut bonus præliator arripuit. Nihilominus memoratum animal palmarum fructus eidem ad viaticum, quasi pacis obsides offerebat. Quo cognito, gradum pressit Antonius; & quisnam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit: mortalis ego sum, & unus ex acolis eremi, quos vario delusa errore Gentilitas, Faunos, Satyrosque, & incubos vocans colit. Legatione fungor gregis mei. Precamur, ut pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mundi venisse cognovimus, & in universam terram exiit sonus ejus. Talia eo loquente, longævus viator ubertim faciem lacrymis rigabat: quas magnitudo lætitiæ indices cordis effuderat. Gaudēbat quippe de Christi gloria, & de interitu satanæ, simulque admirans, quod ejus posset intelligere sermonem, & baculo humum percutiens, aiebat: Væ tibi Alexandria, quæ pro Deo portenta veneraris: væ tibi civitas meretrix, in quem totius orbis dæmonia confluxere. Quid nunc dictura est? Bestiæ Christum loquuntur, & tu pro Deo portenta venera-

ris. Necdum verba compleverat, & quasi pennigero volatum petulcum animal aufugit. Hoc ne cuiquam ob incrudelitatem scrupulum moveat, sub Rege Constantino universo mundo teste, defunditur. Nam Alexandriam istiusmodi homo vivus perductus, magnum populo spectaculum præbuit; & postea cadaver exanime, ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, ut ab Imperatore videretur, allatum est. Sed ut propositum prosequar, Antonius, cœptam regionem pergebat, ferarum tantum & bubalorum vestigia intuens, & eremi latam vastitatem; quid ageret, quo vertere gradum, nesciebat.

Jam altera effluxerat dies: restabat unum, ut deserere se à Christo non posse confideret. Pernox secundas in oratione exegit tenebras, & dubia adhuc luce, procul intuetur lupam sitis ardoribus anhelantem, ad radicem montis irrepere. Quam secutus oculis, & juxta speluncam, cum fera abiisset, accedens, intro cœpit aspicere, nihil curiositate proficiente, tenebris arcentibus visum. Verum, ut Scriptura ait, perfecta dilectio foras mittit timorem: suspensio gradu, & anhelitu temperatu, calidus explorator ingressus, ac paulatim progrediens, sæpiusque subsistens, sonum aure captabat. Tandem per cæcæ noctis horrorem procul lumen intuitus, dum avidus properat, offenso in lapidem pede, strepitum concitavit: post cujus sonitum beatus Paulus ostium, quod patebat ocludens, sera obfirmavit. Tunc vero Antonius præ foribus corruens, usque ad sextam, & eo amplius horam aditum precabatur, dicens: Qui sim, undè, vel cur venerim nosti. Scio me non mereri conspectum tuum: tamen nisi videro, non recedam. Qui bestias recipis, hominem cur repellis? Quasi-

vi, & inveni: pulso ut aperiatur. Quod si non impetro, hic moriar ante postes tuos; certè sepelies vel meum cadaver. Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Ad quem responsum paucis ita reddidit heros: Nemo sic petit, ut minetur: nemo cum lacrymis injuriam, vel calumniam facit: & miraris si non recipiam, cum moriturus adveneris? Si arridens Paulus patefecit ingressum.

Quo aperto, dum in motuos miscentur amplexus, propriis se salutavere nominibus: gratiæ Domino in commune referuntur. Et post sanctum osculum residens Paulus cum Antonio, ita exorsus est: En quem tanto labore quæsisisti, putridis senectute membris operit inculta canities: En vides hominem, pulverem mox futurum. Verum quia charitas omnia sustinet, narra mihi quæso, quomodo se habeat humanum genus, an in antiquis urbibus nova tecta consurgant: quo mundus regatur imperio, an supersint aliqui, qui dæmonum errorem rapiantur. Inter has sermocinationes suscipiunt alitem coryum in ramo arboris consedis; qui inde leniter subvolans, integrum panem ante mirantium ora deposuit. Post cujus abscessum. Eia, inquit Paulus: Dominus nobis prandium misit, verè pius, verè misericors. Sexaginta jam anni sunt, quod accipio dimidiū semper pannis fragmentum: verum ad adventum tuum, militibus suis Christus duplicavit annonam. Igitur Domino gratiarum actione celebrata, super vitrei marginem fontis uterque consedit. Hic verò quis frangeret panem oborta contentio, penè diem duxit in vesperum. Paulus more cogeat hospitii, Antonius jure refellebat ætatis. Tandem consilium fuit, ut aprehenso è regione pane, dum ad se quisque nititur, pars cui-

que suæ remanere in manibus. Dehinc paululum aquæ in fonte prono ore libaverunt: & immolantes Deo sacrificium laudis, noctem transegere vigiliis. Cumque jam esset terræ redditus dies, beatus Paulus ad Antonium sic locutus est: Olim te frater in istis regionibus habitare sciebam: olim te conservum meum mihi promiserat Deus. Sed quia jam dormitionis meæ tempus advenit, & (quod semper cupiebam dissolvi, & esse cum Christo) peracto cursu, superest mihi corona justitiæ: tu missus es à Domino, qui humo corpusculum meum tegas, imò terræ terram reddas. His Antonius auditis, flens & gemens, ne se deseret, ut comitem talis itineris acciperet, precabatur. Et ille: Non debes, inquit, quærere quæ tua sunt, sed quæ aliena: expedit quidem tibi sarcina carnis abjecta, Agnum sequi; sed & cæteris expedit fratribus, ut tuo adhuc instituantur exemplo. Quamobrem quæso perge, nisi molestum est, & pallium, quod tibi Athanasius Episcopus dedit, ad involvendum corpusculum meum defer. Hoc autem beatus Paulus rogavit, non quod magnopere curaret, utrum tectum putresceret cadaver, an nudum, quippè qui tanto temporis spatio, contextis palmarum foliis vestiebatur, sed ut à se recedenti mœror suæ mortis levaratur. Stupefactus ergo Antonius, quod de Athanasio & pallio ejus audierat, quasi Christum in Paulo videns, & in pectore ejus Deum venerans, ultra respondere nihil ausus est: sed cum silentio lacrimans osculatis ejus oculis, manibusque, ad Monasterium, quod postea à Sarracenis occupatum est, regrediebatur. Neque verò gressus sequebantur animus: sed quamvis corpus inane jejuniis, seniles etiam anni fregerant, tamen animo vincebat ætatem. Tandem fatigatus, & anhe-

Ius ad habitaculum suum confecto itinere pervenit. Cui cum duo discipuli, qui ei longo jam tempore ministrare consueverant, occurrissent, dicentes: Ubi tandiu moratus es, pater? Respondit: Vae mihi peccatori, qui falsi monachi nomen fero. Vidi Eliam, vidi Joannem in deserto, & verè vidi Paulum in Paradiso. Et sic ore compresso, & manu verberans pectus, ex cellula pallium protulit. Rogantibusque discipulis, ut plenius quidam rei esset, exponeret, ait: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Tunc egressus foras, & ne modicum quidem cibi sumens, per viam qua venerat, regressus est, illum sitiens, illum videre desiderans, illum oculis ac mente contemplans. Timebat enim quod evenit; ne se absente, Christo debitum spiritum redderet. Cumque jam dies alia illuxisset: & trium horarum spatio viam remeavisset, vidit inter Angelorum catervas, inter Prophetarum & Apostolorum choros niveo candore Paulum fulgentem in sublimi conscendere. Et statim in faciem suam procidens, sabulum capiti superjacebat, ploransque, & ejulans ajebat: Cur me Paule dimittis? cur insalutatus abis? tam tarde notus, tam cito recedis? Referebat postea beatus Antonius tanta se velocitate quod reliquum erat viæ cucurrisse, ut instar avis pervolasset. Nec immerito. Nam introgressus speluncam, vidit genibus complicatis, erecta cervice, extensisque in altum manibus corpus exanime. Ac primum & ipse, vivere eum credens, pariter orabat. Postquam verò nulla, ut solebat, suspiria precantis audivit, in flebile osculum ruens, intellexit quod etiam cadaver Sancti Deum, cui omnia vivunt, officioso gestu precabatur. Igitur obvoluto, & prolato foras corpore, Hymnos quoque & Psalmos ex Christiana traditione

decantans, constrictabatur Antonius, quod sarculum, quo terram foderet, non haberet: flutuansque vario mentis æstu, & secum multa reputans dicebat: Si ad monasterium revertar, tridui iter est: si hic maneam, nihil ultra proficiam. Moriar ergo, ut dignum est, & juxta bellatorem tuum, Christe ruens, extremum habitum fundam. Talia eo animo volvente, ecce duo leones ex interioris eremi parte currentes, volantibus per colla jubeis, ferebantur: quibus aspectis primò exhorruit: rursusque ad Deum referens mentem, quasi columbas videret, mansit intrepidum. Et illi quidem directo cursu ad cadaver beati senissubstiterunt, adulantibusque caudis circa ejus pedes accubere frenitu ingenti rugientes, prorsus ut intelligeret eos plangere, quo modo poterant. Deinde haud procul cœperunt humum pedibus scalpere, arenamque certatim egerentes, unius hominis capacem locum foderunt: ac statim quasi mercedem pro opere postulantibus, cum motu aurium, cervice dejecta, ad Antonium perrexerunt, manus ejus pedesque lingentes. At ille animadvertit benedictionem eos à se precari. Nec mora, in laudationem Christi effusus, quod muta quoque animalia Deum esse sentirent, ait: Domine, sine cujus nutu nec folium arboris defluit, nec unus passerum ad terram cadit, da illis sicut tu scis. Et manu annuens eis, ut abirent, imperavit. Cumque illi recessissent, sancti corporis oneri seniles curvavit humeros: & deposito eo in fossam, desuper humum congregans, tumulum ex more composuit. Postquam autem alia dies illuxit, ne quid pius hæres ex intestati bonis non possideret, tunicam ejus sibi vindicavit, quam in sportarum modum de palmæ foliis ipse sibi contexerat. Ac sic ad monasterium re-

versus discipulis cuncta ex ordine replicavit : diebusque solemnibus Paschæ & Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est. Libet in fine opusculi eos interrogare, qui sua patrimonia ignorant, qui domos marmoribus vestiunt, qui uno filo villarum insuunt pretia : huic seni nudo quid unquam defuit? Vos gemas bibitis : ille naturæ concavis manibus satisfacit. Vos in tunicis aurum texistis : ille ne villissimum quidem indumentum habuit mancipii vestri. Sed è contrario, illi quidem pauperculo paradisu patet : vos auratos gehenna suscipiet. Ille vestem Christi, nudus licet tamen servavit : vos vestiti sericis, indumentum Christi perdidistis. Paulus villissimo pulvere coopertus jaceat, resurrecturus in gloriam : vos operosa saxi sepulcra premunt, cum vestris opibus arsueros. Parcite quæso vobis : parcite salutem divitiis, quas amatis. Cur & mortuos vestros auratis obvolvitis vestibus? Cur ambitio inter luctus lacrymasque non cessat? An cadavera divitum, nisi in serico putrescere nesciunt? Obsecro, quicumque hæc legis, ut Hieronymi peccatoris memineris, cui, si Dominus optionem daret, multo magis eligeret tunicam Pauli cum meritis ejus, quam Regum purpuram cum pœnis suis.

DIVI CÆCILII CYPRIANI

EPISTOLA

AD DONATUM.

In qua qualiter sua conversio fuerit, enarrat, & Sancti Spiritus vires commemorans, mundique laqueos declarans damna, hortatur ad placidam fidem, & quietam.

CÆCILII CYPRIANI

Donato salutem.

Benè admones, Donate Charissime, nam & promississe me memini, & reddendi tempestivum prorsus hoc tempus est, quo, indulgente vindemia, solutus animus in quietem solemnes ac statas anni fatigantis inducias sortitur, locus etiam cum die convenit, & mulcendis sensibus ac fovendis ad lenes auras blandientis autumnii, hortorum facies amœna consentit. Hic jucundum sermonibus diem ducere, & studentibus fabulis in divina præcepta conscientiam pectoris erudire : ac ne colloquium nostrum arbiter profanus impediatur, aut clamor intemperantis familiæ strepentis obtundatur, petamus hanc sedem, dant secessum vicina secreta, ubi dum erratici palmitum lapsus nexibus pendulis per arundines bajulas

versus discipulis cuncta ex ordine replicavit : diebusque solemnibus Paschæ & Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est. Libet in fine opusculi eos interrogare, qui sua patrimonia ignorant, qui domos marmoribus vestiunt, qui uno filo villarum insuunt pretia : huic seni nudo quid unquam defuit? Vos gemas bibitis : ille naturæ concavis manibus satisfacit. Vos in tunicis aurum texistis : ille ne villissimum quidem indumentum habuit mancipii vestri. Sed è contrario, illi quidem pauperculo paradisi patet : vos auratos gehenna suscipiet. Ille vestem Christi, nudus licet tamen servavit : vos vestiti sericis, indumentum Christi perdidistis. Paulus villissimo pulvere coopertus jaceat, resurrecturus in gloriam : vos operosa saxi sepulcra premunt, cum vestris opibus arsueros. Parcite quæso vobis : parcite salutem divitiis, quas amatis. Cur & mortuos vestros auratis obvolvitis vestibus? Cur ambitio inter luctus lacrymasque non cessat? An cadavera divitum, nisi in serico putrescere nesciunt? Obsecro, quicumque hæc legis, ut Hieronymi peccatoris memineris, cui, si Dominus optionem daret, multo magis eligeret tunicam Pauli cum meritis ejus, quam Regum purpuram cum pœnis suis.

DIVI CÆCILII CYPRIANI

EPISTOLA

AD DONATUM.

In qua qualiter sua conversio fuerit, enarrat, & Sancti Spiritus vires commemorans, mundique laqueos declarans damna, hortatur ad placidam fidem, & quietam.

CÆCILII CYPRIANUS

Donato salutem.

Benè admones, Donate Charissime, nam & promississe me memini, & reddendi tempestivum prorsus hoc tempus est, quo, indulgente vindemia, solutus animus in quietem solemnes ac statas anni fatigantis inducias sortitur, locus etiam cum die convenit, & mulcendis sensibus ac fovendis ad lenes auras blandientis autumnii, hortorum facies amœna consentit. Hic jucundum sermonibus diem ducere, & studentibus fabulis in divina præcepta conscientiam pectoris erudire : ac ne colloquium nostrum arbiter profanus impediatur, aut clamor intemperantis familiæ strepentis obtundatur, petamus hanc sedem, dant secessum vicina secreta, ubi dum erratici palmitum lapsus nexibus pendulis per arundines bajulas

repunt, vitream porticum frondea tecta fecerunt. Bene hic studia in aures damus, & dum in arbores, & in vites quas videmus, oblectante prospectu, oculos amoenamus, animum simul & auditus instruit & pascit obrutus. Quamquam tibi sola nunc gratia, sola cura sermonis est, contemptis voluntariæ visionis illecebris, in me oculus tuus fixus est, tam ore, quam mente totus auditor es, & hoc amore, quo diligis. Cæterum quale, vel quantum est, quod in pectus tuum veniat ex nobis? Exilis ingenii augusta mediocritas tenues admodum fruges parit, nullis ad copiam fecundi cespitis culmis ingravescit: aggrediatur tamen facultate, qua valeo; nam & materia dicendi facit mecum. In judiciis, in concione pro rostris opulenta facundia volubili ambitione jactetur: cum de Domino Deo vox est, vocis pura sinceritas non eloquentiæ viribus nititur ad fidei argumenta, sed rebus. Denique accipe non diserta, sed fortia; nec ad audientiæ popularis illecebram culto sermone fucata; sed ad divinam indulgentiam prædicandam rudi veritate simplicia: accipe quod sentitur antequam discitur; nec per moras temporum longa agnitione colligitur, sed compedio gratiæ maturantis hauritur. Ego cum in tenebris, atque in nocte cæca jacerem, cumque in salo jactantis sæculi nutabundus ac dubius, vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus; difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut qui renasci denuò posset; utque in novam vitam labacro aquæ salutaris animatus quod prius fuerat exponeret; corporis licet manente compage, hominem animo ac mente muta-

ret. Qui possibilis, alebam, est tanta conversio, ut repente ac pernicious exuatur, quod vel genuinum situ materiæ naturalis obduruit, vel usurpatum diu senio vetustatis inolevit? alta hæc, & profunda penitus radice sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cœnis & largis dapibus assuevit? & qui pretiosa veste conspicuus in auro atque in purpura fulsit, ad plebejum se ac simplicem cultum quando deponit? Fascibus ille oblectatus & honoribus, privatus & inglorius esse non potest; hic stipatus clientium cuneis, frequentiore comitatu officiosi agminis honestatus, poenam putat esse cum solus est. Tenacibus semper illecebris assuetum, necesse est, ut solebat, vinolentia invitet, inflet superbia, iracundia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet sæpè mecum: nam ut ipse quamplurimis vitæ prioris erroribus implicatus tenebar, quibus exui me posse non crederem, sic vitiis adhærentibus obsecundans eram, & desperatione meliorum malis meis veluti jam propriis ac vernaculis adfavebam. Sed postquam undæ genitalis auxilio superioris avi labe deteresa, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infundit; postquam coelitus spiritu hausto in novum me nomen nativitas secunda reparavit, mirum in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa lucere tenebrosa; facultatem dare quod prius difficile videbatur: geri posse, quod impossibile putabatur: ut esset agnoscere terrenum fuisse quod prius carnaliter natum delictis obnoxium viveret: Dei esse cepisse, quod jam Spiritus Sanctus animaret. Scis ipse profecto & mecum pariter recognoscis, quid detraxerit nobis, quidve con-

tulerit mors ista criminum, virtutum. Scis ipse, nec prædico: in proprias laudes odiosa jactatio est: quamvis non jactatum possit esse, sed gratum, quicquid non virtuti hominis adscribitur, sed de Dei munere prædicatur, ut jam non peccare esse cœperit fidei; quod ante peccatum est, fuerit erroris humani. Dei est, inquam, Dei omne quod possumus: inde vivimus, inde pollemus; inde sumpto & vigore concepto, hic adhuc positi futurorum indicia prænosci-mus. Si tantum timor innocentiae custos, ut Dominus qui in mentes nostras indulgentiae coelestis allapsu clementer influxit, in animi oblectantis hospitio justa operatione teneatur; nec accepta securitas in diligentiam pariat, & vetus denuò hostis obrepat. Cæterum si tu innocentiae, si justitiae viam teneas, si illap-sa firmitate vestigii tui incedas, si in Deum viribus totis, ac toto corde suspensus hoc sis tantum quod esse cœpisti; tantum tibi ad licentiam datur: quantum gratiae spiritualis augetur. Non enim, qui beneficio-rum terrestrium mos est, in capesendo munere coe-lesti mensura ulla vel modus est: profluens largiter spiritus nullis sinibus premitur, nec coercentibus claustris intra certa metarum spatia frænatur: man-nat jugiter, exuberat affluenter. Nostrum tantum sitiât pectus, & pateat, quantum illuc fidei capaxis afferimus, tantum gratiae innundantis haurimus. In-de jam facultas datur, castitate sobria, mente in-tegra, voce pura, virtute sincera, in medelam dol-entium vulnerum posse venenorum virus extingue-re; animorum desipientium labes reddita sanitate purgare, infestis jubere pacem, violentis quietem ferocientibus lenitatem, immundos & erraticos spi-ritus, qui se expugnandis hominibus immerserint,

ad confessionem minis increpantibus cogere: ut re-cedant, duris verberibus urgere; confluentes, eju-lantes, gementes, incremento poenae propagantis extendere, flagris cedere, igne torrere. Res illic ge-ritur, nec videtur: Occulta plaga, & poena mani-festa. Ita quod esse jam cœpimus, acceptus spiri-tus licentia sua potitur; quod necdum corpus ac membra mutavimus, adhuc carnalis aspectus sæculi nube cæcatur. Quantus hic animi potentatus, quan-ta vis est? non tantum ipsum esse substraculum perni-tiosis contractibus mundi, ut quis expiatus & purus nulla incursantis inimici labe capiatur; sed adhuc majorem & fortio rem viribus fieri, ut in omnem ad-versarii grassantis exercitum imperioso jure domi-netur? Atque ut illustrius veritate patefacta divini muneris indicia clarescant, lucem tibi ad cognitio-nem dabo, malorum blandientium caligine abster-sa, opertas sæculi tenebras revelabo. Paulisper re-crede subduci in montis ardui verticem celsiorem, speculari inde rerum infra te jacentium facies; & oculis in diversa porrectis, ipse à terrenis contacti-bus liber fluctuantis mundi turbines intuere. Jam sæ-culi & ipse misereberis, tuique admonitus, & plus in Deum gratus, majore lætitia quod evaseris, gra-tulaberis. Cerne tu itinera latronibus clausa, maria obsesa prædonibus, cruento horrore castrorum bel-la ubique divisa: Madet orbis mutuo sanguine, & homicidium cum admittunt singuli crimen est, virtus vocatur cum publicè geritur: impunitatem sceleri-bus acquirit non innocentiae ratio, sed sævitiae mag-nitudo. Jam si ad urbes ipsas oculos tuos atque ora convertas, celebritatem offēdes omni solitudine tristiorē. Paratur gladiatoribus ludus, ut libidinem

crudelium luminum sanguinis oblectet. Impletum in succum cibis fortioribus corpus, & aruinæ toris membrorum moles robusta pinguescit, ut saginatus in pœnam carius pereat. Homo occiditur in hominis voluptatem, & ut quis possit occidere peritiam est, usus est, ars est: scelus non tantum geritur, sed & docetur. Quid potest inhumanius, quid acerbius dicit? disciplina est ut perimere quis possit: & gloria est, quod perimit. Quid illud, ore te, quale est, ubi se feris obficiunt, quos nemo damnavit? ætate integra, honesta satis forma, veste pretiosa, viventes juvenes in ultroneum funus ornantur, malis suis miseri gloriantur: pugnant ad bestias, non crimine, sed furore. Spectant filios suos patres. Frater in cavea est, & soror præsto est. Et spectaculi licet pretium largior muneris apparatus amplifcet, ut mœtoribus suis mater intersit: hoc (proh dolor!) mater redimit, & in tam impiis spectaculis, tamque diris & funestis esse se non putant oculis parricidas. Convertite hinc vultus ad diversa spectaculi non minus pœnitenda contagia: in theatris quoque conspicies, quod tibi & dolori sit, & pudori. Cothurnus est tragicus prisca facinora carmine recensere: de parricidis & incestis horror antiquus, expressa ad imaginem veritatis actione replicatur, ne sæculis transeuntibus exolescat, quod aliquando commissum est. Admonetur ætas omnis auditu, fieri posse, quod factum est. Nunquam ævi senio delicta moriuntur, nunquam temporibus crimen obruitur; nunquam scelus oblivione sepelitur. Exempla fiunt, quæ esse jam facinora destiterunt. Tum delectat in mimis turpitudinum magisterio, vel quid domi gesserit, recognoscere, vel quid gerere possit audire. Adulte-

rum discitur, dum videtur; & lenocinante ad vitia publicæ autoritatis malo, quæ pudica fortasse ad spectaculum matrona processerat, de spectaculo revertitur impudica. Adhuc deinde morum quanta labes, quæ probrorum fomenta, quæ alimenta vitiorum, histrionicis gestibus inquinari? Videre contra fœdus jusque nascendi patientiam incestæ turpitudinis elaboratam? Evirantur mares, honor omnis & vigor sexus enervati corporis dedecore molliitur, plusque illic placet quisquis virum in fœminam magis fregerit, in laudem crescit ex crimine, & peritior quo turpior judicatur. Spectatur hic, pro nefas! & libenter. Quid non possit suadere qui talis est. Movet sensus, mulcet affectus, expugnat boni pectoris conscientiam fortiorem; nec deest probri blandientis autoritas, ut auditu molliore perniciēs hominibus obrepāt. Exprimunt impudicam Venerem, adulterum Martem, Jovem illum suum, non magis regno, quàm vitis principem, in terrenos amores cum ipsis suis fulminibus ardentem, nunc in plumas oloris albescere, nunc aureo imbre defluere, nunc in puerorum pubescentium raptus ministris avibus prosilire. Quære jam nunc an possit esse qui spectat, integer, vel pudicus. Deos suos quos venerantur, imitantur: fiunt miseris & religiosa delicta. O si possis in illa sublimi specula constitutus oculos tuos inserere secretis, recludere cubiculorum obductas fores, & ad conscientiam hominum penetralia occulta reserare: aspicias ab impudicis geri, quod nec aspicere possit frons pudica. Videas quod crimen sit & videre: videas quod vitiorum furore dementes gessisse se negant, & gerere festinant: libidinibus insapis in viros viri pro-

ruunt. Fiunt quæ nec illis ipsis possunt placere, qui faciunt. Mentior nisi alios, qui talis est, increpat; turpes turpis infamat, & evasisse se conscius credit; quasi conscientiam suam non posse effugere satis non sit. Idem in publico accusatores, in occulto rei, in semetipsos censores pariter, & nocentes: damnant foris, quod intus operantur, admittunt libenter, quod cum amiserint, criminantur: Audacia prorsus cum vitiis faciens, & impudentia congruens impudicis. Nolo mireris quæ loquuntur huiusmodi ore illo polluto. Quidquid jam vocem delinquitur, minus est. Sed tibi post insidiosas vias, post dispersas orbe toto multiplices pugnas, post spectacula vel cruenta, vel turpia, post libidinum probra, vel lupanariis prostituta, vel domesticis parietibus obsepta, quorum quo secretior culpa, major audacia est, forum fortasse videatur immune, quod ab injuriis lacescentibus liberum, nullis mallorum contactibus polluitur. Illuc aciem tuam flecte: plura illic quæ detesteris invenies, magis oculos tuos inde dicentes. Incisæ sint licet leges duodecim tabulis, & publicè ære præfixo jura præscripta sint, inter leges ipsas delinquitur inter jura peccatur: innocentia nec illic ubi defenditur, reservatur. Sæviti invicem discordantium rabies, & inter togas pace rupta, forum litibus mugit insanum; hasta illic & gladius, & carnifex præsto est, ungula effodiens, equuleus extendens, ignis exurens, ad hominis corpus unum supplicia plura, quam membra sunt. Quis inter hæc verò subveniat? Patronus? sed prævaricatur & decipit. Judex? sed sententiam vendit. Qui sedet crimina vindicaturus, admittit, & ut reus innocens pereat, fit nocens judex. Flagrant ubi

que delicta, & passim multiformi genere peccandi per improbas mentes nocens virus operatur. Hic testamentum subjicit: ille falsum capitali fraude conscribit: hic arcentur hæreditatibus liberi: illic bonis donantur alieni. Inimicus insimulat, calumniato impugnat, testis infamat, utrobique grassatur in mendacium criminum prostituta vocis venalis audacia, cum interim nocentes, nec cum innocentibus pereunt. Nullus de legibus metus est: de quæstore, de iudice pavor nullus: quod potest redimi non timetur: esse jam inter nocentes innoxium crimen est: malos quisquis non imitatur, offendit. Consensere jura peccatis; & coepit licitum esse quod publicum est. Quis illic rerum pudor, quæ esse possit integritas, ubi qui damnant improbos desunt, soli tibi, qui damnantur, occurrunt. Sed ne nos videamur eligere fortasse pejora, & studio destruendi, per ea oculos tuos ducere, quorum tristis atque adversandus aspectus ora & vultus conscientia melioris offendat; jam tibi illa quæ ignorantia sæcularis bona opinatur, ostendam, illic etiam fugienda conspicias. Quos honores putas esse? quos fasces? quam affluentiam in divitiis? quam potentiam in castris? in magistratu purpuræ speciem? in principatu licentiæ potestatem? Malorum blandientium virus occultum est, & arridentibus nequitia facies quidem lata, sed calamitatis abstrusæ illecebrosa fallacia; instar quoddam veneni, ubi in lethales succos dulcedine aspersa calliditate fallendi sapore medicato, poculum videtur esse quod sumitur: ubi epotaveris, perniciēs hausta grassatur. Quippè illum vides, qui amictum clariore perspicuus fulgere sibi videtur in purpura: quibus hoc sordibus emit, ut fulgeat? quos arro-

gantium fastus prius pertulit? quas superbas fores matutinus saluator obsedit? quo tumentium contumeliosa vestigia in clientium cuneis ante praecessit, ut ipsum etiam salutatum comes postmodum pompa praecederet, obnoxia non homini, sed potestati? neque enim coli moribus meruit ille, sed fascibus. Horum denique videas exitus turpes, cum anceps temporum palpator abscesserit, cum privati latus nudum desertor assecla fedavit, tunc laceratae domus plage conscientiam feriunt, tunc rei familiaris exhaustae damna noscuntur, quibus redemptus favor vulgi, & caducis atque inanibus votis popularis aura quaesita est. Stulta prorsus & vana jactura frustrantis spectaculi voluptate id parare voluisse, quod nec populus acciperet, & perderet magistratus. Sed & quos divites opinaris, continuantes saltibus saltus, & de confinio pauperibus exclusis infinita ac sine termino rura latius porrigentes, quibus argenti & auri maximum pondus, & pecuniarum ingentium vel extructi aggeres, vel defossae struens; hos etiam inter divitias suas trepidos cogitationis incertae, sollicitudo discruciat, ne predo vastet, ne percussor infestet, ne inimica cujusque locupletiores invidia calumniosis litibus inquietet. Non cinibus securo, somnusve contigit. Suspirat ille in convivio, bibat licet gemma; & cum epulis marcidum corpus totus mollior alto sinu condiderit, vigilat in pluma: nec intelligit miser speciosa esse sibi supplicia, auro se aligatum teneri, & possideri magis quam possidere divitias atque opes. O detestabilis caecitas mentium, & cupiditatis insanæ profunda caligo! cum exonerare se possit, & levare ponderibus, pergit magis fortunis argentibus

incubare, pergit poenalibus cumulis pertinaciter adherere. Nulla in clientes inde largitio est, cum indigentibus nulla partitio, & pecuniam suam dicunt, quam velut alienam domi clausam sollicito labore custodiunt: ex qua non amicis, non liberis quicquam, non sibi denique impertiant. Possident ad hoc tantum, ne possidere alteri liceat. O nominum quanta diversitas! Bona appellant, ex quibus nullus illis, nisi ad res malas usus est! An tu vel illos putas tutos, illos saltem inter bonorum insulas, & opes largas stabili firmitate securos, quos regalis aulae splendore fulgentes armorum excubantium tutela circumstat? Major illis quam ceteris metus est: tam ille timere cogitur, quam timetur. Exigit poenas pariter de potentiore sublimitas, sit licet satellitum manu sectus, & clausum ac protectum latus numero stipatore tueatur. Quam securos non sinit esse subjectos, tam necesse est non sit & ipse securos. Ante ipsos terret potestas sua, quos facit esse terribiles. Arridet, ut saeviat: blanditur, ut fallat; illicit, ut occidat; extollit, ut deprimat. Poenore quodam nocendi quam fuerit amplior summa dignitatis & bonorum, tam major exigitur usura poenarum. Una igitur placida & fida tranquillitas: una solida, & firma, & perpetua securitas, si quis ab his inquietantis saeculi turbinibus extractus, salutaris portus statione fundatus, ad coelum oculos tollat à terris, & ad Domini munus admissus, ac Deo suo mente jam proximus, quidquid apud ceteros in rebus humanis sublime ac magnum videtur, intra suam jacere conscientiam gloriatur. Nihil appetere jam, nihil desiderare de saeculo potest, qui saeculo major est. Quam stabilis, quam inconcussa tutela

est, quam perennibus bonis affluens cœleste præsidium, implicantis mundi laqueis solvi, in lucem immortalitatis æternæ de terrena fæce pugnari. Videris quæ in nos prius infestantis inimici pernicies insidiosa grassata sit: plus amare compellimur quod futuri sumus: dum & scire conceditur & damnare quod eramus. Nec ad hoc pretiis, aut ambitu, aut manu opus est, ut hominis summa vel dignitas, vel potestas elaborata mole patiatur: sed gratuitum de Deo munus & facile est. Ut sponte sol radiat, dies illuminat, fons rigat, imber inrorat; ita se spiritus cœlestis infundit. Postquam authorem suum cœlum intuens anima cognovit; solo altior, & hac omni terrena potestate sublimior, id esse incipit quod se esse credit. Tu tantum, quem jam spiritualibus castris cœlestis militia signavit, tene incorruptam, tene sobriam religiosiis virtutibus disciplinam. Sit tibi vel oratio assidua, vel lectio: nunc cum Deo loquere, nunc Deus tecum: ille te præceptis suis instruat, ille disponat: quem ille divitem fecerit, nemo pauperem faciet. Penuria esse nulla jam poterit, cum semel pectus cœlestis sagina saturavit. Jam tibi auro distincta laquearia, & pretiosi marmoris crucis vestita domicilia sordebunt; cum scieris te excolendum magis; te potius ornandum, domum tibi hanc esse potiorem, quam Dominus insedit templi vice, in qua Spiritus Sanctus cœpit habitare. Pingamus hanc domum pigmentis innocentia, illuminemus luce justitiæ. Non hæc unquam procumbet in lapsum senio vetustatis, nec pigmento parietis, aut auro exolescente fœdabitur. Caduca sunt quæcumque fucata sunt, nec fiduciam præbent possidentibus stabilem, quæ possessionis non habent veritatem. Hæc manet cultu jugiter vivo, honore inte-

gro, splendore diuturno, aboleri non potest, nec extinguï, potest tantum in melius corpore redeunte formari. Hæc intèrim brevibus, Donate charissime. Nam etsi facilem de bonitate patientiam, mentem in Deum solidam, fidem tutam salutaris auditus oblectat, nihilque tam tuis auribus gratum est, quàm quod in Deo gratum est; moderari tamen dicenda debemus simul juncti, & sæpius collocuturi. Et quoniam feriata nunc quies, ac tempus est otiosum, quidquid inclinante jam sole in vesperam diei superest, ducamus hunc diem læti, nec sit vel hora convivii gratiæ cœlestis immunis. Sonet Psalmus, convivium sobrium, & ut tibi tenax memoria est, vox canora, aggredere hoc munus ex more. Magis charissimos pascas, si sit, nobis spiritalis auditio, proleget aures religiosa mulcedo.

HIERONIMUS AD EUSTOCHIUM,
de Custodia Virginitatis.

Argumentum Epistolæ.

Eustochium ex omnibus Paulæ liberis, sola perpetuam virginitatem est amplexa, solaque matri Bethlehem demigranti comes fuit. Sub hujus persona, quoniam apud Romanos primæ nobilitatis fuit, virgines omnes docet, quomodo sit vivendam.

A Udi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum. In quadragésimo quarto Psalmo Deus ad animam loquitur humanam: ut secundum exemplum Abrahæ, exiens de terra sua, & de cognatione sua, relinquat Chaldæos, qui quasi dæmonia interpretatur; & habitet in regione viventium, quam alibi Propheta suspirat, dicens: Credo videre bona Domini in terra viventium. Verum non sufficit tibi exire de terra tua, nisi obliviscaris populi tui, & domus patris tui; ut, carne contempta, sponsi jangaris amplexibus. Ne respexeris, inquit, retro: nec steteris in omni circa regione, sed in monte salvum te fac, ne forte comprehendaris. Non expedit apprehenso aratro respicere post tergum, ne de agro reverti domum, nec, post Christi tunicam, ad tollendum aliud vestimentum tecto descendere. Grande miraculum: Pater filiam cohortatur, ne meminerit patris sui. Vos de patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere, dicitur ad Judæos. Et alibi: Qui facit

peccatum de diabolo est. Tali primum parente generati nigri sumus: & post pœnitentiam, necdum culmine virtutis ascenso, dicimus: Nigra sum, sed speciosa, filiæ Jerusalem. Exivi de domo infantie meæ; oblita sum patris mei, renascor in Christo. Quid pro hoc mercedis accipio? Sequitur: Et concupiscet rex decorem tuum. Hoc ergo illud magnum est sacramentum: Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt ambo, jam non, ut ibi, in una carne, sed in uno spiritu. Non est sponsus tuus arrogans, non superbus, Æthiopissam duxi uxorem. Statim ut volueris sapientiam audire veri Salomonis, & ad eum veneris, confitebitur tibi cuncta quæ novit, & inducet te rex in cubiculum suum, & mirum in modum, colore mutato, sermo tibi ille conveniet. Quæ est ista, quæ ascendit dealbata? Hæc idcirco, domina mi Eustochium, scribo (dominam quippè vocare debeo sponsam Domini mei) ut ex ipso principio lectionis agnoscere non me nunc laudem virginitatis esse dicturum, quam probasti optimam, & consequuta es; nec enumeraturum molestias nuptiarum, quomodo uterus intumescat infans vagiat, cruciet peller, domus cura sollicitet, & omnia, quæ putantur bona, mors extrema præcidat: habent enim & maritalæ ordinem suum, honorabiles nuptias, & cubile immaculatum: sed ut intelligeres tibi exeunti de Sodoma timendum esse Loth uxoris exemplum. Nulla est enim in hoc libello adulatio. Adulator quippe, blandus inimicus est. Nulla erit rhetorici pompa sermonis, quæ te etiam inter Angelus statuât & beatitudine virginitatis exposita, mundum subiciat pedibus tuis. Nolo tibi venire superbiam de pro-

positò, sed timorem. Onusta incedis auro, latro tibi vitandus est. Stadium est hæc vita mortalibus; hic contendimus, ut alibi coronemur. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. Et inebriatus est, inquit Dominus, gladius meus in cælo: & tu pacem arbitraris in terra, quæ tribulos generat & spinas, quam serpens comedit? Non est nobis coluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principatus & potestates hujus mundi, & rectores tenebrarum harum, adversus spiritualia nequitie in cælestibus. Magis inimicorum circumdamur agminibus, hostium plena sunt omnia. Caro fragilis, & cinis futura post modicum, pugnat sola cum pluribus: cum autem fuerit dissoluta, & venerit princeps mundi hujus, & invenerit in ea nihil: tunc segura audies per Prophetam: Non timebis à timore nocturno: à sagitta volante per diem, à negotio perambulante in tenebris; ab incursu, & dæmonio meridiano. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabunt. Quod si eorum te multitudo turbaverit; & ad singula incitamenta vitiorum cøperis æstuarè, & dixerit tibi cogitatio tua quid faciemus? respondebit tibi Helisæus: Noli timere, quia plures nobiscum sunt, quàm cum illis: & orabit, & dicet: Domine, aperi oculos puellæ tuæ, ut videat: & apertis oculis videbis igneum currum, qui te ad exemplum Heliz in astra sustollat; & tunc læta cantabis: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Quandiu hoc fragili corpore detinemur, quandiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus adversus car-

nem, & caro adversus spiritum, nulla ex certa victoria. Adversarius noster diabolus tamquam leo rugiens aliquem devorare quærens circuit. Posuisti, ait David, tenebras, & facta est nox: In ipsa pertransibunt omnes bestię silvæ: Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant à Deo escam sibi. Non quærit diabolus homines infideles: non eos qui foris sunt, & quorum carnes rex Assyrius in olla succendit, de Ecclesia Christi rapere festinat: escæ ejus, secundum Abacuc, electæ sunt. Job subvertere cupit, & devorato Juda, ad cribrandos Apostolos expetit potestatem. Non venit Salvator pacem mittere super terram, sed gladium. Cecidit Lucifer, qui mane oriebatur: & ille qui in paradiso deliciarum nutritus est, meruit audire: Si exaltatus fueris ut aquila, inde detraham te, dicit Dominus. Dixerat enim in corde suo: Super sidera cœli ponam sedem meam, & ero similis Altissimo. Unde quotidie ad eos, qui per scalam Jacob somniantis descendunt, loquitur Deus: Ego dixi: Dii estis, & filii altissimi omnes: Vos autem sicut homines moriemini, & tanquam unus de principibus cadetis. Cecidi enim primus diabolus, & cum stet Deus in Synagoga Deorum, in medio autem deos discernit. Apostolus iis, qui dii esse desinunt, scribit: Ubi enim in vobis sunt dissensiones & æmulationes: nonne homines estis, & secundum hominem ambulatis? Si Apostolus vas electionis, & separatus in Evangelium Christi, ob carnis aculeos, & incentiva vitiorum reprimat corpus suum, & servituti subicit, ne aliis, prædicans, ipse reprobis inveniatur, & tamen videt aliam legem in membris suis, repugnantem legi menti suæ & captivum se in legem du-

ci peccati : Si post nuditatem , jejunia , fames , carcerem , flagella , supplicia in semetipsum reversus exclamat : Infelix ego homo , quis me liberabit de corpore mortis hujus ! tu te putas securam esse debere ? Cave , quæso , ne quando de te dicat Deus : Virgo Israel cecidit , & non est qui suscitet eam. Audenter loquar ; cum omnia possit Deus , suscitare Virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna , sed non vult coronare corruptam. Timeamus illam prophetiam ne in nobis etiam compleatur : Virgines bonæ deficient : quia sunt & virgines malæ. Qui viderit , inquit , mulierem ad concupiscendum eam , jam mœcatus est eam in corde suo. Perit ergo & mente virginitas. Istæ sunt virgines malæ , virgines carne , non spiritu ; virgines stultæ , quæ oleum non habentes , excluduntur à Sponso. Si autem & illæ , quæ virgines sunt , ob alias tamen culpas virginitate corporum non salvantur : quid fiet illis , quæ prostituerunt membra Christi , & mutaverunt templum Sancti Spiritus in lupanar ? Illicò audient : Descende , sede in terra virgo filia Babylonis : sede in terra , non est solum filiarum Chaldeorum : non vocaveris ultra mollis & delicata. Accipe mollam , & mollæ farinam ; discooperi velamentum : denuda crura , transit flumina : revelabitur ignomina tua , apparebunt opprobria tua. Et hoc post Dei Filii thalamos , post oscula fratruelis & sponsi , illa , de qua quondam sermo propheticus concinebat : Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato , circumdata varietate : nudabitur , & posteriora ejus ponentur in faciem ipsius : sedebit ad quas sollicitudinis , & posito vase , divaricabit pedes suos omni

transeunti , & usque ad verticem polluetur. Rectius fuerat homini , subiisse conjugium , ambulasse per plana quam ad altiora tendentem in profundum inferni cadere. Ne fiat obsecro , civitas meretrix , fidelis Sion : ne post Trinitatis hospitium ibi demones saltent ; & Sirenæ nidificent & hericii. Non salvator fascia pectoralis ; sed statim ut libido titillaverit sensum , aut blandum voluptatis incendium dulci nos calore perfuderit , erumpamus in vocem : Dominus auxiliator meus , non timebo quid faciat mihi caro. Et cum paululum interior homo inter vitia atque virtutes cœperit fluctuare : dicito : Quare tristis est anima mea , & quare conturbas me ? Spera in Deo , quia confitebor illi salutare vultus mei , & Deus meus. Nolo sinas cogitationem crescere. Nihil in te Babylonium , nihil confusionis adolescent. Dum parvus est hostis , interfice : nequitia , ne zizania crescant , elidatur in semine. Audi Psalmistam dicentem : Filia Babylonis miseria , beatus qui retribuet tibi retributionem tuam , quam retribuisti nobis : Beatus qui tenebit , & allidet parvulos tuos ad petram. Quia enim impossibile est in sensum hominis non irruere innatum medularum calorem , ille laudatur , ille prædicatur beatus , qui ut cœperit cogitare sordida ; statim interfecit cogitata , & allidit ad petram : petra autem Christus est. O quoties ego ipse in eremo constitutus , & in illa vasta solitudine , quæ exusta solis ardoribus horridum monachis præstat habitaculum , putabam me Romanis interesse deliciis. Sedebam solus , quia amaritudine repletus eram. Horrebant sacco membra deformia , & squalida cutis situm æthiopice carnis obduxerat. Quotidie lacrymæ , quotidie ge-

mitus, & si quando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam. De cibis verò & potu taceo: cum etiam languentes monachi aqua frigida utantur, & coctum aliquid accepisse, luxuria sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum, tali me carcere ipse damnaveram, scorpionum tantum socius, & ferarum, sæpe choris intereram puellarum. Pallebant ora jejuniis, & mens desideriis æstuabat in frigido corpore; & ante hominem suam jam carne præmortuum, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus, ad Jesu jacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia subjugabam. Non erubesco confiteri infelicitatis meæ miseriam: quin potius plango, me non esse quod fuerim. Memini me clamantem diem crebrò junxisse cum nocte, nec prius à pectoris cessasse verberibus, quàm rediret Domino increpante tranquillitas. Ipsam quoque cellulam meam, quasi cogitationum mearum consciam pertimescebam; & mihi met iratus, & rigidus, solus deserta penetrabam. Sicubi concava vallium, asperamontium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus; ibi illud miserrimæ carnis ergastulum; &, ut ipse mihi testis est Dominus, post multas lacrymas, post cælo inhærentes oculos, nonnunquam videbar mihi interesse agminibus Angelorum; & lætus, gaudensque cantabam: Post te in odorem unguentorum tuorum curremus. Si autem hos sustinent illi, qui exeso corpore solis cogitationibus oppugnantur; quid patitur puella, quæ deliciis fruitur? Nempè illud Apostoli: Vivens mortua est. Si quid itaque in me potest esse consilii; si experto cre-

ditur; hoc primum moneo, hoc obtestor, ut Sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc adversus adolescentiam prima arma sunt dæmonum. Non sic avaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio, facilè aliis caremus vitiis: hic hostis nobis inclusus est. Quocumque pergimus nobiscum portamus inimicum. Vinum & adolescentia, duplex est incendium voluptatis. Quid oleum flammæ adjicimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Paulus ad Timotheum. Jam nolli, inquit, aquam bibere, sed vino modico utere, propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates. Vide quibus causis vini potio concedatur: ut ex hoc stomachi dolor, & frequens medeatur infirmitas. Et ne nobis forsitan de ægrotationibus blandiremur; medicum præcepit esse sumendum, medici potius consilio, quam Apostoli: licèt Apostolus sit medicus spiritualis: ne Timotheus imbecillitate superatus, Evangelii prædicandi non posset implere discursus. Alioquin se dixisse meminerat; vinum, in quo est luxuria. Et bonum est homini vinum non bibere, & carnem non manducare. Noè vinum bibit, & inebriatus est. Post diluvium rudi adhuc sæculo, & tunc primum plantata vinea, inebriare vinum forsitan nesciebat. Et ut intelligas Scripturæ in omnibus sacramentum (margaritum quippe est sermo Dei, & ex omni parte forari potest) post ebrietatem nudatio femorum subsequuta est, libido juncta luxuriæ: prius enim venter extenditur, & sic cætera membra concitantur. Manducavit enim populus, & bibit; & surrexerunt ludere. Lot amicus Dei, in morte salvatus, & de tot millibus populi solus justus inventus, inebriatur à filiabus suis: & licèt

illæ putarent genus hominum defecisse, & hoc facerent liberorum magis desiderio, quàm libidinis; tamen sciebant, virum justum hoc, nisi ebrium, non esse facturum. Denique quid fecerit, ignoravit; & quamquam voluntas non sit in crimine, error in culpa est. Inde nascuntur Moabitæ, & Ammonitæ inimici Israel: qui usque ad quartam & decimam progeniem, & usque in æternum, non ingrediuntur in Ecclesiam Dei. Helias cum Jezabel fugeret, & sub quercu jaceret lassus; veniente ad se Angelo suscitatur, & dicitur ei: Surge & manduca. Respexit, & ecce ad caput ejus collyra* & vas aquæ. Revera non poterat Deus conditum ei merum mittere, & electos cibos, & carnes contusione mutatas? Eliseus filius Prophetarum invitat ad prandium, & herbis agrestibus eos alens, consonum prandentium audit clamorem: Mors in olla, homo Dei: non iratus est cocis: lautioris enim mensæ consuetudinem non habebat, sed, farina desuper jacta, amaritudinem dulcoravit, eadem spiritus virtute, qua Moyses mutaverat amaram in dulcedinem. Necnon & illos, qui ad eum comprehendendum venerant, oculis pariter ac mente cæcatos, cum in Samariam nescios induxisset, qualibus eos epulis refici imperavit, ausculta. Pone eis, inquit, panem & aquam; manducent & bibant, & remittantur ad dominum suum. Potuit & Denieli de regis ferculis opulentior mensa transferri: sed Abacuc ei messorum prandium portat, arbitror rusticorum, ideoque & desideriorum vir appellatus est, quia panem desiderii non manducavit, & vinum concupiscentiæ non bibit. Innumerabilia sunt de Scripturis divina responsa, quæ gulam damnent, & simplices

* Pla centæ genus, quod in sartagine, vel sub cinere coquebatur.

cibos probent. Verum quia nunc non est propositum de jejuniis disputare; & in universa exequi, sui est tituli, & voluminis; hæc sufficiant pauca de plurimis; alioqui, ad exemplum horum, poteris tibi ipsa colligere, quomodo primus de paradiso homo, ventri magis obediens, quàm Deo, in hanc lacrymarum dejectus est vallem: & ipsum Dominum Satanas fame tentaverit in deserto: Et Apostolus clamat: Escæ ventri, & venter esse escis: Deus autem, & hunc, & illas destruet. Et de luxuriosis, quorum Deus venter est: id enim colit unusquisque, quod diligit. Ex quo sollicitè providendum est, ut quos saturitas de paradiso expulit, reducat esuries. Quod si volueris respondere te nobili stirpe generatam semper in deliciis, semper in plurimis, non posse à vino, & esculentioribus cibis abstinere, nec his legibus vivere, districtus respondebo: Vive ergo lege tua, quæ Dei non potes. Non quod Deus universitatis Creator, & Dominus intestinorum nostrorum rugitu, & inannitate ventris, pulmonisque delectetur ardore, sed quod aliter pudicitia tuta esse non possit. Job Deo charus, & testimonio ipsius immaculatus, & simplex, audi quid de diabolo suspicetur. Virtus ejus in lumbis, & potestas ejus in umbilico. Honestè viri, mulierisque genitalia, immutatis sunt appellata nominibus. Undè & de lumbis David super sedem ejus promittitur esse sensurus. Septuaginta quinque animæ introierunt in Ægyptum, quæ exierunt de femore Jacob. At, postquam colluctante Domino, latitudo femoris ejus emarcuit, à liberorum opere cessavit. Et qui Pascha facturum est, accinctis, mortificatisque lumbis facere præcipitur. Et ad Job dicit Deus: Accinge, sicut vir, lumbos tuos. Et Joannes

zona pellice cingitur circa lumbos suos. Et Apostoli jubentur accinctis lumbis Evangelii tenere lucernas. Ad Jerusalem verò, quæ repersa sanguine, in campo invenitur erroris, in Ezequiele dicitur: Non est præcisus umbilicus tuus. Omnis igitur adversus viros diaboli virtus in lumbis est: omnis in umbilico contra fœminas fortitudo. Vis scire ita esse, ut dicimus? Accipe exempla. Sampson leonem fortior, & saxo durior, qui & unus, & nudus mille persequutus est armatos, in Dalilæ molescit amplexibus. David, secundum cor Domini electus, & qui venturum Christum sancto sæpe ore cantaverat, postquam deambulans super tectum domus suæ, Bethsabæ captus est nuditate, adulterio junxit homicidium. Ubi & illud breviter attende, quod nullus sit etiam in domo tutus aspectus. Quapropter ad Dominum pœnitens, loquitur. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci. Rex enim erat, alium non timebat Salomon, per quem se cecinit ipsa Sapientia, qui disputavit à cedro Libani usque ad hyssopum, quæ exiit per parietem, recessit à Domino, quia amator mulierum fuit. Et ne quis sibi de sanguinis propinquitate confideret: in illicitum Tamar sororis Amnon frater exarsit incendium. Piget dicere, quot quotidie virgines ruant, quantas de suo gremio mater perdat Ecclesia; super quæ sidera inimicus superbus ponat thronum suum: quot petras escavet, & habitet colubet in foraminibus earum. Videas plerasque viduas antequam nuptas, infelicem conscientiam mentita tantum vestem protegere. Quas nisi tumor uteri, & infantum prodiderit vagitus, sanctas & castas se esse gloriantur, & erecta cervice, ludentibus pedibus incedunt. Aliæ verò sterilitatem præbunt, & necdum sati homicidium faciunt. Nonnullæ, cum se senserit con-

cepisse de scelere, abortii venena meditantur, & frequenter etiam ipsæ commortuæ trium criminum reæ ad inferos perducuntur, homicidiæ sui, Christi adulteræ, necdum nati filii parricidæ. Istæ sunt, quæ solent dicere: omnia munda mundis: Sufficit mihi conscientia mea: Cor mundum desiderat Deus: Cur me abstinenceam à cibis, quos creavit Deus ad utendum? Et si quando festivè & lepide volunt vivere, ubi se mero ingurgitaverint, ebrietati sacrilegium copulantes, aiunt: Absit, ut ego me à Christi sanguine abstinenceam. Et quam viderint pallentem atque tristem, miseriam & Manichæam vocant. * Et consequenter: Tali enim proposito jejunium hæresis est. Hæ sunt, quæ per publicum notabiliter incedunt: & furtivis oculorum nutibus adolescentium greges post se trahunt, quæ semper audiunt per Prophetam: Facies meretricis facta est tibi, impudorata es tu. Purpura in veste tenuis, & laxius, ut crines decidunt ligatum caput, focus altior, & per humeros hyacinthina læna mavorte volitans, succinctæ manicæ brachiis adhærentes, & solutus genibus fractus incessus. Hæc est apud illas tota virginitas. Habeant istæ hujusmodi laudatores suos, & sub virginali nomine lucrosius pereant. Libenter talibus non placemus. Pudet dicere, pro nefas! triste, sed verum est: unde in Ecclesias Agapetarum pestis introiit? unde sine nuptiis alium nomen uxorū? imo unde novum concubinarum genus? Plus inferam. Unde meretrices univiræ? Eadem domo, uno cubiculo, sæpe uno tenentur & lectulo; & suspiciosos non vocant, si aliquid extimemus. Frater sororem virginem de-

* Manichæi abstinencebant se à carnibus & ovis, asserentes nullo mortuo vescendum esse corpore: nec etiam bibebant vinum, quamvis uvas comederent.

serit: cœlibem spernit virgo germanum, fratrem quærit extraneum, & cum in eodem proposito esse se simulent, quærunt aliorum spiritale solatium, ut domi habeant carnale commercium. Istiusmodi homines Salomon in Proverbiis spernit, dicens: Alligavit quis in sinu ignem, & vestimenta ejus non comburentur? Aut ambulavit super carbones ignis, & pedes illius non ardebunt? Explosis igitur, & exterminatis his, quæ nolunt esse virgines, sed videri, nunc ad te mihi omnis dirigatur oratio. Quæ quanto prima Romanæ urbis virgo nobilis esse cœpisti, tanto tibi amplius laborandum est, ne & præsentibus bonis careas, & futuris. Et quidem molestias nuptiarum, & incerta conjugii, domestico exemplo didicisti, cum soror tua Blæsilla ætate major, sed proposito minor, post acceptum maritum septimo mense viduata est. O infelix humana conditio, & futuri nescia! Et virginitatis coronam, & nuptiarum perdidit voluptatem. Et quamquam secundum pudicitiae gradum teneat viduitas: tamen quas illam per momenta sustinere existimas cruces, spectantem quotidie in sorore, quod ipsa perdiderit; & cum difficilius experta careat voluptate, minorem continentiae habere mercedem? Si tamen, & illa secunda, si gaudens. Centesimus, & sexagesimus fructus de uno sunt semine castitatis. Nolo habeas consortium matronarum: nolo ad nobilium domos accedas; nolo te frequenter videre, quod contemnens, virgo esse voluisti. Sic sibi solent applaudere mulierculæ de iudiciis viris, & in aliqua positis dignitate. Si ad Imperatoris uxorem concurrit ambitio salutantium, cur tu facis injuriam viro tuo? Ad hominis conjugem, Dei sponsa, quid properas? Disce

in hac parte superbiam sanctam: scito te illis esse meliorem. Neque vero earum tantum te cupio declinare congressus, quæ maritorum instantur honoribus, quas eunuchorum greges sepiunt, & in quarum vestibus attenuata in filium auri metalla texuntur; sed etiam eas fuge, quas viduas necessitas fecit, non voluntas, non quod mortem optaverit maritorum; sed quod datam occasionem pudicitiae non libenter acceperint. Nunc vero tantum veste mutata, pristina non mutatur ambitio. Præcedit, caveas, Basternarum * ordo semivirorum: Et rubentibus buccis, cutis facta distenditur, ut eas putes maritos non amisisse, sed quærere. Plena adulterioribus domus, plena conviviiis. Clerici ipsi, quos & magisterio esse oportuerat pariter & timori, osculantur capita matronarum, & extenta manu, ut benedicere eos putes velle, si nescias, pretia accipiunt salutandi. Ille interim, quæ Sacerdotes suo viderint indigere præsidio, eriguntur in superbiam: & quia maritorum expertæ dominatum, viduitatis præferunt libertatem, castæ vocantur, & Nonne, & post cœnam dubiam, Apostolos somniant. Sint tibi sociæ quas jejunia tenuant, quibus pallor in facie est, quas & ætas probavit & vita, quæ quotidie in cordibus suis canunt: Ubi pacis? ubi cubas in meridie? Quæ ex affectu dicunt: Cupio dissolvi, & esse cum Christo. Esto subjecta parentibus; imitare sponsum tuum. Rarus sit egressus in publicum: martyres tibi quærantur in cubiculo tuo. Nunquam causa deerit procedendi, si semper, quando necesse est, processura sis. Sit tibi moderatus cibus, & nunquam venter expletus. Plures quippè sunt, quæ cum vino sint sobriæ, ciborum largitate sunt ebriæ. Ad

T

* Genus vehiculî, instar cayeæ fabricatum, quod hisp. *Coche* vocamus.

orationem tibi nocte surgenti, non indigestio ructum faciat, sed inanitas. Crebrius lege, disce quam plurimam. Tenenti codicem somnus obrepat, & candentem faciem pagina sancta suscipiat. Sint tibi quotidiana jejunia, & refectio satietatem fugiens. Nihil prodest biduo triduoque transmissio, vacuum portare ventrem, si pariter obruatur, si compense-
 tur saturitate jejunium. Illico mens repleta torpescit, & irrigata humus spinas libidinum germinat. Si quandum senseris exteriorem hominem florem adolescentiæ suspirare, & accepto cibo cum te in lectulo compositam, dulcis libidinum pompa concusserit; arripe scutum fidei in quo ignitæ diaboli extinguuntur sagittæ. Omnes adulterantes, quasi clibanus corda eorum. At tu Christi committata vestigiis, & sermonibus ejus intenta, dic: nonne cor nostrum ardens erat in via, cum aperiret nobis Jesus Scripturas? Et illud: igitur eloquium tuum vehementer, & servus tuus dilexit illud. Difficile est humanam animam aliquid non amare: & necesse est, ut in quoscumque mens nostra trahatur affectus. Carnis amor, spiritus amore superatur. Desiderium, desiderio restinguitur. Quidquid inde minuitur, hinc crescit. Quin potius superingemina, & dicito super lectum tuum: In noctibus quæsiui quem dilexit anima mea. Mortificate ergo, inquit Apostolus, membra vestra, quæ sunt super terram. Unde & ipse postea confidenter agebat: Vivo autem, jam non ego, vivo vero in me Christus. Qui mortificat membra sua, & in imagine perambulat, non timet dicere: Factus sum sicut uter in pruina. Quidquid enim in me fuit humoris libidini, excoctum est, & infirmata sunt in jejunio genua mea, & oblitus

sum manducare panem meum. A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ. Esto cicada noctium. Lava per singulas noctes lectum tuum; lacrymis tuis stratum tuum riga. Vigila, & fias sicut passer in solitudine: psalle spiritu, psalle & sensu: benedic anima mea Dominum, & ne obliviscaris omnes retributiones ejus, qui propitiatur cunctis iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas, & redimit ex corruptione vitam tuam. Et quis nostrum ex corde dicere potest: quia cinerem tanquam panem manducabam, & potionem meam cum fletu miscebam? an non flendum est, non gemendum, cum me rursus serpens invitat ad illicitos cibos? Cum de paradiso virginittis ejectum, tunicis vult vestire pelliceis, quas Helias ad paradisum rediens, projecit in terram? Quid mihi & voluptati, quæ brevi perit? Quid cum hoc dulci, & mortifero carmine Sirenarum? Nolo te illi subjacere sententiæ, quæ in hominem est illata damnatio: In doloribus, & in anxietatibus paries. Mulieris lex ista est, non mea. Et ad virum conversio tua. Sic conversis illius ad maritum, quæ virum non habet Christum: & ad extremum, morte morieris. Finis iste conjugii, meum propositum sine sexu est. Habeant nuptiæ suum tempus, & titulum. Mihi virginittas in Maria dedicatur & Christo. Dicat aliquis: & audes nuptiis detrahare, quæ à Deo benedictæ sunt? Non est detrahare nuptiis, cum illis virginittas antefertur. Nemo malum bono comparat. Gloriantur & nuptiæ, cum à virginibus sint secundæ: crescite, ait, & multiplicamini, & replete terram. Crescat, & multiplicetur ille, qui impleturus est terram. Tuum agmen in cœlis est. Crescite, & multiplicamini, hoc

expletur edictum post paradisum, & nuditatem, & ficus folia auspicantia pruriginem nuptiarum. Nubatur, & nubatur ille, qui in sudore faciei comedit panem suum, cui terra tribulos & spinas generat, & cujus herba sentibus suffocatur. Meum semen centenaria fruge fecundum est. Non omnes capiunt verbum Dei, sed hi, quibus datum est. Alium Eunuchum necessitas faciat, me voluntas. Tempus amplexandi, & tempus abstinendi à complexibus, tempus mittendi lapides, & tempus colligendi. Postquam de duritia nationum generati sunt filii Abrahæ, coeperunt sancti lapides volvi super terram. Pertranseunt quippe mundi istius turbines, & in curru Dei rotarum celeritate volvuntur. Consuant tunicas, qui inconsutam desursum tunicam perdiderunt, quos vagitus delectat infantium, in ipso lucis exordio fletu lugentium quod nati sunt. Eva in paradiso virgo fuit, post pelliceas tunicas, initium sumpsit nuptiarum. Tua regio paradisi est. Serva quod nata est, & dic: Revertere anima mea in requiem tuam. Et ut scias virginitatem esse naturæ, nuptias post delictum: virgo nascitur caro de nuptiis, in fructu reddens quod in radice perdidit. Exiet virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet. Virga mater est Domini, simplex, pura, sincera, nullo extrinsecus germine coherente, & ad similitudinem Dei unione fecunda. Virgæ flos Christus est, dicens: Ego flos campi, & liliū convallium. Qui & in alio loco lapis prædicatur abscissus de monte sine manibus, significante Propheeta, virginem nasciturum esse de virgine. Manus quippe accipiuntur pro opere nuptiarum: ut ibi, sinistra ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

In hujus sensus congruit voluntatem etiam illud, quod animalia quæ in Arcam Noe bina inducuntur, immunda sunt. Impar enim numerus est mundus: & Moyses, & Jesus Nave nudis in sanctam terram pedibus jubentur incedere. Et Discipuli sine calceamentorum onere, & vinculis pellium ad prædicationem novi Evangelii destinantur. Et milites vestimentis Jesu sorte divisis caligas non habere, quas tollerent, nec enim poterat habere Dominus, quod prohibuerat servis. Laudo nuptias, laudo conjugium, sed qui mihi virgines generant, lego de spinis rosam, de terra aurum, de cuncha margaritam. Numquid qui arat, tota die arabit? nonne & laboris sui fruge lætabitur? Plus honorantur nuptiæ, quando quod de illis nascitur plus amatur. Quid invides mater filiæ? Tuo lacte nutrita est, tuis educata visceribus, in tuo adolevit sinu, tu illam virginem sedula pietate servasti. Indignaris, quod noluit militis esse uxor, sed regis? Grande tibi beneficium præstitit. Socrus Dei esse cœpisti. De virginibus, inquit Apostolus, præceptum Domini non habeo. Cur? quia & ipse ut esset virgo, non fuit imperii, sed propriæ voluntatis. Neque enim audiendi sunt, qui eum uxorem habuisse confingunt; cum de continentia disserens, & suadens perpetuam castitatem, intulerit: volo autem omnes esse sicut me ipsum. Et infra: dico autem innuptis, & viduis: bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego. Et in alio loco: Numquid non habemus potestatem circumducendi mulieres, sicut & cæteri Apostoli? Quare ergo non habet Domini de virginitate præceptum? quia majoris est mercedis, quod non cogitur, & offertur: quia si fuisset Virginitas imperata

nuptiæ videbantur ablatae : & durissimum erat contra naturam cogere, Angelorumque vitam ab hominibus extorquere, & id quodammodo damnare quod conditum est. Alia fuit in veteri lege felicitas : ibi dicitur beatus, qui habet semon in Sion, & domesticos Jerusalem. Et : maledicta sterilis quæ non pariebat. Et Filii tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ. Et, repromissio divitiarum. Et : non erit infirmus in tribubus tuis : nunc eunuchis dicitur : nec te lignum arbitreris aridum. Habes locum pro filiis & filiabus in cœlestibus sempiternum. Nunc benedicuntur pauperes, & Lazarus diviti præfertur in purpura. Nunc qui infirmus est, fortior est. Vacuus erat orbis : & ut detypicis taceam, sola erat benedictio liberorum. Propterea & Abraham jam senex Cethuræ copulatur, & Jacob mandragoris redimitur : & conclusam vulvam in Ecclesiæ figuram, Rachel conqueritur. Paulatim verò incrementum segete messor immissus est. Virgo Helias, Heliseus virgo, virgines multi filii Prophetarum. Hieremiæ dicitur : Et tu ne accipias uxorem. Sanctificatus in utero, captivitate propinqua, uxorem prohibetur accipere. Aliis verbis idipsum Apostolus loquitur. Existimo hoc bonum esse propter instantem necessitatem ; quoniam bonum est homini sic esse. Quæ est ista necessitas, quæ aufert gaudia nuptiarum ? Tempus brevium est : Reliquum est, ut & qui habent uxores, sint quasi non habeant. In proximo est Nabucodonosor. Promovit se leo de cubili suo. Quo mihi superbissimo regi servitura conjugia ? quo parvulus, quos Propheta complorat, dicens : adhæsi lingua læsentis ad faucem ipsius in siti. Parvuli postulaverunt panem, & qui frange-

ret eis non erat. Inveniebatur ergo (ut diximus) in viris tantum hoc continentia bonum, & in doloribus jugiter Eva parturiebat. Postquam verò Virgo concepit in utero, & peperit nobis pueram, cujus principatus in humeros ejus, Deum, fortem, patrem futuri sæculi, soluta maledictio est. Mors per Evam, vita per Mariam. Ideoque & ditius virginitatis donum fluxit in fœminas, quia cœpit à fœmina. Statim ut Filius Dei ingressus est super terram, novam sibi familiam instituit, ut quia ab Angelis adorabatur in cœlo, haberet Angelos & in terris. Tunc Holofernis caput Judith continens amputavit. Tunc Amân, qui interpretatur iniquitas, suo combustus est igne. Tunc Jacobus, & Joannes relicto patre, rete, navicula, sequuti sunt Salvatorem, affectum sanguinis, & vincula, sæculi, & curam domus pariter relinquentes. Tunc primum auditum est : Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Nemo enim miles cum uxore pergit ad prælium. Discipulo ad sepulturam patris ire cupienti, non permittitur. Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos, ubi requiescant : Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Ne forsitan contristeris, si angustè manseris. Qui sine uxore est sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placet Domino. Qui autem cum uxore est sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori. Divisa est mulier, & virgo. Quæ non est nupta, cogitat quæ sunt Domini, ut sit sancta corpore & spiritu : nam quæ nupta est cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. Quantas molestias habeant nuptiæ, & quot sollicitudinibus vinciantur, in eo libro, quem adversus

Helvidium de Beatae Mariae perpetua Virginitate edidimus puto breviter expressum, nunc eadem replicare perlongum est: & si cui placet, de illo potest haurire fonticulo. Verum ne penitus videar omisisse; nunc dicam, quod cum Apostolus sine intermissione orare nos jubeat, & qui in conjungio debitum solvit, orare non possit, aut oramus semper, & virgines sumus; aut orare desinimus, ut conjungio serviamus. Et si nupserit, inquit, virgo, non peccat: tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Et in principio libelli praefatus sum, me de angustiis nuptiarum, aut nihil omnino, aut pauca dicturum. Et nunc eadem admoneo, ut si tibi placet scire quod molestius virgo libera, quod uxor adstricta sit, legas Tertullianum ad amicum Philosopum scribentem, & de virginitate alios libellos, & beati Cypriani volumen egregium, & Papae Damasi super hac re versu prosaque composita, & Ambrosii nostri, quae nuper scripsit ad sororem, opuscula; in quibus tanto se effudit eloquio, ut quidquid ad laudes virginum pertinet, exquisierit, expresserit, odinarit. Nobis diverso tramite incedendum. Virginitatem non tantum offerimus, sed servamus: nec sufficit scire quod bonum est, nisi custodiatur attentius quod electum est: quia illud judicii est, hoc laboris, & illud commune cum pluribus, hoc cum paucis. Qui perseveraverit, inquit, usque in finem, hic salvus erit. Et: multi vocati pauci autem electi. Itaque obtestor te coram Deo, & Christo Jesu, & electis Angelis ejus, ne vasa templi Domini, quae solis Sacerdotibus videre concessum est, facile in publicum proferas, ne saerarium Dei quisquam profanus aspiat. Oza, ar-

cam, quam non licebat tangere, attingens, subita morte prostratus est. Nec enim vas aureum, & argenteum tam carum Deo fuit, quam templum corporis virginalis. Praecessit umbra, nunc veritas est. Tu quidem simpliciter loqueris, & ignotos quosque blanda non despicias: sed aliter vident impudici oculi, non norunt animae pulchritudinem considerare, sed corporum. Ezechias thesaurum Dei monstrat Assyriis, sed Assyrii non debuerunt videre, quod cuperent. Denique frequentibus bellis Judaea convulsa, vasa primum Domini capta, atque translata sunt inter opulas, & concubinarum greges, quia palma vitiorum est honesta polluere, Balthasar potat in phialis. Ne declines aurem tuam in verba malitiae. Saepè enim indecens aliquid loquentes tentant mentis arbitrium: si libenter audias virgo quod dicitur, si ad ridicula quaeque solvaris; quidquid dixeris, laudant, quidquid negaveris, negant; facetae vocant, & sanctam, & in qua nullus sit dolus: ecce verè ancilla Christi, dicentes; ecce tota simplicitas; non ut illa horrida, turpis rusticana, terribilis, & quae ideo forsitan maritum non habuit, quia invenire non potuit. Naturali ducimur malo. Adulatoribus nostris libenter favemus: & quamquam nos respondeamus indignus, & callidus rubor ora perfundat; attamen ad laudem suam intrinsecus anima laetatur. Sponsa Christi arca est testamenti, intrinsecus & extrinsecus deaurata, custos legis Domini. Sicut in illa nihil aliud fuit nisi tabulae testamenti: ita & in te nullus sit extrinsecus cogitatus. Super hoc propitiarum quasi super Cherubim sedere vult Dominus. Mittit discipulos suos, ut in te sicut in pullo asinae sedeant. Curis te saecularibus solvit, ut paleas &

lateres Ægypti derelinquens, Moysen sequaris in eremo, & terram repromissionis introeas. Nemo sit qui prohibeat, non mater, non soror, non cognata, non germanus: Dominus te necessariam habet. Quod si voluerint impedire, timeant flagella Pharaonis, qui populum Dei ad colendum eum nolens dimittere, passus est ea quæ scripta sunt. Jesus ingressus in templum, ea quæ templi non erant projecit. Deus enim zelotes est, & non vult Patris domum fieri speluncam latronum. Alioqui, ubi æra numerantur, ubi sunt cavæ columbarum simplicitas enecatur, ubi in pectore virginali sæcularium negotiorum cura æstuat, statim velum templi scinditur; sponsus consurgit iratus, & dicit: relinquetur vobis domus vestra deserta. Lege Evangelium, & vide quomodo Maria ad pedes Domini sedens, Marthæ studio præferatur. Et certè Martha sedulo hospitalitas officio, Domino, atque Discipulis ejus convivium præparabat. Martha, inquit, Martha, sollicita est, & turbaris erga plurima: pauca autem necessaria sunt, aut unum; Maria bonam partem elegit quæ non auferetur ab ea. Esto & tu Maria, cibus præfero doctrinam. Sorores tuæ cursitent, & quærant quomodo Christum hospitem suscipiant. Tu semel sæculi onere projecto, sede ad pedes Domini, & dic: Inveni eum quem quærebat anima mea; tenebo eum, & non dimittam: & ille respondeat: Una est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genetrici suæ, suæ coelesti videlicet Jerusalem. Semper te cubiculi tui secreta custodiant; semper tecum sponsus ludat intrinsecus. Oras, loqueris ad sponsum: legis, ille tibi loquitur: Et cum te somnus oppresserit, veniet post parietem, & mit-

ret manum suam per foramen, & tange ventrem tuum: & expergefacta consurgens, & dices: vulnerata charitate ego sum. Et rursus ab eo audies: hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Cave ne domum exeas, & velis videre filias regionis alienæ, quamvis fratres habeas Patriarchas, & Israel parente læteris. Dina egressa corrumpitur. Nolo te sponsum quærere per plateas: nolo te circumire angulos civitatis, dicas licet: surgam, & circuibo civitatem, & in foro, & in plateis quæram quem dilexit anima mea, & interrogas: num, quem dilexit anima mea vidistis? Nemo tibi respondere dignabitur. Sponsus in plateis non potest inveniri. Arcta & angusta via est quæ ducit ad vitam. Denique sequitur: Quæsi vi eum, & non inveni; vocavi eum, & non respondit mihi. Atque utinam non invenisse sufficiat. Vulneraberis, nudaveris, & gemibunda narrabis; Invenere me custodes, qui circumeunt civitatem; percusserunt me, & vulneraverunt me, tulerunt theristrum * meum mihi. Sit autem hoc exiens patitur illa, quæ dixerat: Ego dormio, & cor meum vigilat: & fasciculus stactes fratruelis meus mihi, in medio uberum meorum commorabitur: quid de nobis fiat, quæ adhuc adolescentulæ sumus? quæ, sponsa intrante cum sponso remanemus extrinsecus? Zelotypus est Jesus, non vult ab aliis videri faciem tuam. Excuses licet, atque causeris, obducto velamine ora contexit & quæsi vi te ibi, & dixi: annuntia mihi quem dilexit anima mea; ubi pascis, ubi cubas in meridie, ne quando efficiar sicut operta super greges sodalium tuorum: indignabitur, tumebit, & dicet, si non cognoveris te ipsam, o pulcra inter mulieres, egre-

* Tenuis & linea vestis, qua æstate mulieres utuntur.

dere in vestigiis gregum, & pasce hædos tuos in tabernaculis astorum. Sis licet pulchra, & inter omnes mulieres species tua diligatur à sponso; nisi te cognoveris, & omni custodia servaveris cor tuum; nisi oculos juvenum fugeris; egredieris de thalamo meo, & pasces hædos, qui statuti sunt à sinistris. Itaque mi Eustochium filia, domina, conserva, germana (aliud enim ætatis, aliud meriti, aliud religionis, hoc est charitatis nomen) audi Isaiam loquentem: Populus meus intra cubiculum tuum. Claude ostium tuum, abscondere pussillum aliquantulum, donec transeat ira Domini. Foris vagentur virgines stultæ, tu intrinsecus esto cum sponso, quia si ostium clauseris, & secundum Evangelii præceptum in occulto oraveris Patrem tuum, veniet, pulsabit, & dicet: ecce ego sto ante januam, & pulso; Si quis mihi aperuerit, introibo, & cenabo cum eo, & ipse mecum. Et tu statim sollicita respondebis: vox fratruelis mei pulsantis, & dicentis: aperi mihi soror mea, proxima mea, perfecta mea, columba mea: Necesse est ut dicas; Dispoliavi me tunica mea, quomodo induam illam? lavi pedes meos, quomodo inquinabo eos? Illicò consurge, & aperi, ne te morante pertranseat, & postea conqueraris, & dicas: Aperui ego fratriueli meo, fratriuelis meus pertransiuit. Quid enim necesse est, ut cordis tui ostia clausa sint? Sponso aperiantur Christo, claudantur diabolo, secundum illud: si spiritus potestatem habentis ascenderit super, ne dimiseris locum tuum. Daniel in sublimi coenaculo suo (neque enim manere poterat in humili) fenestras apertas ad Jerusalem habuit: & tu habeto apertas fenestras, sed unde lumen introeat; unde videas civitatem Domini. Ne aperias

illas fenestras, de quibus dicitur: Intravit mors per fenestras nostras: Illud quoque tibi vitandum est cautius, ne inanis gloriæ ardore capiaris. Quomodo, inquit Jesus, potestis credere, gloriam ab hominibus accipientis? Vide quale malum sit, quod qui habuerit, non potest credere. Nos verò dicamus: Quoniam gloriatio mea tu es. Et: qui gloriatur, in Domino gloriatur. Et: si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Et: mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Jesu-Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Et illud: in te laudabimur tota die; in Domino laudabitur anima mea. Cum facis eleemosynam, Deus solus videat. Cum jejunas, læta sit facies tua. Vestis nec satis munda, nec sordida, & nulla diversitate notabilis, ne ad te oviam prætereuntium turba consistat, & digito monstreris. Frater est mortuus, sororis est corpusculum deducendum, cave ne dum hæc sæpius facis, ipsa moriaris. Nec satis religiosa vellis videri, nec plus humilis, quam necesse est; ne gloriam fugiendo quæras. Plures enim paupertatis misericordiæ, atque jejunii arbitros declinantes, hoc ipso cupiunt placeret, quod placere contemnunt; & mirum in modum laus, dum vitatur, appetitur. Cæteris perturbationibus, quibus hominis mens gaudet, ægrescit, sperat, & metuit, plures invenio extraneos. Hoc vitio pauci admodum sunt, qui caruerint; & ille optimus, qui quasi in pulcro corpore rara nævorum sorde respergitur. Neque vero moneo, ne de divitiis glories, ne de generis nobilitate te jactes, ne te cæteris præferas, scio humilitatem tuam: scio te ex affectu dicere Domine, non est exaltatum cor meum, ne-

que elati sunt oculi mei : novi & apud te , & apud matrem tuam , superbiam , per quam diabolus cecidit , penitus locum non habere. Undè ad te super ea scribere superfluum sit. Stultissimum quippe est docere , quod noverit ille , quem doceas. Sed ne hoc ipsum tibi jactantiam generet , quod sæculi jactantiam contempsisti , ne cogitatio tacita subrepat , ut quia inauratis vestibus placere desisti , placere coneris in sordidis , & si quando in conventum fratrum veneris , vel sororum , humilis sedeas , scabello te causeris indignam : voce ex industria quasi confectam jejuniis , non tenues : & deficientis imitata gressum , humeris ne innitaris alterius. Sunt quippè nonnullæ exterminantes facies suas , ut appareant hominibus jejunantes ; quæ statim ut aliquem viderint ingemiscunt , demittunt supercilium , & operta facie vix unum oculum liberant ad videndum , vestis pulla , cingulum sacceum & sordidis manibus , pedibusque ; venter solus , quia videri non potest , æstuat cibo. His quotidie psalmus ille canitur : Dominus dissipabit ossa hominum sibi placentium. Aliæ virili habitu veste mutata , erubescunt esse quod natæ sunt , crimen amputant , & imprudenter erigunt facies eunuchinas. Sunt quæ ciliis vestiuntur , & cucullis fabrefactis , ut ad infantiam redeant , imitantur noctuas & bubonès. Sed ne tantum videar disputare de fœminis ; viros quoque fuge , quos videris catenatos , quibus fœminei contra Apostolum crines , hircorum barba , nigrum pallium , & nudi in patientia frigoris pedes. Hæc omnia argumenta sunt diaboli. Talem olim Antymum , talem nuper Sophronium Roma congemuit : qui postquam nobilium introierunt domos , & deceperunt mulierculas one-

ratas peccatis , semper discentes , & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes , tristitiam simulant , & quasi longa jejunia furtivis noctium cibis protrahunt. Pudet dicere reliqua , ne videar potius invehi , quàm munere. Sunt alii (de mei ordinis hominibus loquor qui ideò Presbyterium , & Diaconatum ambiunt ut mulieres licentius videant. Omnis his cura de vestibus , si bene oleat , si pes laxa pelle folleat. * Crines calamistri vestigio rotantur : digiti de annulis radiant ; & ne plantas humidior via spargat , vix imprimunt summa vestigia. Tales cum videris , sponso magis existimato , quam Clericos. Quidam in hoc omne studium , vitamque posuerunt , ut matronarum nomina , domos moresque cognoscant , ex quibus unum , qui hujus artis est princeps , breviter strictimque describam , quo facilius magistro cognito , discipulos recognoscas. Cum sole festinus exurgit ; salutandi ei ordo disponitur , viarum compendia requiruntur , & pene usque ad cubicula dormientium senex importunus ingreditur , si pulvillum viderit , si mantile elegans , si aliquid domesticæ suppellectilis , laudat , miratur , attrectat ; & se his indigere conquerens , non tam impetrat , quam extorquet : quia singulæ metuunt veredarium urbis offendere. Huic inimica castitas , inimica jejunia ; prandium nidoribus probat , & altili *géron ó pepon* vulgo pipizo nominatur. Os barbarum , & procax in convitia semper armatum. Quocumque te verteris , primus in facie est. Quidquid novum insonuerit , aut author , aut exaggerator est famæ. Equi per horarum momenta mutantur , tam nitidi , tamque feroces , ut Thra-sii regis illum putes esse germanum. Variis callidus

* *Follere* dixi pro *follicare* : q. e. instar follium , vento incluso moveri , quod evenit laxis calceamentis.

que elati sunt oculi mei : novi & apud te , & apud matrem tuam , superbiam , per quam diabolus cecidit , penitus locum non habere. Undè ad te super ea scribere superfluum sit. Stultissimum quippe est docere , quod noverit ille , quem doceas. Sed ne hoc ipsum tibi jactantiam generet , quod sæculi jactantiam contempsisti , ne cogitatio tacita subrepat , ut quia inauratis vestibus placere desisti , placere coneris in sordidis , & si quando in conventum fratrum veneris , vel sororum , humilis sedeas , scabello te causeris indignam : voce ex industria quasi confectam jejuniis , non tenues : & deficientis imitata gressum , humeris ne innitaris alterius. Sunt quippè nonnullæ exterminantes facies suas , ut appareant hominibus jejunantes ; quæ statim ut aliquem viderint ingemiscunt , demittunt supercilium , & operta facie vix unum oculum liberant ad videndum , vestis pulla , cingulum sacceum & sordidis manibus , pedibusque ; venter solus , quia videri non potest , æstuat cibo. His quotidie psalmus ille canitur : Dominus dissipabit ossa hominum sibi placentium. Aliæ virili habitu veste mutata , erubescunt esse quod natæ sunt , crimen amputant , & imprudenter erigunt facies eunuchinas. Sunt quæ ciliis vestiuntur , & cucullis fabrefactis , ut ad infantiam redeant , imitantur noctuas & bubonès. Sed ne tantum videar disputare de fœminis ; viros quoque fuge , quos videris cate-natos , quibus fœminei contra Apostolum crines , hircorum barba , nigrum pallium , & nudi in patientia frigoris pedes. Hæc omnia argumenta sunt diaboli. Talem olim Antymum , talem nuper Sophronium Roma congemuit : qui postquam nobilium introiunt domos , & deceperunt mulierculas one-

ratas peccatis , semper discentes , & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes , tristitiam simulant , & quasi longa jejunia furtivis noctium cibis protrahunt. Pudet dicere reliqua , ne videar potius invehi , quàm munere. Sunt alii (de mei ordinis hominibus loquor qui ideò Presbyterium , & Diaconatum ambiunt ut mulieres licentius videant. Omnis his cura de vestibus , si bene oleat , si pes laxa pelle folleat. * Crines calamistri vestigio rotantur : digiti de annulis radiant ; & ne plantas humidior via spargat , vix imprimunt summa vestigia. Tales cum videris , sponsos magis existimato , quam Clericos. Quidam in hoc omne studium , vitamque posuerunt , ut matronarum nomina , domos moresque cognoscant , ex quibus unum , qui hujus artis est princeps , breviter strictimque describam , quo facilius magistro cognito , discipulos recognoscas. Cum sole festinus exurgit ; salutandi ei ordo disponitur , viarum compendia requiruntur , & pene usque ad cubicula dormientium senex importunus ingreditur , si pulvillum viderit , si mantile elegans , si aliquid domesticæ suppellectilis , laudat , miratur , attrectat ; & se his indigere conquerens , non tam impetrat , quam extorquet : quia singulæ metuunt veredarium urbis offendere. Huic inimica castitas , inimica jejunia ; prandium nidoribus probat , & altili *géron ó pepon* vulgo pipizo nominatur. Os barbarum , & procax in convitia semper armatum. Quocumque te verteris , primus in facie est. Quidquid novum insonuerit , aut author , aut exaggerator est famæ. Equi per horarum momenta mutantur , tam nitidi , tamque feroces , ut Thra-sii regis illum putes esse germanum. Variis callidus

* *Follere* dixi pro *follicare* : q. e. instar follium , vento incluso moveri , quod evenit laxis calceamentis.

hostis pugnat insidiis. Sapientior erat coluber omnibus bestiis, quas creaverant Dominus super terram. Unde & Apostolus; Non, inquit, ignoramus ejus astutias. Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ munditiæ conveniunt Christiano. Si quid ignoras, si quid de Scripturis dubitas, interroga eum quem vita commendat, excusa ætas, fama non reprobatur, que possit dicere: desponsavi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. Aut si non est, possit exponere, melius est aliquid nescire, securè quam cum periculo dicere. Memento quia in medio laquearum ambulas, & multæ veteranæ virgines castitatis indubitatæ, in ipso mortis limine coronam perdidere de manibus. Si quæ ancillulæ sunt comites propositi tui, ne erigaris adversus eas, ne inferis ut domina. Unum sponsum habere cœpistis, simul psallitis: Christi simul corpus accipitis, cur mensa diversa sit? Provocentur & aliæ. Honor virginum sit invitatio cæterarum. Quod si aliquam senseris infirmiore in fide, suscipe, consolare, blandire, & pudicitiam illius fac lucrum tuum. Si qua simulat, fugiens servitutem, huic aperte Apostolum lege: melius est nubere quam uri. Eas autem virgines & viduas, quæ otiosæ, & curiosæ domus circumeunt matronarum; quæ rubore frontis abstrictio, parasitos vincunt mimorum, quasi quasdam pestes abjice. Corruptunt mores bonos confabulationes pessimæ. Nulla illis nisi ventris cura est, & quæ ventri sunt proxima. Istiusmodi hortari solent, & dicere: mi catella, rebus tuis utere, vive dum vivis: & numquid filiis tuis servas? vinosæ atque lascivæ, quidvis mali insinuant, ac ferreas quoque mentes ad delicias emolliunt. Et cum luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habente damna-

tionem, quòd primam fidem irritam fecerunt. Nec tibi diserta multum velis videre, aut lyrici festiva carminis metro ludere. Non delumbem matronarum salivam delicata secleris, quæ nunc strictis dentibus, nunc labiis dissolutis, balbutientem linguam in dimidiata verba moderantur, rusticum putantes omne quod noscitur. Adeò illis adulterium etiam linguæ placet. Quæ enim communicatio spei ad tenebras? qui consensus Christo cum Belial? qui facit cum psalterio Horatius? cum Evangeliiis Maro? cum Apostolis Cicero? Nonne scandalizatur frater si te viderit in idolio recumbentem? Et licet omnia munda mundis, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur; tamen simul bibere non debemus Calicem Christi, & calicem demoniorum. Referam tibi meæ infelicitatis historiam. Cum ante annos plurimos domo, parentibus, sorore, cognatis, & (quod his difficilius est) consuetudine lautioris cibi propter cœlorum me regna castrassem, & Jerosolymam militaturus pergerem, Bibliotheca, quam mihi Romæ summo studio ac labore confeceram, carere omnino, non poteram. Itaque miser ego, lecturus Tullium, jejunabam. Post nocturnum crebras vigilias, post lacrymas, quas mihi præteritorum recordatio peccatorum ex immis visceribus eruebat, Plautus sumebatur in manus. Si quando ad memetipsum versus Prophetas legere cœpissem, sermo horrebat incultus: & quia lumen cæcis oculis non videbam, non oculorum putabam culpam esse, sed solis. Dum ita me antiquus serpens illuderet, in media ferinè quadragesima medulis infusa febris corpus invasit exhaustum, & sine ulla requie, quod dictu quoque incredibile sit, sic infelicia membra depasta est, ut ossibus vix hære-

rem. Interim parantur exequiæ; & vitalis animæ calor toto frigescente jam corpore, in solo tantum tepente pectusculo palpitabat: cum subito raptus in spiritu ad tribunal judicis pertrahor: ubi tantum luminis, & tantum erat ex circumstantium charitate fulgoris, ut projectus in terram, sursum aspicere non auderem. Interrogatus de conditione, Christianum me esse respondi. Et ille, qui præsidebat: Mentiris, ait; Ciceronianus es, non Christianus, ubi enim thesaurus tuus, ibi & cor tuum. Illic obmutui, & inter verbera (nam cædi me jusserat) conscientiæ magis igne torquebat, illum mecum versiculum reputans: In inferno autem quis confitebitur tibi? Clamare autem cœpi, & ejulans dicere: Miserere mei Domine, miserere mei. Hæc vox inter flagella resonabat, Tandem ad Præsidentis genua provoluti qui astabant: precabantur ut veniam tribuerit adolescentiæ, & errori locum poenitentiae commodaret; exacturus deinde cruciatum, si gentilium litterarum libros aliquando legissem. Ego qui in tanto constrictus articulo vellem etiam majora promittere, dejerare cœpi, & nomen ejus obtestans, dicere: Domine si unquam habuero codices sæculares, si legero, te negavi. In hæc sacramenti verba dimissus revertor ad superos, & mirantibus cunctis, oculos aperio, tanto lacrymarum imbre perfusos, ut etiam incredulis fidem facerem ex dolore. Nec verò sopor ille fuerat, aut nova somnia, quibus sæpè deludimur. Testis est tribunal illud ante quod jacui: testis judicium triste, quod timui. Ita mihi nunquam contingat, in talem incidere quæstionem. Libentes fateor habuisse me scapulas, plangas sensisse post sonum, & tanto dehinc studio divina legisse, quanto non ante mortalia legeram. Ava-

ritiæ tibi quoque vitandum es malum, non ut aliena non appetas (hoc enim & publicæ leges puniunt) sed quod tua, quæ tibi sunt aliena non serves. Si in alieno, inquit, fideles non fuistis; quod vestrum est, quis dabit vobis? Aliena nobis auri argentique sunt pondera, nostra possessio spiritualis est; de qua alibi dicitur: Redemptio animæ viri, propriæ divitiæ. Nemo enim potest duobus dominis servire: aut enim unum odiet, & alterum amabit; aut unum patietur, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire, & mammonæ; id est divitiis. Nam gentili Syrorum lingua Mammona, divitiæ nuncupantur. Cogitatio victus, spinæ sunt fidei. Radix avaritiæ, cura gentilium. At dicis: Puella sum delicata, & quæ manibus meis laborare non possum, si ad senectam venero, si ægrotare cœpero, quis mei miserebitur? Audi Apostolis loquentem Jesum: ne cogiteris in corde vestro quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum? Respicite volatilia cœli quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cœlestis pascit illa. Si vestis defuerit, lilia proponantur. Si esurieris audias, Beatos pauperes esurientes. Si aliquis te affixerit dolor, legito: Propter hoc complaceo mihi in infirmitatibus meis, & datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizet, ne extollat. Lætare in omnibus judiciis Dei. Exultaverunt enim filiæ Judæ in omnibus judiciis tuis Domine. Illa tibi semper in ore vox resonet. Nudus exivi de utero matris meæ, nudus revertar, Et: Nihil intulimus in hunc mundum: neque auferre quid possuimus: Ac nunc plerasque vides armaria stipare vestibus, tunicas mu-

tare quotidie, & tamen timeas non posse superare. Quæ religiosior fuerit unum exerit vestimentum, & plenis arcis pannos trahit. Inficiuntur membranæ purpureo colore. Aurum liquescit in litteras, gemmis codices vestiuntur, & nudus ante fores earum Christus emoritur: & cum manum egenti porrexerint buccinant. Cum ad agapen vocaverint præco conducitur. Vidi nuper (nomen taceo, ne satyram putes) nobilissimam Romanorum mulierem in Basilica Beati Petri semiviris antecedentibus, propria manu, quo religiosior putaretur, singulos nummos dispertire pauperibus. Interea ut usu nosse perfacile est, anus quædam annis pannisque obsita, præcurrit, ut alterum nummum acciperet; ad quam cum ordine pervenisset, pugnus porrigitur pro denario, & tanti criminis reus sanguis effunditur: Radix omnium malorum est avaritia. Ideoque ab Apostolo, idolorum servitus appellatur: Quære primum Regnum Dei, & hæc omnia apponentur tibi. Non occidet fame animam iustam Dominus. Junior fui, & senui, & non vidi iustum derelictum, neque semen ejus quærens panem. Helias corvis ministrantibus pascitur. Vidua Sareptana, ipsa cum filiis nocte moritura, Prophetam pasci esuriens: & mirum in modum, capsace * completo qui alendus venerat, alit. Petrus Apostolus inquit: Argentum & aurum non habeo: quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Domini Jesu surge & ambula. At nunc multi, licet sermone taceant, opere loquuntur: fidem & misericordiam non habeo: quod autem habeo argentum, & aurum, hoc tibi non do. Habentes autem victum & vestitum, his contenti simus. Audi Jacob quid sua oratione postulet: Si fuerit Deus mecum, & ser-

* Vas olearium. *Hisp. Cangilon de accyte.*

vaverit me in via hac, perquam ego iterfacio, & dederit mihi panem ad manducandum, & vestitum ad vestiendum: Tantum necessaria deprecatus est; & post annos viginti dives dominus, & ditior pater ad terram revertitur Chanaam. Infinita de Scripturis exempla suppetunt, quæ avaritiam doceant esse fugiendam. Verum quia nunc ex parte de ea dicitur, & suo, si Christus annuerit, volumini reservatur; quid antè non plures annos Nitriæ gestum sit referemus. Quidam ex fratribus partior magis, quàm avarior, & nesciens triginta argenteis Dominum venditum, centum solidos, quos lina texendo acquisierat, moriens dereliquit. Initum est inter Monachos consilium (nam in eodem loco circiter quinque milia divisis cellulis habitabant) quid facto opus esset. Alii pauperibus distribuendos esse dicebant, alii dando Ecclesiæ, nonnulli parentibus remittendos. Macarius verò, & Pambo, & Isidorus, & cæteri quos patres vocant, sancto in eis loquente Spiritu, decreverunt infodiendos esse cum eodem, dicentes: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Nec hoc crudeliter quisquam putet factum; tantum cunctos per totam Ægyptum terror invasit, ut unum solidum demisisse, sit criminis. Et quoniam Monachorum fecimus mentionem, & te scio libenter audire quæ sancta sunt, aurem paulisper accomoda. Tria sunt in Ægypto Monachorum genera. Primum Cœnobitæ quod illic Sauses gentili lingua vocant; nos in communi viventes possumus appellare. Secundum Anachoretæ, qui soli habitant per desertum, & ab eo quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur. Tertius genus est, quod Remoboth dicunt; deteritum, atque neglectum, & quod in nostra provincia aut solum aut primum est. Hi bini,

vel terni, nec multo plures simul habitant, suo arbitratu, ac ditione viventes; & de eo; quod laboraverint, in medium partes conferunt ut habeant alimenta communia. Habitant autem quamplurimum in urbibus, castellis, & quasi ars sit sancta, non vita, quidquid vendiderint majoris est pretii. Inter hos sæpè sunt jurgia; quia suo viventes cibo non patiuntur se alicui esse subjectos: revera solent certare jejuniis, & rem secreti victoriae faciunt. Apud hos affectata sunt omnia, laxæ manisæ, caligæ follicantes, vestis crasior, crebra suspiria, visitatio virginum, detractio Clericorum; & si quando dies festus venerit, saturantur ad vomitum. His igitur quasi quibusdam pestibus exterminatis, veniamus ad eos, qui plures sunt, & in commune habitant, id est quos vocari Cœnobitas diximus. Prima apud eos confederatio est, obedire majoribus, & quidquid jusserint, facere. Divisi sunt per decurias, atque centurias, ita ut novem hominibus decimus præsit; & rursus decem præpositos sub se centessimus habeat. Manent separati, sed junctis cellulis; usque ad horam nonam, ut institutum est, nemo pergit ad alium, exceptis his decanis, quos diximus; ut si cogitationibus fortè quis fluctuat, illius consoletur alloquiis. Post horam nonam in commune concurrunt: psalmi resonant. Scripturæ recitantur ex more, & completis orationibus, cunctisque residentibus, medius, quem patrem vocant, incipit disputare: quo loquente tantum silentium fit, ut nemo alium respicere, nemo audeat excreare. Dicentis laus in fletu est audientium. Tacite voluntur per hora lacrymæ, & ne in singultus quidem erumpit dolor. Cum verò de regno Christi, & de futura beatitudine, & de gloria cœperit annuciare

ventura; videas cunctos moderato suspirio, & oculis ad cœlum levatis, intra se dicere: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam. Post hæc consilium solvitur, & unaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensas, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant. Nullus in cibo strepitus est; nemo comedens loquitur; vivitur pane leguminibus, & oleribus, quæ sale solo condiuntur: vinum tantum senes accipiunt, quibus & parvulis sæpè fit prandium; ut aliorum fessa sustentetur ætas, aliorum non frangantur incipiens. Deinde consurgunt pariter, & Hymno dicto ad præsepia redeunt, ibi usque ad vesperam cum suis unusquisque loquitur, & dicit: Vidistis illum, & illum? quanta in ipso sit gratia? Quantum silentium? Quam moderatus incessus? Si infirmum viderint consolantur; si in Dei amore ferventem, cohortantur ad studium. Et quia nocte extra orationes publicas in suo cubili unusquisque vigilat, circumeunt cellulas singulorum, & aure apposita, quid faciant diligenter explorant. Quem tardiore deprehenderint, non increpant; sed dissimulato quod norunt, eum sæpius visitant, & prius incipientes provocant magis orare, quam cogunt. Opus dei statum est: quod decano redditum, fertur ad œconomum: qui & ipse per singulos menses patri omnium cum magno tremore reddit rationem: à quo etiam cibi cum facti fuerint prægustantur: & quia non licet dicere cuiquam: Tunicam, & sagum textaque juncis strata non habeo: ille ita universa moderatur, ut nemo quid postulet, nemo non habeat. Si quis vero cœpit ægrotare, transfertur ad exedram latiore; & tanto senum ministerio confovetur, ut nec delicias urbium, nec matris quærat affectum. Dominicis die-

bus orationi tantum, & lectionibus vacant; quod quidem & omni tempore, completis opusculis, faciunt. Quotidie aliquid de Scripturis dicitur. Jejunium totius anni aequale est, excepta quadragesima, in qua sola conceditur distriktius vivere. A Pascha ad Pentecosten cœnæ mutantur in prandia; quo & traditione Ecclesiasticæ satisfiat, & ventrem cibo non onorent duplicato. Tales Philo, Platonici sermonis imitator; tales Josephus, Græcus Livius in sæcunda Judaicæ captivitatis historia Essenos refert. Verum quia nunc, de virginibus scribens, pene superfluum de monachis disputavi, ad tertium genus veniam, quos Anachoretas vocant; qui & de cœnobiis exeuntes, excepto pane & sale, ad deserti nihil perferunt amplius. Hujus vitæ author Paulus, illustrator Antonius, & ut ad superiora conscendam, princeps Joannes Baptista fuit. Talem verò virum Jeremias quoque Propheta describit dicens: Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua: Sedebit solitarius, & tacebit, quoniam sustulit super se jugum, & dabit percipienti se maxillam: Saturabitur opprobriis; quia non in sempiternum abjiciet Dominus. Horum laborem & conversationem in carne non carnis, alio tempore, si volueris, explicabo. Nunc ad propositum redeam, quia de avaritia disserens ad Monachos veneram. Quorum tibi exemplum proponens, non dico aurum, atque argentum, & cæteras opes, sed ipsam terram & cœlum despicias, & Christo copulata cantabis: Pars mea Dominus. Post hæc quamquam Apostolus orare nos semper jubeat, & sanctis etiam ipse sit somnus oratio: tamen divisas orandi horas debemus habere, ut si forte aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat.

Horam Tertiam, Sextam, Nonam, diluculum quoque, & Vesperam, nemo est qui nesciat. Nec cibi sumantur nisi oratione præmissa, nec recedatur à mensa, nisi refectur Creatori gratia. Noctibus bis terque surgendum, resolvenda quæ de scripturis memoriter retinemus. Egrescentes de hospitio armet oratio; regredientibus de platea oratio occurrat antequam sessio: nec prius corpusculum requiescat, quàm anima pascatur. Ad omnem actum, ad omnem incessum manus pingat Crucem. Nulli detrahas, nec adversus filium matris tuæ ponas scandalum. Tu quæ es, ut alienum servum judices? Suo domino stat, aut cadit: Stabit autem: Potens est enim Deus statuere illum: Nec, si biduo jejunaveris, putes te non jejunantibus esse meliorem. Tu jejunas, & irasceris: ille comedit, & fronte blanditur. Tu vexationem mentis, & ventris suriem rixando digeris: ille moderatius alitur, & Deo gratias agit. Unde quotidie clamat Isaias: Non tale jejunium elegi, dicit Dominus. Et iterum: In diebus jejuniorum vestrorum inveniuntur voluntates vestræ, & omnes qui sub vestra potestate sunt stimularis. In judiciis & litibus jejunatis, & percussis pugnis humilem. Ut quid mihi jejunatis? Quale illud potest esse jejunium, cujus iram non dicam nox occupat, sed luna integram derelinquit? Te ipsam considerans, noli in alterius ruina, sed in tuo opere gloriari. Nec illarum tibi exempla proponas, quæ carnis curam facientes, possessionum redditus, & quotidianas domus impensas supputant. Neque enim undecim Apostoli Judæ prodicione sunt fracti, nec Phileto, & Alexandro facientibus naufragium, * cæteri à cursu fidei substituerunt. Nec dicas: illa, & illa suis rebus fruuntur, honoratur ab hominibus, fratres ad eam conve-

* Locus est ex Epist. ad Timotheum.

niunt, & sorores. Nunquid ideo virgo esse desiit? Primum dubium est, an virgo sit talis: Non enim quomodo videt homo, videt Deus: Homo videt in facie, Deus autem videt in corde. Dehinc, etiam in corpore virgo est, an spiritu virgo sit, nescio. Apostolus autem ita virginem definivit; ut sit sancta corpore & spiritu. Ad extremum habeat sibi gloriam suam. Vincat Pauli sententiam, deliciis fruatur, & vivat. Nos meliorum exempla sectemur. Propone tibi Beata Mariam: quæ tantæ extitit puritatis, ut Mater Domini esse mereretur. Ad quam cum Angelus Gabriel in viri speciei descendisset dicens: Ave gratia plena, Dominus tecum, consternata & perterrita, respondere non potuit; nunquam enim à viro fuerat salutata. Denique nuntium discit, & loquitur. Et quæ hominem formidabat, cum Angelo fabulatur intrepida. Potes & tu esse mater Domini. Accipe tibi tomum magnum, novum, & scribe in eo stylo hominis; velociter spolia detrahe, & postquam accesseris ad Prophetissam, & conceperis in utero, & pepereris Filium dic: A timore tuo, Domine, concepimus, & doluimus, & peperimus spiritum salvationis tuæ, quem fecimus super terram. Tunc & filius tuus tibi respondebit, & dicet: Ecce mater mea, & fratres mei. Et mirum in modum ille, quem in latitudine pectoris tui paulo ante descriperas, quem in novitate cordis stylo designaveras, postquam spolia ex hostibus receperit, postquam denudaverit principatus, & potestates, & affixerit eas Cruci, conceptus adolescit, & major effectus sponsam te incipit habere de matre. Grandis labor, sed grande præmium, esse quod Martyres, esse quod Apostoli, esse quod Christus est. Quæ quidem universa tunc possunt, cum in Ecclesia fiunt,

cum in una domo Pascha celebramus: si arcam ingredimur cum Noe; si pereunte Jericho Rahab meretrix justificata nos continet. Cæterum virgines quales apud diversas hæreses, & quales apud in impurissimum Manichæum esse dicuntur, scorta sunt existimandæ, non virgines. Si enim corporis earum author est diabolus, quomodo possunt honorare plasmationem hostis sui? Sed quia sciunt virginale vocabulum gloriosum, sub ovium pellibus lupos tegunt: Christum mentitur Anti-Christus, & turpitudinem vitæ falso nominis honore convestiunt. Gaude soror, gaude filia, gaude mi virgo: quia quod aliæ simulant, tu verè esse cœpisti. Hæc omnia, quæ digessimus, dura videbuntur ei, quæ non amat Christum. Qui autem omnem sæculi pompam pro purgamento habuerit, & vana duxerit universa sub sole, ut Christum lucifaciat qui commortuus est Domino suo, & consurrexit, & crucifixit carnem cum vitiis & concupiscentiis, libere proclamavit: Quis nos separabit à charitate Christi? an tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Et iterum: Certus sum, quia neque mors, neque vira, neque Angelus, neque Principatus, neque Potestates, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque excelsum, neque profundum, neque alia creatura poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro. Dei Filius pro nostra salute hominis factus est Filius. Novem mensibus in utero, ut nascatur, expectat; fastidia sustinet, cruentus egreditur, pannis involvitur, blanditiis delinitur; & ille pugillo mundum includens, præsepis continetur angustiis. Taceo, quod usque ad triginta annos ignobilis, parentum paupertate contentus est: verberatur, & tacet; crucifi-

gitur, & pro crucifigentibus deprecatur. Quid igitur retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo: Pretiosa est in conspectu Domini mors Sanctorum ejus. Hæc est sola digna retributio, cum sanguis sanguine compensatur, & redempti cruore Christi pro Redemptore libenter occumbimus. Quis Sanctorum sine certamine coronatus est? Abel justus occiditur. Abraham uxorem periclitatur amittere. Et ne in immensum volumen extendam, quare, & invenies singulos adversa peressos. Solus in deliciis Salomon fuit, & forsitan ideo corruit. Quem enim diligit Dominus, corripit: castigat autem omnem filium quem recipit. Nonne melius est brevi tempore dimicare, ferre valium, arma sumere, lacessere sub lorica, & postea gaudere victore; quam impatientia unius horæ servire perpetuo? Nihil amantibus durum est, nullus difficilis cupienti labor est. Respice, quanta Jacob pro Rachel pacta uxore sustinuit. Et servivit, inquit Scriptura, Jacob pro Rachel annis septem; & erant in conspectu ejus quasi dies pauci: quoniam amabat illam. Unde & ipse postea memorat. In die urebar æstu, & gelu nocte. Amemus & nos Christum, ejusque semper quæramus amplexus, & facile videbitur omne difficile; breviter purabimus universa, quæ longa sunt; & jaculo illius vulnerati, per horarum momenta dicemus: Heu me, quia peregrinatio mea prolongata est. Non sunt enim condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Quia tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio autem spem, spes autem non confundit. Quando tibi grave videtur esse quod sustines, Pauli secundam Epistolam ad Corinthios lege: In laboribus plu-

rimum, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Judæis quinquies quadragenas una minus accepi: ter virgis cæsus sum; semel lapidatus sum; ter naufragium feci: nocte & die in profundo maris fui. In itineribus sæpius, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis in falsis fratribus; in laboribus, in miseriis, in vigiliis multis, in fame & siti, in jejuniis plurimis, in frigore & nuditate. Quis nostrum saltem minimam portionem de catalogo harum sibi potest vindicare virtutum? ob quæ ille postea confidenter agebat: Cursum consummavi, fidem servavi; superest mihi corona justitiæ, quam tribuit mihi in illa die Dominus justus Juxta. Si cibus insulsiore fuerit, contristam, & putamus Deo nos aliquid præstare beneficium; cum aquatius vinum bibimus, calix frangitur, mensa subvertitur, verbera resonant, & aqua tepidor sanguine vindicatur. Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nisi vim feceris, cælorum regna non capies. Nisi pulsaveris importunè, panem non accipies sacramenti. An non tibi videtur violentia, cum caro cupit esse quod Deus est, & illuc undè Angeli corruerunt, Angelus judicatura conscendit? Egredere, quæso, paulisper de carcere, & præsentis laboris ante oculos tuos tibi pingere mercedem, quàm nec oculos vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Qualis erit illa dies, cum tibi Maria Mater Domini choris occurret comitata virginis? Cum post rubrum mare, submerso cum suo exercitu Pharaone, tympanum tenens præcinet responsuris: Cantemus Domino, gloriosè enim honorificatus est: equum & ascensorem proje-

cit in mare. Tam Thecla in tuos læta volabit amplexus. Tunc & ipse Sponsus occurret & dicet: Surge, veni proxima mea, speciosa mea, columba mea, quia ecce hyemis transivit, pluvia abiit sibi. Tunc Angeli mirabuntur, & dicent: Quæ est ista prospiciens quasi diluculum, speciosa ut luna, electa ut sol? Videbunt te filia, & laudabunt reginæ, & concubinæ prædabunt. Hinc & alius castitatis chorus occurret: Sara cum nuptis veniet, filia Phanuelis Anna cum viduis: erunt in diversis gregibus carnis & spiritus matres tuæ. Lætabitur illa quod genuit, exultabit ista quod docuit. Tunc verè super asinum Dominus ascendet, & cœlestem ingredietur Jerusalem. Tunc parvuli, de quibus in Isaia Salvator effatur: Ecce ego, & pueri mei, quos mihi dedit Deus, palmas victoriæ sublevantes, consono ore cantabunt: Osanna in excelsis: Benedictus qui venit in nomine Domini: Osanna in excelsis. Duccentum quadraginta quatuor millia in conspectu throni, & seniorum tenebunt cytharas, & cantabunt canticum novum, & nemo poterit dicere canticum illud, nisi numerus definitus. Hi sunt qui cum mulieribus se non coinquinaverunt, virgines enim permanserunt. Hi sunt, qui sequuntur Agnum quocumque vadit. Quotiescumque te vana sæculi delectaverit ambitio, quoties in mundo aliquid videris gloriosum; ad paradysum mente transgredere, esse incipe quod futura es, & audies à Sponso tuo: Pone me sicut umbraculum in corde tuo, sicut signaculum in brachio tuo: & corpore pariter ac mente munita clamabis, & dices: Aquæ multa non potuerunt extinguere charitatem, & flumina non operient eam.

INDEX

EPISTOLARUM

DIVI HIERONYMI, QUÆ IN HOC
volumine continentur.

A d Heliodorum, de laude vitæ solitariæ.	9
Ad Nepocianum, de vita Clericorum.	20
Ad Rusticum monachum, de forma vivendi.	37
Ad Florentium.	55
Ad Eundem.	56
Ad Lætam, de institutione filia.	57
Ad Gaudentium, de Pacatulæ institutione.	72
Ad Paulinum, de institutione monachi.	78
Ad Marcellam, de laudibus Assellæ.	88
Ad Assellam.	91
Ad Principiam Virginem Marcellæ epitaphium.	95
Ad Marcellam, quam invitat ad rus.	107
Ad Eustochium, de acceptis ab ea munusculis.	110
Ad Marcellam, de acceptis munusculis.	112
Ad Paulum Concordiensem.	113
Ad Marcellam, de ægrotatione Blæsillæ.	115
Ad Paulam super obitu Blæsillæ filia.	119
Ad Marcellam de exitu Leæ.	131
Ad Pammachium, consolatio super obitu uxoris.	134
Ad Lucinium.	146
Ad Theodoram epitaphium Lucinii Bœtici.	152
Ad Theophilum.	157

TABULA EPISTOLARUM.

Ad Abigaum.	159
Ad Castrutium.	161
Ad Julianum.	164
Ad Exuperantium hortatoria.	171
Ad Castorinam materteram.	175
Ad Julianum Diaconum.	176
Ad Theodosium.	178
Ad Virgines Hermonenses.	179
Ad Ruffinum.	181
Ad Nitiam.	186
Ad Chromatium.	187
Ad Chrysogonum monachum.	191
Ad Antonium, de modestia.	192
Ad Damasum.	193
Ad Eundem.	197
Ad Marcellam.	199
Ad Alipium, & Augustinum.	200
Ad Augustinum.	202
Ad Eundem.	205
Ad Magnum Oratorem Romanum.	Ibi.
Ad Augustinum.	209
Ad Eundem.	211
Ad Eundem.	213
Ad Bonasum.	214
In Pentateuchum Moysi præfatio.	216
Ad Pammachiam, de optimo genere interpretandi.	216
Ad Marcellam.	235
Ad Pulinum.	237
Vita Pauli Eremitæ.	262
Divi Cæcili Cypriani Donato epistola.	263
Hieronymus ad Eustochium, de Virginitatis custodia.	

SENTENTIÆ UTILISSIMÆ
selectæ ex Epistolis Divi Hieronymi.

Ex Epistola ad Heliodorum, fol. 1.

- 1 **N**udus amat eremus.
- 2 Affatim dives est, qui cum Christo pauper est.
- 3 Erras frater, erras si putas unquam Christianum persecutionem non pati.
- 4 Tunc maxime oppugnaris, si te oppugnari nescis.
- 5 Cur timido animo Christianus es?
- 6 Hæreditatem expectans sæculi, cohæres Christi esse non poteris.
- 7 Perfectus servus Christi nihil præter Christum habet, aut si quid præter Christum, perfectus non est.
- 8 Qui dicit se in Christum credere, debet quomodo ille ambulavit, & ipse ambulare.
- 9 Ubi minus est, Perfectum non potest dici.
- 10 Perfectum esse nolle, delinquere est.
- 11 Væ illi, qui acceptum talentum in sudario ligans, cæteris lucra facientibus id tantum quod acceperat, reservavit.
- 12 Dum tu ignavus negotiator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupasti.
- 13 Non facit Ecclesiastica dignitas Christum.
- 14 Cui plus creditur, plus ab eo exigitur.
- 15 Pro Sacerdotis lapsu quis rogaturus est?
- 16 Quid agis frater in sæculo, qui major es mundo?

TABULÆ

- 17 Delicatus es frater, si & hic gaudere cum sæculo, & postea regnare cum Christo.

Ex Epistola ad Nepotianum, fol. 20.

- 1 Propterea Clerici vocantur, vel quia de sorte Domini sunt, vel quia ipse Dominus sors, id est: pars Clericorum est.
- 2 Qui vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideatur ab eo.
- 3 Qui Dominum possidet, & cum Propheta dixit: Pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere potest. Quod si quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus.
- 4 Ignominia omnium Sacerdotum est propriis studere divitiis.
- 5 Non confundant opera tua sermonem tuum.
- 6 Sacerdotis Christi os, manusque concordent.
- 7 Multo melius est è duobus imperfectis, rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiam peccatricem.
- 8 Cogitemus Crucem Christi, & divitias lutum putabimus.
- 9 Dum delitias sectamur, à regno cælorum retrahimur.
- 10 Scito quia per cuncta, quæ de aliis loqueris, tua conscientia judicaris: & in his ipse deprehenderis, quæ in aliis arguebas.
- 11 Nemo invito auditori libenter referret.
- 12 Discat detractor dum te videt non libenter audire, non facile detrahere.
- 13 Optimus dispensator est, qui nihil sibi reservat.

SENTENTIARUM.

Ex Epistola ad Rusticum, fol. 37.

- 1 Non est culpa Christiani nominis, simulator religionis in vitio sit.
- 2 Modicus, ac temperatus cibus, & carni, animæ utilis est.
- 3 Nulli parcas, ut soli animæ parcas.
- 4 Mihi oppidum carcer, & solitudo Paradysus est.
- 5 Iram vince patientia.
- 6 Ama scientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis.
- 7 Facito aliquid operis ut te semper diabolus inveniat occupatum.
- 8 Nisi oderimus malum, bonum amare non possumus.
- 9 Sicut enim sagitta si mittatur contra duram materiam nonnumquam in mittentem revertitur, illudque completur: *Facti sunt mihi in arcum pravum*: ita detractor cum tristem faciem viderit audientis, imo ne audientis quidem, sed obturantis aures suas ne audiat judicium sanguinis, illico contescit, pallet vultus, hærent labia, saliva siccatur.
- 10 Utinam quod renuntiamus sæculo, voluntas sit, non necessitas, & paupertas habeat expetita gloriam, non illata cruciatum.
- 11 Si habes substantiam, vende, & da pauperibus. Si non habes, grandi onere liberatus est.
- 12 Nudum Christum, nudus sequere.

Ex Epistola ad Lætam, fol. 59.

- 1 Numquam est sera conversio; ne scilicet quis desperet.
- 2 Non sunt contemnenda quasi parva, sine quibus magna constare non possunt.

TABULÆ

- 3 Venena non dantur, nisi melle circumlita: & vitia non decipiunt, nisi sub specie, umbræque virtutum.
- 4 Si tanti vitrum, quare non majoris sit pretii margaritum?
- 5 Æqua gratia, æquum habet & laborem.

Ex Epistola ad Gaudentium, fol. 72.

- 1 Ut aqua in areola digitum sequitur præcedentem: ita ætas mollis & tenera in utramque partem flexibilis est, & quocumque duxeris.
- 2 Multitudo peccantium, peccandi licentiam subministrat.
- 3 Vivimus, quasi altera die morituri, & ædificamus quasi semper in hoc sæculo victuri.
- 4 Auro parietes, auro laquearia, auro fulgent capita columnarum, & nudus, atque esuriens ante fores nostras Christus in paupere moritur.
- 5 Necdum introitus, jam exitus: *Scilicet de mundo.*

Ex Epistola ad Paulinum, fol. 78.

- 1 Plenus venter facilè de jejuniis disputat.
- 2 Non Jerosolymis fuisse, sed Jerosolymis benè vixisse laudandum est.
- 3 Singuli quique credentium non locorum diversitatibus, sed fidei merito ponderantur.
- 4 Verum Christi templum anima credentis est, illam exorna, illam vesti, illi offert donaria, in illa Christum suscipe.
- 5 Quæ utilitas est parietes fulgere gemmis, & Christum in paupere fame periclitari?
- 6 Non Christianum grande est, non videri.
- 7 Nescio quomodo plus placent mundo, qui Christo displicent,

SENTENTIARUM.

- 3 Capite quippe sano, omnes sensus vigenti.

Ex Epistola ad Principiam, fol. 95.

- 1 Erubescit, quamvis præclara doctrina, quam propria reprehendit conscientia.
- 2 Frustra ejus lingua prædicat paupertatem, & docet, eleemosynas, qui Croesi divitiis tumet.

Ex Epistola ad Marcellam, fol. 107.

- 1 Tot habemus personarum similitudines, quot peccata.
- 2 Adversarius quippe Christi est, & Anti Christus, cui præcepta displicet Christi.

Ex Epistola ad Pammachium, fol. 134.

- 1 Quid boni habeat sanitas, languor ostendit.
- 2 Plus sensimus quod habuimus, postquam habere desivimus.
- 3 Ingenia liberaliter educata, facilius verecundia, quam metus superat, & quos tormenta non vincunt, interdum vicit pudor.
- 4 Lucet margaritum in sordibus: & fulgor gemmæ purissimæ etiam in luto radiat.
- 5 Pars sacrilegii est, rem pauperum dare non pauperibus.
- 6 Tibi non sufficit opes contemnere, nisi Christum sequaris: Christum autem sequitur, qui peccata dimittit, & virtutum comes est.
- 7 Apostoli quantum ad divitias nihil, quantum ad voluntatem totum mundum pariter reliquerunt.
- 8 Si offeramus Christo opes cum anima nostro, libenter suscipiet. Si autem quæ foris sunt Deo, quæ intus sunt diabolo demus, non est æqua parti-

TABULÆ

tio, & dicitur nobis: nonne si recte offeras,
& non recte divides, peccasti?

Ex Epistola ad Lucinium, fol. 146.

- 1 Cœpisse multorum est: ad culmen pervenisse pau-
corum.
- 2 Aurum deponere incipientium est, non perfectio-
rum; se ipsum offerre Deo, propriè Christiano-
rum est, & Apostolorum.
- 3 Dominus magis quærit animas credentium, quàm
opes.

Ex Epistola ad Castrutium, fol. 161.

- 1 In amicis non res quæritur, sed voluntas. Quia
alterum ab inimicis sæpe præbetur; alterum so-
la charitas tribuit.
- 2 Magna ira est, quando peccantibus non irascitur
Deus. Non erudit pater, nisi quem amat. Non
corripit Magister discipulum, nisi eum, quem
ardentioris cernit ingenii: Medicus si cessaverit
curare, desperat.

Ex Epistola ad Julianum, fol. 176.

- 1 Te ipsum vult Dominus hostiam vivam placentem
Deo: te inquam, non tua.
- 2 Felix, & omni dignus beatitudine, quem senec-
tus Christo occupat servientem, quem extrema
dies Salvatori invenerit militantem.
- 3 Difficile, imò impossibile est, ut & præsentibus
quis, & futuris fruatur bonis: ut & hic ventrem,
& ibi mentem impleat: ut de deliciis transeat ad
delicias: ut in utroque sæculo primus sit: ut &
in terra appareat gloriosus.
- 4 Et sancti corruunt si fuerint negligentes; & pec-

SENTENTIARUM.

catōres pristinum recipiunt gradum, sordes fle-
tibus abluant.

- 5 Multæ hominibus viæ videntur justæ, quæ postea
reperiuntur pravæ. Et in testaceis vasculis the-
saurus sæpe reconditur.

Ex Epistola ad Ruffinum, fol. 181.

- 1 Tunc poteris claudare victoriam, cum laborem præ-
liantis agnoveris.
- 2 Charitas non potest comparari: dilectio pretium
non habet.

Ex Epistola ad Pammachium, fol. 219.

- 1 Errasse humanum est, & confiteri errorem pru-
dentis.
- 2 Qui in sermone imitari se dicit Apostolos, prius
imitetur virtutes in vita illorum.

Ex Epistola ad Paulinum, fol. 237.

- 1 Vera illa necessitudo est, quam non utilitas rei
familiaris, non præsentia tantum corporum, non
subdola, & palpars adulatio: sed timor Dei, &
divinarum Scripturarum studia conciliant.
- 2 Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest, &
quantum ædificat ex vita merito Ecclesiam Chris-
ti, tantum nocet, si destruentibus non resistat.
- 3 Nemo renuntiaturus sæculo, bene potest vendere
quæ contempsit, ut venderet.
- 4 Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit.
- 5 Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat
moriturum.

Ex Epistola ad Eustachium, fol. 276.

- 1 Adulator quippe blandus inimicus est.

TABULÆ

- 2 Onusta incedis auro, latro tibi vitandus est.
- 3 Stadium est hæc vita mortalibus, hic contendimus, ut alibi coronemur.
- 4 Quandiu hoc fragili corpore detinemur, quandiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus adversus carnem, & caro adversus spiritum, nulla est certa victoria.
- 5 Dum parvus est hostis, interfice: nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine.
- 6 Vinum, & adolescentia duplex incendium voluptatis est.
- 7 Illico mens repleta torpescit, & irrigata humus spinas libidinum germinat.
- 8 Carnis amor spiritus amore superatur. Desiderium desiderio restringitur. Quidquid inde minuitur hinc crescit.
- 9 Tua Regio Paradysus est.
- 10 Non sufficit scire quod bonum est nisi custodiat attentius, quod perfectum est; quia illud iudicii est, hoc laboris, & illud commune cum pluribus, hoc cum paucis.
- 11 Solus in deliciis Salomon fuit, & forsitan ideo corrui.
- 12 Nihil amantibus durum est, nullus difficilis cupienti labor est.
- 13 Nisi vim feceris, cœlorum regna non capies. Nisi pulsaveris importunè, panem non accipies Sacramenti.
- 14 An non tibi videtur violentia, cum caro cupit esse quod Deus est: & illuc unde Angeli corruerunt, Angelos iudicatura conscendit.

FINIS.

U A N

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS